Podręcznik

Zamieńmy słowo

Język polski

Nowość 2024

Oznaczono zmiany i wykreślenia

E-book na eduranga.pl

PODSTAWA 2024

KLASA 5

WSiP

Szkoła podstawowa

Drogi WSiP,

Nigdy bym nie publikowała publicznie książek wydawnictw, które działają na uczciwych zasadach.

Wasza firma jednak promuje masowy dodruk, całkowicie niepotrzebnych książek, które mogłyby być zastąpione wersjami elektronicznymi!

Co prawda e-booki są dostępne na waszej stronie, jednak:

- W przeciwieństwie do fizycznej książki, licencja na e-book kończy się po roku. Oznacza to,
- że jeżeli moja córka chciałaby powtórzyć sobie całą wiedzę do matury, musiałabym jej kupić wszystkie wasze książki od nowa.
- Waszych e-booków nie da się pobrać! Wymagają one dostęp do internetu, co uniemożliwia ich użycie na naszej wsi, gdzie zasięg jest ograniczony.
- Wasze e-booki nie działają na telefonach komórkowych!
- Wasze e-booki sprzedawane są po tej samej (albo wyższej) cenie co regulame książki. Cena e-booka powinna być niższa, gdyż e-booki wymagają elektronicznego czytnika (tabletu)!

Czas rozpocząć nową erę, w której papier nie jest bezczelnie marnowany dla pieniędzy.
Przedstawiam e-book, który spełnia wszystkie oczekiwania uczniów.

Dbajmy o środowisko, zróbmy to dla młodych pokoleń.

Spis treści

Jak korzystać z podręcznika? 8

ROZDZIAŁ I. ZAANGAŻOWANIE

Chcę biec i biec bez końca! 10
Joanna Kulmowa, *Prośba o nieskończenie* 11
I ja mogę znaleźć skarb! 14
Agnieszka Stelmaszyk, *Kroniki Archeo. Tajemnica klejnotu Nefertiti* (fragmenty) 14
Zróbmy to razem dla Klary! 20
Ewa Świerżewska, Łukasz Świerżewski, *Projekt* (fragmenty) 21
Tworzę, działam – opowiadam! 25
Przypadek decyduje, jaką końcówkę rzeczownik zyskuje 30
Nie będziemy mieć trudności ze wskazaniem oboczności 33
Zróbmy coś wspólnie! 36
Janusz Korczak, *O gazetce szkolnej* (fragmenty) 37
W Grecji, Hiszpanii czy w Gdyni – działać można wszędzie! 41
Podsumowanie rozdziału I 45
To już wiesz 48

ROZDZIAŁ II. HOJNOŚĆ

Kto stanie w obronie braci mniejszych? 50
Dorota Combrzyńska-Nogala, *Bracia mniejsi* (fragmenty) 51
Akcja *Zwierzęta potrzebują naszej hojności* 56
Korespondencja bez koperty i znaczka 58
Czy można pomóc złamanemu sercu? 63
Roksana Jędrzejewska-Wróbel, *Pracownia Aurory* (fragmenty) 63

Takie proste słowa 67
Halina Poświatowska, [*Trzeba nam dużo prostych słów*] 67
Wykonano zadanie? Rozumie się! O nieosobowych formach czasownika 70
Pogłębiam wiedzę o czasowniku w trybie... ekspresowym! 72
Problemy z zapisem i wymową czasowników z cząstką *-by* 75
Kiedy spełniają się życzenia 78
Katherine Applegate, *Drzewo życzeń* (fragmenty) 78
Podsumowanie rozdziału II 81
To już wiesz 82

ROZDZIAŁ III. DZIEDZICTWO ANTYCZNE

Trudne początki, czyli jak powstał świat według starożytnych Greków? 84
Katarzyna Marciniak, *Dzieciństwo bogów i ludzi* (fragmenty) 84
Kto podarował ludziom życie i ogień? 89
Nikos Chadzinikolau, Ares Chadzinikolau, *Prometeusz* (fragmenty) 90
Demeter i Kora oraz plan podstępnych bogów 94
Wanda Markowska, *Demeter i Kora* (fragmenty) 94
Konsekwencje niedyskrecji 99
Jan Parandowski, *Syzyf* (fragmenty) 100
Siła charakteru 104
Łatwe, łatwiejsze, najłatwiejsze jest stopniowanie przymiotnika 108
Nie najtrudniejsze to zadanie... – *nie* z przymiotnikami w stopniu równym, wyższym i najwyższym 111
Zachować umiar w marzeniach 113
Steve Parker, David West, *Dedal i Ikar* (fragment) 114
Silny jak Herkules! 122
Jan Parandowski, *Herakles* (fragmenty) 122
Bohater potrzebny od zaraz 126
Krzysztof Ulanowski, *Nić Ariadny* (fragmenty) 126
Historia wielkiej miłości 132
Katarzyna Marciniak, *Zwycięska miłość Orfeusza i Eurydyki* (fragmenty) 132
Siła wyższa – poznaję słownik frazeologiczny 136
Jak zostałem półbogiem... 138
Rick Jordan, *Złodziej pioruna* (fragmenty) 138
Podsumowanie rozdziału III 142
To już wiesz 144

ROZDZIAŁ IV. DOBRE OBYCZAJE

W dobrym świecie dobrze żyć... 146
Agnieszka Frączek, *Dobre obyczaje, czyli w lekkim tonie o bon tonie* 147
Dobre maniery przepustką na uroczysty obiad 149
Magdalena Adamska, *Jak przetrwać uroczysty obiad* (fragmenty) 149
Soplicowska lekcja dobrych manier 152
Adam Mickiewicz, *Gospodarstwo* (fragmenty) 153
Zrób to najlepiej jak potrafisz! Stopniowanie przysłówków 158
Nie zawsze jest nietrudno. Zwykle jest nie najgorzej 161
Pasażer pasażerowi nierówny 163
Jak uatrakcyjnić opowiadanie? Dialogiem! 167
Teatralny savoir-vivre 170
Niezły numer z tego liczebnika! 173
Podsumowanie rozdziału IV 178
To już wiesz 180

ROZDZIAŁ V. NAUKA I ZABAWA

O pewnej czapli 182
Ignacy Krasicki, *Czapla, ryby i rak* 183
Portretujemy słowem 186
O chwaleniu i naiwności 190
Ignacy Krasicki, *Kruk i lis* 190
Czym zastąpić wyraz w zdaniu? Zaimkiem! 194
A cóż to jest za bajka? Wszystko to być może! 198
Ignacy Krasicki, *Lew i zwierzęta*, *Ptaszki w klatce*, *Żółw i mysz*, *Kałamarz i pióro* 198
Przydawki – niezbędne w zdaniu, by coś opisać 201
Bajka dla wszystkich, którzy chcą być odpowiedzialni 204
Jan Brzechwa, *Rozrzutny wróbel* 205
Gdy woda sięga ust, głowa do góry! 208
Adam Mickiewicz, *Lis i kozioł* 208
Pobawimy się słowami 212
Marcin Brykczyński, *Słowo w słowo* 212
Podsumowanie rozdziału V 215
To już wiesz 218

ROZDZIAŁ VI. PATRIOTYZM

Wywieszamy biało-czerwoną flagę 220
Marek Michalak, *Historia o patriotyzmie. Koszulka z orłem* (fragmenty) 220
W pamiętniku pewnej Zośki 224
Juliusz Słowacki, *W pamiętniku Zofii Bobrówny* 225
Jak powiedzieć, żeby poruszyć słuchaczy? 228
Na grzyby, w aromatów pełen las! 231
Adam Mickiewicz, *Grzybobranie* (fragmenty) 231
Co dopełnia dopełnienie? 235
Nie opuścimy Cię, Polsko! 237
Maria Konopnicka, *Rota* 238
Dbamy o czystość i piękno polskiej mowy 241
Michał Rusinek, *Czy ją kochasz?* 242
Pani Ą i pan M – zasady pisowni głosek nosowych 244
W każdych okolicznościach umiem użyć okolicznika 248
Podsumowanie rozdziału VI 250
To już wiesz 254

ROZDZIAŁ VII. RADOŚĆ

Wiele radości z codzienności 256
Leopold Staff, *Czucie niewinne* 257
Tworzymy ciekawe historie 260
Kto tu rządzi? Wyraz nadrzędny 264
O tym, jak rozłożyć zdanie na części 267
Czas na spotkanie w większym gronie 269
Jean-Philippe Arrou-Vignod, *Prywatka* (fragmenty) 270
Z radością w nieznane... 274
Rafał Witek, *Klub latających ciotek* (fragmenty) 275
Czy wyrazy w zdaniu można układać w dowolnej kolejności? 278
Jak czerpać radość z podróży? 280
Magdalena Zarębska, *Wakacje u dziadków* (fragmenty) 280
Dokąd na wakacje? Do Nowego Sącza! Zjeść nowosądeckie oscypki 284

Lato, przyjdź do nas! 288
Konstanty Ildefons Gałczyński, *Kronika olsztyńska* (fragmenty) 289
Podsumowanie rozdziału VII 292
To już wiesz 294

LEKTUROWNIK

Ferenc Molnár, *Chłopcy z Placu Broni* 296
Co, gdzie i kiedy, czyli poznajemy realia życia chłopców 297
Tak różni, a jednak podobni – poznajemy bohaterów powieści 300
W pewnym mieście, na pewnym placu... 302
Kiedy nie wszystko kończy się dobrze 305
To już wiesz 307
Clive Staples Lewis, *Opowieści z Narnii* 308
Ryzykowne zabawy, czyli o konsekwencjach wejścia do szafy 309
Jak nie zbłądzić w Narnii? 313
Siły dobra i zła w *Opowieściach z Narnii* 316
Jak nie zbłądzić w... życiu? 319
Zło zostanie naprawione, gdy w tę Aslan przyjdzie stronę 321
To już wiesz 323
Frances Hodgson Burnett, *Tajemniczy ogród* 324
Dokąd nas zaprasza Frances Hodgson Burnett? 325
Jaką moc skrywał tajemniczy ogród? 328
Mary Lennox: *Ja się zmieniam!* 332
Colin – czyli wszystko jest możliwe! 335
To już wiesz 337
Ewa Nowak, *Pajączek na rowerze* 338
Koniec wakacji – początek przygód! 339
Perypetie rodzinne Mrozów i Tomaszewskich 343
Co myślą o nas inni, co myślimy sami o sobie 346
Dlaczego wyrażanie uczuć jest takie trudne? 349
Miłość = kłopoty? Historia uczucia Oli i Łukasza 351
To już wiesz 353

Indeks pojęć 354

Jak korzystać z podręcznika

Literatura i formy wypowiedzi

Nauka o języku i ortografia

Podsumowanie rozdziału

Lekturownik

Lekcje poświęcone obszernym utworom literackim czytanym w całości

W trakcie lekcji

Na początek

Wprowadzenie do tematu

O tekście

Pytania i polecenia dotyczące przywołanych tekstów

1. Zadania międzyprzedmiotowe
2. Zadania grupowe
3. Zadania typu egzaminacyjnego
4. Zadania o wyższym stopniu trudności

Tworzę

Polecenia zachęcające do działań twórczych

Mam lekkie pióro

Materiał związany z formami wypowiedzi

Piszę i mówię poprawnie

Informacje pomagające unikać błędów językowych

Bank słówek

Zestawy przydatnego słownictwa

Chcę więcej

Informacje i zadania dla bardziej zainteresowanych

Sprawdź, co już umiesz

Zadanie sprawdzające stopień opanowania materiału z lekcji

Definicje i ważne informacje do zapamiętania

Na koniec rozdziału

Sprawdź, co już umiesz

1. Zadania sprawdzające stopień opanowania materiału z rozdziału

To już wiesz

Przypomnienie ważnych terminów, lektur obowiązkowych, zagadnień z nauki o języku i ortografii

Pamiętaj! Rozwiązania zadań zapisuj w zeszycie przedmiotowym.

zmiany i wykreślenia według podstawy programowej 2024

ROZDZIAŁ I

ZAANGAŻOWANIE

Bądź zmianą, którą pragniesz ujrzeć w świecie.

Mahatma Gandhi

Podczas lekcji:

Chcę biec i biec bez końca!

- dowiesz się, czym jest zaangażowanie i jak je w sobie pielęgnować;
- podasz cechy charakteru pomagające w pełni angażować się w zadania;
- nauczysz się, co to jest anafora i jaką funkcję pełni w utworze.

Na początek

- Aby lepiej poznać siebie, wykonaj krótki test. Porozmawiaj z koleżanką / kolegą z ławki o uzyskanych wynikach. Jakie wnioski możecie wysnuć na podstawie swoich odpowiedzi?

1.	Zwykle wszystko bardzo dokładnie planuję.	TAK	NIE
2.	Lubię niespodzianki, przygody i wyzwania.	TAK	NIE
3.	Chcę zdobywać kolejne doświadczenia.	TAK	NIE
4.	Odczuwam głód wrażeń.	TAK	NIE
5.	Chętnie mierzę się z nowymi sytuacjami.	TAK	NIE
6.	Rzadko się poddaję.	TAK	NIE
7.	Wierzę, że mam wpływ na to, co się wokół mnie dzieje.	TAK	NIE
8.	Mocno angażuję się w wykonywanie zadań.	TAK	NIE
9.	Zawsze staram się doprowadzić pracę do końca.	TAK	NIE

Joanna Kulmowa (1928–2018)

Znana poetka, autorka wierszy dla dzieci i dorosłych, reżyserka teatralna. Uhonorowana Orderem Uśmiechu (2000). Wydała ponad 50 tomików poetyckich, m.in. *Zasypianki*, *Krześlaki z rozwianą grzywą*, *Niebo nad miastem*, *Zgubione światełko*, oraz powieść *Wio*, *Leokadio*.

Poznaj autora

Joanna Kulmowa

Prośba o nieskończenie

Co jest za tamtym modrzewiem?
Nie wiem.
Jestem tylko tym zakrętem ścieżyny
który skręca w jeżyny
w tarniny[1].
I kto wie dokąd podążę:
Czy wpadnę w jałowcowe gąszcze
czy w tę świerczynę[2] młodą?
Dokąd mnie piaski powiodą?
Czy się w paprociach zanurzę?
Czy przetnę wrzosowe wzgórze?
Nie chcę wiedzieć.
Chcę niespodzianki.
Chcę wędrować po leszczynach
dąbrowach[3].
I wpadać na słoneczne polanki.
I w ciemnych borach się chować.
Nie spocznę.
Nie przystanę
przed siebie wędrująca.
Chcę biec i biec
w nieznane.
I n i g d y
nie dobiec końca.

1 tarnina – gatunek ciernistego krzewu 2 świerczyna – młode drzewka świerku 3 dąbrowa – las dębowy

O tekście

1. Które fragmenty wskazują na osobę mówiącą w wierszu? Podaj 2–3 przykłady.

2. Wyszukaj pytania, które zadaje podmiot liryczny. Jakie refleksje o życiu można wysnuć na ich podstawie?

3. Przeczytaj poniższe fragmenty utworu Joanny Kulmowej i określ, które zdania odnoszą się do podmiotu lirycznego. Dopasuj do każdego cytatu zdanie A albo B.

Cytat z utworu	Informacja o osobie mówiącej w wierszu
I. *Chcę biec i biec*	A. Lubi biegać i chętnie wyszukuje nowe miejsca, których jeszcze nie zna.
	B. Nie zamierza stać w miejscu, nie boi się nowych wyzwań, jest gotowa na wszystko, co przyniesie los.
II. *Czy przetnę wrzosowe wzgórze?* *Nie chcę wiedzieć.*	A. Nie planuje przyszłości, lubi niespodzianki.
	B. Boi się podjęcia decyzji, często się waha.
III. *Chcę wędrować po leszczynach* *dąbrowach.* *I wpadać na słoneczne polanki.* *I w ciemnych borach się chować.*	A. Chce się schować przed trudnymi sytuacjami, woli przeżywać tylko to, co nie wymaga wysiłku.
	B. Zależy jej na doświadczaniu różnych sytuacji oraz poznawaniu rozmaitych miejsc, nawet tych nie zawsze przyjemnych.
IV. *Chcę biec i biec* *w nieznane.* *I nigdy* *nie dobiec końca.*	A. Pragnie, aby jej poznawanie świata nigdy się nie skończyło.
	B. Obawia się, że nie podoła wyzwaniom.

4. Zdecyduj, które z poniższych określeń są synonimami słowa *zaangażowanie*.

odwaga • aktywność • niemrawość • optymizm • tryskanie energią • otwartość • ospałość • dynamizm • zaintrygowanie • flegmatyczność • pełnia życia • nienasycenie • podekscytowanie • ciekawość świata

5. Czy w Twoim najbliższym otoczeniu jest ktoś podobny do osoby mówiącej w wierszu Joanny Kulmowej *Prośba o nieskończenie*? Wymień jej / jego cechy, które wskazują na podobieństwo do podmiotu lirycznego.

6. Wskaż zdjęcie, które Twoim zdaniem byłoby najlepszą ilustracją wiersza. Uzasadnij swój wybór. Odwołaj się do nastroju panującego w utworze.

1.

2.

3.

7. Wyszukaj w tekście wyrazy, które powtarzają się na początku kolejnych wersów utworu.

a) Przeczytaj w definicji poniżej, jak nazywa się taki środek stylistyczny.

b) Określ, jak jego użycie wpływa na odbiór wiersza.

Anafora – środek stylistyczny polegający na celowym powtórzeniu tego samego słowa lub zwrotu na początku kolejnych zdań lub wersów. Służy do podkreślenia ważnych słów w wypowiedzi, nadaje jej rytm, opóźnia wprowadzenie wyjaśnienia, np.

Co za piękna okolica!
Cudowne łąki! Cudowne
lasy! Cudowne jeziora!
Raj na ziemi!

Ten rąbie, choć stary,
Ten dźwiga ciężary,
Ten się uczy, ten pisze,
Ta dziecinę kołysze,
Ta szyje, ta pierze,
Każdy się do czegoś bierze [...]

Stanisław Jachowicz,
Chłopczyk wchodzi sam w siebie

Tworzę

8. Co jest potrzebne, żeby się tak zaangażować, aby *biec bez końca*? Sporządź notatkę graficzną ze swoimi propozycjami.

9. Przygotuj z gazetowych wycinków wyklejankę, która mogłaby być ilustracją do wiersza. Odwołaj się do różnych zmysłów: wzroku, węchu, słuchu, dotyku, smaku.

Sprawdź, co już umiesz

Przeczytaj ponownie test rozpoczynający lekcję. Jak na zawarte w nim pytania odpowiedziałaby osoba mówiąca w wierszu Joanny Kulmowej?

Podaj przykład jakiejś aktywności, w którą w tym roku szkolnym chciałabyś / chciałbyś się zaangażować. Napisz, jak planujesz się do tego działania przygotować.

Podczas lekcji:

I ja mogę znaleźć skarb!

- dowiesz się, czym jest akcja utworu;
- zastanowisz się, jakie cechy są potrzebne poszukiwaczom skarbów;
- poznasz legendarne bogactwa czekające na odkrycie.

Na początek

- Ludzie od zawsze interesowali się zaginionymi skarbami. Jak myślisz – dlaczego?

Agnieszka Stelmaszyk (ur. 1976)

Autorka niemal stu książek dla dzieci i młodzieży, m.in. serii *Mazurscy w podróży*, *Klub Poszukiwaczy Przygód*, *Alfred Wiewiór*, *Kto mnie przytuli*? Jedną z najbardziej lubianych są *Kroniki Archeo*, których bohaterowie próbują rozwikłać zagadki kryminalne, odkryć tajemnice, dotrzeć do niezwykłych miejsc. Tom 1. opowiada o przygodach pięciorga dzieci, które wraz z rodzicami archeologami oraz panną Ofelią (opiekunką i korepetytorką) udają się do Egiptu.

Poznaj autora

Agnieszka Stelmaszyk

Kroniki Archeo. Tajemnica klejnotu Nefertiti

fragmenty

W czwartek po południu archeolodzy skończyli pracę w grobowcu X, ale zajęci byli rozmową z egipskim inspektorem, który przybył, aby nadzorować przebieg prac. Mary Jane[1] uznała, że to niepowtarzalna okazja, żeby wreszcie zakraść się do grobowca i poszukać ukrytej w nim mapy. W środku zainstalowano przewody z prądem i prowizoryczne oświetlenie, więc można było rozejrzeć się we wnętrzu.

– Nie możemy dłużej czekać – przekonywała Bartka. – Taka okazja drugi raz się nie powtórzy! […] – Odwróciła się na pięcie i wyszła z namiotu chłopców. […] – My z Anią idziemy! […]

Zaraz po wyjściu dziewczyn do namiotu wpadł zziajany Jim[2]. […]

– Na wszelkie plagi egipskie[3]! Ledwie jej uciekłem! – wydyszał.

– Komu? – Bartek z Martinem wpadli mu w słowo.

– Pannie Ofelii! – Jim wystawił lękliwie głowę z namiotu, by sprawdzić, czy opiekunka go nie goni. […]

1 czytaj: mery dżejn

2 czytaj: dżim

3 plagi egipskie – według wierzeń dziesięć klęsk sprowadzonych na starożytnych Egipcjan przez Boga Jahwe

Po kilkunastu minutach Bartek, Jim i Martin dołączyli do Ani i Mary Jane […]. Przyjaciele rozdzielili się. Zaglądali w każdy zakamarek grobowca w poszukiwaniu tajnego schowka. […]

Jim znowu postukał w kamienną podłogę, tuż przy postumencie[4], na którym prawdopodobnie spoczywał sarkofag[5].

– Puk… Puk… Pach… – rozległ się głuchy pogłos…

Bartek podskoczył do Jima.

– Stuknij jeszcze raz w tamto miejsce! – wskazał palcem kamienną płytkę.

Jim popatrzył zdziwiony na Bartka, ale wykonał polecenie.

– O, rany! Pod spodem jest pusto! – Bartek zawołał przejęty. […]

– Może pod tym postumentem jest ukryta komora?! – Mary Jane snuła domysły. […]

[Bartek] Wsunął rękę w otwór, który nie był wcale zbyt głęboki. Pomacał ręką dno, aż w końcu natrafił palcami na coś twardego o nieregularnych krawędziach.

– Mam coś! – wykrzyknął zaaferowany.

Wyciągnął niepozorny kawałek glinianej tabliczki. […]

*

– Powiesz nam wreszcie, co jest napisane na tej glinianej tabliczce? – Jim strasznie się niecierpliwił. Od wczoraj, gdy przyjaciele znaleźli w grobowcu X kolejny ostrakon[6] z zaszyfrowanym kodem, nie odstępował Bartka niemal na krok.

Bartek tymczasem ciągle nie był pewien, czy dobrze przełożył treść inskrypcji[7]. Ponieważ jednak reszta nie dawała mu spokoju, postanowił powiedzieć wszystko, co wie.

– Martin, sprawdź, czy nikt się nie kręci w pobliżu! – polecił cichym głosem.

Chłopiec wyszedł na mały rekonesans[8]. Rodzice z panną Ofelią pili właśnie kawę przed swoim namiotem i zawzięcie o czymś dyskutowali. Robotnicy również mieli przerwę i odpoczywali. […] Martin wycofał się więc i zameldował:

– W porządku.

Wszyscy zbliżyli się do Bartka. W jednej ręce trzymał ostrakon, a w drugiej kartkę z tłumaczeniem.

– Jak już mówiłem, to wygląda na jakiś szyfr. Na razie niewiele z tego rozumiem. – Zmęczony potarł dłonią czoło. – Nie tak łatwo będzie nam odnaleźć świątynię.

– Dawaj wreszcie! – Jim poczerwieniał z ciekawości.

Bartek nabrał powietrza w płuca i zaczął czytać:

W stolicy słonecznego boga,
W Świetlistej Świątyni
Moc Klejnotu ukryta jest.
W Klejnocie zaklęte tchnienie boskiej światłości

Płaskorzeźba przedstawiająca Echnatona i Nefertiti oraz boga Atona w postaci tarczy słonecznej, Muzeum Egipskie, Berlin

4 postument – podstawa pod rzeźbę lub inny element dekoracyjny

5 sarkofag – kamienna zdobiona skrzynia na trumnę zmarłego

6 ostrakon – gliniana skorupka lub kamień, na których zapisywano informacje

7 inskrypcja – napis wyryty na trwałym materiale, takim jak kamień, metal, drewno

8 rekonesans – rozpoznanie

– Tu jest nieczytelne. – Bartek wskazał na glinianej skorupce urwany fragment. – A dalej brzmi to jakoś tak:

40 łokci[9] *od grobu wezyra*[10],

35 łokci od północnej drogi.

Łzy bogini Nut[11] *wskażą drogę.*

Strażniczką Piękna Pani jest,

Pani Obydwu Krajów.

Ta, Która Przybyła

Nefer – Neferu – Aton.

Gdy Bartek skończył czytać, w namiocie zapadła głucha cisza. […]

– Musimy najpierw rozkodować te informacje! – Mary Jane zdmuchnęła kosmyk włosów z czoła i energicznie wzięła się do pracy. Przygotowała czystą kartkę papieru i na środku napisała: *Droga do Zaginionej Świątyni.*

A potem podkreśliła to zdanie czerwonym pisakiem.

– Słoneczny bóg to Aton[12], jego stolica to Amarna[13]. Prościzna! – Wzruszyła ramionami. […]

– Dobrze nam idzie! – ucieszył się Jim. – To zabierzmy się do kolejnego zdania. – Z entuzjazmem pochylił się nad kartką.

– *W Świetlistej Świątyni moc klejnotu ukryta jest* – odczytała Mary Jane. – To też bułka z masłem! Jestem przekonana, że chodzi o naszą Zaginioną Świątynię. […]

– Tylko gdzie jej szukać? Czy przetrwała do naszych czasów? Przecież całe miasto Echnatona[14] przestało istnieć – dopytywała się Ania. […]

– Musimy więc poszukać północnej drogi i grobowca wezyra, zmierzyć odległości, wówczas znajdziemy świątynię! – Dla Mary Jane wszystko było jasne i łatwe.

– Zapomniałaś tylko o bogini, której łzy wskażą drogę – przerwał jej Jim. – Co to właściwie znaczy? […]

– Bogini Nut była boginią nieba, czyż nie tak? […] W takim razie musimy ustalić, z czym mogą kojarzyć się jej łzy. Pierwsze, co przychodzi mi do głowy, to deszcz! […] Może deszcz nam wskaże drogę? […]

– Może to po prostu chodzi o Nil? – zapytała z niepewną miną Ania.

Bartek chodził po namiocie z rękami założonymi na plecach.

– Nie sądzę, żeby chodziło o Nil. To nie może być aż takie proste. […] Egipcjanie lubili zagadki, lubili wprowadzać w błąd potencjalnych rabusiów. Musi się za tym kryć coś innego!

– W takim razie przeanalizujmy najpierw resztę tekstu – zaproponowała Mary Jane […].

Popiersie Nefertiti, XIV w. p.n.e., Muzeum Egipskie, Berlin

9 łokieć – dawna miara długości; w starożytnym Egipcie wynosił ok. 52 cm

10 wezyr – najwyższy rangą urzędnik na dworze faraona

11 bogini Nut – w starożytnym Egipcie bogini nieba i opiekunka zmarłych

12 Aton – w starożytnym Egipcie bóg przedstawiany w postaci tarczy słonecznej

13 Amarna – stolica państwa od XIV w. p.n.e., wcześniej były nią Teby

14 Echnaton – władca Egiptu, panujący w XIV w. p.n.e.

Strażniczką Piękna Pani jest,

Pani Obydwu Krajów.

Ta, Która Przybyła

Nefer – Neferu – Aton.

– Pytanie brzmi, kto jest strażniczką świątyni lub klejnotu, lub tego i tego? – Postukała długopisem w kartkę.

– Jestem na sto procent pewien, że to Nefertiti[15]! – odrzekł Bartek. – Jej imię po egipsku znaczy właśnie „Ta, Która Przybyła", jej kolejne imię to Nefer-Neferu-Aton.

– To tym bardziej świadczy o tym, że zbliżamy się do rozwiązania zagadki! – Mary Jane coraz bardziej błyszczały oczy. – Podsumujmy wszystko: musimy odszukać grób wezyra, północną drogę, a wtedy bogini Nut wskaże nam drogę. […]

– Tylko skąd mamy wiedzieć, gdzie jest ta północna droga? – zapytał Martin. […]

– Spytajmy Achmeda, jest miejscowy, na pewno zna tutaj każdy kamień! To przecież dlatego pracuje z naszymi rodzicami – mówiła ożywiona Mary Jane. […]

Nagle za cienką ścianą namiotu rozległ się podejrzany szelest. Wszyscy umilkli i wymienili ostrzegawcze spojrzenia. […] Jim i Martin wyjrzeli na zewnątrz.

– Nikogo nie ma! – zameldowali niemal jednocześnie.

Bartek wolał się jednak sam upewnić, więc obszedł namiot dookoła. […]

– Ktoś tu jednak był! – Wskazał palcem świeżo odciśnięte ślady butów. […]

Bartek obrzucił badawczym spojrzeniem namioty rodziców, panny Ofelii oraz rozmawiających robotników. Wszyscy zdawali się być na swoim miejscu. Nawet Achmed siedział tym razem w gronie odpoczywających Egipcjan i wesoło o czymś z nimi rozmawiał. Ale Bartka ogarnęło niejasne przeczucie, że coś jest nie w porządku i że ktoś ich podsłuchiwał. Nie chciał jednak na razie martwić przyjaciół i siostry, więc dodał tylko:

– Wracajmy dokończyć naradę.

15 Nefertiti – żona Echnatona

O tekście

1. Co się przytrafiło dzieciom? Wymień wydarzenia, które składają się na akcję zamieszczonego fragmentu utworu. Ułóż je w kolejności chronologicznej.

Akcja – zdarzenia w utworze literackim lub filmowym, które wynikają z działania postaci i tworzą ciąg, np. przyczynowo-skutkowy.

2. Co zostało ukryte w świątyni? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. Pieniądze faraona.
B. Królewskie klejnoty.
C. Gliniany ostrakon.
D. Grobowiec wezyra.

dedukcja – sposób rozumowania polegający na wyciąganiu wniosków na podstawie poznanych faktów

3. Który z bohaterów rozszyfrował, kim jest strażniczka świątyni? Wyjaśnij, jakiej metody użył.

4. Dlaczego dzieci tak bardzo zaangażowały się w próbę rozwikłania zagadki? Co mogło je zafascynować?

5. Odgadnięcie znaczenia zaszyfrowanej wiadomości stanowiło duże wyzwanie. Mimo to przyjaciele się nie poddali. O jakich cechach charakteru to świadczy? Zapisz odpowiedź w zeszycie.

6. Poszukiwanie skarbów to niezwykła przygoda. Jak sądzisz – lepiej robić to w pojedynkę czy w zespole? Uzasadnij swoją odpowiedź.

7. Którą zagadkę dotyczącą niezwykłych bogactw chcielibyście odgadnąć? Dlaczego? Dobierzcie się w grupy i wybierzcie jedną z fotografii. Wyszukajcie w internecie lub innych źródłach informacje na temat przedstawionego skarbu.

Bursztynowa Komnata

Złoty pociąg

Skarb Inków w Niedzicy

Tworzę

8. Napisz, co mogło się wydarzyć, zanim doszło do odnalezienia przez Bartka ostrakonu.

Fabuła – wszystkie wydarzenia przedstawione w utworze, związane z bohaterami i ich życiem. Obejmują bieżące działania postaci, ale też ich przeszłość i przyszłość. Częścią fabuły jest **akcja**.

9. Bartek był zaniepokojony szelestem, który usłyszeli przyjaciele zgromadzeni w namiocie. Jak myślisz, kto mógł ich podsłuchiwać i czego chciał? Wymyśl i zapisz krótką historię na ten temat.

10. Wyobraź sobie, że jesteś poszukiwaczem skarbów. Wraz z grupą badawczą planujesz wyprawę do Egiptu. Napisz w punktach, w jaki sposób przygotujesz się do wyjazdu i co ze sobą zabierzesz.

Chcę więcej

Hieroglify to pismo starożytnych Egipcjan. Zostało ono rozszyfrowane dzięki odnalezieniu w 1799 r. tzw. kamienia z Rosetty (czytaj: rozetty) – zabytkowej płyty z wyrytym na niej tekstem. Zapis w trzech wersjach językowych, w tym znanej naukowcom grece, pozwolił w 1822 r. Francuzowi Jeanowi François Champollionowi (czytaj: żanowi fran**sua** szampolionowi) zrozumieć system znaków używany w dawnym Egipcie.

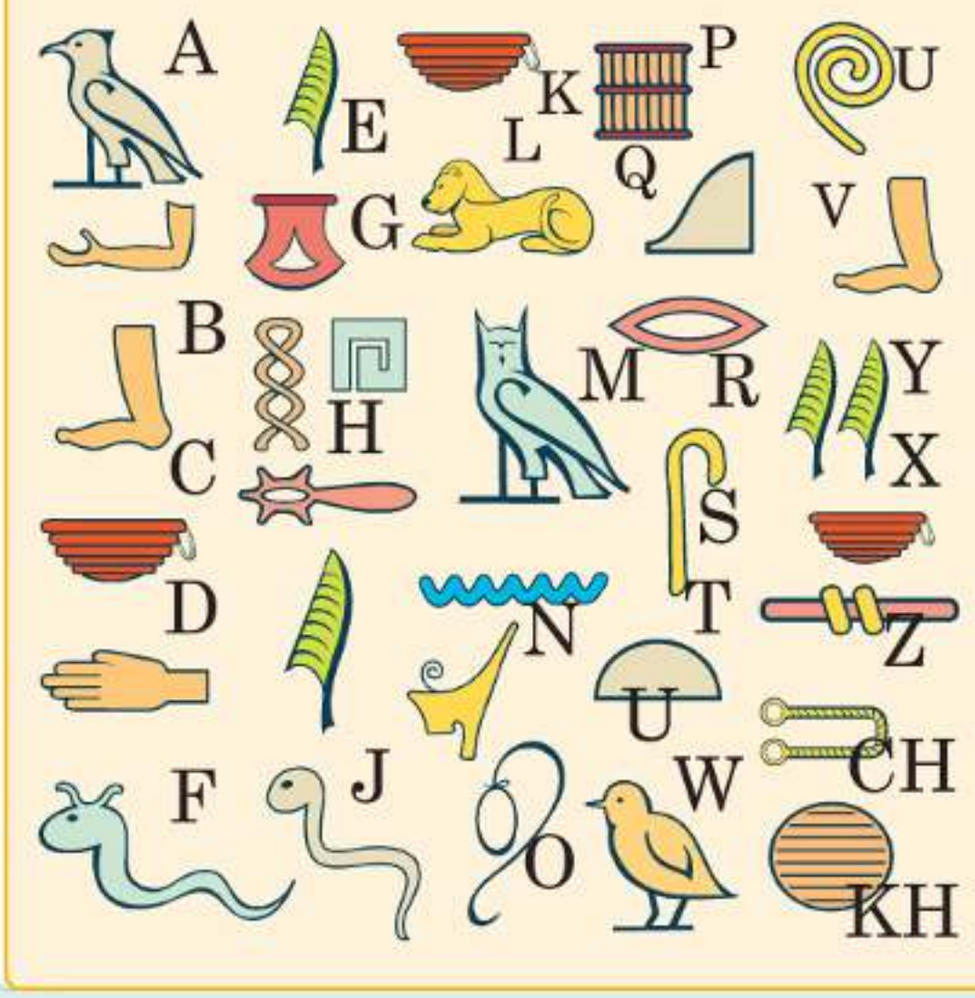

▼ Odczytaj hieroglify, a dowiesz się, jak nazywano męża Nefertiti, zanim zmienił imię na Echnaton.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Bohaterowie nie potraktowali poważnie informacji o możliwości znalezienia skarbu.	P	F
2.	Bartek odczytał treść wiadomości z płaskorzeźby znajdującej się w grobowcu.	P	F
3.	Fabuła utworu opowiada o wydarzeniach niebędących częścią akcji.	P	F

Podczas lekcji:

Zróbmy to razem dla Klary!

- dowiesz się, co znaczą słowa: *przedsiębiorczy*, *charytatywny*;
- nauczysz się rozpoznawać narrację pierwszo- i trzecioosobową;
- przypomnisz sobie zasady pisowni wyrazów z *ó*.

Na początek

- Sprawdź w słowniku języka polskiego, co oznacza przymiotnik *przedsiębiorczy*.
- Które ikony kojarzą Ci się z byciem przedsiębiorczym? Uzasadnij swój wybór.

Ewa Świerżewska

Autorka książek, recenzentka i tłumaczka. Współtwórczyni portalu Qlturka.pl. Promuje kulturę dla dzieci i sport rodzinny. Zapoczątkowała akcję społeczną *Dzielę się książkami*, polegającą na zbieraniu książek i wysyłaniu ich do domów dziecka, hospicjów, świetlic środowiskowych.

Łukasz Świerżewski

Doktor nauk ekonomicznych, współautor książek dla dzieci, autor artykułów na portalu Qlturka.pl.

Poznaj autorów

Ewa Świerżewska, Łukasz Świerżewski

Projekt

fragmenty

Widzicie tych dwoje? Mało brakowało, a wpadliby na siebie! Dobrze przynajmniej, że założyli kaski. Ale zaraz, zaraz, co ich tak zainteresowało, że pędzą na złamanie karku, nie rozglądając się dokoła?

O, wygląda na to, że... ja. A raczej plakat, który rodzice powiesili na tablicy informacyjnej. Nie, nie startuję w wyborach prezydenckich ani nawet w samorządowych – przecież mam dopiero 11 lat. Nie zgubiłam też psa, bo nigdy go nie miałam, choć to moje największe marzenie – no, może prócz tego, żeby zacząć chodzić... Dlaczego więc jestem na plakacie? To proste, a w zasadzie dość skomplikowane. Nie będę zagłębiać się w szczegóły i zanudzać was moją historią. Poruszam się na wózku praktycznie od urodzenia. Jako noworodek i niemowlak większość czasu spędzałam w szpitalu, bo trochę za wcześnie się urodziłam i mój organizm słabo sobie radził. Potem się okazało, że mam problemy z chodzeniem i stąd ten wózek i ciągła rehabilitacja[1]*. Czasem mam już serdecznie dość, ale postanowiłam, że się nie poddam – na świecie są większe nieszczęścia. Niedawno się dowiedzieliśmy, że w Stanach Zjednoczonych mogliby mnie wyleczyć, tylko że taka operacja jest bardzo droga. Gdyby udało nam się zebrać brakujące pieniądze...*

No to już wiecie, dlaczego jestem na plakacie. Teraz jednak wróćmy do szalonych rowerzystów, bo zdaje się, że zamiast na siebie, wpadli na jakiś pomysł.

***

– Uważaj, jak jeździsz! Mało brakowało. – Baśka nie kryła złości.

– Nie przesadzaj, wyhamowałem jak mistrz – odparł lekceważąco Kuba. – Nie złość się, tylko popatrz! To Klara z 5c – dodał lekko zaskoczony.

– Widziałeś, jak ona tańczyła na Dniach Szkoły? – W głosie Baśki słychać było podziw. Przecież samo jeżdżenie na wózku musi być bardzo trudne, a co dopiero taniec.

– Reklamują jej występy? [...]

– Nie, raczej nie... Zobacz, to prośba o pomoc – powiedziała cicho Baśka. – „...i brakuje nam jeszcze 30 procent kwoty potrzebnej na opłacenie wyjazdu i operacji Klary" – przeczytała na głos.

– Ile? – Kuba wyraźnie się ożywił. – To kosmiczna suma! – wykrzyknął. – Nie ma szans, żeby aż tyle uzbierali. Nie starczy im czasu, a poza tym tędy prawie nikt nie chodzi, więc jak ludzie mają zobaczyć plakat i się dorzucić? [...]

– Myślałeś kiedyś, że Klara mogłaby zacząć chodzić? Że chciałaby? Ona tak śmiga na wózku! Ciągle się śmieje i wszystkim pomaga. No i tak pięknie tańczy. [...] Szkoda, że nie mam magicznej różdżki, wyczarowałabym worek pieniędzy – rozmarzyła się.

– Co ty opowiadasz? Jakiej różdżki? Lepsza by była drukarnia. Albo wiem: wygrana w Lotto. Albo... napad na bank. [...]

[1] rehabilitacja – tu: przywrócenie sprawności fizycznej

– Jeszcze jakieś genialne pomysły? – zapytała ironicznie Baśka. – Nie mamy jak jej pomóc i tyle. Szkoda, ale nic nie da się zrobić.

– Tak łatwo chcesz się poddać? – Kuba nie mógł uwierzyć w to, co usłyszał. – Przecież musi być jakiś sposób. Słyszałem kiedyś, jak mama mówiła o specjalnych stronach w internecie, na których prowadzone są zbiórki. A kiedy tata biegł maraton[2] w zeszłym roku, widziałem Spartan[3]. To tacy ludzie przebrani za wojowników, którzy zbierają pieniądze na leczenie i rehabilitację dzieci. Jest na pewno milion sposobów, żeby pomóc... Coś wymyślimy!

– Może koncert charytatywny[4]? – zaproponowała Baśka. – Tylko jak znaleźć zespół, który zagra za darmo, i to dla bandy dzieciaków. – Zapał w jej głosie osłabł.

– Postawmy w szatni puszkę i każdy coś do niej wrzuci – wymyślał dalej Kuba. – Albo przejdźmy się po wszystkich klasach.

– Nie wierzę, że uda się dużo zebrać w ten sposób. No i policz, nawet jeśli każdy wrzuci złotówkę, choć nie sądzę, bo część uczniów będzie wolała kupić sobie chipsy, to i tak uzbiera się najwyżej pięćset złotych. Za mało.

– Masz jakiś lepszy pomysł? – Kuba powoli tracił cierpliwość.

– Chyba tak, ale we dwójkę nam się nie uda. Trzeba namówić więcej osób, no i będzie przy tym dużo pracy [...] Zorganizujemy w szkole kiermasz wiosenny. I pokaz talentów! – wykrzyknęła z entuzjazmem dziewczynka.

– Jak to sobie wyobrażasz? – Kuba nie podzielał zapału koleżanki. – [...] [C]o mielibyśmy sprzedawać na tym kiermaszu? Kto będzie chciał oglądać pokaz talentów? A w ogóle jak mielibyśmy to sami zrobić?

– Teraz ty chcesz się poddać? Zobaczysz, jak tylko opowiemy o naszym planie w klasie, wszyscy będą chcieli się włączyć.

– A masz jakiś plan? – zapytał zaciekawiony Kuba.

– [...] Jeszcze pięć minut temu ani ty, ani ja nie wiedzieliśmy, co nas czeka. Ale teraz już się nie wycofam! – zapewniła stanowczo Basia. – Przygotujesz ze mną ten plan czy mam to zrobić sama? – zapytała.

– Niech ci będzie. – Kuba nadal nie wykazywał entuzjazmu. – Musimy to zrobić teraz, bo jutro mamy godzinę wychowawczą, więc będzie można opowiedzieć o wszystkim całej klasie, no i pani Dominice. – Wraz z tą myślą w jego oczach pojawił się zapał. [...]

***

Patrzcie, siedzą teraz i coś piszą. Ciekawe, co wymyślili.

Naprawdę miło, że chcą mi pomóc.

Ewa Świerżewska, Łukasz Świerżewski
Wszystko dla Klary, czyli historia pewnego pomysłu

2 maraton – bieg na dystansie 42 195 m

3 Spartan – tu: mężczyzn przebranych w stroje starożytnych wojowników spartańskich

4 charytatywny – dobroczynny, służący niesieniu pomocy potrzebującym

O tekście

1. Określ, jak został zapisany tekst. Kto wypowiada się w każdej z części?

2. Przypomnij sobie, kim jest narrator. Nazwij typy narracji zastosowane we fragmentach utworu.

Narracja – sposób opowiadania w tekście literackim, przedstawienie wydarzeń odbywających się w określonym czasie i miejscu oraz bohaterów, którzy w tych zdarzeniach uczestniczą. Wyróżniamy dwa główne rodzaje narracji: **pierwszoosobową** oraz **trzecioosobową**.

- W **narracji pierwszoosobowej** wypowiada się zwykle jeden z bohaterów utworu. Używa form pierwszej osoby czasownika, np. *zobaczyłem*, *spadłam*, *napisaliśmy*.
- W **narracji trzecioosobowej** wypowiada się fikcyjna osoba, która nie jest bohaterem tekstu i nie bierze udziału w opisywanych zdarzeniach. Używa czasowników w trzeciej osobie: *zobaczył*, *spadła*, *napisali*. Narrator trzecioosobowy często jest **wszechwiedzący**.

3. Na podstawie przeczytanego fragmentu utworu przedstaw krótko bohaterów. Którego z nich nazwiesz osobą przedsiębiorczą? Co na to wskazuje?

4. Przerysuj do zeszytu podany schemat i dopisz cechy człowieka przedsiębiorczego.

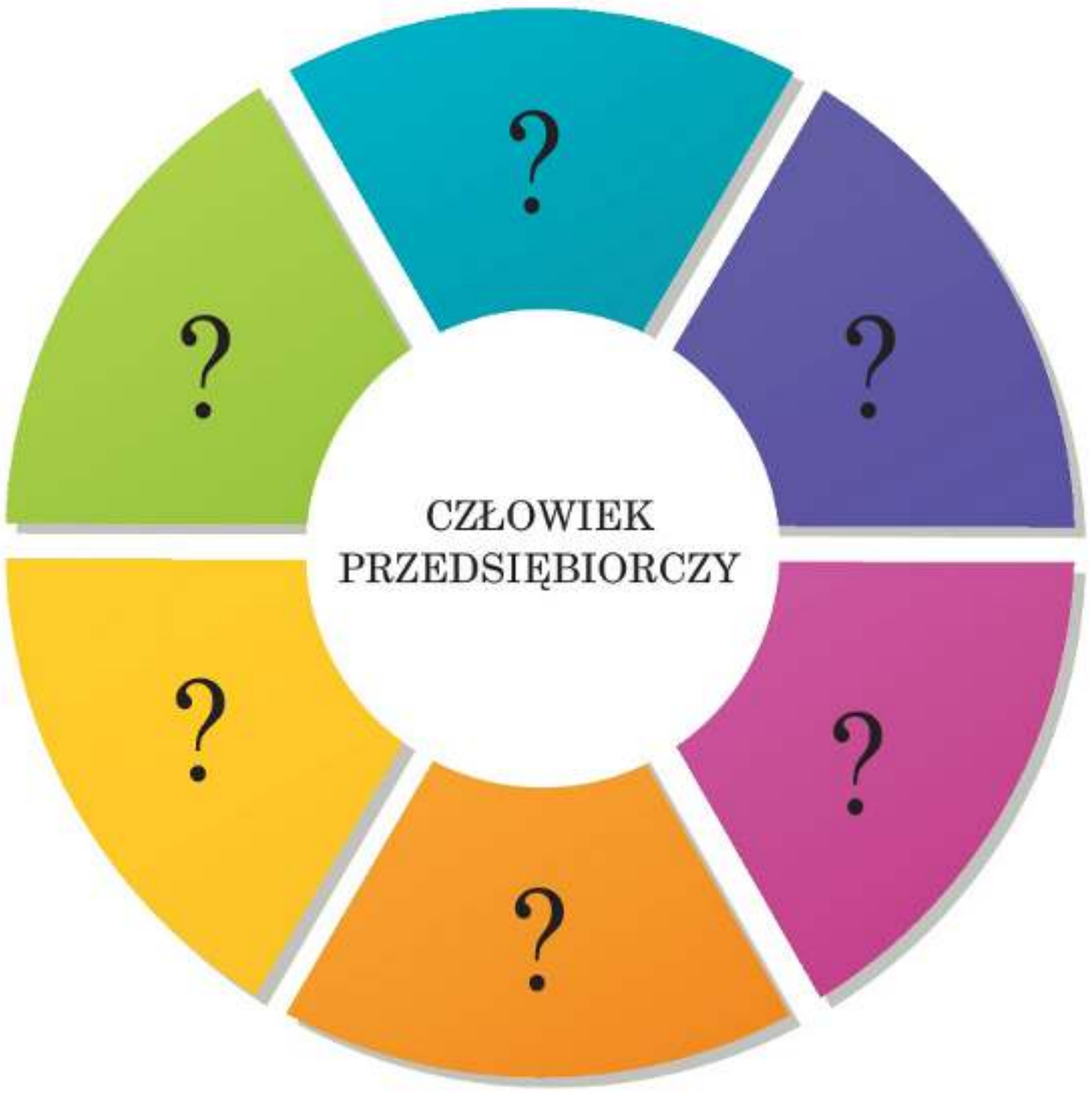

5. Którym z poniższych słów i wyrażeń nie można zastąpić wyrazu *projekt*? Wskaż poprawną odpowiedź. E

A. Inicjatywa.

B. Wynik.

C. Plan działania.

D. Wersja wstępna.

6. Opowiedz, jak Baśka, a jak Kuba odnosili się do pomysłu pomocy Klarze. Wykorzystaj wybrane określenia z ramki.

z zaciekawieniem • pesymistycznie • z entuzjazmem • rozważnie • z zapałem • śmiało • z zaangażowaniem • emocjonalnie • stanowczo • z rezerwą • sceptycznie • z rezygnacją

7. Uczniowie chcą zorganizować aukcję charytatywną. Przypomnij reguły ortograficzne, które pomogą dzieciom w poprawnym zapisie nazw wystawianych podczas niej rzeczy.

- miód od dzikich pszczół, zbiór znaczków, stół do ogródka
- góra złotówek, widokówka z podróży, różowa kłódka
- królewski strój, żółta róża, piórnik z ołówkami

Tworzę

8. Jak mogły się potoczyć dalsze losy Klary, Baśki i Kuby? Wymyśl zakończenie tej historii.

9. Dobierzcie się w grupy. Wyobraźcie sobie, że chcecie włączyć się w akcję charytatywną i pomóc w zbieraniu brakującej kwoty na operację Klary w Stanach Zjednoczonych. Opracujcie plan działania. Spiszcie pomysły i przedstawcie je w klasie.

10. Aby zrealizować taki projekt, potrzebna jest pomoc dorosłych. Zastanów się, kto z Twoich bliskich lub znajomych mógłby się zaangażować w takie działania. Uzasadnij swój wybór.

11. Jak myślisz, co oprócz pieniędzy zyskałaby po takiej akcji Klara? Czy wydarzenie mogłoby też pomóc innym osobom potrzebującym podobnego wsparcia? Wyjaśnij, co te działania dałyby Wam – uczestnikom projektu. Utwórz listę korzyści płynących z pomagania.

12. Dobierzcie się w kilkuosobowe grupy. Wyszukajcie na liście organizacji pożytku publicznego taką, która zajmuje się pomocą dzieciom. Stwórzcie plakat reklamujący jej działalność.

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij zdania. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Wypowiedzi Klary w poznanym fragmencie opowiadania to narracja **A** / **B**. Potwierdzają to słowa: **C** / **D**.

A. pierwszoosobowa

B. trzecioosobowa

C. *To Klara z 5c – dodał lekko zaskoczony*

D. *Poruszam się na wózku praktycznie od urodzenia*

Podczas lekcji:

Tworzę, działam – opowiadam!

- dowiesz się, jakie elementy powinno zawierać opowiadanie twórcze;
- zgromadzisz słownictwo niezbędne do jego napisania;
- nauczysz się poprawnie redagować tę formę wypowiedzi.

Na początek

- Obejrzyj ilustracje. Wybierz zestaw numerów wskazujący chronologiczny układ zdarzeń.

A. 5, 3, 1, 6, 4, 2 **B.** 6, 5, 2, 4, 3, 1 **C.** 6, 4, 2, 5, 1, 3 **D.** 2, 4, 1, 6, 5, 3

a) Na podstawie uporządkowanych obrazków opowiedz o tym, co się wydarzyło podczas wakacji u wujka.

b) Nadaj tytuł swojej historii.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Opowiadanie – narracyjna wypowiedź przedstawiająca ciąg wydarzeń, zazwyczaj chronologicznie, czyli zgodne z kolejnością, w jakiej następowały po sobie. O ich przebiegu opowiada narrator pierwszoosobowy lub trzecioosobowy, najczęściej używając czasu przeszłego.

Jak napisać opowiadanie?

START

1. Zastanów się, co będzie tematem opowiadania.

- budowa domku na drzewie
- lot balonem • niespodziewany gość
- pożar w lesie • przygoda nad morzem
- przyjaźń na obozie sportowym

2. Ustal, gdzie i kiedy będzie się rozgrywać akcja.

- w ogrodzie • w górach • na lodowisku
- na osiedlu • na plaży • w szkole
- w lesie • w domu • rano • po południu
- w nocy • w maju • zimą • w przeszłości
- obecnie • podczas wakacji • w czasie roku szkolnego

3. Wymyśl bohaterów opowiadania. Opisz ich wygląd i cechy.

- dziewczyna • chłopak • dziecko
- nastolatek • dorosły • rodzeństwo • grupa przyjaciół • Ty sama / sam

4. Napisz plan ramowy następujących po sobie wydarzeń. Możesz wprowadzić zdarzenie, które zmienia niespodziewanie bieg historii.

1. Wyjazd do wujka na wieś.
2. Nuda wywołana niepogodą.
3. Zaproszenie do warsztatu.
4. Marzenie wujka.
5. Praca przy budowie domku.
6. Wspaniałe efekty zaangażowania.
7. Zabawa w domku.

5. Przemyśl, jak opiszesz zdarzenia. Ustal, co będzie wstępem, co rozwinięciem, a co zakończeniem opowiadania. Aby tekst był ciekawszy, możesz go urozmaicić opisem osoby, miejsca, przedmiotu.

Wstęp (wprowadzenie w historię, określenie czasu i miejsca akcji, przedstawienie bohatera / bohaterów)

Rozwinięcie (chronologiczny przebieg zdarzeń, zwroty akcji)

Zakończenie (krótkie podsumowanie, rozwiązanie akcji)

Na początku każdego akapitu wprowadź **wcięcie w tekście**.

6. Wybierz rodzaj narracji. Używaj konsekwentnie czasowników albo w czasie przeszłym, albo w czasie teraźniejszym.

Jeśli narratorem opowiadania będzie jeden z bohaterów, zastosuj czasowniki w 1. osobie, np. *spadłam*, *poszliśmy*.

Jeżeli o wydarzeniach opowiada narrator wszechwiedzący, użyj czasowników w 3. osobie, np. *spadła*, *poszli*.

7. Staraj się, aby Twoje opowiadanie było barwne i wzbudzało ciekawość odbiorcy.

Stosuj różne typy wypowiedzeń. Zadbaj o bogate słownictwo.

8. Pamiętaj o poprawności językowej, ortograficznej i interpunkcyjnej.

Unikaj powtórzeń. Pamiętaj o stosowaniu wielkich liter na początku zdania, kropce na końcu i innych znakach interpunkcyjnych.

9. Wymyśl intrygujący tytuł.

- *Niebezpieczne góry* • *Balonem po niebie* • *Wakacje z niespodzianką* • *Feralna niedziela* • *Przyjaciel na zawsze*

META

Bank słówek

wstęp:

- pewnego dnia • zdarzyło się to w… • ta historia wydarzyła się • był kwietniowy, ciepły poranek • w pierwszą niedzielę września • rok temu • kiedy byłam / byłem w…

następstwo czasowe:

- na początku • po chwili • po upływie kilku minut • za jakiś czas • ni stąd, ni zowąd • nie minęło kilka minut, a… • potem • następnie • później • wkrótce • wtedy • wówczas • w pewnej chwili • na koniec • w ostatnim momencie

zakończenie:

- na szczęście wszystko zakończyło się dobrze • ta historia wiele mnie nauczyła • z pewnością na długo zapamiętam te wydarzenia • to była wspaniała przygoda • niestety, ta historia miała niemiłe zakończenie

Mam lekkie pióro

tytuł

Domek na drzewie

czas i miejsce

akapit

WSTĘP

Te wakacje będę wspominał bardzo długo. Spędzałem je wraz z moją siostrą Basią u wujka na wsi. Od kiedy przyjechaliśmy, ciągle było pochmurno i szaro. Wraz z naszymi kuzynami Adamem i Kacprem bardzo się nudziliśmy.

ROZWINIĘCIE

Któregoś dnia wujek zabrał nas do swojego warsztatu. Na środku leżał stos równo przyciętych, niedługich desek. Wujek miał dla nas niezwykłą propozycję. Zdradził, że gdy był w naszym wieku, marzył o domku na drzewie. Zaproponował, abyśmy go razem zbudowali. Domek miał powstać na starym orzechu włoskim rosnącym w tyle ogrodu.

Z ochotą przystąpiliśmy do działania. Zaprosiliśmy też dzieci z sąsiedztwa: Oksanę i Saszę, którzy także się nudzili w niepogodę. Dzięki pracy humory znacznie nam się poprawiły!

bohaterowie

Wujek rozdzielił zadania. Basia i Oksana przecierały deski papierem ściernym, Kacper i ja z zapałem malowaliśmy je olejem do drewna, a Sasza i Adam pomagali w docinaniu listewek. Domek okazał się miniaturą domu wujostwa. Miał nawet okienka z okiennicami, które dziewczyny pomalowały na niebiesko. Nie mogliśmy się doczekać końca pracy. Efekt zaskoczył wszystkich! Domek był przepiękny!

ZAKOŃCZENIE

Odtąd każdego dnia wdrapywaliśmy się do niego, żeby spędzić tam czas. Byliśmy dumni, że wzięliśmy udział w tym wakacyjnym przedsięwzięciu. Domek miał tylko jedną wadę. Nie było w nim… zasięgu. Ale może to i lepiej?

1. Wybierz jedno ze zdjęć i na jego podstawie napisz w zeszycie wstęp do opowiadania o tym, jakie plany przed wakacjami mieli bohaterowie historii o domku na drzewie. Określ czas i miejsce tych zdarzeń.

1.

2.

3.

4.

2. Na podstawie informacji zawartych w przykładowym opowiadaniu opisz domek na drzewie, który zbudowały dzieci. Wymyśl, jak dokładnie mógł wyglądać – dodaj szczegóły, kolory, przedstaw wyposażenie.

3. Zaproponuj jakieś zaskakujące wydarzenie, które mogło się przytrafić bohaterom podczas budowy domku. Opisz je w 1–2 zdaniach. Zacznij od wybranego wyrazu z ramki.

wtem • raptem • nieoczekiwanie • nagle • znienacka • niespodziewanie

4. Przekształć tekst o budowie domku na drzewie w taki sposób, aby o wydarzeniach opowiadał narrator trzecioosobowy.

Sprawdź, co już umiesz

Napisz opowiadanie o tym, jak z zaangażowaniem wzięłaś / wziąłeś udział w przygotowaniu jakiejś akcji społecznej. Skorzystaj ze wskazówek zamieszczonych w podręczniku.

Przypadek decyduje, jaką końcówkę rzeczownik zyskuje

Podczas lekcji:

- przypomnisz sobie odmianę rzeczowników przez przypadki;
- dowiesz się, co nazywamy tematem, a co – końcówką rzeczownika;
- nauczysz się oddzielać temat od końcówki wyrazu;
- przećwiczysz określanie przypadka na podstawie końcówki rzeczownika.

Na początek

- Wyszukaj w tekście rzeczowniki. Określ ich liczbę, rodzaj i przypadek.

– To światło księżyca! – wykrzyknął rybak i nie zwlekając ani chwili, wyruszył w góry. Chciał dotrzeć na miejsce przed świtem, zanim słońce przyćmi księżycową łunę.

Emilia Kiereś, *O rybaku, który szukał księżyca*, fragment

1. Określ, w jakich przypadkach został użyty rzeczownik *księżyc* w podanych zdaniach. Podaj formę wołacza.

1. Pierwszym człowiekiem, który stanął na Księżycu, był Neil (czytaj: nil) Armstrong.

2. Łukasz wyszedł z domu i zobaczył na niebie księżyc.

3. Aniela miała okazję przyjrzeć się Księżycowi przez teleskop.

4. Ziemia pięknie wygląda z powierzchni Księżyca.

5. Księżyc świeci dzięki odbitemu światłu słonecznemu.

6. Tytan jest księżycem Saturna.

2. Zapisz w zeszycie wszystkie formy wyrazu *księżyc*. Podkreśl powtarzającą się część wyrazu na pomarańczowo, a tę, która się zmienia – na zielono. O czym informuje pierwsza część, a o czym – druga?

- **Księżyc** – nazwa satelity Ziemi: *lot na Księżyc*
- **księżyc** – nazwa satelity innej planety: *dwa księżyce Marsa*
- **księżyc** – świecący na niebie: *blask księżyca*

3. Wyszukaj w podanych związkach frazeologicznych rzeczowniki. Przepisz je do zeszytu.

a) Oddziel w nich temat od końcówki.

b) Wyjaśnij znaczenie frazeologizmów.

- porywać się z motyką na słońce
- spaść jak grom z jasnego nieba
- chodzić z głową w chmurach

Podczas odmiany przez przypadki rzeczownik przybiera różne formy.

Część wyrazu, która się zmienia, nazywamy **końcówką**, a część, która pozostaje wspólna dla wszystkich form – **tematem**. Temat jest nośnikiem znaczenia wyrazu.

Przypadek	**Liczba pojedyncza**	**Liczba mnoga**
mianownik (kto? co?)	podróż-ø	podróż-**e**
dopełniacz (kogo? czego?)	podróż-**y**	podróż-**y**
celownik (komu? czemu?)	podróż-**y**	podróż-**om**
biernik (kogo? co?)	podróż-ø	podróż-**e**
narzędnik (kim? czym?)	podróż-**ą**	podróż-**ami**
miejscownik (o kim? o czym?)	podróż-**y**	podróż-**ach**
wołacz	podróż-**y**	podróż-**e**

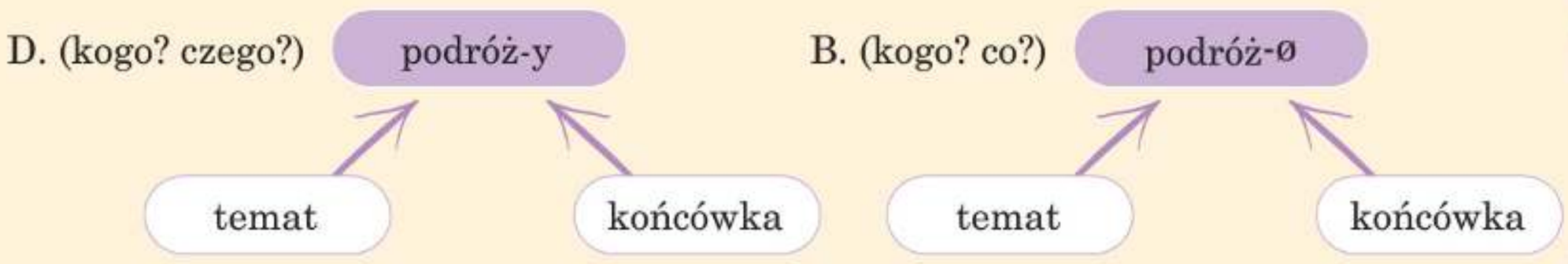

Brak końcówki (końcówkę zerową) w odmianie oznacza się symbolem ø.

4. Utwórz w zeszycie wskazane formy rzeczowników. Podkreśl w nich końcówki.

- akcja – D. lp
- kajak – B. lm
- morze – Ms. lm
- deszcz – C. lp
- tablica – W. lp
- słońce – N. lm

5. Idź drogą, na której zapisano kolejno końcówki powstałe podczas odmiany przez przypadki wyrazów *tramwaj* i *motocykl*, a dowiesz się, dokąd podróżowali Zosia i Nikodem.

tramwaj

-ø → -a → -owi → -ø → -u → -em → -ø

planetarium

-ø → -u → -owi → -ø → -em → -u → -u

zoo

motocykl

-ø → -a → -owi → -ø → -em → -u → -u

koncert

-ø → -u → -u → -a → -em → -u → -ø

zlot motocykli

6. Przeczytaj dwie wersje informacji na temat filmu Georges'a Mélièsa (czytaj żorża meliesa).

a) Wskaż, czego brakuje w pierwszej wersji, a czego – w drugiej.

b) Określ, która wersja jest dla Ciebie bardziej zrozumiała. Dlaczego?

I. - opowiada o -e na -. -y podróżują wystrzeloną z -y -ą, która wbija się w -o -y.

II. Film opowiada o wyprawi- na Księżyc. Naukowc- podróżują wystrzeloną z armat- rakiet-, która wbija się w ok- satelit-.

Podróż na Księżyc, reż. Georges Méliès, 1902

E **7.** Uzupełnij wypowiedź. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Temat wyrazu *oddech* to **A** / **B**. Jego końcówka jest taka sama w **C** / **D**.

A. odde-

B. oddech-

C. mianowniku, bierniku i wołaczu.

D. dopełniaczu, miejscowniku i wołaczu.

Sprawdź, co już umiesz

W którym zestawie wyrazów poprawnie oddzielono wszystkie tematy od końcówek? Wskaż właściwą odpowiedź.

A. podróż-ø, zega-ra, rodzic-e

B. burz-a, mistrz-ø, tale-rze

C. klisz-y, świerszcz-ø, wiadr-o

D. szos-ami, koc-ø, pocią-giem

Podczas lekcji:

Nie będziemy mieć trudności ze wskazaniem oboczności

- dowiesz się, czym są oboczności i tematy oboczne;
- nauczysz się wskazywać oboczności w temacie wyrazów.

Na początek

- Przeczytaj rozmowę dziewcząt. Wyszukaj w dymkach i przepisz do zeszytu pary podkreślonych rzeczowników. Zaznacz w nich tematy. Co można zauważyć w ich budowie?

Organizujemy zbiórkę pieniędzy na zakup karmy dla zwierząt ze schroniska. Co sądzisz o tym pomyśle?

Nie słyszałam o żadnej zbiórce, ale to doskonały pomysł! Z chęcią pomogę.

Podczas odmieniania rzeczowników przez przypadki często zachodzi wymiana głosek w temacie, czyli **oboczność**.

dół-ø • **doł**-u • **dol**-e potw**ór**-ø • potw**orz**-e mą**k**-a • mą**c**-e

Tematy, w których występuje oboczność, nazywamy **tematami obocznymi**.

W wyrazie *dół* doszło do wymiany *ó* na o oraz *ł* na *l*.

Tematy oboczne: dół-, doł-, dol-

Oboczności w temacie: ó : o, ł : l

1. Podaj oboczności zachodzące w podanych parach wyrazów. Określ przypadek każdego z poniższych słów.

- wór – worze
- lód – lodzie
- półka – półce
- dąb – dębem

2. Wskaż na diabelskim młynie wagony z rzeczownikami, w których podczas odmiany występuje oboczność w temacie. Litery zapisane pod tymi wyrazami, czytane zgodnie z ruchem wskazówek zegara, utworzą hasło. Jakiego słowa jest ono synonimem?

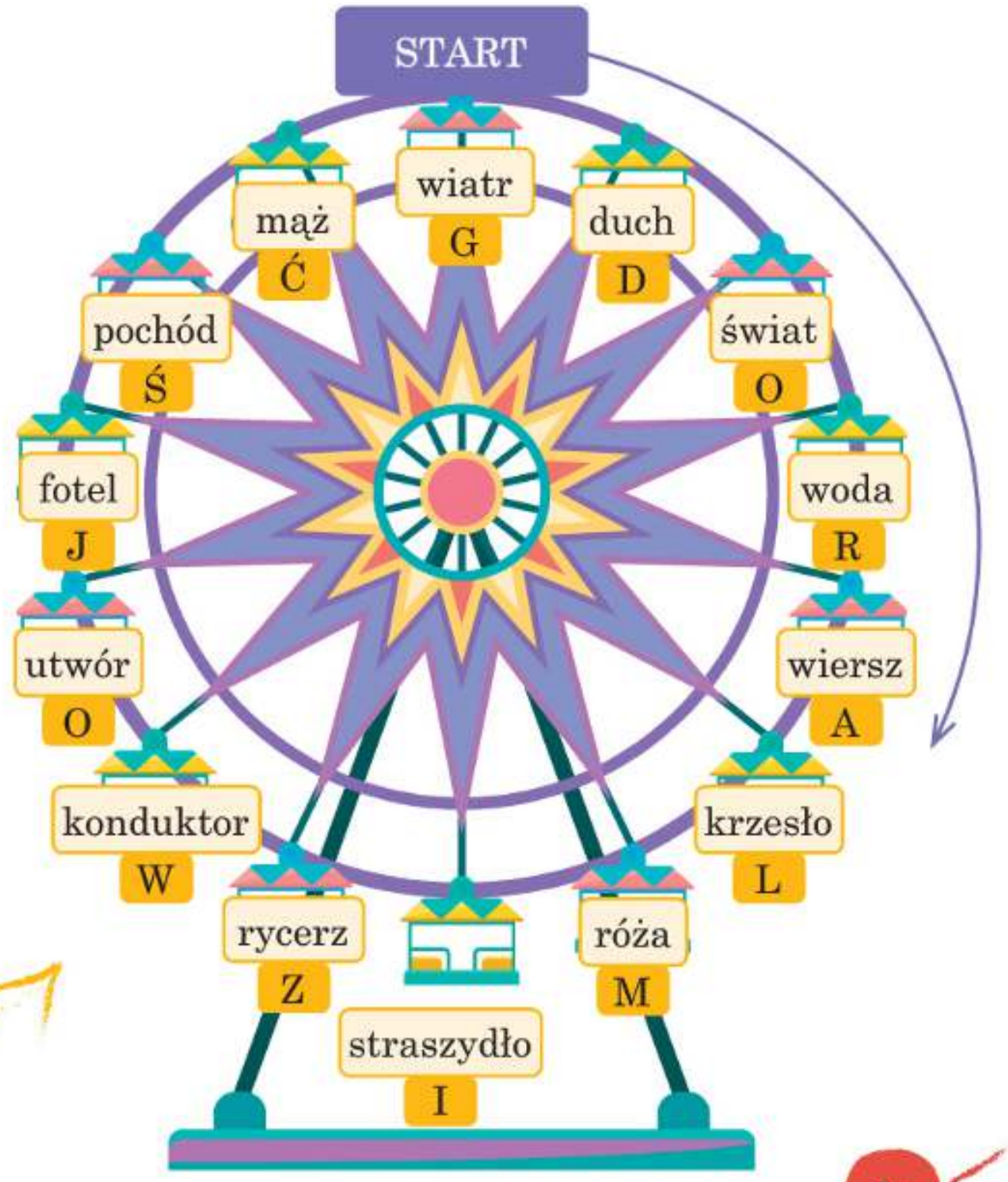

W niektórych tematach rzeczowników występuje tzw. *e* ruchome. Oznacza to, że ta litera jest w pewnych formach wyrazu, a w innych jej nie ma, np.

M. piasek-ø	sweter-ø	mech-ø
D. piask-u	swetr-a	mch-u

Taką oboczność zapisujemy jako: e : ø.

3. Znajdź wyrazy z *e* ruchomym. Zapisz je w zeszycie wraz z formą dopełniacza i podkreśl *e* ruchome.

Wzór: bez – bzu

rower

krew

palec

wujek

talerz

jednorożec

Czasami w tematach rzeczowników pojawia się litera *i*, która zmiękcza poprzedzającą spółgłoskę, np.

M. mróz-ø	klas-a	kot-ø
Ms. mrozi-e	klasi-e	koci-e
z : zi	s : si	t : ci

Uwaga! W niektórych wyrazach litera *i* pełni podwójną funkcję: oznacza zmiękczenie spółgłoski należącej do tematu oraz końcówkę wyrazu, np.

M. słoni-e • D. słoni-i (słon^{i}-i)

4. Dobierzcie się w pary i wyszukajcie po pięć rzeczowników, w których tematach występuje oboczność ze zmiękczeniem literą *i*.

5. Do której tarczy celuje Szymon? Rozpoznasz ją po tym, że wszystkie słowa na niej mają taką samą liczbę oboczności.

a) Wybierz z tej tarczy jeden wyraz i odmień go przez przypadki.

b) Oddziel w nim temat od końcówki i wypisz oboczności.

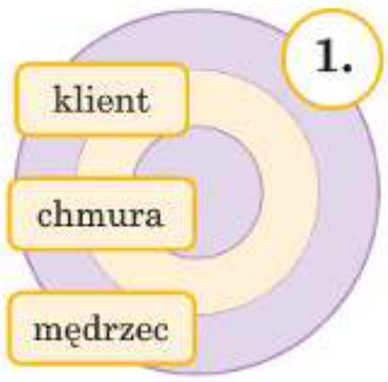

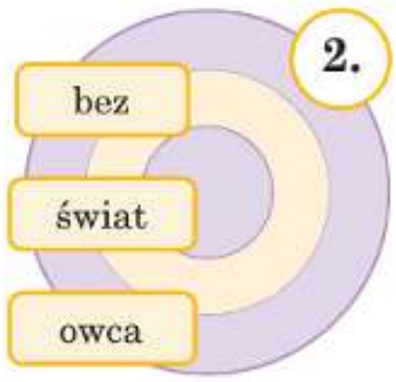

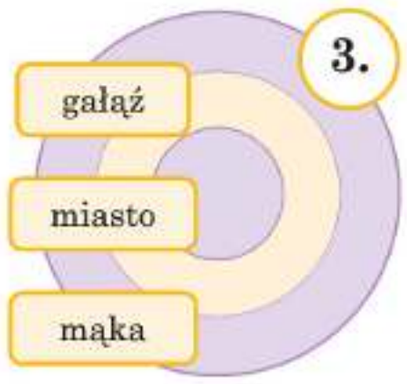

6. Znajdź i zapisz w zeszycie przykłady wyrazów, w których podczas odmiany przez przypadki pojawiają się podane oboczności. Podkreśl te części wyrazów, które ulegają wymianie.

r : rz | k : c | ó : o | a : e | ł : l | ą : ę

Sprawdź, co już umiesz

Marta wspina się na ściankę. Drogę na szczyt wskazują kolejne cyfry na rysunku. Pomóż dziewczynce pokonać trasę. Podaj poprawne odpowiedzi.

1. Wskaż poprawne dokończenie zdania. Temat oboczny, który nie występuje w odmianie wyrazu *bór*, to:
A. bór-. B. bor-. C. bórz-. D. borz-.

2. Wskaż poprawne dokończenie zdania. Ruchome *e* nie występuje w temacie wyrazu A. *zamek*. B. *pech*. C. *kubek*. D. *puder*.

3. Wymień oboczności zachodzące podczas odmiany rzeczownika *błąd*.

4. Określ, czy podane zdanie jest prawdziwe. Podczas odmiany przez przypadki rzeczownika *pies* w temacie wyrazu występują oboczności: pi : p, e : ø, s : si.

Podczas lekcji:

Zróbmy coś wspólnie!

- dowiesz się, kim był Janusz Korczak;
- określisz, co jest ważne podczas redagowania gazety;
- poznasz korzyści płynące z zaangażowania we wspólną pracę w redakcji gazetki szkolnej.

Na początek

- Przeczytaj wypowiedzi uczniów i powiedz, czym zajmują się po lekcjach. Która z aktywności jest Ci najbliższa? Czym Ty chciałabyś / chciałbyś się zajmować?

Zosia

Jestem wolontariuszką. Sadzenie drzewek – to coś dla mnie! Czuję, że robię coś ważnego i pożytecznego.

Błażej

Od pierwszej klasy należę do kółka matematycznego. Im trudniejsze równanie, tym większa satysfakcja z jego rozwiązania.

Karolina

Czy wiesz coś o organizacji charytatywnej Caritas? Nasze szkolne koło organizuje pomoc w nauce i zbiera jedzenie dla potrzebujących.

Staszek

Komputery i pisanie – czy można połączyć te dwie pasje? Ależ tak! Od roku tworzę szkolnego bloga. Początkowo nie wierzyłem, że ktoś będzie czytał moje teksty, ale okazało się, że mam talent.

Uczniowie Szkoły Podstawowej nr 2

Wiesz, że w każdej szkole działa samorząd? Tworzą go wszyscy uczniowie, ale do konkretnych działań potrzebują swoich przedstawicieli. W naszej podstawówce to właśnie my jesteśmy grupą, która ich reprezentuje. Dbamy o to, aby w szkole nie było nudno. Mamy głowy pełne pomysłów!

- Opowiedz, jakie grupy działają w Twojej szkole. Dowiedz się, czym się zajmują.
- Zapisz w punktach, jakie korzyści płyną z działalności pozalekcyjnej.

Janusz Korczak (1878 lub 1879–1942)

Lekarz, pisarz, wychowawca, pedagog. Założyciel i dyrektor Domu Sierot dla dzieci żydowskich w Warszawie. Jego prawdziwe nazwisko to Henryk Goldszmit. Korczak był przyjacielem dzieci i obrońcą ich praw. Pod pseudonimem Stary Doktor prowadził w Polskim Radiu audycje dla najmłodszych. Wymyślił czasopismo „Mały Przegląd", tworzone przez dzieci dla ich rówieśników. Autor takich książek, jak *Kajtuś Czarodziej*, *Król Maciuś Pierwszy*, *Bankructwo małego Dżeka*. „Stary Doktor" zginął w obozie zagłady w Treblince, do którego został wywieziony wraz ze swoimi podopiecznymi.

Poznaj autora

Janusz Korczak

O gazetce szkolnej

fragmenty

W bardzo wielu szkołach młodzież zaczynała wydawać gazety. Rozmaicie je nazywali i rozmaicie zaczynali. Niestety, koniec zawsze bywał jednakowy: po kilku numerach pismo przestawało wychodzić. Widziałem zapał początku pracy i zniechęcenie po nieudanej próbie. [...] Te nieudane próby nie pozostały bez śladu: dały doświadczenie, czegoś musiały przecież nauczyć. Ale byłoby lepiej, gdyby gazeta szkolna mogła się utrwalić.

Wierzę mocno w potrzebę pism dla dzieci i młodzieży, ale takich pism, których współpracownikami byłyby one same, pism, które by poruszały tematy ważne i ciekawe dla nich, nie tylko – tygodników z bajkami i wierszykami. A co jest dla dzieci i młodzieży ważne, one same muszą powiedzieć w swoich gazetach szkolnych. [...]

Mały przegląd

pismo dzieci i młodzieży

TYGODNIKOWY DODATEK REDAKCYJNY DO NR. 244 (8944) NASZEGO PRZEGLĄDU

J. TUKACZYŃSKI

W FU-DZIA-DZIANIE

C. KARMAZYN

Auto-stopem na Riwierę

Strona tytułowa ostatniego numeru pisma „Mały Przegląd". Ukazywało się ono co tydzień przez 13 lat. Jego nakład wynosił 50 tysięcy egzemplarzy.

Zdaje mi się, że pierwszy błąd młodych redaktorów polega na tym, że liczą nie na wszystkich kolegów, ale tylko na pewną nieliczną grupę [...]. – Kogo wybierają do swego grona? – Tych, którzy są zdolni i mają łatwość pisania, i tych, którzy od razu się zgadzają, obiecują złote góry i zaraz mają wiele pomysłów. [...]

Jest wielkim błędem zaczynać robotę z tymi, którzy są najzdolniejsi i którzy bez trudu wyrażają zgodę. Bo ci są często najmniej wytrwali albo najbardziej ambitni, a więc najmniej pewni. – Żadne pismo na świecie nie opiera swego bytu na doskonałych współpracownikach, ale na sumiennych, na punktualnych, na akuratnych. Zdolny krzykacz, kapryśny prymus szkolny, zarozumiały „poeta"

– powinni być chętnie widziani jako luźni współpracownicy, ale komitet redakcyjny musi się składać przede wszystkim z ludzi, którzy nie chorują, nie opuszczają lekcji, nie spóźniają się, dotrzymują słowa i nie za wiele o sobie myślą. [...]

Jaki gazeta szkolna przynosi pożytek? – Ogromny! – Uczy sumiennego spełniania dobrowolnie przyjętych zobowiązań, uczy planowej pracy, opartej na zrzeszonym[1] wysiłku rozmaitych ludzi, uczy śmiałości w wypowiadaniu swych przekonań, uczy przyzwoitego sporu w argumentach, a nie w kłótni, wprowadza jawność, gdzie bez gazety myszkuje plotka i obmowa, ośmiela nieśmiałych, uciera nosa zbyt pewnym siebie – reguluje i kieruje opinią – jest sumieniem gromady. [...]

Gazeta zbliża, wiąże klasę czy szkołę, dzięki niej poznają się tacy, którzy się nie znali zupełnie, i wysuwa na widownię tych skupionych, którzy potrafią wysłowić się w ciszy z piórem w ręku, a przekrzyczani będą w hałaśliwej dyspucie[2].

Jak podzielić pracę? – Oto: gazeta musi mieć działy, musi mieć materiał aktualny, musi mieć krótkie wiadomości bieżące. [...] Niech jeden zapisuje, kto opuścił lekcję lub się spóźnił. Drugi zapisuje imieniny i urodziny kolegów. Trzeci zapisuje wiadomości o klasówkach. Czwarty – wiadomości z pauz[3] krótkich. Piąty wiadomości z dużej pauzy. Jeden wiadomości z matematyki, inny z polskiego itd. – Może ktoś wziąć dział książek: kto jakie książki przeczytał w ciągu tygodnia, kto był w teatrze. Ktoś może wziąć wiadomości o nauczycielach. Inny o porządku w klasie. [...]

Jeżeli pismo nie jest ilustrowane, można wydać jeden numer, świąteczny czy jubileuszowy, z rysunkami. To podać zagadkę jakąś do nagrody, to żarcik, to projekt wycieczki, przedstawienia lub innej zabawy. [...]

Więc: są ludzie, którzy mają łatwość pisania. Lubią i chcą pisać. Jedni piszą z głowy, drudzy przepisują. – A są tacy, którzy nie lubią pisać. – Tak samo jedni lubią grać, inni rysować, jeszcze inni lubią się uczyć na pamięć albo rozwiązywać zadania, albo szyć, albo śpiewać, albo pomagać w gospodarstwie, albo opiekować się małymi dziećmi, albo czytać książki, albo pielęgnować kwiaty. I wielkim jest szczęściem, że nie wszyscy lubią robić to samo [...]. Bo, powtarzam, dobrze jest, że nie wszyscy ludzie mają jednakowe oczy, włosy, jednakowe myśli i uczucia.

1 zrzeszonym – tu: wspólnym

2 dysputa – poważna dyskusja, wymiana opinii

3 pauza – przerwa

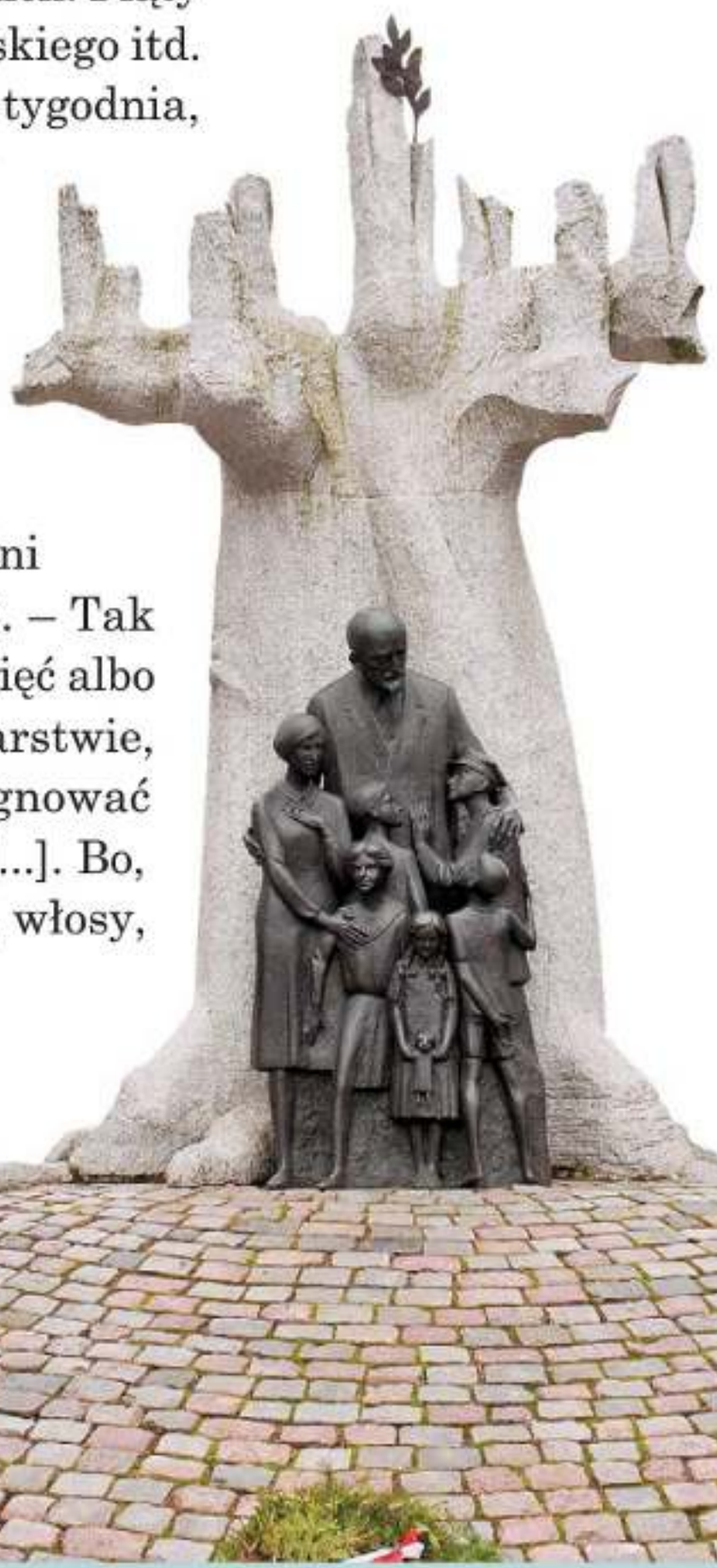

▶ Określ, co na temat stosunku Janusza Korczaka do dzieci mówią przedstawione pomniki.

Pomnik w Instytucie Yad Vashem (czytaj: jad w**aszem**) w Jerozolimie

Pomnik na skwerze koło Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie

O tekście

1. Podzielcie się na grupy i ułóżcie do każdego akapitu tekstu *O gazetce szkolnej* po jednym pytaniu dotyczącym zawartych w nim informacji. Następnie wymieńcie się pytaniami z innym zespołem i sprawdźcie, na ile z nich potraficie odpowiedzieć.

2. Uzupełnij w zeszycie podane zdania, tak aby otrzymać notatkę na temat artykułu Janusza Korczaka.

- Tematem artykułu jest…
- Zdaniem autora początkom pracy nad wydaniem gazety zazwyczaj towarzyszy…
- Janusz Korczak sądzi, że gazetki szkolne powinny być tworzone przez…
- Uważa, że błędem jest wybieranie do zespołu redakcyjnego tylko uczniów…

artykuł – tekst prasowy lub internetowy, w którym autor przedstawia jakiś problem, podaje fakty, analizuje je i wyciąga z nich wnioski

3. Wyszukaj w tekście, kogo Janusz Korczak nazywa doskonałym współpracownikiem. Jaki jest jego stosunek do takich osób? Z jakiego powodu?

4. Jak rozumiesz zdanie Janusza Korczaka: *I wielkim jest szczęściem, że nie wszyscy lubią robić to samo*? Do czego może być przydatna odmienność wśród ludzi?

5. Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Użyty w tekście frazeologizm *obiecywać złote góry* oznacza

A. deklarować wytężoną pracę nad sobą.

B. przyrzekać coś niemożliwego do spełnienia.

C. zapowiadać zdobycie ogromnego bogactwa.

D. gwarantować wspaniałe przeżycia podczas wspinaczki.

6. Dlaczego nie wszystkie próby stworzenia gazety kończą się sukcesem? Podaj co najmniej dwa powody.

7. Jakie korzyści może przynieść porażka, nieudana próba podjęcia jakichś działań? Poszukaj odpowiedzi w tekście lub odwołaj się do własnych doświadczeń.

8. Które cechy charakteru autor artykułu wskazuje jako pożądane u osób tworzących gazetę? Dlaczego młodzi redaktorzy powinni się nimi wyróżniać? Podaj po dwa argumenty na potwierdzenie swojego zdania.

redaktor – osoba, która zajmuje się opracowywaniem materiałów przysłanych przez autorów, tak aby je przygotować do druku lub do emisji, pracująca w czasopiśmie, wydawnictwie, radiu, telewizji lub portalu internetowym

9. Wyszukaj w artykule i zapisz w punktach korzyści, które płyną ze wspólnej pracy nad gazetą. Formułuj zdania samodzielnie, nie przepisuj tekstu.

10. Dopasuj wyrażenia związane z pracą redakcyjną do ich objaśnień. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika języka polskiego.

- chochlik drukarski
- na łamach prasy
- kaczka dziennikarska
- sezon ogórkowy

A. opublikowanie materiału w gazecie

B. nieprawdziwa, zmyślona informacja

C. okres, w którym brakuje ciekawych wydarzeń

D. błąd w druku

Tworzę

11. Który z wymienionych sposobów przekazywania informacji o sprawach uczniów uważasz za najskuteczniejszy, a który – za najmniej efektywny? Zapisz swoje przemyślenia na ten temat.

- drukowana gazeta szkolna
- gazetka ścienna na tablicy ogłoszeń
- audycje nadawane przez radiowęzeł
- blog szkolny
- szkolna strona internetowa
- grupa na wybranym komunikatorze internetowym

12. W 4–5-osobowych zespołach wymyślcie oryginalny tytuł gazetki klasowej, zaprojektujcie okładkę pierwszego numeru i sporządźcie listę ciekawych tematów, które można by w niej poruszyć.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Adresatami tekstu *O gazetce szkolnej* są wszyscy uczniowie umiejący pięknie pisać.	P	F
2.	Pomyłka w druku jest nazywana kaczką dziennikarską.	P	F

W Grecji, Hiszpanii czy w Gdyni – działać można wszędzie!

Podczas lekcji:

- poznasz zasady pisowni *-ji*, *-ii*, *-i* w zakończeniach niektórych rzeczowników;
- nauczysz się poprawnie zapisywać wyrazy z tymi zakończeniami.

Na początek

- Z dialogu chłopców wypisz rzeczowniki. W jakich przypadkach występują te wyrazy?

W rzeczownikach rodzaju żeńskiego, które w mianowniku liczby pojedynczej kończą się na: ***-cja***, ***-sja***, ***-zja***, formy dopełniacza, celownika i miejscownika przyjmują zakończenie ***-ji***, np.

D.	tradycji, misji, okazji
C.	tradycji, misji, okazji
Ms.	tradycji, misji, okazji

1. Podaj po dwa inne przykłady rzeczowników rodzaju żeńskiego zakończonych w mianowniku liczby pojedynczej na: *-cja*, *-sja*, *-zja*. Ułóż je w porządku alfabetycznym. Następnie zapisz każdy wyraz w zeszycie w dopełniaczu liczby pojedynczej.

2. Maciek przywiózł z wakacji flagi trzech państw, które odwiedził. Zapisz w zeszycie nazwy tych krajów w formie miejscownika.

3. Dopasuj do siebie początki i zakończenia wyrazów i odgadnij, czego nie może zabraknąć młodym ochotnikom, którzy realizują projekt *Wspieram schronisko dla zwierząt w Gdyni*. Zdanie z wyrazami w odpowiedniej formie zapisz w zeszycie. Określ przypadek rzeczowników.

Ochotnikom nie może zabraknąć…

koncep-		-zja
dysku-		
pa-		-cja
motywa-		
mobiliza-		-sja
wi-		
ekscyta-		
determina-		

W rzeczownikach **obcego pochodzenia** rodzaju żeńskiego zakończonych w mianowniku na: ***-ia*** piszemy w dopełniaczu, celowniku i miejscowniku końcówkę ***-ii***, np.

D.	Holand**ii**, histor**ii**, psycholog**ii**
C.	Holand**ii**, histor**ii**, psycholog**ii**
Ms.	Holand**ii**, histor**ii**, psycholog**ii**

4. Przeczytaj, jakie wydarzenia znalazły się w ofercie Klubu Osiedlowego „Akacja” w Cedyni. Wyrazy w nawiasach, we właściwej formie, zapisz w zeszycie.

- Spotkanie integracyjne w pobliskiej (pizzeria).
- Zbiórka zużytych (baterie).
- Warsztaty (fotografia) dla początkujących.
- Zorganizowanie (loteria) fantowej na pomoc dla chorej (Sylwia).
- Korepetycje z (ortografia) dla najmłodszych uczniów mieszkających na osiedlu.

5. Miłośnicy zdrowego odżywiania ze Szkoły Podstawowej nr 6 w Gruszanach zorganizowali akcję *Przerwa ze zdrową przekąską*. Odgadnij nazwy zilustrowanych składników i dopasuj je do opisów potraw, a dowiesz się, co przygotowali.

- kanapki żytnie z listkami świeżej [?]
- piramidki zbożowe z dodatkiem [?]
- niesłodzony sok z [?]
- chrupiące placuszki z [?]
- kruche ciasteczka o smaku [?]

1.

2.

3.

4.

5.

W **rzeczownikach rodzimych**, które w mianowniku kończą się na: -***ia***, -***ja***, w dopełniaczu, celowniku i miejscowniku piszemy -***i***, np.

D.	Gdyni, Ziemi, Mai, alei
C.	Gdyni, Ziemi, Mai, alei
Ms.	Gdyni, Ziemi, Mai, alei

6. Na grzbietach książek zebranych przez harcerzy dla Muzeum Staroci wytarły się niektóre słowa. Dopasuj do tytułów wyrazy z ramki i zapisz je we właściwej formie w zeszycie.

aleja • kopalnia • studnia • Hania i Lidia • pustynia

7. Dopasuj do podanych zdań nazwy miejsc z ilustracji. Zastosuj rzeczowniki we właściwej formie.

- W czwartki spotykam się w [?] z logopedą.
- Wraz z przyjaciółmi uwielbiamy rywalizować w [?].
- Brat odebrał z [?] bukiet dla naszej mamy.
- Gdy mamy ochotę na przysmak kuchni polskiej, wybieramy się do [?].
- Olek kupił w [?] książkę Ewy Nowak *Pajączek na rowerze*.
- Na moje urodziny rodzice zamówili tort z [?].

1. kwiaciarnia

2. pierogarnia

3. kręgielnia

4. cukiernia

5. poradnia

6. księgarnia

Sprawdź, co już umiesz

Przeczytaj poniższe rzeczowniki i przyporządkuj każdy z nich do odpowiedniej tablicy.

Zofia • biologia • kolacja • sesja • pralnia • organizacja • Anglia • geografia • siłownia • Amazonia • szyja

ZAANGAŻOWANIE
Podsumowanie rozdziału I

Sprawdź, co już umiesz

Przygotujcie cztery ławki-stacje i ponumerujcie je od 1 do 4. Następnie dobierzcie się w cztery grupy. Przeczytajcie tekst i rozwiążcie pisemnie zadania umieszczone na każdym stanowisku. Kolejność podchodzenia do ławek nie ma znaczenia, jednak możecie zmienić stację dopiero po wykonaniu wszystkich poleceń.

Po zakończeniu pracy wymieńcie się z inną grupą rozwiązaniami i sprawdźcie ich poprawność.

Janet Tashjian[1]

Moje życie jako... youtuber[2]

fragmenty

Po kilku próbach w końcu dochodzę do tego, gdzie najlepiej ulokować kamerę. Wyciągam sztuczne wąsy z pudła z przebraniami, które stoi w garażu, i zaczesuję włosy gładko do tyłu, stylizując się na siłacza […]. Żart polega na tym, że w prawdziwym świecie jestem chudym dzieciakiem, który prawie nie ma mięśni […]. Wypróbowuję kilka różnych akcentów, ale w końcu decyduję się na obniżoną wersję mojego normalnego głosu. […]

Beżowe ściany w moim pokoju są trochę nudnym tłem, więc pytam mamę, czy ma jakieś stare prześcieradła, które mógłbym pomalować. Mama przeszukuje szafę w przedpokoju i daje mi prześcieradło z chmurkami i żółwiami, na którym spałem, gdy byłem mały. Tłumaczę jej, że potrzebuję czegoś gładkiego, więc znajduje dla mnie inne prześcieradło – w kolorze brzoskwiniowym. Nie jest to może idealny kolor tła dla kulturysty, ale jak się kręci film z rekwizytami wyszukanymi w cudzym magazynie, nie można być zbyt wybrednym. […]

Jestem zdeterminowany[3]: chcę, żeby mój filmik należał do najlepszych w klasie.

Nauczyciele i rodzice zawsze mi mówili, jaki jestem kreatywny i ile mam wyobraźni, ale są to cechy, które rzadko przekładają się w szkole na mierzalne osiągnięcia. […] Te zajęcia z YouTube'a są dla mnie sposobem na to, żeby wreszcie zabłysnąć, więc nie obchodzi mnie, ile czasu muszę na to poświęcić, ale ma być idealnie!

Po kilku godzinach spędzonych […] nad tym jednym klipem[4] […] z zadowoleniem stwierdzam, że naprawdę zabawnie w nim wyglądam. Kilka drobnostek wymaga edycji[5], ale już na pierwszy rzut oka widać, że stworzyłem dzieło.

Jestem wykończony, ale nie mogę spać. Przez całą noc przewracam się z boku na bok, nie mogąc się doczekać, aż jutro pokażę mój filmik całej klasie.

tłum. Grażyna Chamielec

1 czytaj: dżenet tażjen

2 youtuber (czytaj: jutjuber) – osoba zamieszczająca filmy na platformie internetowej YouTube (czytaj: ju tjub)

3 zdeterminowany – zdecydowany na każde działanie, które pozwoli osiągnąć cel

4 klip – krótki film

5 edycja – tu: poprawki

1. Dokończcie zdania dotyczące przeczytanego tekstu. Wybierzcie informację A lub B.

Chłopiec przebrał się za siłacza, ponieważ chciał, żeby	A. jego filmik był zabawny. B. wszyscy dostrzegli jego muskulaturę.
Jako tło zdjęć wykorzystał	A. ścianę w neutralnym beżowym kolorze. B. pomalowane przez siebie prześcieradła.
Nakręcenie klipu zajęło mu	A. kilka dni. B. kilka godzin.
Po skończonej pracy chłopiec	A. martwił się, czy jego dzieło się spodoba. B. nie mógł się doczekać pokazania filmu w klasie.

2. Które z działań bohatera świadczą o jego zaangażowaniu w przygotowanie filmiku? Wymieńcie je.

3. Wymyślcie, jakie wydarzenia mogły się składać na klip nagrany przez bohatera. Zapiszcie je w postaci planu.

4. O jakich elementach fabuły informuje podane zdanie? Wymieńcie je.

Chłopiec siedzący w sali gimnastycznej wspomina, jak rok wcześniej trafił do Koła Młodych Fotografów.

E **5.** Uzupełnijcie poniższe zdanie. Wskażcie odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

W przytoczonym fragmencie książki występuje narracja **A / B**, a narratorem jest **C / D**.

A. pierwszoosobowa

B. trzecioosobowa

C. uczestnik wydarzeń

D. bezstronny obserwator

STACJA 3

2:15/6:55

6. Określcie, jaki rodzaj narracji został użyty w poniższym fragmencie. Przekształćcie zdania w taki sposób, aby zastosować drugi typ narracji.

Jestem wykończony, ale nie mogę spać. Przez całą noc przewracam się z boku na bok, nie mogąc się doczekać, aż jutro pokażę mój filmik całej klasie.

7. Wskażcie w podanym zdaniu rzeczowniki. Odmieńcie jeden z nich, zapiszcie tematy oboczne i zachodzące w nich oboczności.

Żart polega na tym, że w prawdziwym świecie jestem chudym dzieciakiem, który prawie nie ma mięśni.

STACJA 4

2:15/6:55

8. Bohater opowiadania zamieścił stworzony przez siebie filmik w internecie, dzięki czemu obejrzały go osoby z różnych krajów. Przestawcie litery i odgadnijcie nazwy państw, z których pochodzą widzowie. Zapiszcie odgadnięte wyrazy w dopełniaczu liczby pojedynczej.

ARJGUZ	**NFRACAJ**	**NIABAAL**	**DIANA**
LAMZJAE	**JAENUTZ**	**WJSOAAŁC**	**RSYIA**

9. Na tablicy ogłoszeń pojawił się wierszyk zachęcający uczniów do zaangażowania się w kółko filmowe. Nazwijcie podkreślony środek stylistyczny i wytłumaczcie, jakie pełni funkcje.

Filmowanie to coś wspaniałego,
filmowanie daje wiele dobrego.
Filmowanie pozwala tworzyć,
filmowanie na radość otworzy.

To już wiesz

Joanna Kulmowa

PROŚBA O NIESKOŃCZENIE

Formy wypowiedzi

OPOWIADANIE – *przedstawienie wydarzeń przez narratora*

1. INTRYGUJĄCY TYTUŁ

2. WSTĘP:
- **czas i miejsce akcji** (opis krajobrazu, opis przedmiotu)
- **wprowadzenie bohaterów** (opis postaci)

3. ROZWINIĘCIE:
- **wydarzenia w określonej kolejności**, np. chronologicznej
- **dialogi bohaterów**

4. ZAKOŃCZENIE:
- **rozwiązanie akcji, podsumowanie**

Pojęcia

NARRACJA

- **pierwszoosobowa:** *Wręczyłem kwiaty.*
- **trzecioosobowa:** *Wręczył kwiaty.*

ANAFORA

powtarzająca się początkowa część wersu lub zdania

AKCJA

ciąg wydarzeń powiązanych ze sobą, w których bierze udział bohater

FABUŁA

wszystko, co się pojawiło w świecie przedstawionym w utworze, losy opisanych bohaterów

Nauka o języku

FLEKSJA

nauka o odmianie wyrazów

TEMAT RZECZOWNIKA

kubek-
kubk-
kubki-

KOŃCÓWKI RZECZOWNIKA

ø
-a
-em

TEMAT OBOCZNY
temat, który różni się od formy mianownikowej

kubek: kubk- : kubki-

OBOCZNOŚCI W TEMACIE
głoski, którymi różnią się tematy oboczne

e : ø k : ki

Ortografia

PISOWNIA *-ji, -ii, -i* W ZAKOŃCZENIACH RZECZOWNIKÓW

- misja – misji
- ekspedycja – ekspedycji
- okazja – okazji
- Ziemia – Ziemi
- mumia – mumii
- Holandia – Holandii
- matnia – matni
- szyja – szyi

ROZDZIAŁ II

HOJNOŚĆ

Branie napełnia ręce; dawanie – serce.

Margarete Seemann

Kto stanie w obronie braci mniejszych?

Podczas lekcji:

- podasz temat utworu;
- określisz, jaki problem porusza tekst;
- wykonasz projekt plakatu zachęcającego do pomocy zwierzętom.

Na początek

- W jaki sposób w przedstawionych sytuacjach psy pomagają ludziom?

- A jak człowiek może dbać o zwierzęta? Zapisz w punktach swoje propozycje.

Dorota Combrzyńska-Nogala

Pochodząca z Łodzi polonistka i autorka książek dla młodzieży (m.in. *Bezsenność Jutki*, *Syberyjskie przygody Chmurki*). Ceni uczciwość i tolerancję. Jej idolem w dzieciństwie był Ambroży Kleks – bohater książki Jana Brzechwy.

Poznaj autora

Dorota Combrzyńska-Nogala

Bracia mniejsi[1]

fragmenty

Tej jesieni było jakoś inaczej niż zwykle. Życie przestało być proste, odkąd w domu zagnieździł się Obcy[2]. Dawid nie chciał się z nim mijać i czekał, aż ten wyjdzie do pracy, dlatego ciągle się wszędzie spóźniał... W piątek, biegnąc do szkoły, prawie przewrócił się o kota, który wlókł za sobą poranioną nogę. Chłopak spojrzał na zegarek i stwierdził, że i tak jest już spóźniony, więc co za różnica ile. Kot przecież nie będzie tu czekał na jego pomoc w nieskończoność.

Zdjął bluzę i delikatnie zawinął przestraszone zwierzątko, podniósł [je] i stanął na chodniku niezdecydowany. Co teraz? – rozejrzał się bezradnie po okolicy. Weterynarz? Nie ma pieniędzy. Do domu? Mama nie wyszła jeszcze do pracy, jakby go zobaczyła, dostałaby apopleksji[3], że chce zapchlić mieszkanie i takie tam. […] Została zatem kryjówka, a z opieką medyczną trzeba sobie samemu poradzić.

Jeszcze w czasie wakacji, wałęsając się po mieście, odkryli ten pustostan i zrobili sobie w nim prawdziwe schronisko dla bezdomnych zwierząt. […] Przyspieszył kroku. Zdyszany doszedł do zamkniętego na głucho budynku na zapuszczonym terenie po zamkniętej fabryczce. Zagwizdał cicho i jak spod ziemi pojawił się radosny foksterier Pirat. Przywitali się serdecznie. Dawid wyciągnął z kieszeni drugie śniadanie i nakarmił nim psa, a potem weszli do środka. Kiedyś mieściły się tu prawdopodobnie biura. Z Mateuszem i Kariną zrzucili się na kłódkę i założyli łańcuch, żeby obcy nie kręcili im się po posesji. Powiesili jeszcze prawie profesjonalną[4] tablicę z napisem „Security”[5]. I rzeczywiście, odkąd drzwi były porządnie zamykane, budynek zaczął sprawiać wrażenie pilnowanego […].

Dawid wszedł do środka i zaraz podbiegł do niego duży pręgowany kocur zwany Wackiem, a za nim Lucky[6] bez ogona. Leżący w skrzynce piesek tylko pomerdał ogonem i znowu zasnął. Nowy kot poruszył się niespokojnie w ramionach chłopca, ale Wacek tylko go obwąchał i zaczął się łasić do Dawida. […]

Dawid dotarł do szkoły dopiero na przerwę przed trzecią lekcją, pożegnawszy się czule z Piratem, który pobiegł gdzieś, kręcąc ogonem. Chłopiec wiedział, że [pies] będzie na niego czekał po lekcjach. Na przerwie Karina zapytała przyjaciela, co się stało.

– Mamy nowego kota do schroniska. Z uszkodzoną łapą – powiedział znużonym[7] głosem.

– Ojej – zafrasowała się[8]. – Trzeba będzie więcej karmy zorganizować, bo do Mateusza przybłąkał się szczeniak. Na razie rodzice pozwolili mu trzymać go w domu, ale jego ojciec ma alergię.

– Ja już nie mam ani grosza.

– Ja też nie.

Stali przytłoczeni odpowiedzialnością za zwierzaki, którymi zajmowali się od jakiegoś czasu.

1
bracia mniejsi – tu: bezdomne zwierzęta

2
Obcy – tu: ojczym głównego bohatera

3
apopleksja – nagły wylew krwi do mózgu

4
profesjonalny – świadczący o wysokiej jakości

5
security (czytaj: sekjuriti) – ang. bezpieczeństwo, tu: miejsce strzeżone

6
czytaj: laki

7
znużony – zmęczony

8
zafrasować się – zmartwić się

– Hej, smutasy! – zaczepił ich Jarek, kolega z równoległej klasy, który zawsze snuł się za Kariną. – Co tam?

– Problem mamy ze zwierzakami. No wiesz... mówiłam ci... – powiedziała Karina. – Żarcie się kończy, kasy nie ma, weterynarz potrzebny od zaraz.

– To może zrobimy w szkole zbiórkę? – wykrzyknął podekscytowany chłopak, ponieważ lubił organizować różne akcje, a jeszcze bardziej lubił Karinę. – Wymalujemy plakat i powiesimy na tablicy samorządu szkolnego.

Jarek jak się [do czegoś] brał, to od razu i dokładnie. Już następnego dnia mieli dwie torby karmy dla kotów i dziesięć puszek dla psów. Szczególnie dzieciaki z młodszych klas rezygnowały ze słodyczy kupowanych w sklepie, [żeby kupić coś dla] bezdomnych zwierząt [...].

Ktoś doniósł, że nieletni prowadzą nielegalne schronisko dla zwierząt w pustostanie, który grozi zawaleniem. Nie była to prawda – fabryczka, mimo że rzeczywiście stała pusta od lat, była w dobrym stanie technicznym. Urzędnicy jednak przyjechali na tak zwaną wizję lokalną, opieczętowali wszystko i umieścili tabliczkę z napisem „Wstęp wzbroniony. Grozi zawaleniem".

Na szczęście dzieciom udało się uratować cztery koty i trzy psy przed przymusowym wywiezieniem do miejskiego schroniska, które co prawda było legalne, ale za to bardzo ciasne i nieprzyjemne, ponieważ zwożono tam bezdomne i chore zwierzęta z całego miasta i okolic. Zwołana na pomoc klasa i inni sympatycy ich przytuliska tymczasowo wzięli do siebie przestraszone znajdy. Urzędnicy czuli się nawet w obowiązku tłumaczyć im, że nie mogli nie zareagować na informację, choćby anonimową. Gdyby któremuś z nich coś się stało, o co przecież nietrudno w takim miejscu, to oni byliby za to odpowiedzialni.

Dorota Combrzyńska-Nogala, *Pralnia pierza* (fragmenty)

O tekście

1. Co jest głównym tematem utworu? Jakie ważne problemy porusza? Uzasadnij każdy swój wybór odpowiednim cytatem.

- **Tematyka utworu** – to, o czym opowiada dany utwór, jego najważniejsze treści.
- **Problematyka utworu** – ważne zagadnienia poruszane w utworze; prawda, której autor dowodzi.

2. Uzupełnij poniższe zdanie. Wskaż odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

E

Tytułowymi braćmi mniejszymi są **A / B**, które **C / D**.

A. znalezione psy i koty

B. dzieci z młodszych klas

C. wsparły słuszną sprawę

D. żyją obok nas

3. Wskaż poprawną odpowiedź.

E

Która z informacji nie dotyczy Dawida?

A. Przyjaźni się z Kariną.

B. Jest z natury niepunktualny.

C. Jego mama nie toleruje zwierząt w domu.

D. Prowadzi nielegalne schronisko dla zwierząt.

4. Na jaką formę pomocy zwierzętom zdecydowały się dzieci? Czy Twoim zdaniem postępowały właściwie? Czego nie wzięły pod uwagę?

5. Odnajdź w tekście fragmenty mówiące o reakcji zwierząt na pojawienie się Dawida. Z czego wynikało ich zachowanie?

6. Zastanówcie się, jak powinno się postępować z bezdomnymi zwierzętami. Gdzie należałoby się zwrócić, aby zapewnić zwierzętom fachową pomoc, a jednocześnie zadbać o swoje bezpieczeństwo?

7. Oceńcie, czy zachowanie dzieci w opowiadaniu było właściwe. Zaproponujcie, jak mogłyby postąpić w opisywanej sytuacji.

8. Jakie konsekwencje dla bezdomnych zwierząt miała informacja o nielegalnym zajęciu pustostanu?

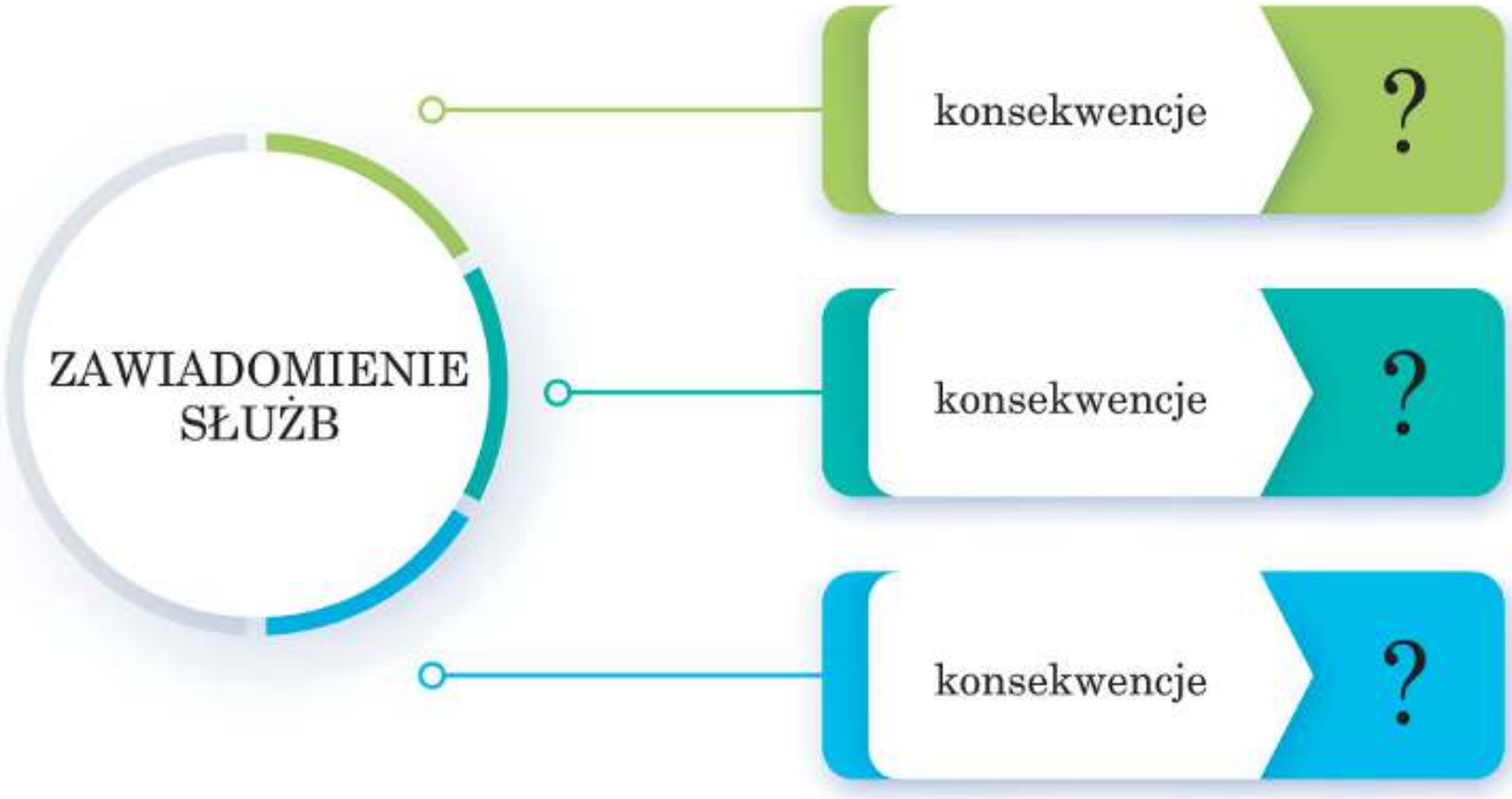

- **Opowiadanie** – niewielki utwór pisany prozą, o prostej, najczęściej jednowątkowej fabule.
- **Opowiadanie obyczajowe** – typ opowiadania, w którym narrator w sposób realistyczny przedstawia codzienne życie bohaterów.

9. Wskaż elementy, które informują, że utwór *Bracia mniejsi* to opowiadanie obyczajowe.

narrator trzecioosobowy

bohaterowie – grupa dzieci

zastosowanie dialogów

sceny z życia szkolnego

odkrycie pustostanu

napisanie donosu

Tworzę

10. Jak mógł wyglądać plakat przygotowany przez Jacka? Wykonaj projekt na kartce z bloku. Umieść na nim podane informacje.

plakat – zadrukowany jednostronnie duży arkusz papieru; zawiera informacje przedstawione w sposób graficzny

11. Napisz zasady, które pomogą miłośnikom zwierząt zajmować się ich pupilami. Wykorzystaj wyrazy w ramkach.

opiekun
cieplutki
?

uczyć
uważać
?

a) Przypomnij, jakie reguły ortograficzne rządzą pisownią podanych wyrazów.

b) Podaj po jednym przykładzie wyrazu pasującego do każdej grupy.

Chcę więcej

Święty Franciszek z Asyżu (ok. 1182–1226) kochał przyrodę. Szczególną miłością darzył zwierzęta – nazywał je siostrami i braćmi. Uczył, że należy się nimi opiekować i traktować je z szacunkiem. Legenda głosi, że Franciszek rozumiał ich mowę.

- Zapisz przynajmniej trzy argumenty potwierdzające myśl, że opieka nad zwierzętami wymaga poświęcenia i dawania.

Giotto (czytaj: dżiotto) di Bondone, *Kazanie do ptaków*, 1295–1299, bazylika św. Franciszka, Asyż, Włochy

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Dzieci zorganizowały schronisko w fabryczce, której pilnowała firma Security.	P	F
2.	Mama Dawida nie chciała w domu zwierząt ze względu na swoją alergię.	P	F

Podczas lekcji:

Akcja *Zwierzęta potrzebują naszej hojności*

- opowiesz o swoich wrażeniach po obejrzeniu plakatów;
- dowiesz się, czym jest tekst reklamowy i jakie są jego cechy;
- przypomnisz sobie, o czym należy pamiętać podczas pisania ogłoszenia.

Na początek

- Przypomnijcie, co należy zrobić, gdy natkniecie się na zwierzę, które potrzebuje pomocy. Odwołajcie się do opowiadania Doroty Combrzyńskiej-Nogali *Bracia mniejsi*.

Fundacja Rasowy Kundel zbiera pieniądze na wyeliminowanie bezdomności zwierząt w Polsce. Celem organizacji są puste schroniska dla zwierząt.

O tekście

1. Wyjaśnij, do jakich form hojności wobec zwierząt zachęcają plakaty.

2. Wybierz jeden z nich i powiedz, jakie emocje w Tobie budzi.

3. Wskaż elementy graficzne, które najbardziej do Ciebie przemawiają.

4. Oceń hasła znajdujące się na plakatach. Czy któreś było dla Ciebie zaskakujące? Dlaczego?

Na **plakacie** mogą być umieszczane ogłoszenia lub reklamy. Zapowiada on konkretne wydarzenia (np. muzyczne, sportowe, filmowe, społeczne) albo zachęca do nabycia określonych towarów lub usług.

Reklama – tekst, obraz lub działania, które mają skłonić ludzi do nabycia jakiegoś towaru, skorzystania z usług albo poparcia sprawy bądź idei. Reklamy zazwyczaj są kierowane do określonego adresata i wpływają na jego emocje. Łatwo zapadają w pamięć dzięki **sloganom reklamowym**, czyli krótkim i pomysłowym hasłom związanym z akcją.

Tworzę

5. Zredaguj ogłoszenie, w którym zachęcisz uczniów swojej klasy do włączenia się w akcję pomocy zwierzętom. Użyj dwóch argumentów. Pamiętaj o niezbędnych elementach tej formy wypowiedzi.

Teksty reklamowe zawierają

- wyrazy wskazujące mocne strony produktu lub działalności (*Najlepsze budy pod słońcem*);
- zwroty i pytania do adresata (*Daj im szansę, Gdzie znajdziesz lepsze?*);
- przekształcone powiedzenia, żarty językowe (*Kto się czubi, ten kupuje plaster*).

Sprawdź, co już umiesz

Wymyśl slogan reklamowy, który mógłby skłonić uczestników akcji na rzecz bezdomnych zwierząt do ofiarności i hojności.

Podczas lekcji:

Korespondencja bez koperty i znaczka

- dowiesz się, jak poprawnie napisać e-mail oraz SMS;
- określisz, w jakich sytuacjach są używane te formy wypowiedzi;
- poznasz słownictwo typowe dla e-maili i SMS-ów.

Na początek

- Do kogo i o czym piszesz SMS-y? A w jakich sytuacjach wykorzystujesz pocztę elektroniczną?

Mam lekkie pióro

E-mail (czytaj: imejl) – wiadomość wysłana za pomocą poczty elektronicznej. Forma e-maila zależy od tego, do kogo wiadomość jest kierowana (np. do koleżanki, nauczyciela czy instytucji).

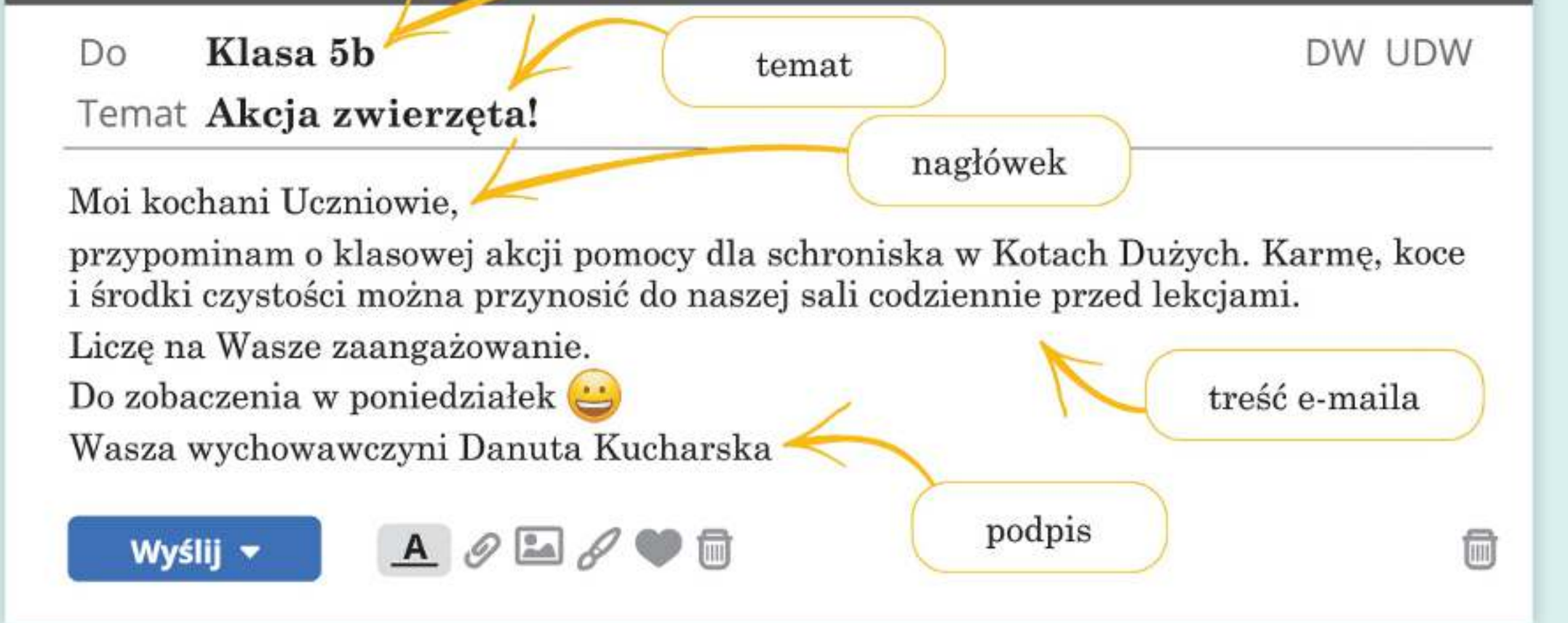

Nieoficjalnej odmiany języka polskiego używa się w codziennych kontaktach z rodziną, przyjaciółmi i znajomymi (np. w czasie rozmów z kolegami z klasy, w SMS-ach między rodzicami a dziećmi, w e-mailach do przyjaciół).

Cechy języka nieoficjalnego (w mowie i w piśmie):

- używanie słów potocznych,
- bezpośredniość,
- wyrażanie emocji.

Nowa wiadomość

Do **Anna Kochająca;**

DW **Bonifacy Choina; Cezary Filantrop; Dominika Mądra**

UDW

Temat **Zbiórka na zwierzęta**

UDW – okienko pozwalające ukryć adresy odbiorców

Szanowni Państwo,

zwracam się do Państwa z prośbą o wsparcie akcji pomocy zwierzętom w Kotach Dużych. Państwa dzieci zaproponowały zbiórkę karmy, koców oraz środków czystości. Produkty można przynosić do sali 308 w dniach 23–30 października.

Będę wdzięczna za Państwa hojność i wsparcie dla dzieci.

oficjalne formuły powitania i pożegnania

Z poważaniem
Danuta Kucharska
wychowawczyni klasy 5b

podpis

Wyślij

W kontaktach sformalizowanych (np. w wystąpieniach publicznych, relacjach służbowych, pismach lub rozmowach z urzędnikami, na rozprawach sądowych) używa się **oficjalnej odmiany języka polskiego**.

Cechy języka oficjalnego (w mowie i w piśmie):

- przestrzeganie zasad poprawności językowej,
- stosowanie zwrotów grzecznościowych,
- unikanie emocjonalnego tonu.

Zasady redagowania e-maili

1. Tytuł e-maila formułuj zwięźle, hasłowo, np. *Akcja: zwierzęta – przypomnienie*.
2. Pisz w sposób rzeczowy – uwzględniaj istotne informacje.
3. Używaj form grzecznościowych typowych dla tradycyjnego listu (w sytuacjach oficjalnych).
4. Przestrzegaj zasad ortograficznych i interpunkcyjnych.
5. Podpisuj się.
6. Wiadomość możesz przesłać do wielu odbiorców. W korespondencji seryjnej ukrywaj jednak adresatów (okienko UDW).
7. E-mail może zawierać załącznik w postaci np. pliku tekstowego, PDF-a, zdjęcia, filmu, kodu QR.

Uwaga!

Podczas korzystania z internetu zachowuj ostrożność. Nie podawaj nikomu swoich danych osobowych ani haseł. Nie otwieraj podejrzanych e-maili ani załączników, które się w nich znajdują.

Mam lekkie pióro

SMS (czytaj: ese**mes**), esemes – krótka wiadomość tekstowa wysyłana z telefonu lub za pomocą internetu. Służy do szybkiego porozumiewania się, zwłaszcza gdy adresat nie może odebrać telefonu.

Zasady redagowania SMS-ów

1. Pisz zwięźle i poprawnie, np. *Kupiłam już 3 puszki*!
2. Stosuj skróty znane adresatowi, np. *Nieźle… Nara*!
3. Nie nadużywaj emotikonów, np. *Widzimy się o 15* :)
4. Podpisz się, jeśli piszesz do kogoś obcego lub adresat nie ma zapisanego Twojego numeru telefonu, np. *Proszę o przysłanie numeru rachunku do dokonywania wpłat. Piotr Kowalski*
5. Gdy dostaniesz SMS, odpowiadaj tak szybko, jak to możliwe. Nie odpisuj, jeśli jest to wiadomość od kogoś nieznajomego.

SMS-em możesz także:

- przesłać życzenia,
- przypomnieć o ważnym spotkaniu,
- poprosić o oddzwonienie, gdy ktoś nie odbiera telefonu.

1. Zapisz w zeszycie treść dwóch SMS-ów: do koleżanki lub kolegi oraz do nauczyciela. Poproś w każdej wiadomości o informację na temat miejsca i terminu dostarczenia darów dla schroniska. W jednej użyj oficjalnej, a w drugiej nieoficjalnej odmiany polszczyzny.

2. Napisz do przyjaciółki / przyjaciela SMS z wyjaśnieniem, dlaczego nie możesz przyjść na umówione spotkanie. Wybierz jeden z powodów:

a) wyjazd z rodzicami, **b)** przeziębienie, **c)** zgubienie kluczy.

3. Dlaczego Marek nie wie, gdzie ma się spotkać z Alą? Wyjaśnij, co utrudniło przyjaciołom komunikację.

> Czesc, Marku. Przypominam, ze czekamy w sadzie. Pospiesz sie. Ala

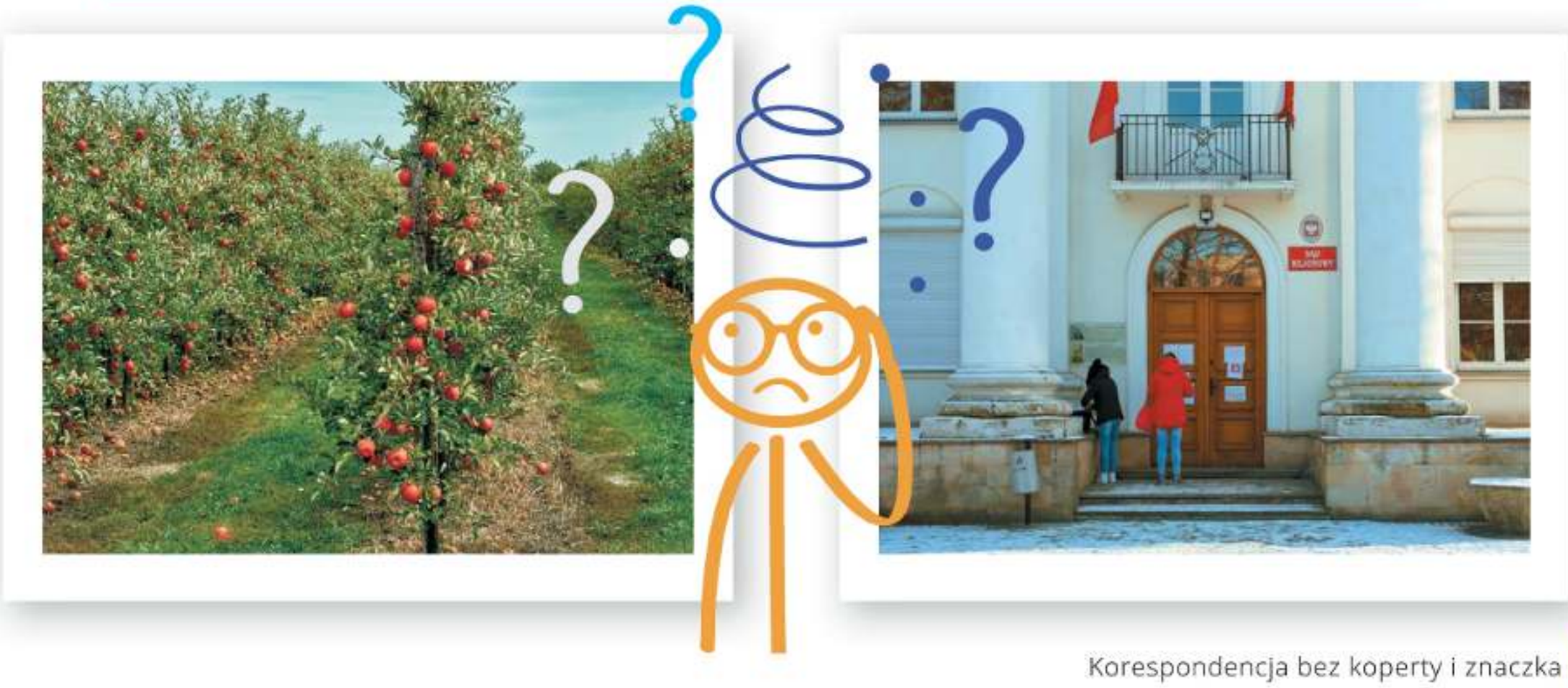

4. Zastąp w podanych wyrazach odpowiednie litery polskimi znakami, tak aby powstały inne słowa. Sformułuj wniosek, w którym wykażesz, dlaczego ważne jest korzystanie z polskich liter podczas pisania SMS-ów.

los • laka • miedzy • paczek • moc • lup • blaga

5. Napisz do koleżanki / kolegi e-mail, w którym zachęcisz ją / go do włączenia się w jakąś akcję charytatywną. Zadanie wykonaj w zeszycie.

6. Utwórz czasowniki od wyrazów *e-mail* i *SMS* i zapisz je w zeszycie. Z jakiego słownika skorzystasz w razie wątpliwości?

Piszę i mówię poprawnie

W odmianie wyrazu *SMS* stosuje się dywiz, czyli łącznik (krótką kreseczkę), do którego dopisuje się końcówkę, np.

	lp	lm
mianownik (M.)	SMS	SMS-y
dopełniacz (D.)	SMS-a	SMS-ów
celownik (C.)	SMS-owi	SMS-om
biernik (B.)	SMS	SMS-y
narzędnik (N.)	SMS-em	SMS-ami
miejscownik (Ms.)	SMS-ie	SMS-ach
wołacz (W.)	SMS-ie	SMS-y

- wysłać, pisać do kogoś (B.) SMS / e-mail (wersja staranna)
- wysłać, pisać do kogoś (B.) SMS-a / e-maila (wersja potoczna)

7. Powiedz, w jakich sytuacjach nie wypada używać telefonu.

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij zdania. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

W e-mailu do dyrektora szkoły użyjesz **A / B** odmiany polszczyzny. W wiadomości należy zastosować słownictwo **C / D**.

A. oficjalnej

B. nieoficjalnej

C. staranne

D. potoczne

Podczas lekcji:

Czy można pomóc złamanemu sercu?

- nauczysz się odczytywać sens dosłowny i przenośny w tekście literackim;
- dowiesz się, co to jest przenośnia;
- napiszesz do kogoś, kto ma złamane serce.

Na początek

- Jaka jest różnica w znaczeniu słów: *złamana*, *złamane* w sytuacjach przedstawionych na zdjęciach? Uzasadnij swoją odpowiedź.

Roksana Jędrzejewska-Wróbel (ur. 1969)

Z wykształcenia doktor nauk humanistycznych, z zawodu pisarka, scenarzystka, autorka sztuk teatralnych i ponad 40 książek dla dzieci. Laureatka wielu nagród, m.in. dla Najlepszej Książki Dziecięcej „Przecinek i Kropka", Nagrody Literackiej im. Kornela Makuszyńskiego oraz Nagrody Żółtej Ciżemki. Jej książki – nominowane do tytułu Książki Roku Polskiej Sekcji IBBY[1], są wpisane na Złotą Listę Fundacji ABCXXI „Cała Polska czyta dzieciom" oraz Listę Białych Kruków. Stworzyła Florkę, bohaterkę bestsellerowego cyklu książek i serialu animowanego. Za powieść dla młodzieży *Stan splątania* otrzymała Nagrodę Literacka Podróż Hestii.

Poznaj autora

Roksana Jędrzejewska-Wróbel

Pracownia Aurory

fragmenty

Dzień był ponury i deszczowy i nic nie wskazywało na to, że coś może się zmienić [...]. Przejeżdżający autobus ochlapał ją od góry do dołu, a szarpnięta nagłym porywem wiatru parasolka wygięła się w drugą stronę [...]. Kiedyś Aurora oddałaby parasolkę do naprawy. Ale teraz nikt już nie zajmował się naprawianiem

1 IBBY (czytaj: ibbi) – międzynarodowa organizacja, która promuje wydawanie wartościowych książek dla dzieci

czegokolwiek [...]. Popsute rzeczy po prostu się wyrzucało i kupowało nowe. Tak było o wiele prościej, wygodniej, szybciej. Właśnie dlatego z ulicy Rzemieślników, przy której od lat znajdowała się pracownia Aurory, zniknął punkt repasacji rajstop[2]. A wkrótce po nim także Klinika Lalek, naprawa maszyn do pisania i kaletnik[3]. Potem odeszli szewc i zegarmistrz [...]. I w ten oto sposób Aurora ze swoją pracownią została na ulicy Rzemieślników zupełnie sama. To znaczy tylko tak się czuła – samotna i niepasująca – bo w rzeczywistości sama wcale nie była. Wręcz przeciwnie. Ulica tętniła życiem. Kwitły na niej teraz trzy banki, cukiernia SŁODYCZ ŚWIATA, gabinet kosmetyczny WIECZNA MŁODOŚĆ i RACH-CIACH-CIACH! NAJSZYBSZY HAMBURGER W MIEŚCIE. Mijała je właśnie, zziębniętymi palcami wyjmując z torebki klucz do swojej pracowni. Popatrzyła na zmatowiały szyld: AURORA, NAPRAWA ZŁAMANYCH SERC [...]. Kiedyś chodziła do pracy z radością, kiedyś czuła się potrzebna, kiedyś... Przypomniała sobie te kolejki i listy oczekujących – pracowała często do późnej nocy i zdarzało się, że narzekała: „Z tym sercem chyba sobie nie poradzę...". A dziś? Z jaką radością zajęłaby się nawet takim rozbitym w drobny mak [...]. Bo wszystko jest możliwe, jeśli się wierzy w to, co się robi. Ma się wtedy cierpliwość i chęć. Tylko co z tego, skoro teraz nikt nie jest zainteresowany jej usługami?

2 repasacja rajstop – dawniej: naprawa rajstop

3 kaletnik – rzemieślnik wyrabiający i naprawiający skórzane torby

Teraz, kiedy wszyscy się śpieszą, wszystko musi być ekspresowe jak dorabianie kluczy. A z sercem tak się nie da. Serce potrzebuje troski. No i przede wszystkim czasu. Bo złamanemu sercu trzeba pozwolić odpocząć. Jeśli zacznie się je naprawiać za szybko, katastrofa gwarantowana [...].

– Pora zamykać – powiedziała i głos jej zadrżał. A może tak jej się tylko wydawało, bo jednocześnie drgnęły drzwi i do pracowni weszła przemoczona dziewczynka [...].

– Ale dziwne miejsce... Co pani tu robi?

– Kiedyś naprawiałam złamane serca, ale teraz to już sama nie wiem.

– To serce można złamać? Jak nogę? – Dziewczynka była zaskoczona [...]. – To jak je pani naprawiała? [...]

– Dobre pytanie! – ożywiła się Aurora. – Najpierw trzeba się dowiedzieć, dlaczego serce się złamało, bo od tego zależy, w jaki sposób można je naprawić. Czy z powodu straty, czy z tęsknoty? A może z żalu albo rozczarowania? Może zawód miłosny? Serce może też pęknąć z samotności albo ze strachu, który nie daje spać po nocach. Niektóre serca pękają z zimna, a inne dlatego, że zbyt szybko się rozpalają...

– A jeśli któreś czuje się niewidzialne? – zapytała cicho dziewczynka.

– Tak, wtedy też może pęknąć – przytaknęła Aurora [...]. – No i trzeba pamiętać, że nie ma dwóch takich samych serc. Każde jest inne, ale zawsze delikatne jak chińska porcelana. Jedne pękają na pół, inne rozbijają się na kawałki, jeszcze inne się kruszą. Dlatego każde trzeba potraktować inaczej. Są takie, które wymagają specjalnego kleju z czułości, i takie, którym potrzebna jest mieszanka zachwytu i bliskości. Jedne trzeba smarować wieloma warstwami współczucia i długo czekać, aż wyschną, a inne goją się po przyklejeniu plastra radości albo dobroci. Są takie serca, którym potrzebny jest opatrunek ze zwykłej życzliwości.

– Czy to nie boli? To naprawianie?

– Boli, oczywiście, że boli, dlatego należy być bardzo delikatnym […].

– I co potem, po sklejeniu? Serce jest jak nowe?

– […] Ślad zawsze zostaje. I dobrze. Serce z bliznami bywa bardziej wrażliwe i mądrzejsze. A czasem w miejscu sklejenia nawet mocniejsze niż wcześniej.

– I już więcej nie pęka? – ucieszyła się dziewczynka.

– No, niestety, to nie takie proste – westchnęła Aurora, przypominając sobie swoich stałych klientów, którzy prosili: „Jeszcze ten jeden raz, pani Auroro, proszę spróbować". […]

Dziewczynka podniosła głowę i popatrzyła w oczy Aurory. […]

– Czy nauczy mnie pani naprawiać serca? – zapytała […].

– Myślę… Myślę, że to możliwe… – zająknęła się Aurora i chcąc ukryć wzruszenie, szybko dodała: – A właściwie jak ty masz na imię?

– Nadzieja – odpowiedziała dziewczynka.

O tekście

1. Opowiedz, jak wyobrażasz sobie Aurorę i jej pracownię.

2. W jakim celu ludzie niegdyś odwiedzali bohaterkę?

3. Jak zmieniła się ulica, przy której kobieta pracowała? Wyszukaj w tekście odpowiedni cytat.

4. Dlaczego bohaterka czuła się samotna na ulicy Rzemieślników?

5. Jak, według Aurory, należy na początku postępować ze złamanym sercem? Znajdź w tekście odpowiedni fragment.

6. Potwierdź przykładami, że serce może być złamane lub pęknąć z podanych niżej powodów.

strach

samotność

zamknięcie na innych

strata

żal

zawód miłosny

nadmierne zaangażowanie

tęsknota

- **Dosłowny** – znaczący dokładnie to, co wyrażają słowa; odtwarzający rzeczywistość.
- **Niedosłowny** – mający ukryty sens, który trzeba odnaleźć, czasem inny niż każdego z użytych słów; przenośny.

7. Jakich sposobów używała w swojej pracy Aurora, aby uleczyć złamane serca? Wyszukaj w tekście odpowiedni cytat. Czy można te słowa potraktować dosłownie?

8. Kto w realnym świecie może pomóc drugiemu człowiekowi, który doświadcza *straty*, *tęsknoty*, *żalu*, *rozczarowania*, *zawodu miłosnego*, *samotności*, *strachu*, *zamknięcia na innych*, *nadmiernego zaangażowania*?

Przenośnia (metafora) – środek stylistyczny polegający na przeniesieniu znaczenia jednego słowa na drugie, dzięki czemu powstaje nowe, zmienione znaczenie związku wyrazów, np. *morze łez*.

Niezwykłe zestawienia słów występuje zwykle w poezji, choć przenośni używamy też w języku codziennym, np. *jestem w dołk*u czy *muszę wziąć byka za rogi*. Aby utworzyć lub odczytać przenośnię, należy zauważyć podobieństwo między rzeczami lub zjawiskami.

9. Co według Ciebie oznacza *niewidzialne serce*, o którym wspomina dziewczynka w rozmowie z Aurorą?

10. Wyszukaj w tekście dwa przykłady przenośni i opisz je w zeszycie według podanej instrukcji.

Przeczytaj...	**Zrozum...**	**Pomyśl...**
Wpisz cytat.	Podaj jego znaczenie dosłowne.	Określ, jakie jest jego znaczenie przenośne.

Tworzę

11. Jaki charakter ma zakończenie opowiadania: optymistyczny czy pesymistyczny? Uzasadnij pisemnie swoje zdanie.

Sprawdź, co już umiesz

Wyjaśnij znaczenie podanych wyrażeń: *przyjaciel od serca*, *człowiek o zimnym sercu*, *z lekkim sercem*, *w głębi serca*.

Podczas lekcji:

Takie proste słowa

- poznasz słowa ważne dla podmiotu lirycznego;
- dowiesz się, co jest niezbędne, żeby usłyszeć potrzebujących;
- utrwalisz umiejętność odczytywania znaczeń dosłownych i niedosłownych.

Na początek

- Podaj trzy najważniejsze dla Ciebie wartości. Uzasadnij swój wybór.

Poznaj autora

Halina Poświatowska (1935–1967)

Polska poetka, autorka popularnych wierszy miłosnych zebranych w tomikach: *Hymn bałwochwalczy*, *Dzień dzisiejszy*, *Oda do rąk* i *Jeszcze jedno wspomnienie*. Jej życie zostało naznaczone przez ciężką chorobę, której nabawiła się w dzieciństwie. Wskutek komplikacji rozwinęła się u niej wada serca, co w rezultacie doprowadziło do przedwczesnej śmierci poetki. Poświatowska zdawała sobie sprawę z kruchości życia, co znalazło odzwierciedlenie w jej poezji.

Halina Poświatowska

***

trzeba nam dużo prostych słów
jak
chleb
miłość
dobroć
aby ślepi w ciemności
nie zgubili
właściwej drogi

trzeba nam dużo ciszy ciszy
i w powietrzu i w myśli
abyśmy usłyszeli głos
cichy nieśmiały głos
gołębi
mrówek
ludzi
serc

i ich bolesny krzyk
pośród krzywd
pośród tego wszystkiego
co nie jest
ani miłością
ani dobrocią
ani chlebem

O tekście

1. Jakie wartości są potrzebne zdaniem poetki, aby nie zgubić właściwej drogi?

2. Wymień, co jest niezbędne, żeby usłyszeć czyjś głos. Czyj to jest głos?

3. Odpowiedz na pytania pod ilustracjami.

Co daje człowiekowi chleb?

Co daje człowiekowi miłość?

Co daje człowiekowi dobroć?

4. Wyszukaj w dostępnych słownikach po jednym związku frazeologicznym ze słowami: *chleb*, *miłość*, *dobroć*. Zapisz je w zeszycie i wytłumacz ich znaczenie.

5. Dlaczego w wierszu zostało powtórzone słowo *dużo*? Wyjaśnij, w jaki sposób łączy się ono z hojnością, będącą tematem rozdziału.

6. Uporządkuj poniższe litery od największej do najmniejszej, a dowiesz się, jakim słowem można opisać człowieka, który obficie dzieli się chlebem, miłością i dobrocią. Podaj kilka synonimów powstałego przymiotnika.

R O Z S Y C Z D

7. Jakich krzywd mogą doznać gołąb, mrówka, człowiek, kiedy zabraknie im miłości, dobroci i chleba? Podaj przykłady takich sytuacji.

8. Wytłumacz dosłowne i przenośne znaczenie podanych wyrazów. Które z nich zostało zastosowane w wierszu Haliny Poświatowskiej?

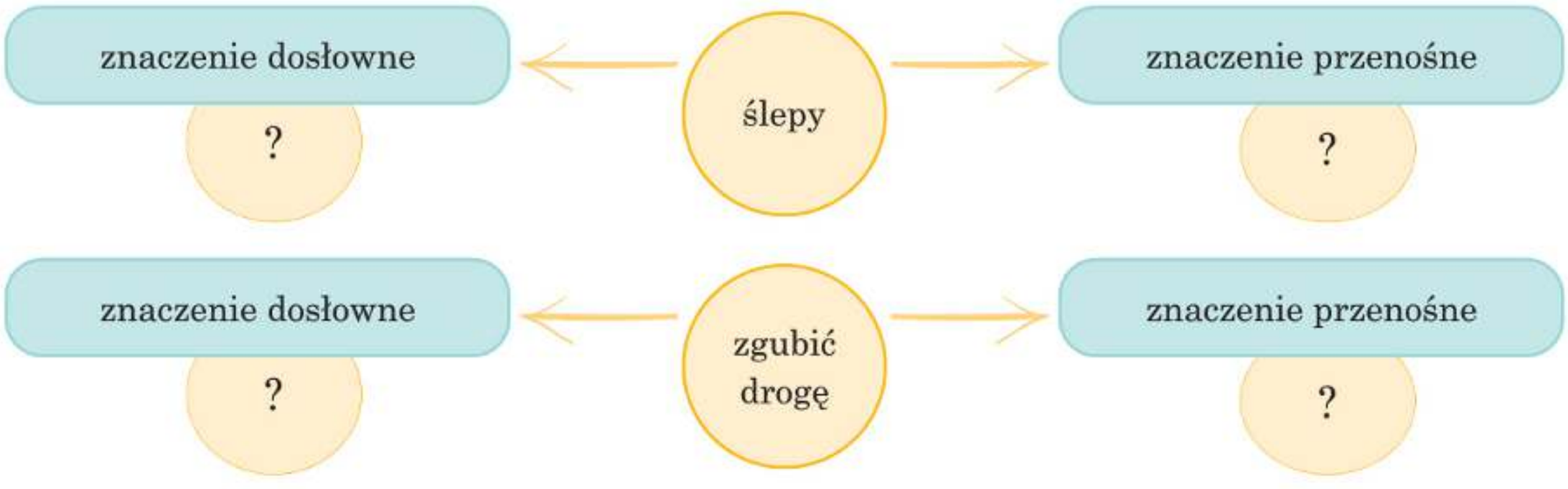

9. Do kogo jest skierowany wiersz Haliny Poświatowskiej? Wyjaśnij jego przesłanie.

Przesłanie dzieła – główna myśl, która ma wywołać refleksję u odbiorcy; sens utworu, jego wymowa.

Tworzę

10. Jakie emocje wywołał w Tobie wiersz Haliny Poświatowskiej? Przedstaw je za pomocą stop-klatki.

11. Narysuj parę przedmiotów / zjawisk, które mają wspólne cechy, a następnie wymyśl metaforę, która będzie uwzględniała to podobieństwo.

Wzór: wstążka rzeki

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Podmiot liryczny chwali ludzi lubiących ciszę.	P	F
2.	Osoba mówiąca zauważa, że skargę cierpiących mogą usłyszeć tylko ci, którzy słuchają głosu serca.	P	F

Wykonano zadanie? Rozumie się! O nieosobowych formach czasownika

Podczas lekcji:

- poznasz nieosobowe formy czasownika zakończone na *-no*, *-to* oraz konstrukcje czasownika z wyrazem *się*;
- dowiesz się, kiedy używać nieosobowych form czasownika.

Na początek

- Określ, kto jest wykonawcą czynności w podanych zdaniach. Czym się różnią te dwa wypowiedzenia?

Wykonaliśmy zadanie. • *Wykonano zadanie.*

1. Zamień podane bezokoliczniki na czasowniki w formie osobowej czasu przeszłego, tak aby odnosiły się do rysunków.

bezokolicznik • przynieść • wziąć • mieć • czuć • odnaleźć • pojechać • oddać

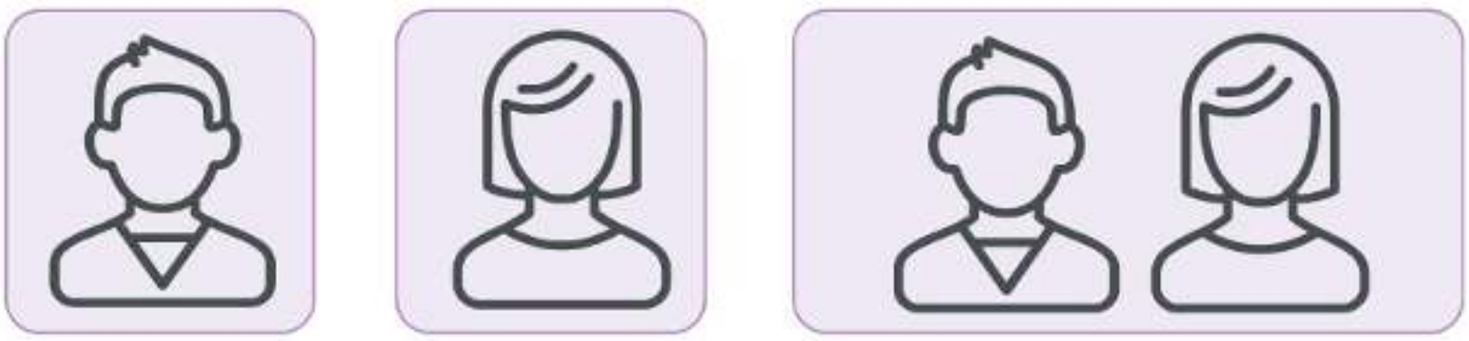

Poza **bezokolicznikami** wyróżniamy jeszcze inne nieosobowe formy czasownika:

- **formy zakończone na *-no*, *-to*** informują o czynności, ale nie wskazują na tego, kto ją wykonał, np. *Rozpoczęto zebranie, na którym omówiono harmonogram prac w domu opieki.*
- **konstrukcje czasownika z wyrazem *się***, np. *Zrobiło się późno. Mówi się o tym od miesiąca.*

2. Dziennikarz zamieścił w mediach społecznościowych informację o niezwykłym wydarzeniu. Przez pomyłkę użył jednak niewłaściwych form czasownika. Pomóż mu je poprawić. Zastąp bezokoliczniki w nawiasach odpowiednimi formami nieosobowymi.

Wczoraj wieczorem (*zauważyć*) wielkiego kota przechadzającego się po ulicach Poznania. Zwierzę zachowywało się dziwnie. (*Stwierdzić*), że zaczepia ludzi, macha do nich łapą i przemawia ludzkim głosem! Sprawę szybko (*wyjaśnić*). (*Przekazać*) policji informację, że za kota przebrał się Zenon K., pracownik pobliskiego schroniska dla zwierząt. Natychmiast (*wytłumaczyć*) panu Zenonowi niestosowność jego zachowania.

3. Przekształć tekst z zadania 2. w taki sposób, aby znalazły się w nim formy osobowe czasowników. Dodaj podmioty tam, gdzie jest to potrzebne.

4. Przyjrzyj się poniższym ilustracjom, a następnie zaproponuj do nich opisy z nieosobowymi konstrukcjami czasowników z cząstką *się*. Skorzystaj z podpowiedzi.

I Kasi [?] zimno.

II Od wczoraj [?] o nowym zespole.

III W naszej klasie [?] wycieczkę.

planować, zrobić, mówić

5. Przekształć zdania tak, by powstały z nich wypowiedzenia, w których nie można określić wykonawcy czynności.

- Listonosz zgubił ważną przesyłkę.
- Asia nie podała szczegółów spotkania z pisarzem.
- Mateusz i Bartek znaleźli rakietę do tenisa.
- Basia zbiła swoje nowe lusterko.

Sprawdź, co już umiesz

Wskaż właściwą odpowiedź.

W którym zdaniu znalazła się nieosobowa forma czasownika?

A. Pojadę latem nad morze.

B. Spotkamy się jutro na treningu.

C. Wykupiono ostatnie bilety do kina.

D. Chętnie przejdzie się z tobą na spacer.

Pogłębiam wiedzę o czasowniku w trybie... ekspresowym!

Podczas lekcji:

- poznasz tryby czasownika;
- nauczysz się rozpoznawać tryb oznajmujący, rozkazujący i przypuszczający;
- przećwiczysz przekształcanie zdań z jednego trybu w inny.

Na początek

Uczniowie z klasy 5b organizują szkolną akcję *Uśmiech na Dzień Życzliwości*. Wiktor koordynuje działania grupy. Wskaż, która wypowiedź chłopca:

a) przekazuje informację, **b)** wyraża rozkaz, **c)** zawiera przypuszczenie.

Dziś napiszemy ogłoszenie.

Może poprosilibyśmy o pomoc nauczycieli?

Bierzmy się do pracy!

Czasowniki mogą występować w trzech trybach: **oznajmującym**, **rozkazującym** i **przypuszczającym**.

- W trybie oznajmującym czasownik **informuje** o wykonywaniu czynności obecnie, w przeszłości albo w przyszłości, np. *Szymek <u>segreguje</u> śmieci.* • *Zimą leśnicy <u>dokarmiali</u> zwierzęta.* • *<u>Będziemy zbierali</u> plastikowe nakrętki.*
- W trybie rozkazującym czasownik **wyraża prośbę** lub **rozkaz**, np. *Szymku, <u>segreguj</u> śmieci.* • *<u>Zbierajmy</u> plastikowe nakrętki.* • *Zimą leśnicy <u>niech dokarmiają</u> zwierzęta.*

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. os.	–	bierzmy
2. os.	bierz	bierzcie
3. os.	niech bierze	niech biorą

Uwaga!
Nie tworzy się 1. osoby liczby pojedynczej trybu rozkazującego.

▶ W trybie przypuszczającym czasownik informuje o czynnościach, które **są prawdopodobne** lub **wymagają spełnienia jakiegoś warunku**, służy też **do grzecznego zadawania pytań**, np. *Szymek zapewne segregowałby śmieci.* • *Zimą leśnicy dokarmialiby zwierzęta, jeśliby dostali więcej paszy.* • *Czy moglibyście zbierać z nami plastikowe nakrętki?*

	Liczba pojedyncza	Liczba mnoga
1. os.	brałbym / brałabym	bralibyśmy / brałybyśmy
2. os.	brałbyś / brałabyś	bralibyście / brałybyście
3. os.	brałby / brałaby / brałoby	braliby / brałyby

Czasowniki w trybie rozkazującym i przypuszczającym nie odmieniają się przez czasy.

1. Ula z babcią postanowiły obdarować sąsiadów swoimi wypiekami. Pomóż im je podzielić – formy czasowników muszą być zgodne z informacją o trybie podaną przy nazwiskach.

I. państwo Bożęccy – tryb oznajmujący

II. państwo Michalscy – tryb rozkazujący

III. państwo Rogowscy – tryb przypuszczający

poświęciłbym

udzielam

oddawalibyście

zachęcajmy

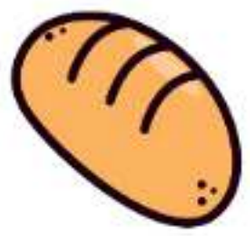
rozdawałabym

uczestniczyliśmy

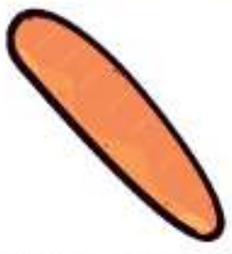
niech przekażą

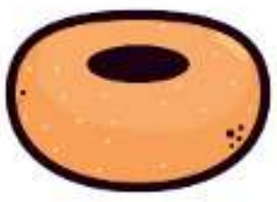
wspieraj

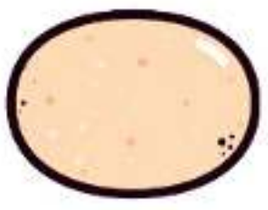
należałoby

będziesz się dzielił

uwierz

pomagalibyśmy

zrobią

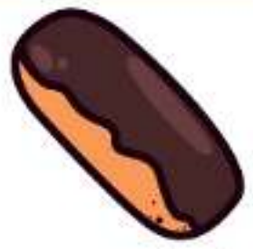
troszczcie się

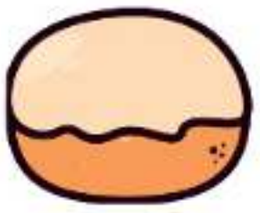
współpracujmy

2. Przekształć wypowiedzenia. Zastosuj czasowniki we wskazanych trybach.

- Julita wypieliła ogródek babci. (tryb przypuszczający)
- Filipie, pomóż tacie uprzątnąć strych! (tryb oznajmujący)
- Emil odwiedziłby chorego kolegę w szpitalu. (tryb rozkazujący)
- Mieszkańcy ofiarowaliby ciekawe książki miejskiej bibliotece. (tryb rozkazujący)

3. Zobacz, w co chce się zaangażować Aniela w przyszłości. Dokończ zapisane przez nią wypowiedzenie, używając czasowników w trybie przypuszczającym.

4. Przekształć wypowiedzi dzieci na bardziej kulturalne. Użyj czasowników w odpowiednim trybie.

5. Świetlica poszukuje osób, które pomogłyby młodszym uczniom w nauce. Napisz odpowiednie ogłoszenie. Użyj czasowników w trzech trybach.

6. Zagrajcie w klasie w *Co by było, gdyby*. Jedna osoba wymyśla zabawne pytanie rozpoczynające się od słów: *Co by było, gdyby…*, a następna odpowiada na nie, używając czasownika w trybie przypuszczającym.

Wzór:

Co by było gdyby… *święta Bożego Narodzenia wypadały w wakacje*?

Gdyby Boże Narodzenie wypadało w wakacje, *Święty Mikołaj chodziłby w krótkich spodenkach*.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Czasowniki w trybie oznajmującym i przypuszczającym nie odmieniają się przez czasy.	P	F
2.	W 3. osobie liczby pojedynczej trybu rozkazującego dodajemy do czasownika słowo *niech*.	P	F

Podczas lekcji:

Problemy z zapisem i wymową czasowników z cząstką *-by*

- poznasz zasady pisowni czasowników z cząstką *-by*;
- dowiesz się, w jaki sposób akcentujemy czasowniki w różnych trybach.

Na początek

Określ, w jakich trybach występują czasowniki w poniższych zdaniach.

- Zagralibyśmy w nową grę, ale brakuje nam zawodnika.
- Zagracie z nami w nową grę po obiedzie?
- Zagrajcie z nami w nową grę, gdy już skończycie jeść.

Cząstki *-bym*, *-byś*, *-by*, *-byśmy*, *-byście* zapisujemy

łącznie	rozdzielnie
▶ z czasownikami w formie osobowej, np. *Poszłabym do babci i wybrałybyśmy się do kina.*	▶ po bezokolicznikach, np. *Odpowiadać bym mogła bez końca.* ▶ z nieosobowymi formami czasowników zakończonych na *-no*, *-to*, np. *Wysłano by przelew na pomoc dla hospicjum. W razie potrzeby otwarto by drzwi do ogrodu.* ▶ z czasownikami niewłaściwymi *można*, *warto*, *trzeba* (nie mają one bezokolicznika), np. *Warto by sprawdzić, gdzie się zbierają ochotnicy. Można by było pomóc babci. Trzeba by kupić prezent solenizantowi.*

1. Utwórz zdania opisujące ilustracje, tak aby czasownik, który się w nich znajdzie, zawierał cząstkę *-by*. Użyj wyrazów zamieszczonych pod zdjęciami.

pograć, czas

pojechać, las

kupić, okulary

Piszę i mówię poprawnie

Czasowniki w trybie przypuszczającym mają charakterystyczne zakończenia *-bym*, *-byś*, *-by*, *-byśmy*, *-byście*, które zapisujemy z nimi łącznie, np. *Może <u>podlałbyś</u> ogród babci?*

Można też umieścić tę cząstkę przed czasownikiem, jako oddzielny wyraz, np. *Może <u>byś podlał</u> ogród babci?*

2. Przekształć zdania w taki sposób, by czasowniki z cząstką *-by* zapisać łącznie. Tam, gdzie jest to potrzebne, zmień kolejność słów w wypowiedzeniu.

a) Sama byś sobie kupiła nową sukienkę!

b) Chętnie bym z tobą poszedł na mecz.

c) Wcale by tego nie chciała mieć!

d) Dla Ali byście to zrobili?

3. W imieniu Hani odpowiedz Adamowi na SMS. Użyj trzech czasowników z cząstką *-by*. Tekst wpisz do zeszytu.

4. Rozpoznaj, które czasowniki z cząstką *-by* należy zapisać łącznie, a które – rozdzielnie. Wpisz je w formie tabeli do zeszytu.

ugotował • kupiono • warto • poznali • napisać • sprzedali • trzeba • zaproszono • dał • zapamiętano

5. Zapisz podane czasowniki z podziałem na sylaby. Przeczytaj je, a następnie podkreśl tę sylabę, którą wymawiasz mocniej niż inne.

pomagasz • słuchać • prezentuję • hamowaliśmy • chcieliby • nastawcie • upadlibyśmy

Akcent – mocniejsze wymówienie jednej z sylab w wyrazie.

Czasowniki w języku polskim akcentujemy

- zazwyczaj na drugą sylabę od końca, np. mó**wi**li, **sta**ną, **kła**dę
- na trzecią sylabę od końca:
  - we wszystkich formach liczby pojedynczej oraz w 3. osobie liczby mnogiej trybu przypuszczającego, np. **ku**piłbym, zapy**ta**łaby, zro**bi**łyby
  - w formach 1. i 2. osoby liczby mnogiej czasu przeszłego, np. spacero**wa**łyśmy, zamó**wi**liście
- na czwartą sylabę od końca w formach 1. i 2. osoby liczby mnogiej trybu przypuszczającego, np. **po**szlibyśmy, napi**sa**libyście

6. Odgadnij, do kogo Kasia wybiera się na urodziny. Przy zdjęciu tej osoby czasowniki są akcentowane kolejno na sylabach: drugiej, czwartej, trzeciej, drugiej.

- opowiedzieli
- nastawiła
- siedziałaby
- kupuj

kuzynka

- lubimy
- zapisalibyście
- siedzieliby
- malujcie

babcia

- prosiliście
- zrobiliby
- akcentowałby
- szeleściły

wujek

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Czasowniki z cząstką *-by*, *-bym*, *-byś* zawsze piszemy łącznie.	P	F
2.	W języku polskim akcent w czasownikach w trybie przypuszczającym pada zazwyczaj na przedostatnią sylabę od końca.	P	F

Podczas lekcji:

Kiedy spełniają się życzenia…

- określisz, kim jest narrator w opowiadaniu;
- podasz cechy głównej bohaterki tekstu;
- zrozumiesz potęgę życzeń w życiu każdego z nas.

Na początek

- Zróbcie w klasie ankietę z pytaniem: *O czym marzysz*?, zbierzcie wyniki i porozmawiajcie o nich na forum. Jakie mieliście życzenia? Chcieliście coś dostać czy woleliście, żeby coś się wydarzyło? Z czego wynikają takie marzenia?

Katherine Alice Applegate[1] (ur. 1956)

Poznaj autora

Amerykańska autorka książek dla dzieci i dla dorosłych. Napisała ich ponad 150, a jej pierwsze opowiadanie powstało, kiedy była w czwartej klasie. Jednak młoda Katherine nie zawsze lubiła książki. Początkowo uważała, że czytanie jest nudne. Zmieniła zdanie dopiero po lekturze *Pajęczyny Charlotty*[2]. Najbardziej znane książki pisarki to *Jedyny i niepowtarzalny Ivan*, *Jedyny i niepowtarzalny Bob* oraz seria *Animorphs* (Animorfy). Katherine Applegate uważa, że najciekawszą częścią jej pracy są spotkania z czytelnikami.

Katherine Applegate

Drzewo życzeń

fragmenty

Nie zawsze byłem drzewem życzeń.

Zaczęło się w roku 1848, na długo zanim dookoła pojawiły się asfaltowe ulice i samochody. Miałem dopiero kilkadziesiąt lat – według dębowej miary czasu byłem jeszcze żółtodziobem, choć już nie siewką ani podrostem[3]. Stałem pewnie i byłem silny, ale nie tak mocno zakorzeniony w ziemi jak teraz. […]

Jedną z naszych nowych sąsiadek była młoda irlandzka dziewczyna imieniem Maeve[4]. Wyruszyła w podróż przez Atlantyk ze swoim dziewiętnastoletnim bratem […]. Ich rodzice nie żyli – matka zmarła niedługo po narodzinach Maeve, a ojciec dwanaście lat później. Maeve nie była zgrabna ani ładna, ale kiedy się uśmiechała, to jakby słońce wychodziło zza chmur. Miała zaraźliwy śmiech i rude włosy jak moje liście jesienią. […]

1 czytaj: ketrin elis eplgejt

2 czytaj: szarlotty; *Pajęczyna Charlotty* to książka o przyjaźni, której bohaterami są pajęczyca i mały prosiaczek

3 siewka, podrost – fazy rozwoju drzewa

4 czytaj: mejw

Wkrótce odkryła, że ma prawdziwy dar – potrafiła zajmować się chorymi. Nie posiadała fachowej wiedzy ani leków, ale była dobra, cierpliwa i umiała przynosić ulgę w cierpieniu. Szybko uczyła się wszystkiego, co było potrzebne.

Z czasem stała się znana w okolicy. Ludzie przynosili jej chore prosięta, przyprowadzali okulałe konie, przywozili kaszlące dzieci i płaczące niemowlęta. Zawsze mówiła, że nie wie, czy da radę pomóc. […] Czasami pacjenci albo ich rodziny przynosili jej prezenty: ptaszka wystruganego z drewna, ozdobną szpilkę do włosów, pół bochenka chleba. […]

Lata mijały i Maeve zadomowiła się w okolicy prawie tak samo jak ja. […] Moim najbliższym przyjacielem była wiewiórka Wianek. […] Wianek bardzo lubił Maeve, która często dokarmiała go resztkami swojego obiadu. Martwiliśmy się o nią, Wianek i ja. Kiedyś interesowało się nią dwóch adoratorów[5], ale jakoś nic z tego nie wynikło. Miała mnóstwo znajomych i była zajęta od rana do wieczora, ale wydawała się samotna. Czasem siadała na ganku i przyglądała się szczęśliwym rodzinom, a w jej oczach pojawiały się łzy. W nocy stawała w oknie na piętrze i wiatr przynosił nam jej westchnienia, smutne jak wołanie sierpówki[6].

Często siadywała koło mnie i notowała coś w pamiętniku. Zdarzało się, że czytała fragmenty na głos. Pisała o irlandzkich krajobrazach, które zostały jej w pamięci. O rodzinie, którą utraciła. O skrywanych nadziejach, obawach i pragnieniach. Miała w sobie tyle miłości, ale nikogo, komu mogłaby ją ofiarować. […]

Któregoś dnia Maeve przyszła do mnie o świcie. Zdziwiony patrzyłem, jak sięga do najniższej gałęzi i delikatnie zawiązuje na niej skrawek materiału w niebieskie prążki.

– Chciałabym – wyszeptała – znaleźć kogoś, kogo mogłabym pokochać całym sercem. […]

Minął kolejny rok. Zbliżał się maj, a ja miałem na sobie więcej szmacianych węzełków niż liści. […] Tuż przed świtem przyszła do mnie młoda kobieta w znoszonym szarym płaszczyku. W ramionach trzymała jakieś zawiniątko.

– Psst – syknął do mnie Wianek. – Kolejne życzenie.

Mylił się. Nie chodziło o życzenie. Szybko, ale bardzo ostrożnie kobieta wsunęła zawiniątko do mojej dziupli. Podarek dla Maeve, pomyślałem. Pewnie bochenek chleba. Pewnie to wdzięczna pacjentka. […]

Dosłownie parę chwil później Maeve otworzyła drzwi swojego brązowego domu. […] I wtedy dobiegł [ją] płacz. […] To było dziecko. Niemowlę było owinięte w kocyk, do którego ktoś przyczepił karteczkę. […] *Proszę o opiekę, której nie mogę jej dać. Proszę o życie pełne miłości dla was obu.* Maeve nadała dziewczynce imię Amadora, co po włosku znaczy „podarunek miłości". […]

[Amadora w]yrosła na spokojną, uczciwą i dobrą kobietę, taką samą jak jej [przybrana] mama. Potem miała własne dzieci, a potem wnuki i prawnuki. […] Rodzina żyła, powiększała się, kochała, kłóciła, śmiała, odnosiła sukcesy i [ponosiła] porażki. I kiedy wnukowi Amy urodziła się córeczka, dał jej piękne imiona: Francesca[7] Maeve.

tłum. Małgorzata Glasenapp

5 adorator – mężczyzna, który zabiega o względy kobiety

6 sierpówka – gatunek gołębia

7 czytaj: franczeska

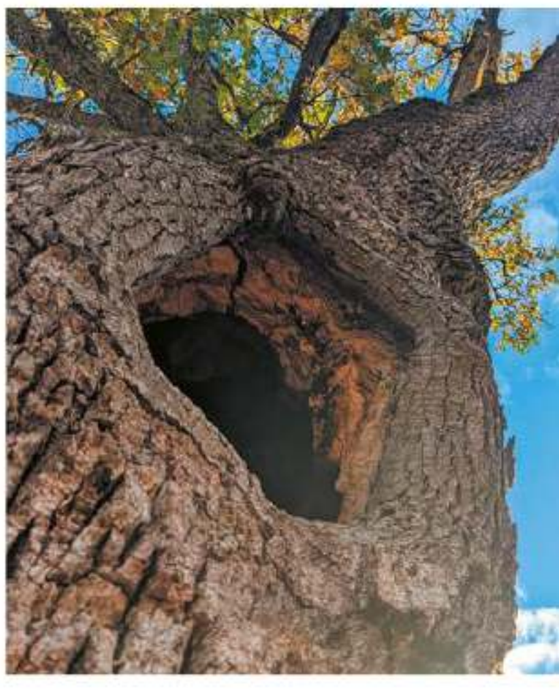

Copyright © 2017 by Katherine Applegate
Originally published by Feiwel and Friends, Macmillan.
Used with the permission of Pippin Properties, Inc.

O tekście

1. Zanotuj informacje o narratorze w opowiadaniu. Skorzystaj z pytań pomocniczych.

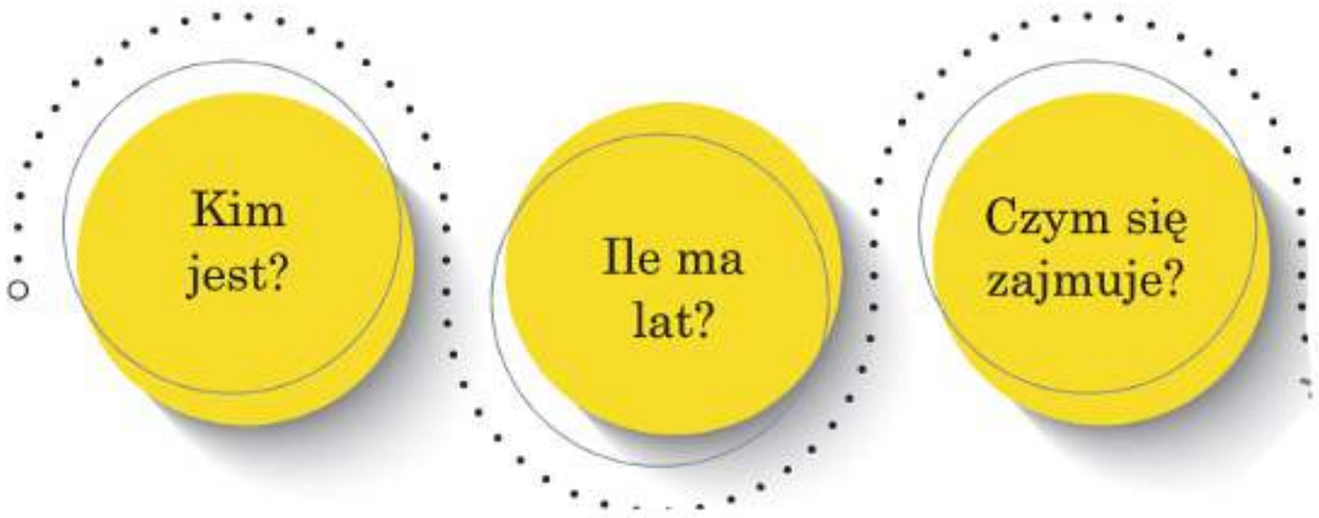

2. Wymień cechy bohaterki i powiedz, jaki miała szczególny dar.

3. W jaki sposób narrator opisuje Maeve? Oceń, jak to świadczy o jego stosunku do niej.

4. Co było największym pragnieniem dziewczyny? Zacytuj odpowiedni fragment.

5. Jaki podarunek otrzymała Maeve? Od kogo? Jak ten dar przyjęła? Powiedz, co mogła wtedy przeżywać.

6. Zaproponuj, w jaki inny sposób mogło się spełnić życzenie bohaterki.

7. Czy opowiadanie Katherine Applegate można nazwać obyczajowym? Dlaczego?

Tworzę

8. Jak Twoim zdaniem mogło wyglądać życie Maeve i jej córeczki, dopóki sama nie założyła rodziny? Wymyśl krótkie opowiadanie obyczajowe na ten temat.

9. Jak wyobrażasz sobie drzewo życzeń z opowiadania?

a) Opisz je dokładnie. Użyj epitetów, porównań i przenośni.

b) Przedstaw je za pomocą dowolnej techniki plastycznej.

10. Wpisz do zeszytu imiona trzech bliskich Ci osób, a następnie zanotuj, czego im życzysz.

Sprawdź, co już umiesz

Wśród podanych odpowiedzi wskaż wszystkie poprawne. Z tekstu wynika, że

A. bohaterka otrzymała to, czego sobie życzyła.

B. opowiadana historia jest prawdziwa.

C. życzenia nigdy się nie spełniają.

D. każdy z nas ma jakieś życzenia.

E. ludzie wolą żyć w samotności.

F. marzenia spełniają się czasem inaczej, niż chcemy.

HOJNOŚĆ
Podsumowanie rozdziału II

Sprawdź, co już umiesz

Podzielcie się na grupy i przypomnijcie swoim koleżankom oraz kolegom ważne pojęcia i wiadomości z rozdziału II. Przedstawcie je w taki sposób, aby zaciekawić odbiorców i ułatwić im zapamiętanie informacji, np. w formie dramy, kalamburów czy rebusów.

I.

- tematyka utworu
- problematyka utworu
- przesłanie dzieła

II.

- plakat
- reklama
- slogan reklamowy

III.

- sens dosłowny
- sens niedosłowny
- przenośnia

IV.

- opowiadanie obyczajowe
- e-mail
- SMS

V.

- nieosobowe formy czasownika
- tryby
- akcentowanie czasowników

To już wiesz

- **tematyka utworu** – najważniejsze treści dzieła
- **problematyka dzieła** – zagadnienia poruszane w tekście
- **sens dosłowny** – klucz do drzwi
- **POJĘCIA**
- **sens niedosłowny** – klucz do serca
- **przenośnia**
- **przesłanie** – główna myśl utworu
- **reklama**

Formy wypowiedzi

OPOWIADANIE

1. forma wypowiedzi, przeciwieństwo opisu
2. krótki utwór o prostej fabule

- **OPOWIADANIE OBYCZAJOWE** – przedstawia codzienne życie bohaterów

E-MAIL – list elektroniczny

SMS – krótka wiadomość tekstowa

Ortografia

PISOWNIA CZĄSTKI *BY* Z CZASOWNIKAMI

Łącznie: *zjadłbym* · *zjadłybyście*

Rozdzielnie: *zjeść by* · *zjedzono by* · *warto by zjeść*

Nauka o języku

TRYBY CZASOWNIKA

- oznajmujący: *zjesz*
- rozkazujący: *zjedz*
- przypuszczający: *zjadłabyś*

NIEOSOBOWE FORMY CZASOWNIKA

- bezokoliczniki: *odwieźć, wziąć*
- formy zakończone na *-no, -to*: *odwieziono, wzięto*
- konstrukcje z *się*: *zrobiło się późno*

AKCENTOWANIE CZASOWNIKÓW

2. **sylaba od końca:** *myśleli, myślały, myślałeś*
3. **sylaba od końca:** *myślałaby, myśleliby, myśleliście*
4. **sylaba od końca:** *myślałybyśmy, myślelibyście*

AKCENT – mocniejsze wymówienie sylaby w wyrazie

ROZDZIAŁ III

DZIEDZICTWO ANTYCZNE

Po to są mity, by ożywiała je wyobraźnia.

Albert Camus

Podczas lekcji:

Trudne początki, czyli jak powstał świat według starożytnych Greków

- dowiesz się, czym są mit i mitologia;
- przeczytasz, jak starożytni Grecy wyobrażali sobie początki świata;
- ocenisz postępowanie bogów greckich.

Na początek

- Wyobraź sobie, że możesz stworzyć nowy świat. Jak by wyglądał? Przez jakie istoty byłby zamieszkiwany? Jakie relacje panowałyby między nimi? Przedstaw swoją wizję w postaci krótkiego komiksu.

Katarzyna Marciniak (ur. 1978)

Znawczyni kultury antycznej, autorka wierszy dla dzieci, popularyzatorka mitów. Jest profesorem nauk humanistycznych. Pracuje na Uniwersytecie Warszawskim. Prezentuje w swoich książkach postacie i wydarzenia z mitologii, aby zachęcić do refleksji i ułatwić zrozumienie kultury współczesnej. Stworzyła międzynarodowy program badań nad postrzeganiem i odbiorem dziedzictwa antycznego w kulturze dziecięcej i młodzieżowej – *Our Mythical Childhood* (czytaj: ałer myfikal czajldhud; Nasze Mityczne Dzieciństwo).

Poznaj autora

Mirosław Kaźmierczak / Uniwersytet Warszawski

Katarzyna Marciniak

Dzieciństwo bogów i ludzi

fragmenty

Na początku był Chaos. [...] Chaos to wielkie zamieszanie. Wszyscy biegają, przekrzykują się, wpadają na siebie [...].

Pani, która wyłoniła się z Chaosu na początku świata, miała na imię Gaja i była potężną boginią ziemi – opiekunką wszystkich stworzeń. [...] Bez Gai nie byłoby zboża na chleb, wody do picia czy materiałów do budowy domów. Nie byłoby w ogóle niczego: roślin, zwierząt ani nas – ludzi. Codziennie korzystamy z hojnych darów bogini ziemi.

GAJA

Gai nie podobał się Chaos, więc szybko zabrała się do porządkowania świata. Powołała do życia Uranosa, boga nieba, którego poślubiła i który wciąż jest przy niej, w dzień i w nocy, o czym możecie się przekonać, wychodząc na dwór i zadzierając do góry głowę.

Gaja i Uranos zostali władcami świata. Byli razem szczęśliwi i mieli wiele dzieci: silne tytanki oraz potężnych tytanów[1]. Wszystko jednak zmieniło się wraz z narodzinami ich kolejnych potomków: trzech olbrzymów, z których każdy miał sto rąk i pięćdziesiąt głów.

– Nie chcę takich synów! – zawołał przerażony Uranos i strącił ich do Tartaru – najstraszniejszej części Królestwa Umarłych, przypominającej ponure więzienie.

Wkrótce wrzucił tam też trzech jednookich cyklopów[2], którzy urodzili się po sturękich olbrzymach[3]. Gaja nie mogła wybaczyć Uranosowi takiego zachowania. Dzieci pozostają przecież dziećmi, choćby miały sto rąk, pięćdziesiąt głów czy jedno oko, i potrzebują miłości rodziców. A dzieci trochę niezwykłe potrzebują tej miłości może nawet bardziej.

Gaja uznała, że nadszedł czas, by Uranos przestał decydować o losach rodziny. Wezwała jednego z synów, tytana o imieniu Kronos, i namówiła go, by pozbawił ojca władzy. Kronos był bardzo silny i szybko pokonał Uranosa, który w gniewie przeklął potomka.

– Zdradziłeś mnie, Kronosie! Zobaczysz! Ty też zostaniesz zdradzony i pozbawiony władzy przez własne dziecko!

Kronos zadrżał na myśl o utracie władzy, którą właśnie zdobył. Nie zamierzał jej nikomu oddawać, bo spodobało mu się rządzenie światem. Długo rozmyślał nad słowami Uranosa i wreszcie postanowił, że nie będzie miał dzieci. Kiedy jednak poślubił piękną Reę, którą bardzo kochał, dzieci zaczęły się pojawiać niezależnie od jego postanowienia. Rea zaszła w ciążę pięć razy. Urodziła dwóch chłopców i trzy dziewczynki. Przestraszony Kronos nie dorósł jednak do roli ojca. Zachował się po prostu skandalicznie! Zamiast cieszyć się z kolejnych potomków, [...] połknął każdego z nich od razu po narodzinach. Rea była zrozpaczona. W dodatku wkrótce się zorientowała, że jest w ciąży z szóstym dzieckiem. Tym razem jednak ułożyła plan, jak zwieść[4] Kronosa i ocalić maleństwo, które miało w przyszłości zostać władcą całego świata.

[...]

Dziecko przyszło na świat, kiedy Kronosa nie było w domu. Okazało się ślicznym chłopczykiem [...].

– Będziesz miał na imię Zeus – wyszeptała [Rea]. [...] Kronos, gdy tylko wrócił i zorientował się, że Rea urodziła, rozkazał, by przyniosła mu dziecko.

– Połknę małego od razu i zapomnimy o sprawie – stwierdził.

Rea [...] ukryła synka pod stołem, wzięła kamień, zawinęła go w pieluszki i podała mężowi. Kronos nie domyślił się podstępu, połknął ciężkie zawiniątko, pewien, że to dziecko, i zadowolony poszedł uciąć sobie drzemkę. Rea tymczasem

1
tytanki (tytanidy), tytani – w mitologii greckiej olbrzymki i olbrzymi mający boskie pochodzenie

2
cyklop – olbrzym z jednym okiem

3
sturęcy – grecka nazwa: hekatonchejrowie

4
zwieść – wyprowadzić w pole, oszukać

[…] zabrała synka na wyspę Kretę. Tam oddała Zeusa na wychowanie kozie o imieniu Amaltea.

Amaltea była wesoła i łagodna, karmiła Zeusa własnym mlekiem, bawiła się z nim w trawie […]. Zeus miał szczęśliwe dzieciństwo[5] […].

Gdy […] Zeus dorósł i dowiedział się od Rei prawdy o swoim boskim pochodzeniu, bez trudu pokonał Kronosa i uwolnił rodzeństwo z jego brzucha. Tak spełniło się przekleństwo Uranosa. Kronos musiał ustąpić i oddać władzę synowi. Zeus był jednak mądrzejszy od ojca. Nie chciał rządzić światem sam. […] Postanowił więc podzielić się władzą z rodzeństwem: Hadesem i Posejdonem oraz Demeter, Herą i Hestią. […] Zeus zamieszkał w Grecji na górze Olimp, gdzie wybudował sobie okazały pałac.

Katarzyna Marciniak, *Moja pierwsza mitologia*, tom I

5 złamany róg Amaltei został pobłogosławiony przez Zeusa i nieustannie napełniał się darami natury

O tekście

1. Czym był Chaos przed powstaniem świata? Podaj, jak rozumiemy to słowo obecnie.

a) Wyszukaj w tekście antonim wyrazu *chaos*.

b) Wymyśl zdanie, w którym użyjesz słowa *chaos* i jego antonimu, tak aby znaczenie obu wyrazów było czytelne.

E **2.** Wybierz poprawną odpowiedź na pytanie. Kto jako pierwszy wyłonił się z Chaosu?

A. Rea. **C.** Zeus.

B. Gaja. **D.** Uranos.

3. Co Kronos robił ze swoimi nowo narodzonymi dziećmi? Opowiedz o przyczynach tego zachowania oraz o jego konsekwencjach.

a) Oceń Kronosa jako ojca.

b) Wymień cechy, które Twoim zdaniem opisują dobrego tatę.

E **4.** Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Gaja ukrywała swoje dzieci na Krecie.	P	F
2.	Zeus początkowo nie wiedział o swoim boskim pochodzeniu.	P	F

5. Podaj imiona bohaterów, których brakuje w pustych miejscach drzewa genealogicznego. Pomogą Ci w tym podane pytania.

1. Kto miał sto rąk?
2. Kto połykał swoje dzieci?
3. Jakie imię nosił bóg nieba?
4. Który bóg został ocalony przez matkę?
5. Jak się nazywały jednookie istoty wrzucone do Tartaru?

drzewo genealogiczne – rodzaj wykresu, który przedstawia potomków danej osoby (lub osób); nazwę zawdzięcza kształtowi przypominającemu drzewo – przodkowie są umieszczeni na jego korzeniach, a potomkowie na kolejnych gałęziach

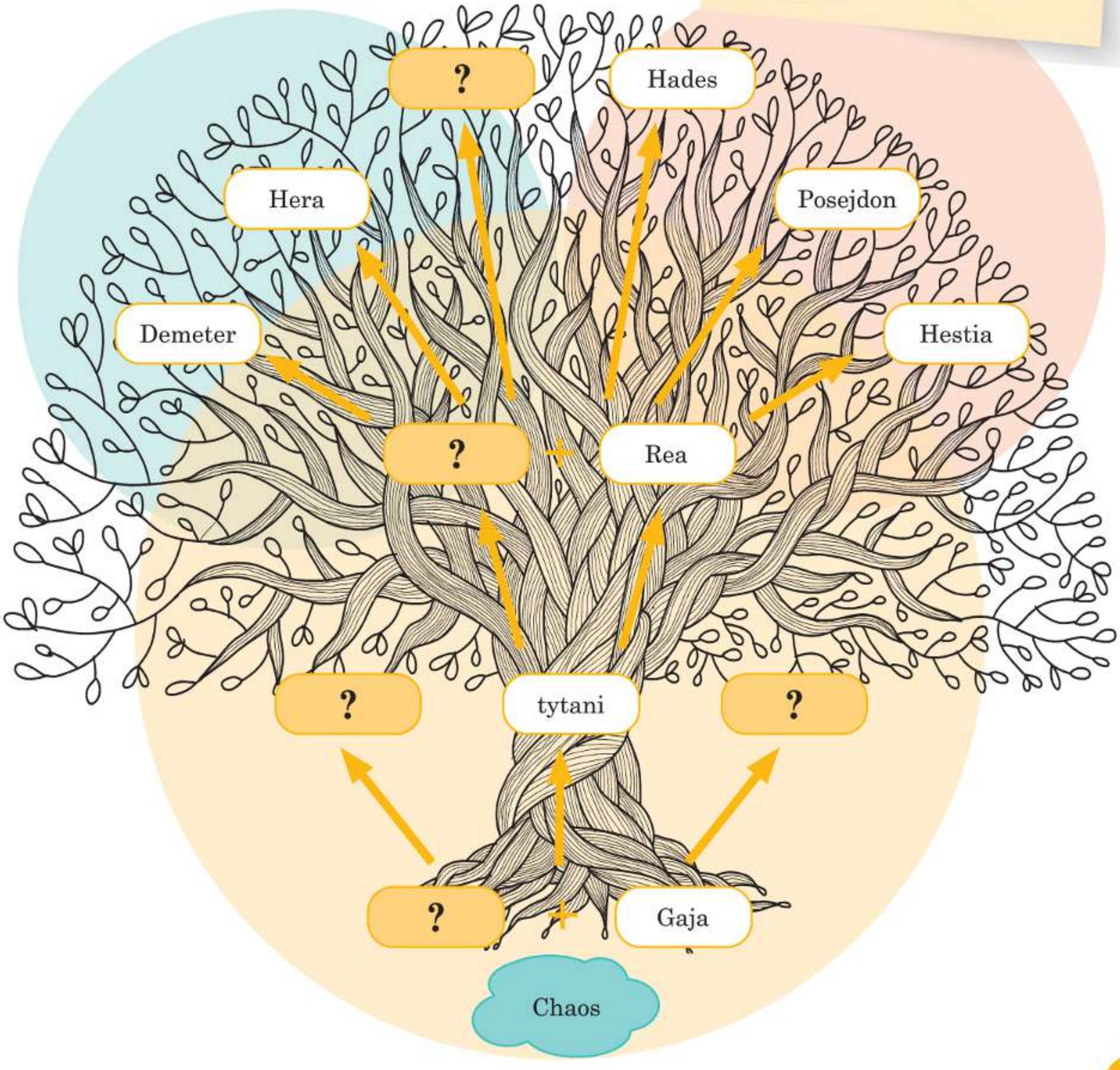

6. Czy termin *politeizm* można odnieść do mitu o stworzeniu świata? Odwołaj się do swojej wiedzy z historii.

- **Mit** – opowieść, która przedstawia wierzenia dawnych społeczności, ich tradycje i wyobrażenia o świecie. Mity opowiadały o początku świata, opisywały wielkie czyny bogów i bohaterów, wyjaśniały zjawiska przyrody, prezentowały walkę dobra ze złem. Początkowo przekazywano je ustnie z pokolenia na pokolenie, dlatego często istniały różne wersje tych samych opowieści.
- **Mitologia** – zbiór mitów danej społeczności, np. starożytnych Greków czy Słowian.

7. Które cechy fabuły świadczą o przynależności tekstu do mitów?

8. Co Cię najbardziej zainteresowało w opowieści o powstaniu świata? Odpowiedz pełnym zdaniem.

9. Dlaczego warto znać mity? Podaj przynajmniej dwa powody.

Tworzę

10. W jaki sposób wyobrażasz sobie Gaję, a w jaki Uranosa? Opisz dokładnie jedną z tych postaci.

11. Jak Twoim zdaniem mógł wyglądać pałac Zeusa znajdujący się na Olimpie? Przygotuj makietę tej budowli.

Sprawdź, co już umiesz

Które z podanych zdań są prawdziwe? Wybierz wszystkie poprawne odpowiedzi.

A. Kronos bał się utraty władzy.

B. Zeusa wychowywała koza Amaltea.

C. Rea była kochającą matką dla Zeusa.

D. Kronos pożarł wszystkie swoje dzieci.

E. Mity dotyczą wierzeń tylko jednej społeczności – greckiej.

F. Historie te były zapisywane w kronikach i przekazywane dzieciom.

G. Mit *Dzieciństwo bogów i ludzi* przedstawia niepodważalną prawdę o świecie.

Kto podarował ludziom życie i ogień?

Podczas lekcji:

- dowiesz się, kim był Prometeusz i co zrobił dla ludzkości;
- zapoznasz się z określeniami *postawa prometejska* i *prometeizm*;
- wyszukasz w dostępnych źródłach historie osób, które wykazały się postawą prometejską;
- nauczysz się redagować notatkę biograficzną.

Na początek

- Rozwiąż rebus i wyjaśnij powstałe hasło.

WO SPAD O Ą=O CZKI O KO PRO

- Jaką częścią mowy (odmienną czy nieodmienną) jest wyraz będący hasłem rebusu?
- Skorzystaj z odpowiedniego słownika i zastąp odgadnięty wyraz synonimami.

Nikos Chadzinikolau (1935–2009)

Pisarz i tłumacz, opiekun młodych poetów. Obywatel Polski i Grecji. Urodził się w Delfach (w mitologii greckiej przedstawianych jako pępek świata, czyli najważniejsze miasto), w Polsce zamieszkał w wieku piętnastu lat. Tu ukończył filologię polską i pracował jako nauczyciel akademicki. Przetłumaczył na język grecki m.in. wiersze polskich noblistów: Czesława Miłosza i Wisławy Szymborskiej, a na język polski przełożył dwa najstarsze zabytki literatury greckiej: *Iliadę* i *Odyseję* Homera.

Poznaj autorów

Ares Chadzinikolau (ur. 1973)

Poeta, tłumacz, kompozytor, pianista i wokalista, wykładowca akademicki. Syn Nikosa Chadzinikolau. Opublikował m.in. bajki greckie po polsku; przetłumaczył też kilkanaście tomików poetyckich twórców polskich i greckich.

Nikos Chadzinikolau, Ares Chadzinikolau

Prometeusz

fragmenty

Bogowie byli mądrzy i piękni. Ludzie, których Prometeusz (Przewidujący) ulepił z gliny na podobieństwo bogów [i w których martwe ciała tchnął życie], żyli w lasach, wilgotnych jaskiniach i pieczarach. Byli bardziej bezradni i bezbronni od zwierząt, które na rozkaz Zeusa uzbrojone zostały w kły, pazury i chyże nogi.

Prometeusz [...] ubolewał, że ludzie marzli z zimna i uciekali przed dzikimi zwierzętami, nie mogąc się bronić. Pewnego dnia postanowił przyjść im z pomocą. Zwrócił się do Zeusa tymi słowami:

– Władco nieba i ziemi, myślę, że już czas pomóc ludziom, ulżyć ich ciężkiej doli. Zbyt długo żyją w mrokach, zimnie i strachu.

– Nie wystarczy, że stworzyłeś ich i dałeś im rozum? Co jeszcze chcesz im ofiarować? – zapytał Zeus oburzony.

– Ostatnią i największą z łask, ogień – odpowiedział Prometeusz.

– Ogień? To przecież przywilej bogów! – rzekł Zeus.

– Może być również i ludzi – odrzekł Prometeusz.

– Po to, żeby przestali się nas bać i czcić?

– Nie muszą się nas bać. Wystarczy, że będą szanować.

– Szacunek jest wynikiem strachu.

– Lepiej, żeby to był objaw naturalnej czci.

– Chcesz zdradzić tajemnicę Olimpu?

– Nie, chcę pomóc ludziom.

– Nie waż się tego robić... Ludzie nie znają wdzięczności. Zgubią ciebie i nas.

– Wszechwładny Zeusie...

– Milcz... Precz z moich oczu.

Prometeusz, dobry i mądry tytan, przyjaciel ludzi, zrezygnowany i smutny opuścił Olimp, siedzibę bogów. Wędrował po górach, przełęczach, wąwozach i dolinach. Aż pewnego dnia dotarł na tratwie na wyspę Lemnos (Limnos)[1], gdzie znajdowała się kuźnia kulawego Hefajstosa[2] [...]. Szczególnie dumny był z piorunów, które kuli pod jego kierunkiem cyklopi.

Po kilku dniach pobytu u Hefajstosa Prometeusz postanowił wrócić na Olimp. Ale przedtem [...] wziął ogniste zarzewie[3] i włożył w wyżłobioną w środku laskę. Zarzewie oddał napotkanym ludziom, nauczył ich sztuki przetapiania metali, gotowania gorącej strawy[4] z mięsa upolowanego zwierzęcia, wskazał rozkosze płynące z ciepła, dobrodziejstwa ogniska domowego. Nauczył uprawy roli, kucia zbroi, budowania domów, czytania i pisania oraz ujarzmiania sił przyrody...

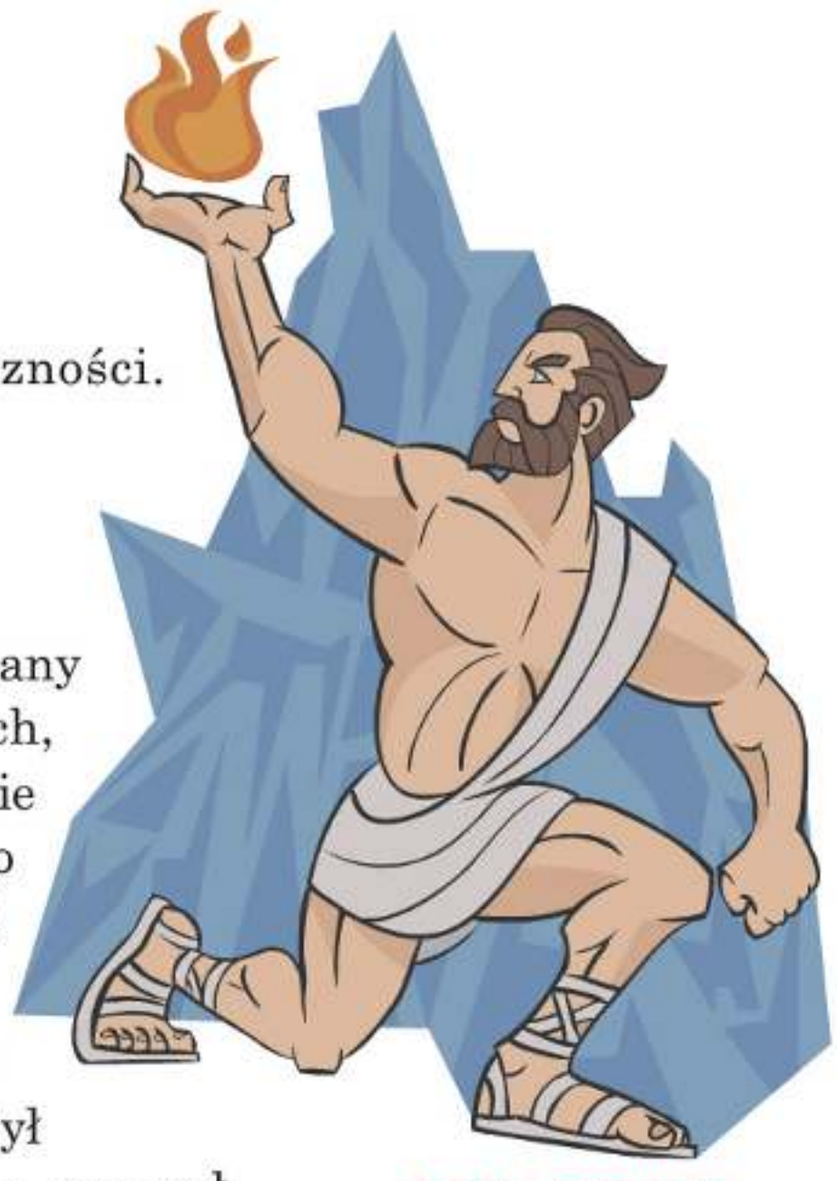

PROMETEUSZ

1
Lemnos (obecnie Limnos) – grecka wyspa u wybrzeży Azji Mniejszej (półwyspu w zachodniej części Morza Śródziemnego)

2
Hefajstos – bóg grecki, opiekun kowali i złotników; swoją siedzibę miał we wnętrzu wulkanu Etna

3
zarzewie – miejsce, w którym coś zaczyna się palić, dawniej: żar

4
strawa – pożywienie

Gdy Zeus zauważył dymy unoszące się z wieśniaczych chat, od razu się domyślił, kto sprawił, że święty ogień zapłonął na ziemi. Rozgniewany, rozkazał przykuć Prometeusza kajdanami do skalnej ściany Kaukazu. […] dobroczyńca ludzkości zawisł nad przepaścią bez ruchu, narażony na gorące promienie letniego słońca, jesienią biczowany deszczami, a mroźnym wiatrem i śniegiem zimą. Oczywiście Prometeusz mógł uwolnić się od tej kary, gdyby uznał swój błąd, poprosił ojca bogów o litość i wyrzekł się miłości do rodu ludzkiego. Nie uczynił tego i dlatego zgłodniały orzeł przylatywał w dzień, by wyjadać mu wątrobę, która w nocy odrastała. Wokoło nie było żywej duszy. Głuche jęki Prometeusza rozlegały się w przestrzeniach górskich, mieszały się z hukiem spadających kamieni, z szumem dzikich fal morza.

Nikos Chadzinikolau, Ares Chadzinikolau, *Ilustrowana księga mitów greckich*

O tekście

1. W jaki sposób mit tłumaczy pojawienie się ludzi na świecie? Opisz ich życie w tamtym czasie.

2. Jakiego podstępu użył Prometeusz, aby im pomóc?

3. Opowiedz, jak dar bohatera zmienił życie na ziemi. Co ludzie zyskali?

4. Porozmawiajcie o tym, czy Zeus miał rację, kiedy mówił, że *szacunek jest wynikiem strachu*. Jaki obraz tego boga wyłania się z mitu?

5. Przypomnij, co musiałby zrobić Prometeusz, aby uniknąć kary. Jak sądzisz, dlaczego postąpił inaczej? Wykorzystaj poniższe definicje.

- **postawa prometejska** – bezgraniczne poświęcenie się dla dobra innych
- **prometeizm** – bunt wybitnej jednostki i wewnętrzna potrzeba ofiarowania siebie, swojej wolności, zdrowia, a nawet życia w celu obrony ogółu

6. Uzasadnij, że Prometeusz odznaczał się poniższymi cechami. Dobierz do każdej z nich odpowiedni argument spośród podanych.

Prometeusz był	
dobry, ponieważ…	przemycił ogień z kuźni Hefajstosa.
pomysłowy, ponieważ…	mężnie znosił karę wyznaczoną przez Zeusa.
wytrzymały, ponieważ…	chętnie dzielił się wiedzą i umiejętnościami.
życzliwy, ponieważ…	miał ogromną wiedzę w różnych dziedzinach.
mądry, ponieważ…	troszczył się o ludzi i im pomagał.
odważny, ponieważ…	dyskutował z Zeusem.

Obejrzyj reprodukcję dzieła Petera Paula Rubensa *Prometeusz skowany*. Które informacje z mitu odnajdujesz na obrazie?

Peter Paul Rubens, *Prometeusz skowany* [w kajdanach], 1618, Filadelfijskie Muzeum Sztuki, Filadelfia

Tworzę

7. Napisz podziękowanie, które ludzie mogliby skierować do Prometeusza za otrzymane dary.

Mam lekkie pióro

Notatka biograficzna – forma wypowiedzi służąca przekazaniu najważniejszych faktów z życia danej osoby. Informuje o jej działalności i dokonaniach. Jest skróconą formą biografii.

imię i nazwisko opisywanej osoby

Peter Paul Rubens
(ur. 28 VI 1577 w Siegien – zm. 30 V 1640 w Antwerpii) – wybitny flamandzki malarz, rysownik i dyplomata; wszechstronnie wykształcony. Twórca ponad dwóch tysięcy obrazów. Autor scen mitologicznych i religijnych, m.in. *Trzech gracji* i *Pokłonu Trzech Króli*, portretów i autoportretów, a także pejzaży. W jego dziełach doceniano dynamikę i bujność form. Rubens był uważany za doskonałego kolorystę.

data i miejsce urodzenia oraz śmierci

informacje o narodowości, rodzinie

najważniejsze fakty dotyczące wykształcenia i wykonywanego zawodu

zwięzły opis dokonań, sukcesów, działalności, twórczości

Jak napisać notatkę biograficzną?

1. Pisz krótko, zwięźle, rzeczowo.
2. Umieszczaj w notatce tylko najważniejsze informacje.
3. Opisuj obiektywnie. Unikaj emocjonalnego tonu oraz oceny postaci.

Chcę więcej

Alfred Nobel (ur. 21 X 1833 w Sztokholmie – zm. 10 XII 1896 w San Remo) – szwedzki inżynier, chemik, mechanik, przemysłowiec i wynalazca. Uzyskał ponad 350 patentów. Jego najważniejszym wynalazkiem był dynamit. Zgromadzony majątek przeznaczył w testamencie na stworzenie funduszu mającego finansować nagrody dla naukowców, badaczy, działaczy, którzy przynieśli „ludzkości największe korzyści".

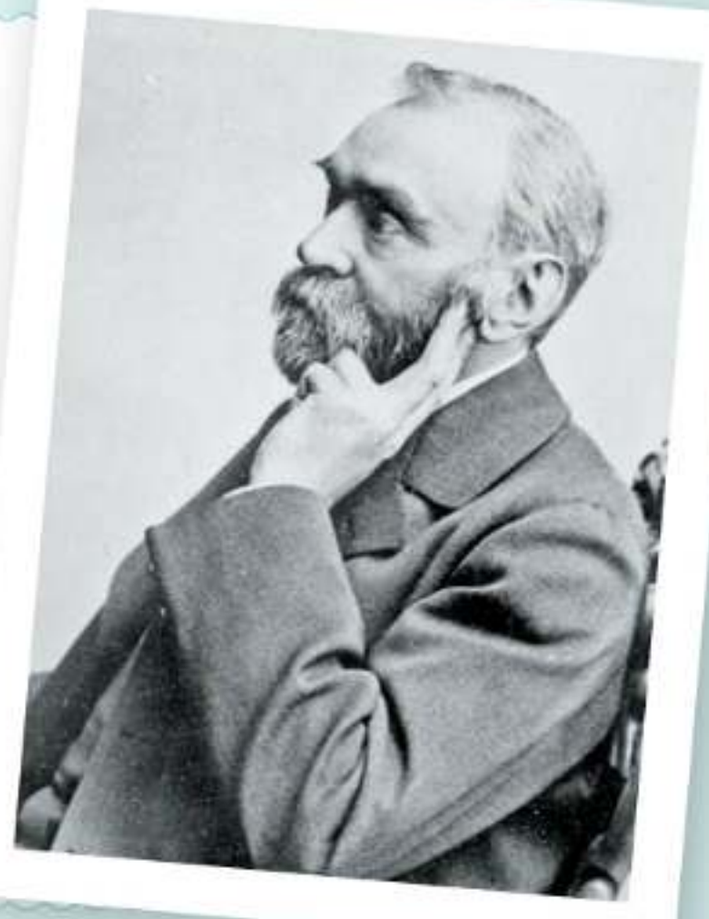

- Napisz notatkę biograficzną osoby, która została uhonorowana Nagrodą Nobla za działanie na rzecz wszystkich ludzi.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Według wierzeń starożytnych Greków człowieka stworzył Zeus.	P	F
2.	Prometeusz ukradł ogień z kuźni Hefajstosa, która znajdowała się w górach Kaukazu.	P	F
3.	Antonimem wyrazu *dobroczyńca* jest słowo *altruista*.	P	F

Demeter i Kora oraz plan podstępnych bogów

Podczas lekcji:

- dowiesz się, jak starożytni Grecy tłumaczyli przemienność pór roku;
- przypomnisz sobie, jak przygotować plan ramowy i szczegółowy;
- utrwalisz zasady pisowni wyrazów z *ch*.

Na początek

- Którą z pór roku lubisz najbardziej? Dlaczego?

Wanda Markowska (1912–1999)

Polska pisarka, tłumaczka z języków: niemieckiego, francuskiego, rosyjskiego i łaciny. Autorka wielu książek historycznych i historyczno-literackich, m.in. monografii[1] Adama Mickiewicza. Opracowała mity greckie i rzymskie dla dzieci i młodzieży. Wspólnie z Anną Milską przełożyła i wydała baśnie różnych narodów, np. *Księgę papugi: baśnie perskie*, *Ranirę ze Słonego Jeziora*, *Baśnie z dalekich wysp i lądów*.

Poznaj autora

Wanda Markowska

Demeter i Kora

fragmenty

Nad brzegiem morza, na kwiecistej łące bawi się w otoczeniu nimf[2] Kora, córka bogini urodzaju Demeter. Zrywa czerwone maki, błękitne dzwonki i jaskry o złotych oczach [...].

Na skraj łąki wabi Korę cudownym zapachem biały kwiat narcyza. Lecz nie tyka[3] go Kora, pamiętna matczynej przestrogi, że kwiat to zdradziecki, poświęcony strasznym bogom podziemia.

1 monografia – dzieło naukowe poświęcone jednemu twórcy lub zagadnieniu

2 nimfy – piękne i długowieczne boginki, opiekunki przyrody

3 nie tyka – tu: nie dotyka

Ale nęci ją woń cudowna i biel przeczystych płatków. […] Wreszcie, niepomna[4] słów matki, zrywa łodygę narcyza. W tej samej chwili ciemność zalega łąkę […].

Narcyz

Ziemia rozwarła nagle swe czeluście[5] i na rydwanie, zaprzężonym w czarne rumaki[6], zjawił się Hades, pan podziemia.

Tylko lekki okrzyk przestrachu zdołał się wyrwać z piersi Kory i straszny bóg porwał ją na rydwan i uniósł do swego mrocznego królestwa Cieni. […]

Demeter-Matka, pani urodzajnych łanów i kwitnących sadów, płacze. Łzy gorzkie padają z jej oczu bolesnych na ziemię.

Polami wśród zbóż kłosistych idzie dniem i nocą, nie znając snu ni wytchnienia, bezradosna bogini w zgrzebnej[7] szacie z kłosem[8] poczerniałym w dłoni i szuka po ziemi swej utraconej córki […].

A gdzie przejdzie smutna Matka, tam zieleń blednie i żółknie, usycha kwiat i kłos pszeniczny czernieje, łamią się i kruszą łodygi, dotąd napęczniałe zielonym sokiem, a szarość, żar i pustka unoszą się nad ziemią. Straszna klęska nawiedziła świat […].

Pewnego dnia spotyka boginię ciemności, Hekate, i za jej radą udaje się do boga słońca, Heliosa. Wszechwidny[9] bóg opowiedział Demeter historię porwania Kory. Od niego też dowiedziała się Matka, że Dzeus[10] bez jej wiedzy przyrzekł już dawno Korę Hadesowi w zamęście[11] i że teraz spełniły się wyroki.

Gniew szalony ogarnął Demeter, gdy dowiedziała się prawdy. A więc to sam Dzeus wyrządzić jej śmiał tak wielką krzywdę i skazać ich dziecię na wieczne ciemności. O, nie stanie jej stopa więcej w pałacach zdradzieckiego Olimpu!

W rozpaczy rzuca Demeter klątwę na ziemię, co pochłonęła jej dziecię. Niechaj nie rodzi więcej plonów i nie złoci się urodzajem. Niechaj spali ją żar, by stała się bezpłodna i pusta, jak pusta i samotna jest ona, Demeter!

Na próżno ludzie przerażeni klęską składali bogom hekatomby[12] – ziemia dotknięta klątwą potężnej bogini nie rodziła więcej swych owoców.

Walter Crane (czytaj: łolter krejn), *Porwanie Persefony*, 1877, kolekcja prywatna

4
niepomna – niepamiętająca

5
czeluść – przepaść, głęboka jama

6
rydwan – dwukołowy lekki pojazd, najczęściej bojowy, zaprzężony w dwa lub cztery konie, otwarty z tyłu; atrybutem (znakiem charakterystycznym) Hadesa był rydwan ciągnięty przez kare (czarne) rumaki

7
zgrzebny – uszyty z grubej tkaniny; prosty

8
kłos – atrybut Demeter

9
wszechwidny – wszystko widzący

10
Dzeus – Zeus

11
zamęście – wyjście za mąż

12
hekatomba – tu: ofiara złożona z setki zwierząt

Opuściwszy boski Olimp i wziąwszy na się postać śmiertelnej niewiasty, żyła Demeter z dala od świata, samotna w cierpieniu i tęsknocie. Dwukrotnie wysyłał do niej Dzeus swego posłańca Hermesa z prośbą, by wrócić zechciała do swej boskiej siedziby i nie trapiła dłużej ziemi spiekotą i głodem.

Nie drgnęła nawet jej twarz kamienna, zastygła w bólu niezmiernym. Łzy wyżłobiły głębokie rysy na jej boskim obliczu.

Ulitowała się wreszcie boleści swej córki macierz[13] Rea i za jej namową zmienił Dzeus swe srogie wyroki. Posłał Hermesa do państwa Cieni z rozkazem uwolnienia Kory. Już miała opuścić królestwo ciemności, gdy Hades, na pożegnanie, podstępnie podał jej jabłko granatu, by orzeźwiła się jego sokiem. Kora niebacznie rozgryzła kilka ziarenek owocu, symbolu małżeństwa. Odtąd los związał ją na zawsze z Hadesem.

Demeter siedziała pewnego razu w swej ulubionej kryjówce w Eleusis[14] na ziemi attyckiej[15], gdy nagle stanął przed nią Hermes o stopach skrzydlatych z posłaniem od Rei. Nadzieja wstąpiła w serce bogini i tym razem bez oporu dała się zawieść[16] w olimpijskie progi. […]

Wtedy Dzeus, skinąwszy berłem, w te ozwał się słowa:

– Pokój niechaj zagości w twym sercu, Demeter. Wyroków moich cofnąć nie mogę, ale postanowiłem rzecz, która stanie ci za pociechę. Córka twa, Kora, będzie odtąd spędzać u swego małżonka, Hadesa, trzecią część roku jako pani podziemnego królestwa – Persefona, dwie trzecie zaś roku będziesz ją miała przy sobie.

W tej chwili […] w progu zjawiła się Kora-Persefona z wiankiem narcyzów na czole i pękiem maków w dłoni, piękniejsza niż kiedykolwiek.

Długo trwała radość matki i córki, a i reszta bogów cieszyła się, patrząc na ich szczęście i wzajemną miłość.

Odtąd jak ziarno rzucone w ziemię ginie Persefona-Kora na trzecią część roku w królestwie Cieni, by potem podwójną radością wynagrodzić matce jej tęsknotę.

Demeter […] zdjęła klątwę z ziemi i wnet odżyła ona tysiącem strumieni, zakwitła bielą sadów i zielenią drzew, zapachniała miętą, macierzanką i cząbrem, rozszumiała się łanami złocistych zbóż.

Od owego czasu co roku na wiosnę Ziemia-Demeter stroi się w szaty radosne na powitanie córki, a późną jesienią, gdy ją ma utracić, płacze deszczem i szarugą nad swą dolą.

Wanda Markowska, *Mity greckie*

13
macierz – tu: matka

14
Eleusis – miasto w Grecji położone niedaleko Aten

15
Attyka – kraina historyczna w środkowej Grecji

16
zawieść – zaprowadzić

Frederic Leighton, *Powrót Persefony*, 1891, Miejska Galeria Sztuki w Leeds (czytaj: frederik lejtn; liidz)

O tekście

E **1.** Wskaż właściwą odpowiedź.
Persefona została porwana,

A. kiedy zerwała kwiat narcyza.
B. ponieważ nie była posłuszna Dzeusowi.
C. gdyż matka obiecała jej rękę Hadesowi.
D. gdy Rea rzuciła na nią klątwę.

E

2. Uzupełnij poniższe zdanie. Wskaż odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Demeter, po zaginięciu Kory, **A / B**, a gdy dowiedziała się o podstępnym planie Dzeusa, **C / D**.

A. wysłała Hermesa, aby ją odnalazł

B. udała się na poszukiwania córki

C. rzuciła na ziemię klątwę

D. poszła go błagać o zmianę decyzji

3. Wskaż, który owoc zjadła Kora przed opuszczeniem królestwa ciemności. Dlaczego Hades poczęstował dziewczynę właśnie nim?

1.

2.

3.

4.

4. Jakich emocji doświadczała bogini urodzaju po zniknięciu córki?

5. Powiedz, co oznacza wyrażenie *kamienna twarz*. Jakie jest jego znaczenie dosłowne, a jakie – przenośne?

6. Wskaż właściwą odpowiedź.

Tematem mitu o Demeter i Korze jest

A. zmienność pór roku.

B. składanie bogom ofiar.

C. walka Dzeusa z Hadesem.

D. nieszczęśliwa miłość.

7. Oblicz, ile miesięcy spędzała Kora z matką, a ile – ze swoim mężem Hadesem.

8. Dobierzcie się w pięć grup. Niech każdy z zespołów wylosuje jedno imię podane na rysunku. Zapiszcie w zeszytach informacje, jakie mogłyby się znaleźć w notkach biograficznych bogów i bogiń greckich opisanych w micie o Demeter i Korze.

9. Na planszach zawieszonych w pracowni polonistycznej zabrakło definicji dotyczących pisowni wyrazów z *ch*. Na podstawie przykładów przypomnij odpowiednie zasady ortograficzne.

Okrzyk przestrachu Kory.

Zeschła ziemia.

Hermes o skrzydlatych stopach.

Pociecha dla Demeter.

Schodzić do podziemi.

Łany złocistych zbóż.

Jaskry o złotych płatkach.

Schronienie w Eleusis.

Zapach narcyza.

Tworzę

10. Odwołajcie się do wiadomości z klasy czwartej i napiszcie plan szczegółowy mitu o Demeter i Korze. W tym celu uzupełnijcie brakujące wydarzenia w planie ramowym. Każda z sześciu grup opisuje jeden punkt planu. Zadanie wykonajcie w zeszytach.

1. Zabawa Kory na łące w towarzystwie nimf.
2. Niespodziewane przybycie Hadesa.
3. Rozpacz matki.
4. Poznanie prawdy dzięki Heliosowi.
5. Zmiana decyzji Dzeusa.
6. Powrót Demeter na Olimp.

11. Przygotujcie krótką scenkę dramową na jeden z podanych tematów.

a) Przestroga przed zerwaniem kwiatu udzielona Korze przez matkę.

b) Rozmowa Demeter z Hekate.

c) Prośba Rei do Dzeusa o odwrócenie srogiego wyroku.

d) Podziękowanie skierowane do Dzeusa przez Demeter po uwolnieniu córki.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Bogini Hekate wyjaśniła Demeter, co się stało z Korą.	P	F
2.	Demeter po drugiej prośbie Dzeusa zdecydowała się cofnąć swoją klątwę.	P	F
3.	Plan szczegółowy to zapis objaśniający przyczyny porwania Kory.	P	F

Podczas lekcji:

Konsekwencje niedyskrecji

- poznasz znaczenie terminu *bohater tytułowy*;
- omówisz zachowanie głównego bohatera mitu oraz skutki jego wyborów;
- dowiesz się, co oznacza związek frazeologiczny *syzyfowa praca*.

Na początek

- Jak zachowały się dzieci: pozytywnie czy negatywnie? Uzasadnij swoją opinię.

Jan Parandowski (1895–1978)

Wybitny polski pisarz, tłumacz, znawca kultury i literatury starożytnej. Jego wydana w 1924 r. *Mitologia. Wierzenia i podania Greków i Rzymian* do dziś cieszy się wielką popularnością ze względu na zrozumiały i piękny język. Parandowski był laureatem licznych nagród. W 1936 r., podczas XI Letnich Igrzysk Olimpijskich w Berlinie, zdobył brązowy medal za powieść *Dysk olimpijski*.

Poznaj autora

Jan Parandowski

Syzyf

fragmenty

Król Syzyf panował w Koryncie[1]. U szczytu skalistej góry, zwanej Akrokoryntem, stał jego pałac, otoczony czarnym i zielonym kręgiem starodrzewu[2]. Z rana, po kąpieli, wychodził król na terasę[3] zamkową i rozglądał się po swoim państwie. Słońce wilgotne i czyste przydawało słodyczy fali pagórków biegnących nad wybrzeżem sarońskim[4]. W dole, na obszernej piaszczystej równinie, rysowały się proste i białe ulice Koryntu, lekko nachylonego ku morzu. W błękitnej zatoce czerniły się pękate kadłuby okrętów, które porastał las masztów. Pomimo wczesnej pory roje ludzi, na podobieństwo mrówek, krzątały się dokoła magazynów portowych. Z drugiej strony słychać było zgiełk stoczni, kuźni i warsztatów, a z dzielnicy farbiarzy płynęły rynsztokami[5] strumienie barwionej wody. Wszystko to było dziełem króla Syzyfa, który założył miasto i uczynił je bogatym, wybrawszy miejsce na port tak dogodny, że można w nim było pobierać daninę[6] od wszystkich statków jadących ze wschodu i zachodu.

Król Syzyf był ulubieńcem bogów, Dzeus zapraszał go na uczty olimpijskie. Pomimo lat był wciąż rześki i silny, albowiem nektarem i ambrozją[7] odświeżał swoje ziemskie ciało. Lecz miał jedną wadę: lubił plotki. Ilekroć wracał z Olimpu, zawsze coś niecoś przebąknął o tym, co się tam mówiło. Bogowie puszczali to płazem, gdyż były to sprawy dość błahe. Raz jednak wygadał się Syzyf przed ludźmi z jakiegoś sekretu Dzeusa. Rzecz była naprawdę poufna i władca bogów miał z tego powodu przykrości. Rozgniewał się i posłał plotkarzowi bożka śmierci, Tanatosa, aby go sprzątnął ze świata. Snadź[8] chytry królik[9] spodziewał się tego, bo urządził zasadzkę na Tanatosa, uwięził go i mocno zakuwszy w kajdany, zamknął w piwnicy.

Ludzie przestali umierać [...]. Hades poszedł ze skargą do Dzeusa. Wysłano Aresa[10], by uwolnił boga śmierci. Pierwszy umarł Syzyf. Ale konając, nakazał żonie, aby zostawiła jego zwłoki niepochowane. Tak się stało. Ponieważ dusza, której ciała nie pogrzebano, nie mogła wejść do państwa cieniów, Syzyf błąkał się nad brzegami Styksu[11], jęcząc i narzekając. Tak długo się użalał, aż go zaprowadzono przed Plutona[12]. Z głośnym płaczem opowiadał Syzyf, że ma

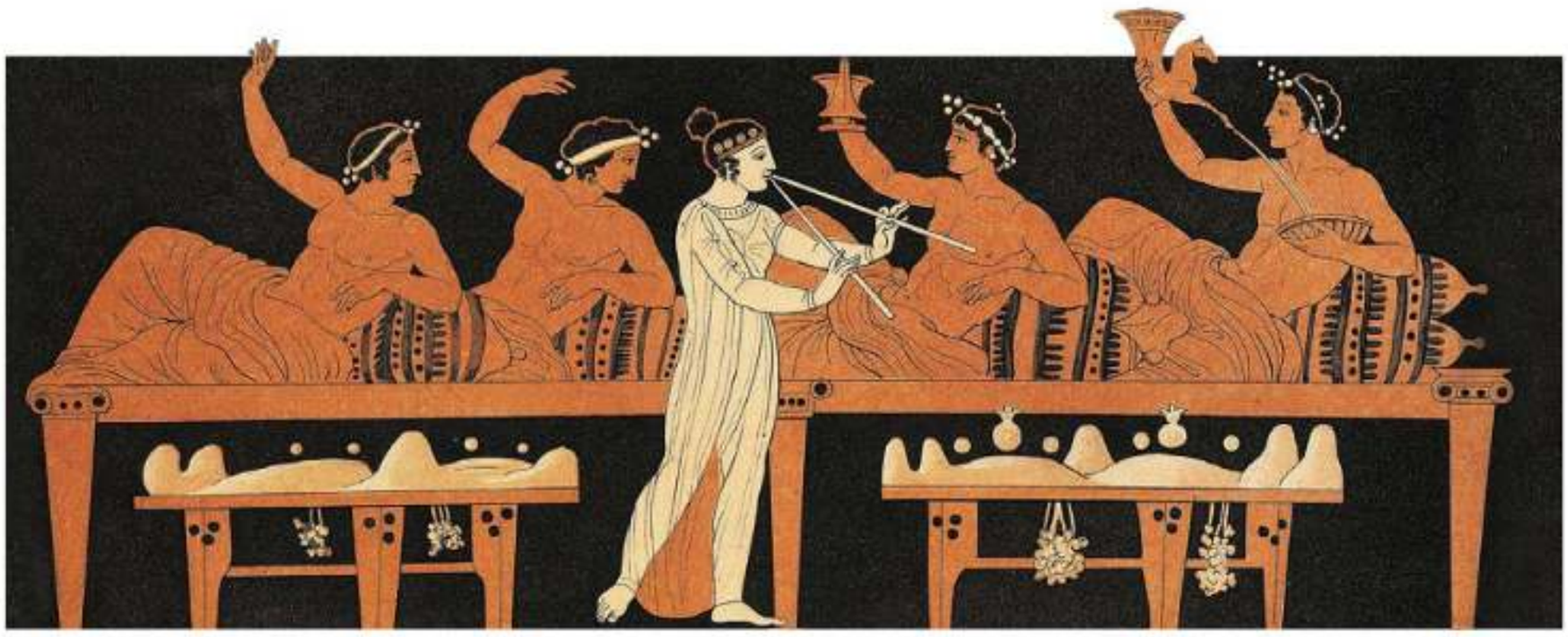

1
Korynt – miasto portowe w Grecji na półwyspie Peloponez

2
starodrzew – ponadstuletnie drzewa

3
terasa – tu: taras

4
wybrzeże sarońskie – wybrzeże Zatoki Sarońskiej, położonej na wschód od Koryntu

5
rynsztok – płytki kanał wzdłuż ulicy odprowadzający wodę deszczową i ścieki

6
danina – opłata składana przez poddanego

7
nektar i ambrozja – napój i pokarm bogów, które dawały im nieśmiertelność i wieczną młodość

8
snadź – dawniej: widocznie, pewnie

9
królik – tu: król

10
Ares – syn Zeusa i Hery, bóg wojny

11
Styks – rzeka płynąca w Hadesie, przez którą przewoźnik dusz Charon przeprawiał zmarłych

12
Pluton – rzymskie imię Hadesa

niegodziwą żonę, która jego trupa wyrzuciła na śmietnik i nie chce mu sprawić pogrzebu. Pluton pozwolił mu raz jeszcze wrócić na ziemię, aby ukarać niedbałą i zarządzić, co potrzeba.

Król Koryntu poszedł, ale nie wrócił. Bogowie, którzy rządzą całym wielkim światem, zapomnieli o nim, a on sam zachowywał się teraz tak cicho i ostrożnie, żeby jak najmniej o nim mówiono. Żył bardzo długo, lecz na koniec przypomniano sobie w piekle o przebiegłym uciekinierze. Znienacka zaskoczył go Tanatos, uciął mu pukiel[13] włosów i krnąbrną duszę zabrał do podziemi. W Hadesie wymierzono mu ciężką karę: miał wynieść wielki kamień na bardzo wysoką i stromą górę. Syzyf natychmiast zabrał się do roboty, sądząc, że z łatwością to uczyni, a potem już będzie miał spokój. Wydźwignął ów głaz prawie pod sam szczyt, gdy wtem skała wyśliznęła mu się z rąk i spadła z powrotem na dół. Za drugim razem to samo i za trzecim, i za dziesiątym. Tak zawsze. Już jest Syzyf bliski celu i zawsze coś mu kamień z rąk wyrywa, i musi biedak pracę zaczynać na nowo.

13 pukiel – pasmo wijących się włosów

Jan Parandowski, *Mitologia*

O tekście

E

1. Wskaż poprawne dokończenie zdania.

Syzyf był

A. bogiem. **B.** cyklopem. **C.** tytanem. **D.** człowiekiem.

Bohater tytułowy – bohater, którego imię, nazwisko lub pseudonim pojawia się w tytule utworu, np. *Mikołajek*, *Akademia pana Kleksa*.

2. Na podstawie pierwszego akapitu określ, jakim władcą był tytułowy bohater. Co o tym świadczy?

3. Podaj możliwe przyczyny zdradzenia przez Syzyfa sekretu Zeusa.

4. Z jakimi wydarzeniami opisanymi w micie kojarzysz podane nazwy?

Olimp • Styks • Hades

5. Z jakiego powodu Syzyf został ukarany? Wymień kolejne uczynki władcy Koryntu oraz podaj ich skutki.

Co uczynił Syzyf?

Jaki był tego skutek?

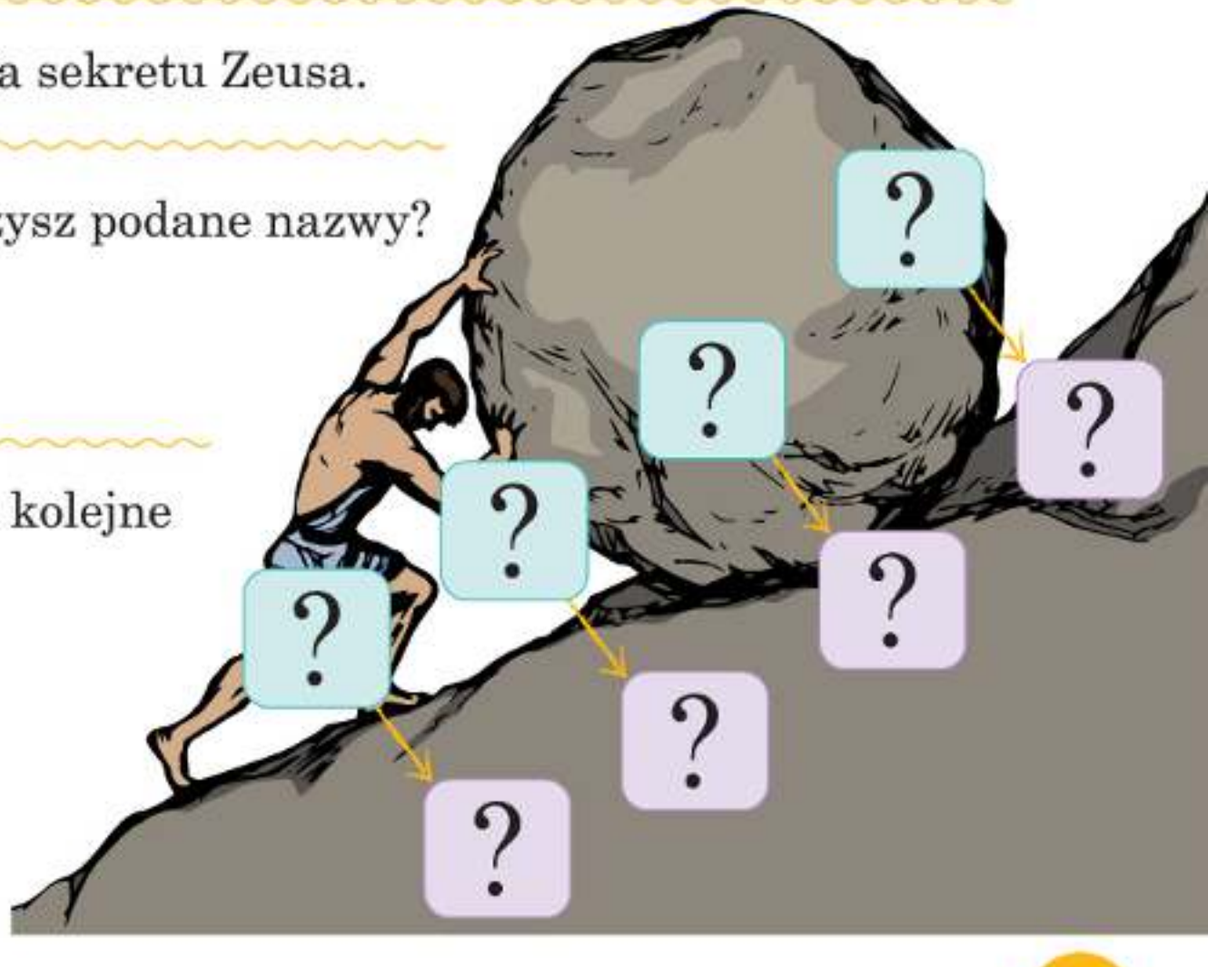

Chcę więcej

Starożytni Grecy wierzyli w życie pozagrobowe i odpowiednio przygotowywali zwłoki swoich bliskich do przejścia w zaświaty. Zmarłemu wkładano w usta monetę – obola. Była to zapłata dla Charona za przewiezienie łodzią przez Styks, podziemną rzekę w Hadesie. W grobach umieszczano też przedmioty codziennego użytku. Kondukt żałobny wyruszał z domu w ciszy, przed wschodem słońca, aby nie narażać się na gniew Heliosa.

Srebrny obol ateński (po 449 p.n.e.)

- Jakie rytuały związane z pochówkiem zmarłych mieli starożytni Grecy? Przywołaj odpowiednie fragmenty mitu.

E

6. Uzupełnij poniższe zdanie. Wskaż odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Początkowo Syzyf zareagował na wymierzoną karę **A / B**, ponieważ uważał, że **C / D**.

A. spokojnie

B. rozpaczą

C. zadanie jest niewykonalne

D. szybko podoła wyzwaniu

7. Co sądzisz o karze wymierzonej Syzyfowi? Uzasadnij odpowiedź.

8. Jaka nauka płynie z mitu przedstawionego przez Jana Parandowskiego?

9. Ułóż zdanie ze związkiem frazeologicznym *syzyfowa praca*.

syzyfowa praca – bezsensowny wysiłek, który nie przynosi efektów

10. Które z wymienionych czynności można nazwać syzyfową pracą? Podaj też swoje propozycje.

podlewanie ogrodu w deszcz • fotografowanie zachodów słońca • pompowanie przebitego koła • budowanie zamków z piasku

Tworzę

11. Napisz list do Zeusa z prośbą o złagodzenie kary dla Syzyfa. Podaj dwa argumenty na obronę bohatera. Pamiętaj o zasadach pisania listu.

12. Jak sądzisz, co dla współczesnych ludzi może być syzyfową pracą? Zapisz swoje przemyślenia na ten temat. Możesz odnieść się do jednej z poniższych ilustracji.

Pamiętaj!

Nigdy nie rozpowszechniaj niesprawdzonych informacji! Jeśli ktoś powierzył Ci sekret, to znaczy, że darzy Cię zaufaniem i liczy na dyskrecję!

1.

2.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Bohater tytułowy utworu często jest także jego głównym bohaterem.	P	F
2.	Syzyf wykorzystał naiwność Hadesa, aby powrócić na ziemię.	P	F
3.	Związek frazeologiczny *syzyfowa praca* oznacza ogromny wysiłek.	P	F

Siła charakteru

Podczas lekcji:

- dowiesz się, jakie elementy powinna zawierać charakterystyka postaci;
- przypomnisz sobie słownictwo potrzebne do opisu wyglądu;
- ocenisz postawę i zachowanie przedstawianej osoby;
- zwrócisz uwagę na kompozycję tekstu, jego poprawność językową;
- zadbasz o estetykę zapisu.

Na początek

- Spośród podanych w ramce określeń wybierz te, którymi można zastąpić słowo *charakterystyczny*. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika języka polskiego.

oryginalny • przeciętny • nieważny • indywidualny • sztampowy • wyróżniający się • specyficzny • niewymyślny • niepowtarzalny

- Określ każdą z przedstawionych osób kilkoma przymiotnikami nawiązującymi do jej zachowania. Pomyśl, z jakimi cechami charakteru mogą być związane te reakcje.

1.

2.

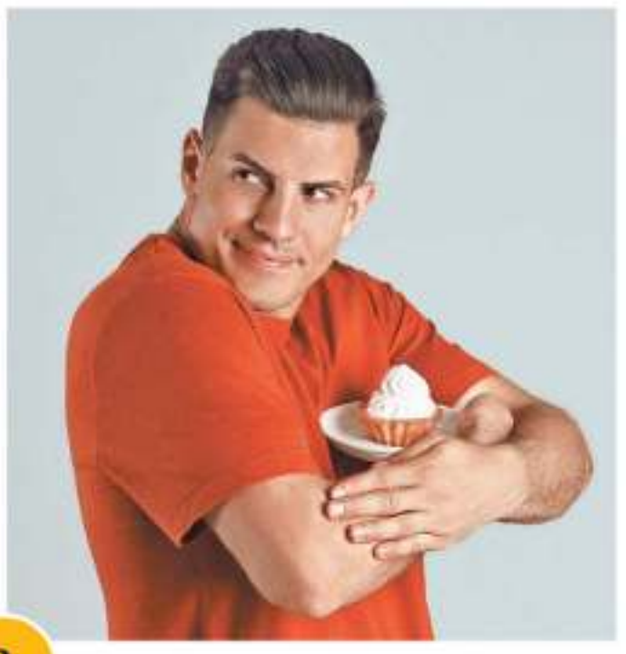

3.

Charakterystyka – rodzaj wypowiedzi, w której prezentuje się prawdziwą osobę lub postać fikcyjną w taki sposób, aby ukazać cechy jej wyglądu oraz charakteru, intelektu i sposobu bycia. Prezentacja przez autora / autorkę własnych cech to autocharakterystyka.

Plan charakterystyki

WSTĘP

1. Przedstawienie postaci

Napisz, jak się nazywa bohater, kim jest, ile ma lat, skąd pochodzi, gdzie mieszka, czym się zajmuje, co wiesz o jego rodzinie, skąd go znasz.

Bank słówek

- Postać, którą chciałabym / chciałbym przedstawić, to… • Chcę poświęcić nieco uwagi… • Głównym bohaterem książki jest… • Pochodzi z małej miejscowości… • Z zawodu jest…

ROZWINIĘCIE

2. Opis wyglądu

Opisz wygląd bohatera. Podaj informacje na temat jego wzrostu, sylwetki, kształtu twarzy, koloru oczu, włosów, stylu ubierania się. Uwzględnij też cechy szczególne, np. okulary, piegi.

Bank słówek

- niski wzrost • masywna sylwetka • owalna twarz • włosy do ramion • szare oczy • zadarty nos • pełne usta • rumiane policzki • odstające uszy • strój sportowy

3. Przywołanie cech charakteru popartych przykładami

Przedstaw najważniejsze cechy charakteru opisywanej osoby i uzasadnij ich wybór przykładami jej zachowania, postępowania wobec innych, okazywanych uczuć, np.

- Marek zawsze dąży do wyznaczonego celu. Całe wakacje pracował w gospodarstwie u wujostwa, aby zarobić pieniądze na upragnioną konsolę do gier.

Bank słówek

- ambitny • cierpliwy • nerwowy • porywczy • przyjacielski • punktualny • samolubny • surowy • tolerancyjny • uparty • uprzejmy • wrażliwy • wścibski • zaradny • złośliwy
- buja w obłokach • można z nim konie kraść • mól książkowy • nie da sobie w kaszę dmuchać • siedzi z założonymi rękoma • w gorącej wodzie kąpany

4. Informacje o szczególnych zdolnościach, umiejętnościach i zainteresowaniach

Wspomnij o upodobaniach przedstawianej postaci, jej talentach, hobby, pasjach, osiągnięciach, ulubionym sposobie spędzania wolnego czasu.

Bank słówek

- Moja przyjaciółka / Mój przyjaciel interesuje się… • Jej / Jego pasją są… • W wolnym czasie najczęściej… • Ma niezwykły talent do… • Od kilku lat trenuje…

ZAKOŃCZENIE

5. Moja ocena bohatera

Wyraź własną opinię na temat bohatera. Napisz, co Ci się w nim podoba, a co Twoim zdaniem zasługuje na krytykę.

Bank słówek

▶ Moim zdaniem… • Uważam, że… • Według mnie… • W mojej ocenie… • Sądzę, że…

Mam lekkie pióro

WSTĘP

przedstawienie postaci

Zuzanna to moja najlepsza przyjaciółka. Znamy się od dziecka, ponieważ mieszkamy przy tej samej ulicy. Mamy po 11 lat i chodzimy razem do klasy, a nasi rodzice wspólnie prowadzą warsztaty dla przedszkolaków.

ROZWINIĘCIE

opis wyglądu

Zuzia jest wysoką i szczupłą dziewczyną o delikatnych rysach twarzy. Ma lekko zadarty nos, duże, zielone oczy i włosy jasne jak len.

Lubi ubierać się w luźne koszulki, bluzy, dżinsy lub dresy, ponieważ ceni wygodę. Na nogach nosi trampki. Sukienki wkłada wyłącznie na szczególne okazje.

Zuzia to bardzo otwarta i towarzyska osoba. Łatwo nawiązuje znajomości. Gdziekolwiek się pojawi, zaraz otaczają ją koleżanki i koledzy. W szkole zna niemal wszystkich uczniów.

cechy charakteru z przykładami

Jest empatyczna, wrażliwa i pomocna. Ma serce na dłoni. Od roku pomaga młodszym dzieciom mającym problemy z nauką. W tym celu dwa razy w tygodniu zostaje po lekcjach i dzieli się wiedzą z matematyki i języka angielskiego. Ogromnie ją za to podziwiam.

Moja przyjaciółka bywa jednak niepunktualna. Często spóźnia się na umówione spotkania lub do szkoły. To denerwuje zarówno jej znajomych, jak i nauczycieli.

umiejętności i zainteresowania

Muszę wspomnieć, że Zuzanna jest osobą o wielu talentach. Pięknie śpiewa i pisze wiersze. Ale jej największa pasja to mitologia. Zna sekrety wielu bogów greckich. W wolnym czasie dużo czyta na ten temat. W przyszłości chciałaby poznać w oryginale Iliadę i Odyseję. *Jestem pewna, że jej się to uda.*

ZAKOŃCZENIE

moja ocena

Uważam, że Zuzka to wspaniała dziewczyna. Potrafi mnie rozweselić, ale także wysłuchać, gdy mam gorszy dzień. Nigdy się z nią nie nudzę. Cieszę się, że mam taką przyjaciółkę.

1. Podaj przykłady zachowania, które mogą wynikać z podanych niżej cech charakteru.

uczciwość • gwałtowność • obłuda • życzliwość • roztargnienie • wielkoduszność • tchórzostwo • gościnność • punktualność

2. Narysuj w zeszycie koło i zapisz w nim cztery cechy koleżanki lub kolegi z ławki, które budzą Twoje uznanie.

3. Stwórzcie cztery grupy i rozdzielcie między siebie pytania do punktów 1–4, tak aby każdy zespół otrzymał jeden zestaw. Wyszukajcie w tekście mitu o Syzyfie odpowiedzi. Na podstawie zgromadzonych informacji napiszcie wspólnie charakterystykę bohatera. Punkt 5. opracujcie indywidualnie.

1. PRZEDSTAWIENIE POSTACI

- Kim był Syzyf?
- Gdzie panował?
- Czy miał rodzinę?

2. OPIS WYGLĄDU

- Jak wyglądał?
- Dzięki czemu utrzymywał dobrą kondycję?

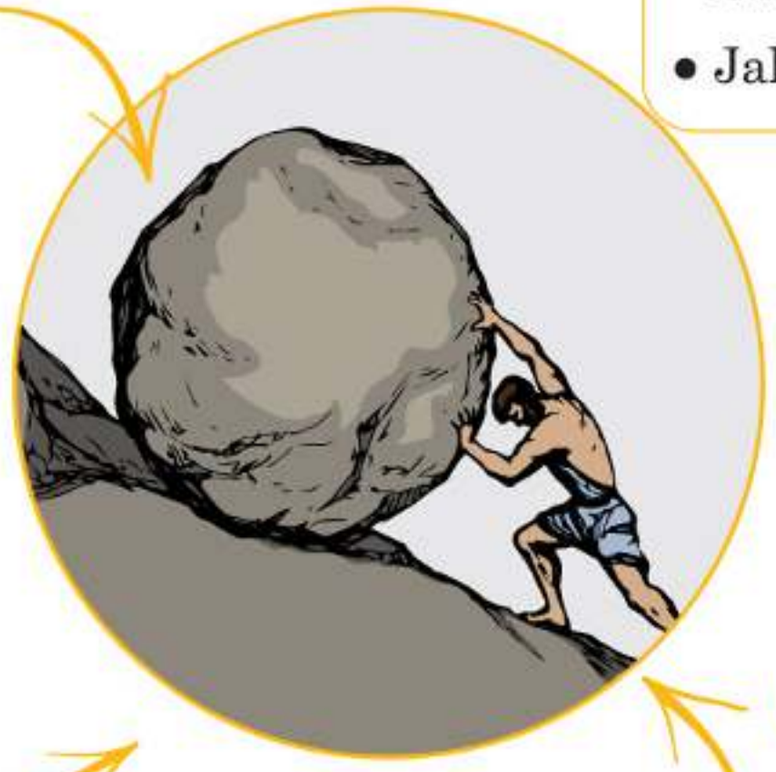

3. CECHY CHARAKTERU I PRZYKŁADY ZACHOWANIA

- Jakimi cechami charakteru się odznaczał?
- Jakim był królem / mężem / poddanym?
- Jak zmieniało się jego postępowanie?

4. UMIEJĘTNOŚCI I ZAINTERESOWANIA

- Czym się interesował Syzyf?
- Na czym się znał jako władca?
- Jak spędzał wolny czas?

5. OCENA BOHATERA

- Jak oceniasz tę postać?
- Za co ją podziwiasz, a co Ci się w niej nie podoba?

4. Pobawcie się w grę *Kto to jest*? Niech każdy wybierze jednego z bogów greckich występujących w poznanych przez Was do tej pory mitach i napisze na jego temat 3–4 zdania (bez podawania imienia). Następnie losujcie kolejno kartki i zgadujcie, o kim mowa.

Sprawdź, co już umiesz

Ach, cóż to za matka! Na podstawie mitu o Demeter i Korze napisz charakterystykę Demeter.

Łatwe, łatwiejsze, najłatwiejsze jest stopniowanie przymiotnika

Podczas lekcji:

- zgromadzisz informacje na temat stopniowania przymiotnika;
- nauczysz się stopniować przymiotniki w sposób prosty i opisowy;
- dowiesz się, które przymiotniki stopniują się nieregularnie;
- poznasz zasady pisowni przymiotników w stopniu wyższym i najwyższym.

Na początek

- Opisz, jaka jest droga na Olimp. Których części mowy użyjesz, aby opis był szczegółowy i plastyczny? Co wiesz o tej części mowy?
- Za pomocą słów należących do tej samej części mowy nazwij cechy bogów z poznanych dotychczas mitów greckich.

Przymiotniki poza odmianą przez przypadki, liczby i rodzaje podlegają **stopniowaniu**. Dzięki niemu można uzyskać informację o natężeniu cechy, np.

skała		
duża	większ**sza**	**naj**większ**sza**
ciężka	cięż**sza**	**naj**cięż**sza**
stroma	**bardziej** stroma	**najbardziej** stroma
(stopień **równy**)	(stopień **wyższy**)	(stopień **najwyższy**)

Stopień równy jest podstawową formą przymiotnika.

Piszę i mówię poprawnie

W zakończeniach przymiotnika w stopniu wyższym i najwyższym po spółgłoskach ***b***, ***p***, ***d***, ***t***, ***g***, ***k***, ***ch***, ***j***, ***w*** piszemy ***sz***, np. *szy**bszy**, le**pszy**, sło**dszy*** itd.

1. Wyszukaj w poniższych zdaniach przymiotniki. Określ ich rodzaj, liczbę, przypadek oraz stopień.

a) Żona władcy Olimpu – Hera – uchodziła za najbardziej złośliwą ze wszystkich bogiń.

b) Na Olimpie nie było szybszego boga niż Hermes.

c) Łódź Charona pływała niezmiennie przez ciemne fale Styksu.

Przymiotniki stopniujemy w sposób:

- **prosty** (z wykorzystaniem końcówki *-szy* do utworzenia stopnia wyższego i cząstki *naj-* do stopnia najwyższego), np. *tani*, *tań**szy***, ***naj**tań**szy***;
- **opisowy** (z wykorzystaniem słów: *bardziej / mniej* oraz *najbardziej / najmniej*), np. *uparty*, ***bardziej / mniej** uparty*, ***najbardziej / najmniej** uparty*.

Kilka przymiotników stopniuje się **nieregularnie**, np. *duży*, *większy*, *największy*; *mały*, *mniejszy*, *najmniejszy*; *dobry*, *lepszy*, *najlepszy*; *zły*, *gorszy*, *najgorszy*.

2. Utwórz formy stopnia równego, wyższego i najwyższego przymiotnika, który znajduje się w tytule dialogu, i przyporządkuj je do zdań.

a) Jaki sposób stopniowania zastosowałaś / zastosowałeś?

Zły dzień

– Mam dziś ___ dzień – rzekła Kora. – Mama zabroniła mi zbierać kwiaty na łące.

– Ja mam ___ – poskarżył się Prometeusz. – Zeus odmówił mi i nie pozwolił obdarować ludzi ogniem…

– A mój jest ___ – powiedział Syzyf i wskazał na głaz leżący u jego stóp.

b) Wykorzystaj znajomość mitologii greckiej i ułóż dialog pomiędzy dowolnymi jej bohaterami zatytułowany *Dobry dzień*. Zastosuj w nim formy wszystkich stopni przymiotnika zawartego w tytule. Zapisz tekst w zeszycie.

3. Wskaż właściwe odpowiedzi.

1. Który zestaw nie zawiera przymiotnika stopniującego się w sposób nieregularny?

A. dobry, miły, głośny

B. trudny, piękny, ciepły

C. wysoki, duży, głęboki

D. sprytny, gorzki, mały

2. Który zestaw nie zawiera przymiotnika w stopniu wyższym?

A. popularny, najmilszy, gorszy

B. najbliższy, węższy, szczupły

C. dobry, drogi, najmniej szorstki

D. bardziej kolorowy, zły, najtańszy

E

4. Utwórz stopień najwyższy przymiotników podanych w nawiasie i tak dostosuj ich formę gramatyczną, aby powstały poprawne zdania. Nazwij sposób stopniowania.

- Po stracie Kory Demeter stała się (smutna) z matek.
- Prometeusz był (dobry) ze wszystkich tytanów.
- Syzyf został skazany przez bogów na (surowa) karę.
- Kronosa, który połykał własne dzieci, można nazwać (okrutny) ojcem.
- Olimp jest (widoczny) w piękne, słoneczne dni.

5. Znajdź pary synonimów. Określ stopień i sposób stopniowania przymiotników, które tworzą parę.

Nie wszystkie przymiotniki się stopniują. Jeśli opisywane cechy nie występują w różnym stopniu natężenia, to oznaczający je przymiotnik ma tylko stopień równy, np. podziemny, zimowy, szklany, komputerowy, wodny.

6. W podanych związkach wyrazowych wskaż przymiotniki, które się nie stopniują.

osobista relacja • czytelne pismo • piękna bogini • marmurowe posągi • górski szczyt • wesołe nimfy • groźny pies

Sprawdź, co już umiesz

Utwórz brakujące stopnie przymiotnika. Nazwij sposób stopniowania.

lepszy • bardziej słony • najgroźniejszy • niski • najgorszy • najmniej podobny

Nie najtrudniejsze to zadanie… – *nie* z przymiotnikami w stopniu równym, wyższym i najwyższym

Podczas lekcji:

- dowiesz się, w jaki sposób zapisać przeczenie *nie* z przymiotnikami w stopniu równym, wyższym i najwyższym;
- napiszesz dyktando sprawdzające znajomość zasad pisowni *nie* z przymiotnikami.

Na początek

- Przyjrzyj się chłopcom na fotografii, a następnie uzupełnij zdania ich imionami.

Piotrek Bartek Maciek

a) [?] jest nie niższy od Piotrka.

b) [?] jest niewysoki, ale wyższy od Bartka.

c) [?] jest nie najniższy, ale nie najwyższy.

d) [?] jest nie wyższy od Piotrka.

Przeczenie *nie* z przymiotnikami **w stopniu równym** piszemy **łącznie**, np. *niedrogi*, *niełądny*, a **w stopniu wyższym i najwyższym – rozdzielnie**, np. *nie droższy*, *nie najładniejszy*.

1. Uzupełnij zdania. Zastąp obrazek odpowiednim słowem, a przymiotniki w nawiasach zamień na ich formę w stopniu najwyższym. Wpisz zdania do zeszytu.

1. Te

są (nie + zdrowe).

2. Niejedzenie rano to (nie + mądry) pomysł.

3. Rzucenie z napisem „Dla najpiękniejszej” to (nie + rozsądny) pomysł.

2. Przyjrzyj się zdjęciu, a następnie wymyśl na jego temat krótkie dyktando, w którym użyjesz sześciu przymiotników w stopniu wyższym i najwyższym z przeczeniem *nie*. Podyktuj tekst koleżance / koledze z ławki, a potem zamieńcie się rolami. Sprawdźcie w słowniku poprawność zapisu wszystkich wyrazów.

3. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Przeczenie *nie* z przymiotnikami: *mądrzejszy*, *słabsza*, *bardziej zaradne*, piszemy łącznie.	P	F
2.	W zdaniu: *Zeus wstał rano w nie najlepszym humorze*, przeczenie *nie* z przymiotnikiem zapisano poprawnie.	P	F

Sprawdź, co już umiesz

Znajdź na okręgach tarczy przymiotniki w stopniu równym, a następnie utwórz od nich formy stopnia najwyższego z przeczeniem *nie*. Zapisz powstałe wyrazy w zeszycie.

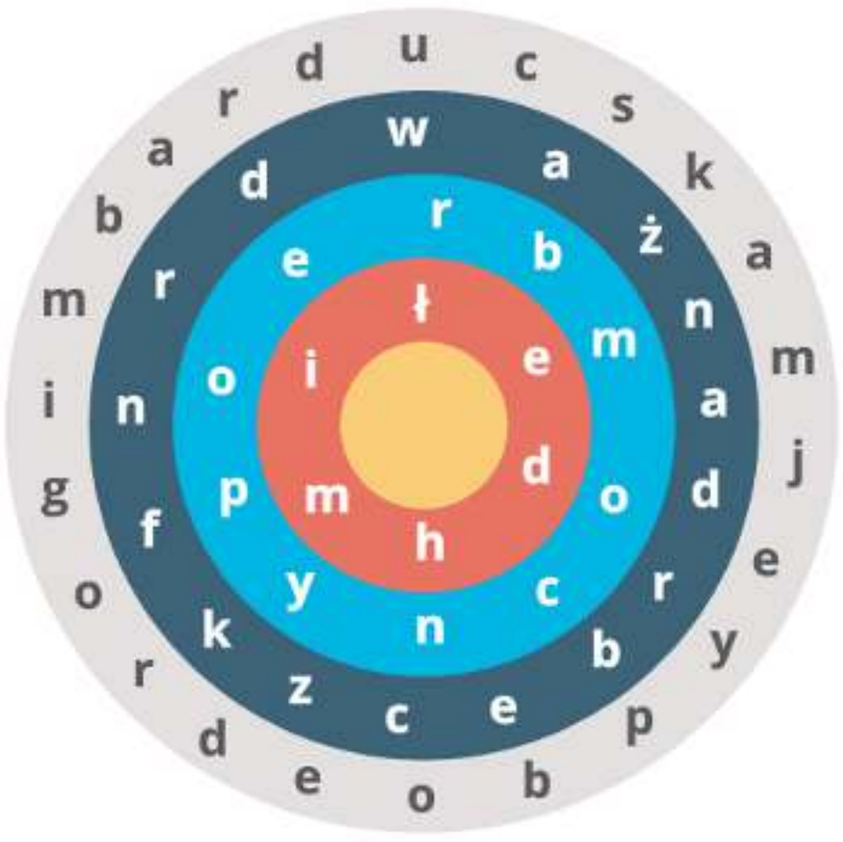

Zachować umiar w marzeniach

Podczas lekcji:

- zgromadzisz informacje na temat kolejnych postaci mitologicznych;
- wskażesz cechy charakteru Dedala i Ikara;
- opowiesz, jakich emocji doświadczali bohaterowie;
- przypomnisz sobie cechy komiksu;
- dowiesz się, co oznacza związek frazeologiczny *ikarowe loty*.

Na początek

- Powiedz, jakich rad najczęściej udzielają Ci rodzice. Z którymi się zgadzasz, a które budzą Twój sprzeciw?
- Podaj trzy propozycje wskazówek, których dzieci mogłyby udzielić osobom dorosłym.

Steve Parker

Pisarz, redaktor i konsultant naukowy. Członek Towarzystwa Zoologicznego w Londynie. Napisał ponad 250 książek, w tym wiele z dziedziny medycyny. Zdobył wiele nagród za promowanie nauki wśród dzieci, młodzieży i dorosłych.

David West

Grafik, ilustrator i autor książek edukacyjnych dla dzieci. Wydał ponad 500 tytułów. W swoich publikacjach porusza rozmaite zagadnienia: od dinozaurów i mitologii po technologię.

Poznaj autorów

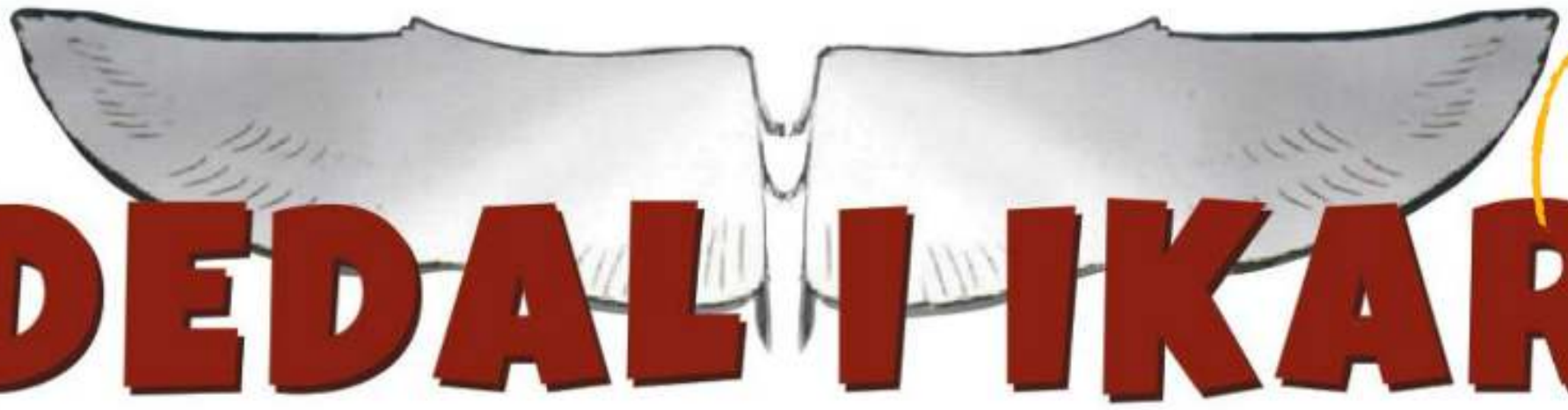

Steve Parker, *Mity greckie w komiksie* (fragment),
tekst: Steve Parker
rysunki: David West
tłum. Lucyna Długołęcka

Copyright © 2006 David West Children's Books
Pages 22–27 designed and directed by
David West Children's Books
28A Hillersdon Avenue
London SW13 0EF
UK

WYNALAZCA I KONSTRUKTOR DEDAL ZOSTAŁ ZAMKNIĘTY W SWYM WARSZTACIE. UWIĘZIŁ GO W NIM KRÓL KRETY, MINOS. DEDAL ROZMAWIA ZE SWOIM SYNEM IKAREM.

OJCZE, KIEDY WRÓCIMY DO DOMU?

NIEDŁUGO, IKARZE.

NAD CZYM PRACUJESZ?

ZOBACZYSZ.

MOGĘ CI POMÓC?

NIE! PORADZĘ SOBIE SAM!

JEŚLI CHCESZ POMÓC, PRZYNIEŚ WIĘCEJ PIÓR.

TYLKO PIÓRA I PIÓRA! OKROPNIE SIĘ TU NUDZĘ!

DO DOMU! DO ATEN! OKRUTNY TYRAN MINOS WIĘZI MNIE, BO POZNAŁEM WIELE JEGO TAJEMNIC.

A CHCIAŁEM TYLKO OCHRONIĆ ATEŃCZYKÓW PRZED GROŹNYM POTWOREM – MINOTAUREM, SYNEM KRÓLA. DLATEGO PODJĄŁEM SIĘ BUDOWY LABIRYNTU!

MINOS MOŻE JEST WŁADCĄ TEJ WYSPY I OTACZAJĄCYCH JĄ MÓRZ, ALE NIE NIEBIOS!

OJCZE, PRZYNIOSŁEM PIÓ... **OJEJ!**

MÓWIŁEM PRAWDĘ, IKARZE. NIEDŁUGO UCIEKNIEMY Z TEJ WYSPY I WRÓCIMY DO DOMU.

DZIĘKI PIÓROM, KTÓRE PRZYNIOSŁEŚ, BĘDĘ MÓGŁ DOKOŃCZYĆ SKRZYDŁA. JUŻ JUTRO BĘDĄ GOTOWE!

NASTĘPNEGO DNIA DEDAL SPRAWDZA SWÓJ WYNALAZEK...

TO DZIAŁA, IKARZE! JA LATAM!

OBAJ SĄ GOTOWI DO LOTU.

IKARZE, PAMIĘTAJ, ŻEBY NIE LECIEĆ ZBYT WYSOKO, ABY SŁOŃCE NIE STOPIŁO WOSKU, KTÓRYM SKLEIŁEM PIÓRA. NIE LEĆ TEŻ ZA NISKO, BO JEŚLI FALE MORSKIE ZMOCZĄ PIÓRA, SKRZYDŁA SIĘ ROZPADNĄ, A TY SPADNIESZ DO MORZA...

...I TRZYMAJ SIĘ BLISKO MNIE!

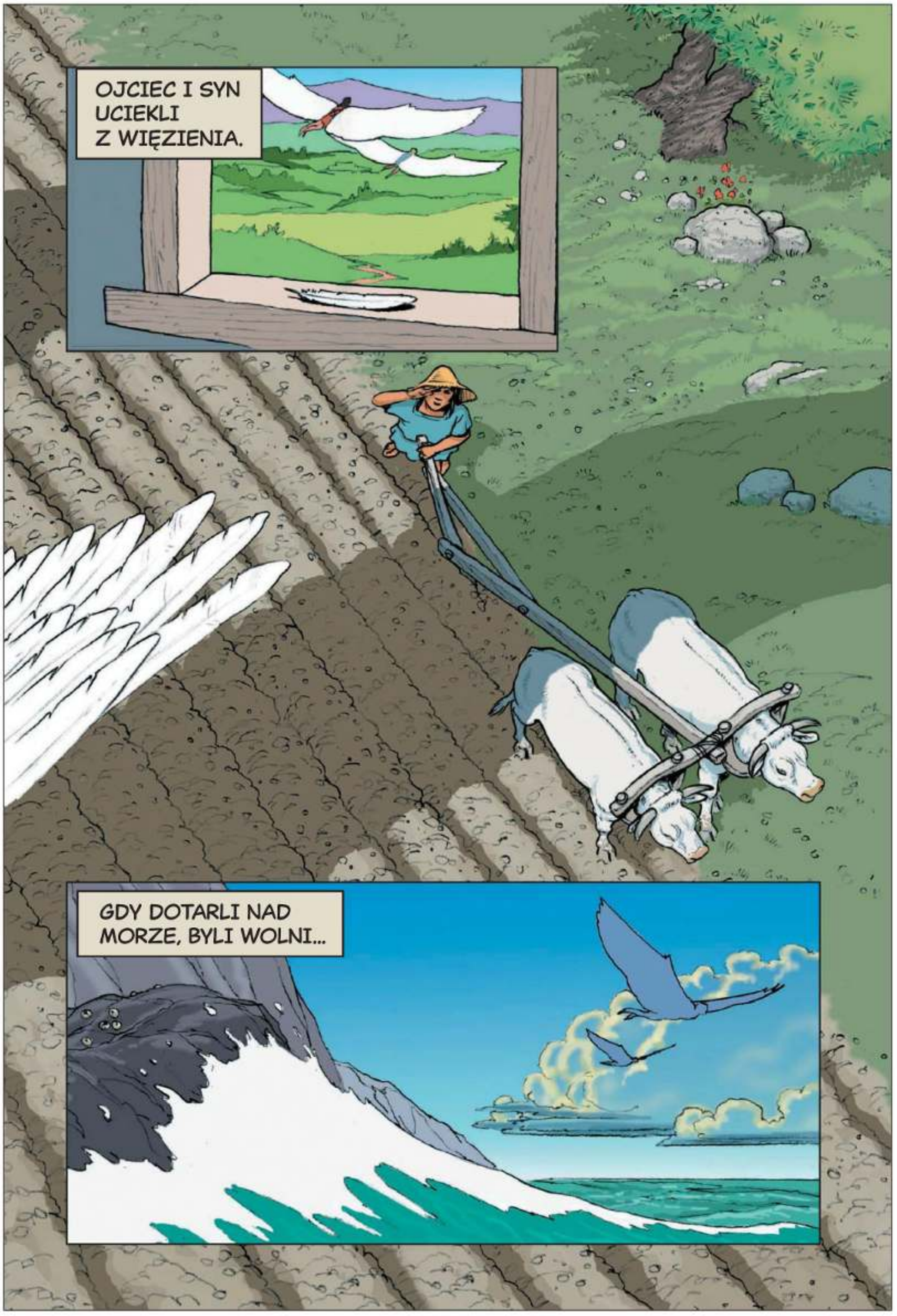
OJCIEC I SYN
UCIEKLI
Z WIĘZIENIA.
GDY DOTARLI NAD
MORZE, BYLI WOLNI...

IKAR, ZACHWYCONY LOTEM, SZYBKO ZAPOMNIAŁ O PRZESTROGACH OJCA.

WZLECIAŁ WYSOKO...

...I JESZCZE WYŻEJ, AŻ...

...WOSK ŁĄCZĄCY PIÓRA STOPIŁ SIĘ W PROMIENIACH SŁOŃCA.

DEDAL STRACIŁ IKARA Z OCZU.

IKARZE!

OJCZEEEEEEEEE!

PSZZZZZZ!

DEDAL SZUKAŁ IKARA, ALE NIE BYŁO PO NIM ŻADNEGO ŚLADU. BEZSILNY, NIE MOGĄC WRÓCIĆ NA KRETĘ, SAMOTNIE POLECIAŁ DO DOMU.

KONIEC

O tekście

1. Podaj informacje na temat Dedala, które mogłyby się pojawić w liście gończym przygotowanym przez Minosa.

2. Dlaczego ojciec i syn chcieli opuścić Kretę? Opowiedz, jaki sposób ucieczki wybrali.

3. Przywołaj rady, których ojciec udzielił synowi. Wyjaśnij, dlaczego Ikar ich nie posłuchał.

4. Określ, jakich uczuć mógł doświadczać Dedal, kiedy rozgrywały się wydarzenia zaznaczone na osi czasu.

5. Dopasuj cechy charakteru do każdego z bohaterów tytułowych. Przedstaw przykłady ich zachowania, które je uzasadniają. Które określenia pasują zarówno do Dedala, jak i do Ikara?

pomysłowy • lekkomyślny • skryty • troskliwy • krótkowzroczny • pracowity • cierpliwy • spontaniczny • odważny • niecierpliwy

6. Rozwiąż rebus. Wytłumacz związek odgadniętego hasła z Dedalem i Ikarem oraz z określeniem na kartce z pinezką.

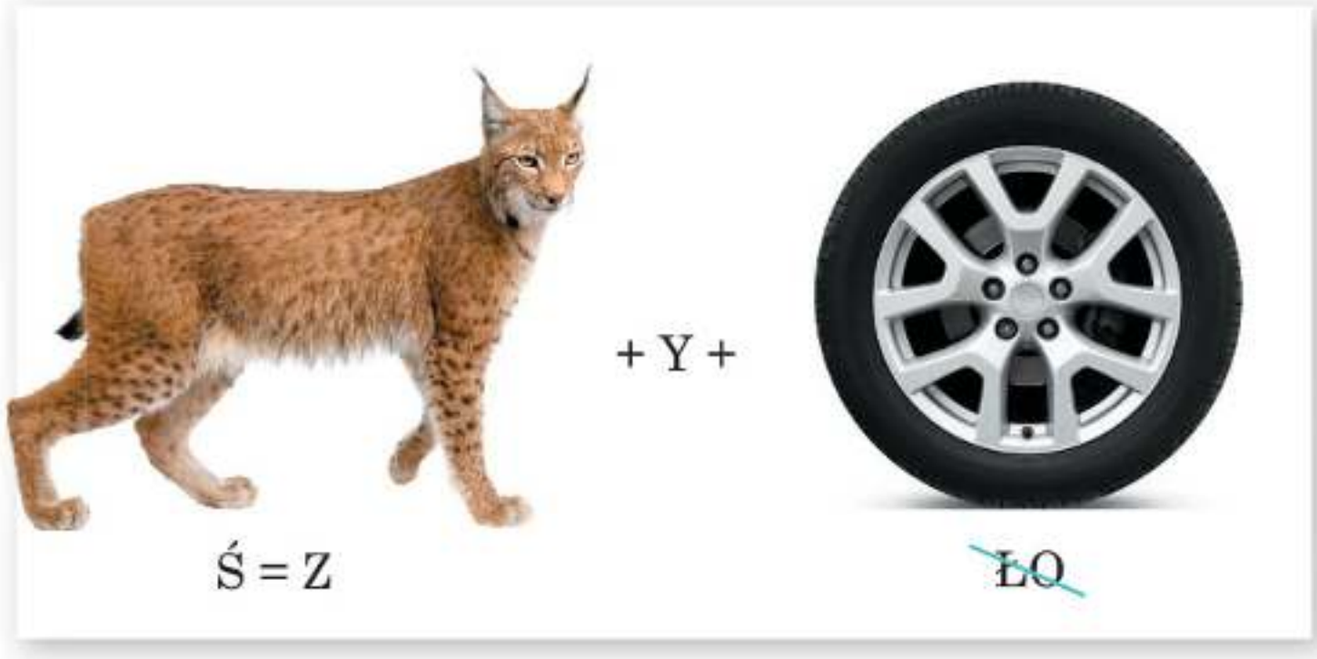

ikarowe loty – odważne, nieprzemyślane czyny zakończone niepowodzeniem

7. Za pomocą jakich środków autor komiksu przedstawił upadek chłopca? Odwołaj się do wiadomości z klasy czwartej.

8. Artyści różnych dziedzin sztuki często sięgali w swojej twórczości po motyw Ikara. Które z poniższych dzieł najwierniej według Ciebie oddaje sceny z mitu? Uzasadnij swoje zdanie.

Kazimierz Mierczyński, *Dedal i Ikar*, Mielec

Jacob Peter Gowy (czytaj: jakob peter gowi), *Upadek Ikara*, 1636–1638, muzeum Prado, Madryt

William Blake Richmond (czytaj: łyliam blejk riczmond), *Ikar*, 1887

9. Zbierz pióra do budowy skrzydeł. Na tych odpowiednich napisano wyrazy z *h*.

?ałas

stra?

s?ować

wa?anie

czy?ać

pe?owiec

Tworzę

10. Wciel się w rolę Ikara i opowiedz ojcu o swoich emocjach wywołanych lotem.

11. Podzielcie się na pięcioosobowe grupy i zapiszcie na kartce pytania, które chcielibyście zadać Dedalowi i Ikarowi. Następnie wymieńcie się kartkami i na podstawie mitu odpowiedzcie na nie. Podzielcie się swoimi odpowiedziami z resztą klasy.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Ikar zginął, ponieważ fale morza zmoczyły jego skrzydła.	P	F
2.	Dedal musiał wrócić na wyspę króla Minosa.	P	F

Podczas lekcji:

Silny jak Herkules!

- wymienisz zadania, które wykonał najsłynniejszy grecki bohater;
- przedstawisz skutki zachowania Heraklesa;
- zapoznasz się ze znaczeniem związków frazeologicznych *silny jak Herkules* i *stajnia Augiasza*.

Na początek

- Jaka wspólna cecha łączy bohaterów przedstawionych poniżej?

Herakles był najpopularniejszym **herosem**, czyli bohaterem mitologicznym urodzonym ze związku boga i człowieka, cechującym się nadzwyczajnymi zdolnościami.

Jan Parandowski

Herakles

fragmenty

Herakles (u Rzymian: Herkules) był synem Dzeusa i królowej Alkmeny [...].

Kiedy miał dziesięć miesięcy, zdarzyło mu się po raz pierwszy okazać swą nadludzką siłę. Alkmena, wykąpawszy synów (bo miała jeszcze jednego: Ifiklesa), ułożyła ich w tarczy spiżowej[1], która służyła za kołyskę. Dzieci już spały, gdy w połowie nocy Hera wysłała dwa potworne węże, by udusiły Heraklesa. Najeżone ostrymi łuskami, wpełzły do pokoju z przeraźliwym syczeniem, a z oczu ich bił ogień i z paszcz ciekła jadowita ślina. Wielka jasność rozgorzała w całym pałacu. Młodszy, Ifikles, z krzykiem uciekł. Herakles zaś chwycił obydwa

1 spiżowy – wykonany ze spiżu, czyli stopu (połączenia) kilku metali: miedzi, cyny, cynku i ołowiu

potwory i zaczął je dusić. […] Rozbudzona służba zapełniła pokój dziecinny. Wszyscy patrzyli w zdumieniu, jak mały Herakles gniótł węże, które wrychle[2] martwe opadły na kamienną posadzkę. […]

Mając lat osiemnaście, zabił lwa i z jego skóry zrobił sobie okrycie. Lwi łeb nosił na głowie, niby hełm. Bogowie go polubili. Hermes dał mu miecz, Apollo strzały, Hefajstos kołczan[3] pięknej roboty, Atena pancerz. Herakles wyrwał w lesie drzewo oliwne z korzeniami i sporządził sobie potężną maczugę, z którą się nigdy nie rozstawał.

HERKULES W STAJNI AUGIASZA

A właśnie wybuchła wojna. Bohater ruszył z pomocą królowi tebańskiemu[4], którego ziemię najechał nieprzyjaciel. Z garstką żołnierzy złamał szeregi wrogów i wrócił zwycięzcą. Król z wdzięczności dał mu swą córkę za żonę. […] [R]azu pewnego, gdy [Herakles] składał ofiarę przy ołtarzu, ogarnęło go nagłe szaleństwo. Nie wiedząc, co czyni, porwał się z nożem ku żonie, zabił ją, a dzieci udusił. Skoro znów odzyskał rozum, poszedł do wyroczni delfickiej po radę, jak ma odpokutować swą zbrodnię. Pitia[5] kazała mu iść do Myken[6] i zaciągnąć się na służbę u króla Eurysteusa[7]: co mu ten robić każe, ma wypełnić, póki nie dokona dwunastu prac. Herakles poszedł.

Ów Eurysteus był wielkim tchórzem. Ujrzawszy przed sobą tak potężnego siłacza, zląkł się i chcąc go się pozbyć, prędko wymyślił dlań robotę dość niebezpieczną, aby mógł być pewny, że bohater przypłaci ją życiem: kazał mu przynieść lwa z Nemei[8]. Był to potwór okrutny, który zniszczył spokój cichych winnic podmiejskich. Pustoszył pola i porywał bydło pasterzom. Cała okolica jakby wymarła, a nawet nimfy ukryły się głęboko w gąszczach. Herakles strzelał doń najpierw z łuku, ale było to nadaremne, ponieważ żelazo nie mogło przebić grubej skóry zwierza. Wtedy ruszył na niego z maczugą. Lew schronił się do jamy. Tam przyparł go Herakles i zdusił. Zdechłego lwa wziął na plecy i przyniósł do Myken. […]

Ale […] [Eurysteus] już obmyślił coś nowego: niechaj Herakles w jednym dniu oczyści stajnię Augiasza. Augiasz był królem Elidy[9] i miał nieprzebrane stada bydła – samych wołów trzy tysiące. W stajniach zebrało się tyle nawozu, że wszyscy mieszkańcy Elidy nie mogliby tego uprzątnąć, gdyby się zabrali do roboty. […] Herakles poszedł, jak mu Eurysteus kazał, i obiecał Augiaszowi, że mu stajnię w jeden dzień oporządzi[10]. Nic nie wspominał o tym, kto go posłał, lecz żądał dziesiątej części trzody jako zapłaty. Król zgodził się tym chętniej, iż rzecz wydała mu się niemożliwa do wykonania. Ale Herakles rozkopał z jednej strony grunt pod oborą i za pomocą osobnego kanału skierował niedaleko płynącą rzekę Penejos tak, że strumień przepływał przez stajnię i w kilka godzin woda wszystko wymyła.

2
wrychle – w niedługim czasie, rychło

3
kołczan – skórzany lub drewniany pojemnik na strzały do łuku

4
Teby – miasto w środkowej Grecji

5
Pitia (Pytia) – kapłanka Apolla; przepowiadająca przyszłość, wieszczka

6
Mykeny – miejscowość w Grecji, położona w północno-wschodniej części Półwyspu Peloponeskiego

7
Eurysteus – Eurysteusz

8
Nemea – miasto w Grecji położone w północnej części Półwyspu Peloponeskiego

9
Elida – górzysta kraina w Grecji, w zachodniej części Półwyspu Peloponeskiego

10
oporządzić – tu: posprzątać, przygotować

O tekście

1. Wypisz w punktach – w postaci równoważników zdań – wyzwania, które stanęły przed Heraklesem.

2. Wyjaśnij, dlaczego bogowie darzyli herosa sympatią. W jaki sposób mu to okazali?

E **3.** Wskaż właściwą odpowiedź.

Eurysteus zlecił Heraklesowi zadania, które uchodziły za niewykonalne, ponieważ

A. wierzył w możliwości herosa i miał do niego zaufanie.

B. bał się siłacza i chętnie posłałby go na pewną śmierć.

C. postanowił go ukarać za popełnioną zbrodnię.

D. chciał się przypodobać bogini Herze.

Piątym zadaniem Heraklesa było uprzątnięcie stajni i pastwisk należących do Augiasza, zaniedbanych od 30 lat. Heros skierował na nie wody dwóch pobliskich rzek i w ciągu jednego dnia je oczyścił.

▶ **stajnia Augiasza** – zaniedbane miejsce lub sprawa, których uporządkowanie wymaga ogromnego wysiłku

4. Jakimi cechami wykazał się Herakles podczas wykonywania swoich zadań?

5. Oceń herosa, ważąc jego postępki. Podaj przykłady odpowiednich sytuacji.

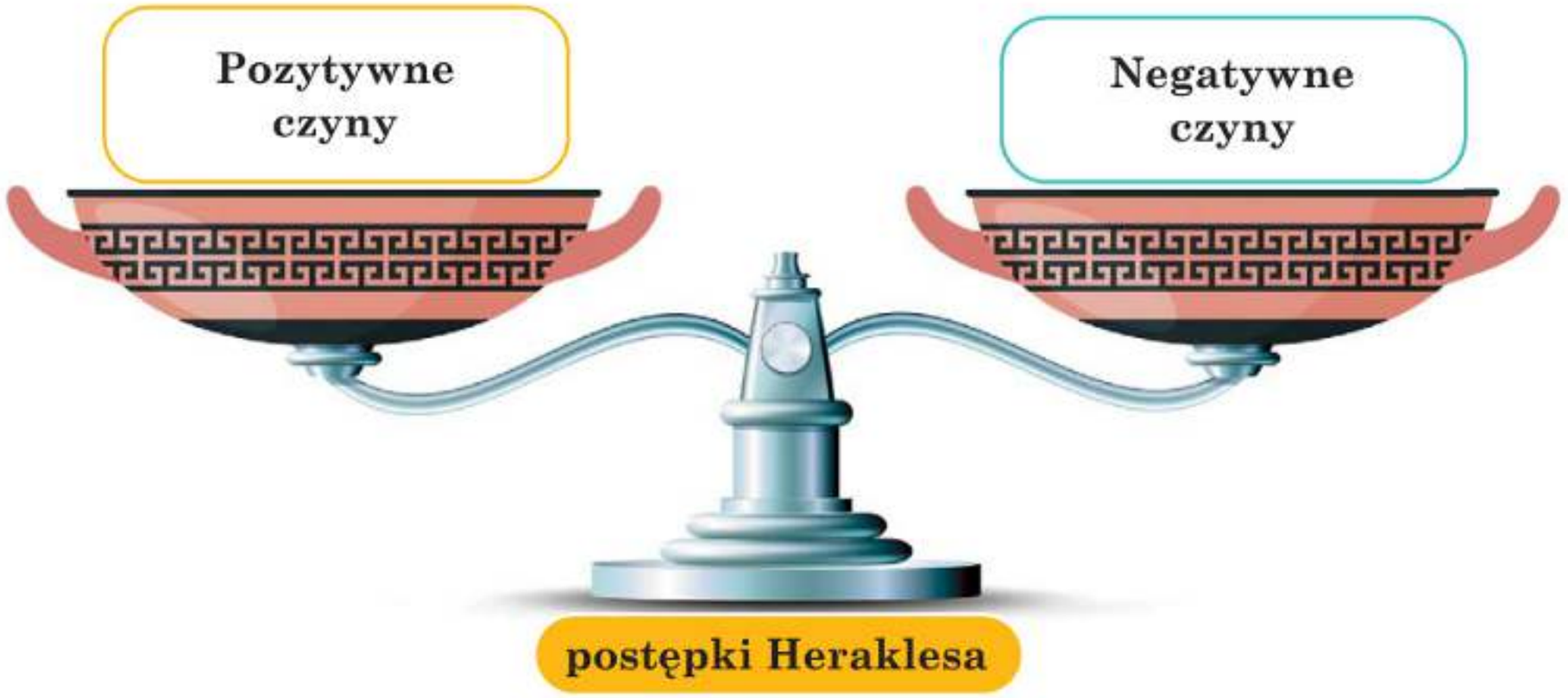

6. Wśród wyrazów w ramce znajdź synonimy rzeczownika *siłacz*.

mocarz • mizerota • natręt • atleta • gigant • nieborak • kolos • dusigrosz • olbrzym • słabeusz • rozrzutnik • osiłek • tytan • ułomek • chuchro • obibok • waligóra • chudeusz • lekkoduch • zawalidroga

Tworzę

7. Ułóż diagram lub krzyżówkę, w których hasłem będzie wyraz *Herakles*.

8. Wybierz jedną z prac wykonanych przez Heraklesa i przedstaw ją w formie rysunku lub wyklejanki.

9. Napisz w zeszycie SMS, który Herakles mógłby wysłać do swej matki Alkmeny po wykonaniu jednego z zadań. Pamiętaj o poprawności językowej i ortograficznej.

10. Napisz opowiadanie *Silny jak Herkules*, którego akcja będzie się rozgrywać we współczesności.

Chcę więcej

Jedną z najbardziej znanych formacji skalnych w Polsce jest Maczuga Herkulesa. Znajduje się ona w Pieskowej Skale, na obszarze Ojcowskiego Parku Narodowego (Wyżyna Krakowsko-Częstochowska).

- Sprawdź w nawigacji online, jaka odległość dzieli Cię od Pieskowej Skały.

Sprawdź, co już umiesz

Ułóż kilka pytań do Heraklesa, które pozwoliłyby poznać jego najważniejsze cechy charakteru, umiejętności oraz stosunek do ludzi i zwierząt. Odwołaj się do przeczytanego mitu.

Podczas lekcji:

Bohater potrzebny od zaraz

- nauczysz się pisać dedykację;
- dowiesz się, co oznaczają związki frazeologiczne *nić Ariadny*, *po nitce do kłębka*, *znaleźć się w labiryncie*.

Na początek

- Wymień postacie znane z literatury lub historii, które wykazały się męstwem. Czym się wsławiły?
- Czy zgadzasz się z opinią polskiego pisarza Rafała Kosika: *To nie sztuka zdobyć się na bohaterstwo, gdy jest się odważnym. Prawdziwa sztuka to być tchórzem i zrobić coś bohaterskiego*? Uzasadnij swoje zdanie.

Krzysztof Ulanowski (ur. 1966)

Polski dziennikarz, autor książek dla dzieci i młodzieży (*Uwięzieni na Andamanach*), poradników, albumów i leksykonów (*Cuda natury*, *Ssaki*, *Starożytna Grecja*, *Starożytny Rzym*). Pasjonuje go świat przyrody, interesuje się także mitologią.

Poznaj autora

Krzysztof Ulanowski

Nić Ariadny

fragmenty

Tezeusz był jednym z herosów, czyli ludzi, którzy siłą i dzielnością niemal dorównywali bogom. Jego matką była księżniczka Ajtra z miasta Trojzena, a ojcem król Aten, Egeusz.

Mały Tezeusz wychowywał się z matką i nigdy nie widział ojca. Egeusz, zanim odjechał do Aten, ukrył pod wielkim głazem swój miecz i sandały.

– Kiedy chłopak dorośnie i będzie dość duży i silny, żeby podnieść kamień, niech weźmie prezent ode mnie i przyjedzie do Aten – powiedział na pożegnanie księżniczce.

A Tezeusz rósł jak na drożdżach. I szybko stał się silniejszy od innych dzieci. Kiedy miał siedem lat, widział Heraklesa, który właśnie przejeżdżał przez miasto […]. Zachwycony Tezeusz poprzysiągł sobie, że w przyszłości stanie się równie

Tezeusz

wielkim wojownikiem. A kiedy tylko skończył szesnaście lat, powiedział matce, że chce podnieść kamień i wyruszyć w podróż do Aten, do swojego ojca.

– Nie uda ci się, jesteś jeszcze za młody – szepnęła Ajtra, która nie chciała, żeby syn ją opuszczał.

Ale Tezeusz chwycił tylko ogromny, obrośnięty mchem głaz. Nogami mocno zaparł się o ziemię. Na jego rękach nabrzmiały muskuły, a na czole pojawił się pot. Dłuższą chwilę zmagał się młodzieniec z kamieniem, aż wielki głaz wreszcie drgnął. Tezeusz odsunął go na bok i wyciągnął ukryte pod spodem zawiniątko. Natychmiast założył sandały, przypasał miecz, czule pożegnał się z matką i wyruszył w drogę.

Matka słusznie obawiała się odejścia syna. Chłopak bowiem tak bardzo chciał być podobny do wielkiego Heraklesa, że jeszcze przed przybyciem do Aten zapragnął dokonać niezwykłych czynów. Dlatego wybrał wyjątkowo niebezpieczną trasę, zwaną Drogą Zbójców. Czyhali bowiem przy niej okrutni bandyci, którzy mordowali nieostrożnych podróżnych i ograbiali ich z majątku. […]

Tezeusz słyszał o niegodziwych postępkach okrutników; opowiadali o nich z przerażeniem okoliczni mieszkańcy. Nie bał się jednak, gdyż ufał swojej sile. […]

Pokonawszy zbójców, dzielny heros przekroczył bramę prowadzącą do Aten. […] W tym czasie Ateny zmuszone były uznawać zwierzchność[1] znajdującego się za morzem Królestwa Krety. […] Panujący tam król Minos więził w labiryncie[2] człowieka z głową byka o imieniu Minotaur. Nie chciał, żeby potwór pożerał jego poddanych, ale nie miał litości dla mieszkańców Aten. Na jego rozkaz, raz w roku, siedem ateńskich dziewcząt i siedmiu młodzieńców musiało przypłynąć na Kretę. Egeusz nie mógł odmówić. Co roku więc w Atenach losowano, kto padnie ofiarą Minotaura. Pechowa czternastka wsiadała na okręt i kierowała się na Kretę. Tam nieszczęśnicy byli zamykani w labiryncie, pełnym krętych korytarzy. Nie sposób było stamtąd uciec! Przerażeni Ateńczycy prędzej czy później zostali pożarci przez potwora.

Ustalono, że tym razem jako jeden z więźniów popłynie dzielny Tezeusz. Nie wiadomo, jak by się skończyła jego walka z potworem i czy udałoby mu się wyjść z labiryntu, gdyby nie córka Minosa, piękna królewna Ariadna. Dziewczyna natychmiast zakochała się w przystojnym bohaterze i potajemnie wręczyła mu kłębek zaczarowanych nici. Dzięki nim Tezeusz nie zabłądził w labiryncie. Kiedy tylko ruszył korytarzem, nić zaczęła się rozwijać, wskazując bohaterowi drogę do miejsca, w którym spał Minotaur. Nie czekając, aż potwór się obudzi, wojownik zabił go i wraz z towarzyszami wycofał się do wyjścia. Nad morzem na Tezeusza czekała już Ariadna.

– Kocham cię, zabierz mnie do swojego kraju – poprosiła.

Młodzieniec pokręcił głową:

– Dziękuję ci bardzo za pomoc, ale nie mogę – powiedział. – Nie kocham cię, a ty będziesz bardziej szczęśliwa we własnej ojczyźnie.

Ateńczycy odpłynęli, a zasmucona Ariadna zapłakała. Płaczącą spotkał na plaży bóg Dionizos[3], który akurat przechodził tamtędy wraz ze swoim orszakiem. Zachwycony urodą dziewczyny, natychmiast poprosił ją o rękę. Księżniczka zgodziła się i tak została żoną boga. A Tezeusz? Heros powrócił szczęśliwie do Aten […].

1
zwierzchność – władza nad kimś

2
labirynt – budowla zaprojektowana przez Dedala; według mitu labirynt został zbudowany w mieście Knossos na Krecie

3
Dionizos – bóg płodności, wina i winnej latorośli

- Który moment z mitu przedstawia obraz Wattsa?
- Jak został przedstawiony Minotaur? W co się wpatruje?
- Co się znajduje w jego lewej łapie? O czym to świadczy?
- Jakie emocje odczuwasz po obejrzeniu reprodukcji?

George Frederic Watts, *Minotaur*, 1885, Tate Gallery (czytaj: dżordż **fre**derik łots, tejt **ga**lery), Londyn

O tekście

1. Ustal, kim są bohaterowie mitu. Dopasuj ich imiona do opisów w ramce.

Tezeusz **Ajtra** **Ariadna** **Egeusz** **Minos**

córka Minosa • władca Aten • matka Tezeusza • król Krety • ojciec Tezeusza • syn Ajtry • żona Dionizosa • zabójca Minotaura • księżniczka z Trojzeny

2. Który z wymienionych wątków uważasz za najważniejszy w micie? Uzasadnij odpowiedź.

dzieciństwo i młodość Tezeusza • pokonanie zbójców w drodze do Aten • zabicie Minotaura • miłość Ariadny do herosa

3. Wyjaśnij, dlaczego ojciec podarował Tezeuszowi miecz i sandały. Jakie symboliczne znaczenie mają te przedmioty?

4. Opowiedz, w jaki sposób Tezeusz udowodnił, że jest gotowy wyruszyć do Aten. Co sądzisz o takiej formie oceny dojrzałości młodzieńca?

symboliczny – przenośny, taki, który ma inne, dodatkowe znaczenie, nieukazane wprost

5. Wymień niezwykłe czyny dokonane przez Tezeusza. Które z zadań było, Twoim zdaniem, najtrudniejsze?

6. Powiedz, co pomogło Tezeuszowi w pokonaniu trudności.

7. Wskaż wyjście z labiryntu prowadzące do skarbu. Właściwą drogę wyznaczają kolejno: dwa wyrazy z *h* niewymiennym, jeden wyraz z *ch* po literze *s*, jeden wyraz z *h* wymieniającym się na *g*, dwa wyrazy z *ch* wymieniającym się na *sz*.

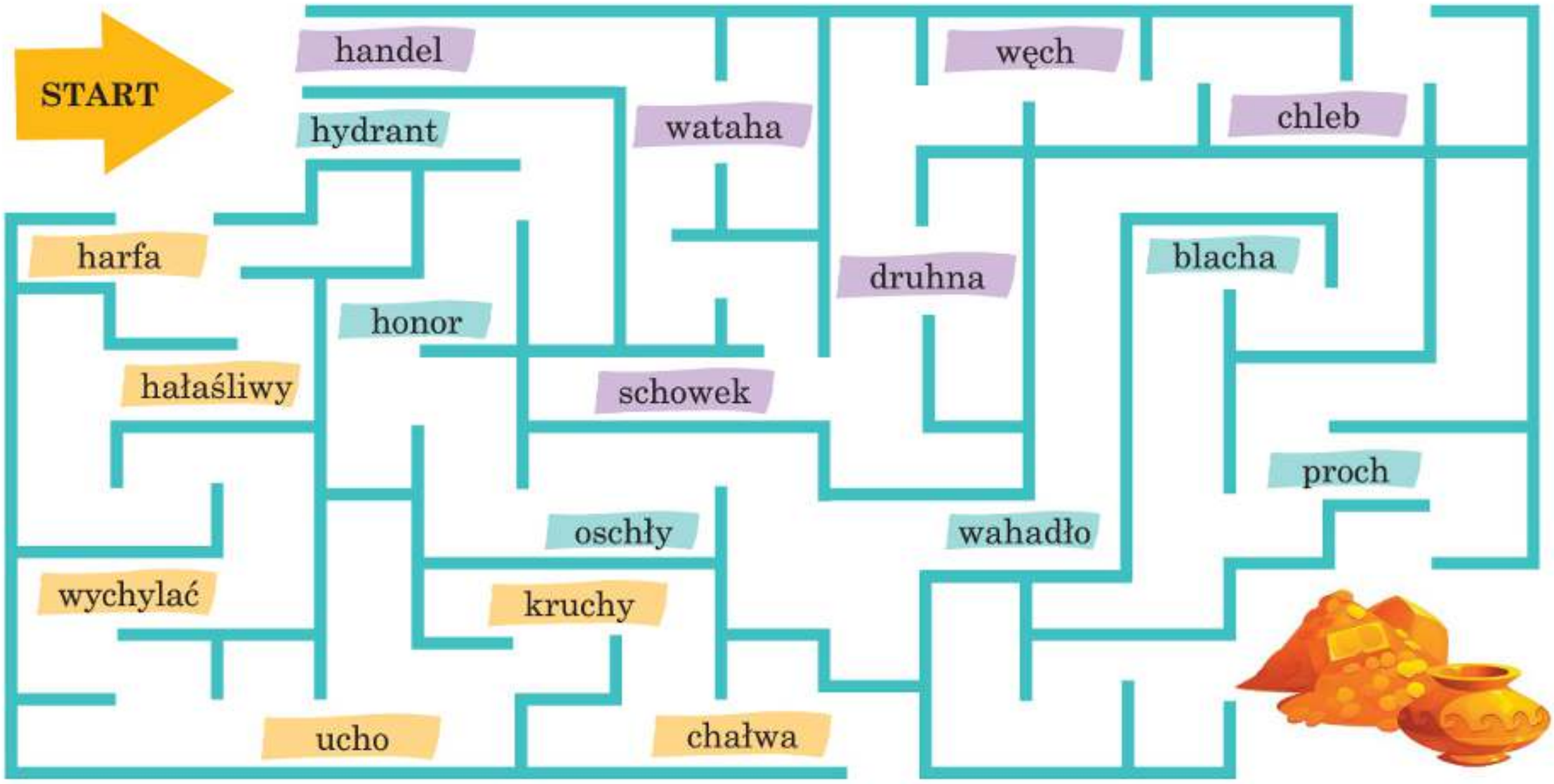

8. Uzupełnij zdania. Wybierz odpowiedź **A** albo **B** oraz jej uzasadnienie **1.**, **2.** albo **3.**

Herkules był dla Tezeusza

A.	adresatem,	ponieważ pod jego wpływem bohater	**1.**	wydostał się z labiryntu na Krecie.
B.	autorytetem,		**2.**	chciał zwiedzić cały starożytny świat.
			3.	dążył do dokonywania wielkich czynów.

9. Wyjaśnij, jak rozumiesz motyw labiryntu. Skorzystaj z definicji na kartce z pinezką.

- **nić Ariadny** – nieoczekiwana pomoc w trudnej sytuacji
- **dojść po nitce do kłębka** – stopniowo, dzięki poznawaniu kolejnych faktów, zbliżać się do rozwikłania tajemnicy
- **znaleźć się w labiryncie** – znaleźć się w bardzo trudnym położeniu

10. Które elementy mitu o Tezeuszu i Ariadnie zostały wykorzystane przez współczesnych artystów w poniższych dziełach?

Minotaur, 2014, mural na filarze wiaduktu w Montrealu, Kanada

Rafał Olbiński, *Labirynt. Ósmy dzień tygodnia*, lata 90. XX w., kolekcja prywatna

Tworzę

11. Napisz inną wersję mitu. Jak potoczyłyby się losy bohaterów, gdyby

a) Ariadna nie ofiarowała kłębka nici Tezeuszowi?

b) Tezeusz zabrał Ariadnę do Aten?

Dedykacja – krótki tekst, w którym autor informuje, komu poświęca swe dzieło (np. książkę, film, obraz), lub ofiarodawca oznajmia, z jakiej okazji wręcza podarunek.

Mam lekkie pióro

komu dedykuje → *Kochanemu Tezeuszowi*

z jakiej okazji → *z okazji rozpoczęcia wielkiej wyprawy ofiarowuję ten niezwykły kłębek nici. Mam nadzieję, że okaże się pomocny podczas opuszczania murów labiryntu.* ← co dedykuje

kto dedykuje → *Ariadna*

miejscowość i data → *Kreta, dzień wejścia do labiryntu*

12. Odgadnij, którzy mitologiczni bohaterowie mogliby być autorami poniższych dedykacji.

NAJDROŻSI LUDZIE,
nie mogę dłużej patrzeć na Waszą niedolę, dlatego ofiarowuję Wam ogień.
Przyjmijcie ten dar z wdzięcznością i używajcie go z mądrością.

GROMOWŁADNEMU ZEUSOWI
z okazji objęcia tronu na górze Olimp przekazuję ten róg obfitości.
Napełni się on wszystkim, o co poprosisz. Pamiętaj jednak,
że władza to nie tylko zaszczyt, lecz także ogromna odpowiedzialność.

13. Napisz dedykację dla Twojej przyjaciółki / Twojego przyjaciela. W treści nawiąż do jednego z bohaterów poznanych mitów.

Sprawdź, co już umiesz

Co łączy Heraklesa i Tezeusza? Wybierz wypowiedzi, które dotyczą obu bohaterów.

Musiał odpokutować swoje winy.

Był herosem.

Bogowie darzyli go sympatią.

Odznaczał się niespotykaną siłą.

Pokonał bestię zagrażającą ludziom.

Otrzymał miecz od swojego ojca.

Historia wielkiej miłości

Podczas lekcji:

- poznasz historię miłości Orfeusza i Eurydyki;
- dokończysz punkty planu wydarzeń;
- zapiszesz dialog między Orfeuszem a Hadesem;
- przedstawisz wydarzenie z mitu w formie stop-klatki.

Na początek

- Obejrzyj poniższe zdjęcia. Co łączy przedstawionych bohaterów?

Katarzyna Marciniak

Zwycięska miłość Orfeusza i Eurydyki

fragmenty

Orfeusz pochodził z krainy wielkich wojowników. Sam jednak nie potrafił walczyć. Był słaby i szybko się męczył. Miał za to talent do muzyki. Jego pieśni budziły zachwyt w każdym stworzeniu. Przynosiły na świat spokój i radość. […]

Jego sztukę cenili najwięksi herosi. Jazon[1] zabrał go nawet na wyprawę Argonautów[2]. Pieśniarz nie uczestniczył w walkach, ale wiele razy ocalił życie swoim towarzyszom. […] Wystarczyło, że zaczynał grać, a morze od razu się uspokajało, zasłuchane w cudowną melodię.

Orfeusz zrezygnował z udziału w dalekich wyprawach, gdy poznał Eurydykę. Zobaczył ją po raz pierwszy, kiedy tańczyła na leśnej polanie. Była hamadriadą, czyli nimfą, która opiekuje się drzewami. Orfeusz w jednej chwili zrozumiał, że Eurydyka to miłość jego życia. Szybko wzięli ślub, bo hamadriada też od razu pokochała Orfeusza. Do szczęścia potrzebowali tylko siebie. Orfeusz układał pieśni, a Eurydyka tańczyła w rytm jego muzyki.

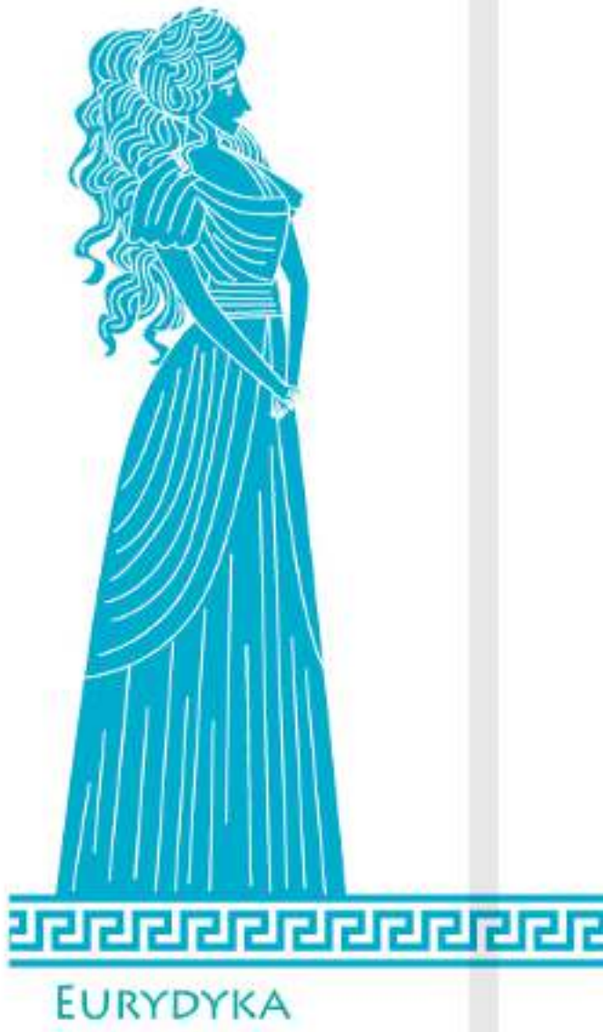

EURYDYKA

Pewnego dnia Orfeusz na moment stracił żonę z oczu.

– Eurydyko, gdzie jesteś?! – wołał, szukając jej po całym lesie. W końcu dotarł na polanę i zobaczył ukochaną leżącą bez życia na ziemi. Okazało się, że nie zauważyła żmii. Nastąpiła na nią, biegnąc wśród traw. Żmija przestraszyła się i ugryzła Eurydykę. [Gad był] bardzo jadowity, więc hamadriada natychmiast umarła.

Zrozpaczony Orfeusz zdecydował się zrobić coś, na co nikt wcześniej nie miał odwagi.

– Zejdę do Królestwa Hadesa i przywrócę Eurydykę do życia! – postanowił.

Wziął lirę i wyruszył w drogę. Gdy dotarł na brzeg Acherontu[3], zaczął grać, a grał tak pięknie, że Charon[4] przewiózł go na drugą stronę bez zapłaty[5]. Wspaniała muzyka ułagodziła również Cerbera[6], który wpuścił Orfeusza do Królestwa Hadesa, merdając przyjaźnie wężowym ogonem. Pieśniarz schodził coraz głębiej pod ziemię, nie przestając grać i śpiewać. […]

Wreszcie Orfeusz dotarł do pałacu Hadesa i Persefony. Skłonił się przed władcami Podziemia i poprosił:

– Pozwólcie mi zabrać Eurydykę do świata żywych.

– Eurydyka umarła. Tanatos[7] przykrył ciało twojej żony czarnymi skrzydłami, a Hermes sprowadził jej duszę do Podziemia. Dlaczego mamy dać Eurydyce nowe życie? – spytał surowo Hades. – To wbrew naturze rzeczy.

Zamiast odpowiedzieć, Orfeusz zaśpiewał władcom Podziemia pieśń o swojej miłości do Eurydyki. Hades popatrzył na Persefonę, która słuchała poruszona. Potężny bóg poczuł ukłucie w sercu. On też wiedział, co to znaczy kochać. Przypomniał sobie, że właśnie z miłości porwał kiedyś do swojego królestwa Persefonę, która miała wtedy na imię Kora i mieszkała wśród nimf na Sycylii.

– Dobrze, Orfeuszu, możesz zabrać Eurydykę – zgodził się władca po wysłuchaniu pieśni. – Musisz jednak przyjąć nasze warunki. To Hermes wyprowadzi twoją żonę na ziemię. Ty będziesz szedł przodem. Nie wolno ci patrzeć za siebie przez całą drogę. Jeśli choć raz się odwrócisz i spojrzysz na Eurydykę, hamadriada zostanie w moim królestwie na zawsze. Nie zmienię dla ciebie praw natury po raz drugi.

Orfeusz podziękował i pełen radości ruszył z powrotem na ziemię. Blisko wyjścia z krainy Hadesa nagle ogarnął go wielki strach. Wrażliwy na dźwięki pieśniarz uświadomił sobie, że nie słyszy odgłosu stóp Eurydyki. A przecież hamadriada miała iść tuż za nim! Orfeusz nasłuchiwał choćby najlżejszego szmeru, ale w Podziemiu panowała absolutna cisza.

ORFEUSZ

1
Jazon – bohater z mitologii greckiej; dowódca słynnej wyprawy na statku Argo

2
Argonauci – uczestnicy wyprawy na wschodnie wybrzeże Morza Czarnego (obecnie tereny Gruzji) po złote runo (skórę z sierścią) skrzydlatego baranka

3
Acheront – jedna z rzek w Hadesie

4
Charon – w mitologii greckiej przewoźnik dusz do królestwa zmarłych

5
bez zapłaty – aby dostać się do Hadesu, należało zapłacić Charonowi obola za przeprawę

6
Cerber – trzygłowy pies strzegący wejścia do królestwa zmarłych

7
Tanatos – w mitologii greckiej bóg śmierci; przedstawiany ze zgaszoną pochodnią i z czarnymi skrzydłami u ramion

„A może Hades mnie oszukał i wracam na ziemię sam?" – zaczął się zastanawiać Orfeusz. Nagle zobaczył przed sobą bramę, która wyznaczała koniec Królestwa Umarłych. Za nią rozciągał się świat żywych. „Nie mogę zostawić Eurydyki w Podziemiu! Muszę się upewnić, że za mną idzie…" – pomyślał pieśniarz i obejrzał się tuż przed bramą.

Hades dotrzymał słowa. Hamadriada szła z tyłu, prowadzona przez Hermesa. Kiedy jednak Orfeusz na nią spojrzał, krzyknęła z rozpaczy i rozwiała się w powietrzu. Poeta na próżno błagał i krzyczał. Bogowie nie chcieli go wysłuchać po raz drugi.

Orfeusz wrócił na ziemię sam. Całymi dniami wędrował po lesie wśród drzew, które przypominały mu Eurydykę. Śpiewał smutne pieśni i cierpiał z tęsknoty za żoną. Nie stracił jej jednak na zawsze. Orfeusz, podobnie jak hamadriada, czynił w życiu dobro. Kiedy więc umarł i stanął przed sądem Minosa[8], trafił wprost na Pola Elizejskie[9], gdzie już czekała na niego Eurydyka.

Katarzyna Marciniak, *Moja pierwsza mitologia*, tom II

8 Minos – mitologiczny król Krety, znany ze sprawiedliwości, po śmierci został sędzią w Hadesie

9 Pola Elizejskie – część Hadesu przeznaczona dla zmarłych, którzy w ziemskim życiu postępowali przyzwoicie; dusze żyły tam spokojnie i szczęśliwie

O tekście

E **1.** Wskaż poprawną odpowiedź.

Z jakiego powodu Eurydyka znalazła się w podziemiu?

A. Zaprowadził ją tam Orfeusz.

B. Była ciekawa wyglądu Hadesu.

C. Śmiertelnie ukąsiła ją żmija.

D. Została porwana przez Hermesa.

2. Dokończ punkty planu mitu o Orfeuszu i Eurydyce i ułóż je we właściwej kolejności. Zadanie wykonaj w zeszycie.

- Wędrówka Orfeusza…
- Znalezienie martwej…
- Powrót bohatera…
- Rozpaczliwe szukanie…
- Ślub Orfeusza…
- Odwrócenie się Orfeusza…
- Zejście pieśniarza…
- Zniknięcie nimfy…
- Postawienie przez Hadesa…

3. Podaj, z jakiego powodu Orfeusz zszedł do Tartaru.

4. Dlaczego Twoim zdaniem pieśniarz złamał warunki umowy z Hadesem?

5. Wymień po trzy cechy charakteryzujące Orfeusza i Eurydykę.

6. Czy Orfeusza należy uznać za zwycięzcę, czy – za przegranego? Odpowiednie argumenty zapisz w formie tabeli w zeszycie.

7. Mit o Orfeuszu i Eurydyce od lat interesuje różnych twórców. Na temat miłości bohaterów pisano wiersze, malowano obrazy, a nawet kręcono filmy. Przyjrzyj się kadrowi z produkcji w reżyserii Edwarda Sturlisa i powiedz, który fragment mitu jest na nim przedstawiony. Zwróć uwagę na zachowanie bohaterów oraz kolorystykę obrazu.

Kadr z filmu *Orfeusz i Eurydyka*, 1961, reż. Edward Sturlis, Polska

Tworzę

8. Zanotuj w zeszycie treść rozmowy, jaka mogła się odbyć pomiędzy Orfeuszem a Hadesem na temat uwolnienia Eurydyki. Pamiętaj o poprawnym zapisie dialogów.

9. Wyobraź sobie, że Orfeusz szczęśliwie wyprowadził żonę z królestwa zmarłych. Jak mogły się potoczyć ich dalsze losy? Napisz opowiadanie na ten temat.

10. Podzielcie się na trzyosobowe zespoły. Niech każda grupa wybierze krótki fragment mitu o Orfeuszu i Eurydyce i przedstawi tę scenę w postaci stop-klatki. Zadaniem pozostałych drużyn będzie odgadnięcie, o jaką sytuację chodzi.

Chcę więcej

W mitach są opisane *Wyspy Szczęśliwe* – wspaniała przestrzeń w Hadesie, przeznaczona dla herosów i wszystkich dobrych ludzi. Obecnie określenie *wyspy szczęśliwe* stosuje się do miejsc, w których można się czuć beztrosko i bezpiecznie.

- Przygotuj folder reklamowy Wysp Szczęśliwych. Wyszukaj odpowiednie fotografie i wymyśl hasło zachęcające do pobytu w tym miejscu.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Orfeusz był doskonałym wojownikiem, dlatego został zaproszony na wyprawę Argonautów.	P	F
2.	Hades się wzruszył, gdyż przypomniał sobie porwanie Persefony z Sycylii.	P	F

Siła wyższa: poznaję słownik frazeologiczny

Podczas lekcji:

- dowiesz się, czym jest słownik frazeologiczny;
- poznasz budowę haseł w tym słowniku;
- nauczysz się z niego korzystać.

Na początek

- Spośród podanych zwrotów i wyrażeń wybierz te, które mają znaczenie przenośne.

pochylić się • chylić czoła • łapać piłkę • łapać kogoś za słówka • czarna kredka • czarna rozpacz • świecić latarką • świecić oczami

Słownik frazeologiczny wyjaśnia znaczenie związków frazeologicznych, czyli stałych połączeń wyrazowych utrwalonych w danym języku. Związki takie mają znaczenie przenośne, inne niż poszczególne słowa wchodzące w ich skład.

Hasła w słowniku zazwyczaj są ułożone w porządku alfabetycznym i uzupełnione definicjami. Często podaje się też przykłady ich użycia.

W słowniku frazeologicznym znajdziesz ponadto objaśnienia przysłów i powiedzeń.

hasło główne	wyjaśnienie znaczenia	przykład użycia

silny jak Herkules – ktoś wyjątkowo silny; *Piotrek jest silny jak Herkules, przesunął ostatnio regał wypełniony książkami.*

1. Podzielcie się na dwie grupy i wyszukajcie w słowniku frazeologicznym jak najwięcej związków frazeologicznych i przysłów z jednym z podanych wyrazów.

a) *wziąć* **b)** *patrzeć*

2. Agnieszka napisała do Mateusza e-mail o swoim udziale w konkursie wiedzy o mitologii. Użyła wielu związków frazeologicznych. Wyjaśnij w zeszycie ich znaczenie. Skorzystaj ze słownika frazeologicznego.

Nowa wiadomość

Do Mattam DW UDW

Temat Konkurs

Cześć, Mateuszu!
Padam z nóg, a ciągle jestem w lesie z przygotowaniami do konkursu mitologicznego. Nie wzięłam poprawki na to, że jeszcze muszę odwiedzić babcię. No i teraz pójdę na konkurs z duszą na ramieniu. Wiesz, że nie chcę odpaść w przedbiegach. Bardzo bym chciała zdobyć w tym roku laur zwycięstwa. Trzymaj za mnie kciuki.

Pozdrawiam
Aga

Wyślij

3. Zestaw związki frazeologiczne z ich wyjaśnieniami. Ułóż zdania z frazeologizmami, tak aby ich znaczenie było zrozumiałe i łatwe do odczytania. Zadanie wykonaj w zeszycie.

pięta Achillesa	zaniedbana sprawa
trafić po nitce do kłębka	nieskończone źródło dóbr
stajnia Augiasza	czyjś słaby punkt
róg obfitości	znaleźć rozwiązanie

4. Zapisz w zeszycie dwa zdania ze związkiem frazeologicznym przedstawionym w formie rysunku.

Sprawdź, co już umiesz

Przeczytaj poniższy tekst. Wybierz odpowiednie sformułowania, tak aby powstała poprawna informacja. Zapisz ją w zeszycie.

W słowniku frazeologicznym znajdziemy wyjaśnienie **reguł gramatycznych** / **znaczenia frazeologizmów**. Warto z niego korzystać w celu **wzbogacenia słownictwa** / **sprawdzenia odmiany wyrazów**.

Podczas lekcji:

Jak zostałem półbogiem...

- dowiesz się, kim był Percy Jackson;
- podasz, jakie były atrybuty Zeusa i innych poznanych bogów;
- napiszesz opowiadanie z dialogiem.

Na początek

- Wyobraź sobie, że możesz się spotkać z jednym z poniższych bohaterów mitologicznych. Przygotuj trzy pytania do niego nawiązujące do poznanych mitów.

Orfeusz

Zeus

Prometeusz

Syzyf

Rick Riordan[1] (ur. 1964)

Amerykański pisarz, autor książek fantasy dla dzieci i dorosłych. Był nauczycielem języka angielskiego, ale zrezygnował z tej pracy, kiedy zaczął więcej publikować. Pomysł na postać bohatera cyklu *Percy Jackson*[2] *i bogowie olimpijscy* pojawił się, kiedy syn Riordana poprosił go o opowiedzenie mitów greckich w wersji współczesnej.

Poznaj autora

Rick Riordan

Złodziej pioruna

fragmenty

Wiesz co, ja wcale nie chciałem być osobą półkrwi[3]. […]

Nazywam się Percy Jackson.

Mam dwanaście lat. Jeszcze kilka miesięcy temu byłem uczniem Yancy Academy[4], prywatnej szkoły z internatem dla dzieci z problemami, znajdującej się na północy stanu Nowy Jork. […]

1
czytaj: rik **ra**jordn

2
czytaj: persi dżekson

3
osoba półkrwi – taka, która dziedziczy cechy po jednym z rodziców z małżeństwa mieszanego

4
czytaj: jansi a**ka**demi

Kiedy zaczęły się zbliżać egzaminy, uczyłem się wyłącznie do testu z łaciny. Nie zapomniałem tego, co powiedział mi pan Brunner: że ten przedmiot to dla mnie kwestia życia i śmierci. Nie wiedziałem dlaczego, ale jakoś zacząłem mu wierzyć.

Wieczorem przed egzaminem byłem tak zniechęcony, że cisnąłem podręcznikiem do greckiej mitologii przez całą długość sypialni. [...]

Przypomniałem sobie poważny wyraz twarzy pana Brunnera, jego tysiącletnie oczy. *Będę od ciebie wymagał pełnego zaangażowania, Percy Jacksonie.* [...]

Zszedłem na dół, w kierunku gabinetów nauczycieli. W większości z nich panowała ciemność, ale drzwi pokoju pana Brunnera były uchylone, a dobywająca się z nich smuga światła padała na korytarz.

Byłem o trzy kroki od klamki, kiedy usłyszałem dochodzące ze środka głosy. Pan Brunner zadał jakieś pytanie. A głos zdecydowanie należący do Grovera[5] odpowiedział:

– ...niepokój o Percy'ego, proszę pana.

Zamarłem.

Rzadko zdarza mi się podsłuchiwać, ale już widzę, jak ktokolwiek się od tego powstrzymuje, kiedy słyszy swojego najlepszego kumpla obgadującego go z dorosłymi.

Podkradłem się bliżej:

– ...sam w lecie – mówił Grover. – To znaczy, jedna z Łaskawych w szkole! Teraz, kiedy mamy już pewność, że oni też wiedzą...

– Jeśli zaczniemy go poganiać, tylko pogorszymy sprawę – odpowiedział pan Brunner. – Chłopiec musi jeszcze dojrzeć. [...]

– Ale on już ją *widział*, proszę pana...

– Wybryk wyobraźni – upierał się pan Brunner. – Mgła rzucona na uczniów i nauczycieli powinna wystarczyć, żeby go o tym przekonać.

– Nie mogę... nie mogę znów zawieść. – Głos Grovera był nabrzmiały od emocji. – Wie pan, co to oznacza. [...]

Książka do mitologii wypadła mi z rąk i uderzyła z hukiem o podłogę. [...] wymknąłem się na korytarz i pobiegłem z powrotem do sypialni.

Grover leżał na swoim łóżku jak gdyby nigdy nic, czytając notatki do egzaminu z łaciny. [...]

Od kilku dni spodziewałem się wezwania do Wielkiego Domu. Zostałem ogłoszony synem Posejdona, jednego z Wielkiej Trójki bogów, którzy nie powinni mieć dzieci, toteż uznałem, że samo moje istnienie jest przestępstwem. [...] Podeszliśmy z Groverem do frontowej werandy Wielkiego Domu. Dionizos siedział przy stoliku do remika[6] w swojej tygrysio-hawajskiej koszuli i z nieodłączną dietetyczną colą [...]. Po drugiej stronie stołu siedział Chejron[7] w swoim niby-wózku inwalidzkim. Grali z niewidzialnymi partnerami: część kart unosiła się w powietrzu. [...]

5
czytaj: grouwera

6
remik – gra w karty

7
Chejron (Chiron) – mądry i szlachetny centaur (pół koń, pół mężczyzna), opiekun greckich herosów

Nad doliną przetoczył się grzmot. Burzowe chmury dotarły właśnie nad plażę. Na moje oko wyglądało to tak, jakby wrzało i niebo, i morze.

– Posejdon i Zeus… – odezwałem się. – Walczą o coś cennego… Coś, co zostało skradzione, zgadza się?

Chejron i Grover wymienili spojrzenia. […]

– To może stwierdzić tylko Wyrocznia. – Chejron pogładził się po rzadkiej brodzie. – Tak czy siak, Percy, nie mylisz się. Twój ojciec i Zeus pokłócili się tak, jak już od stuleci się nie kłócili. I walczą o coś cennego, co zostało ukradzione. A konkretnie o piorun.

Roześmiałem się nerwowo.

– O co?

– Nie lekceważ tego – ostrzegł mnie Chejron. – Nie mówię o jakichś tam owiniętych sreberkiem zygzakach, które widuje się w szkolnych przedstawieniach. Mówię o długiej na ponad pół metra tubie z najwyższej próby niebiańskiego spiżu, zatkanej po obu stronach ładunkami wybuchowymi o wielkiej mocy.

– Ach.

– Główny piorun Zeusa – ciągnął Chejron, który zdążył się już nakręcić. – Symbol jego władzy, źródło wszystkich błyskawic. Broń wykuta przez cyklopów na wojnę z tytanami. Piorun, który rozdarł szczyt Etny i strącił z tronu Kronosa. Piorun piorunów, tak potężny, że bomby wodorowe śmiertelników to przy nim świąteczne petardy.

– I to właśnie zginęło?

– Zostało ukradzione – poprawił mnie Chejron. […] Nauczyciel zawsze zostanie nauczycielem. – Przez ciebie.

Szczęka mi opadła.

Rick Riordan, *Percy Jackson i bogowie olimpijscy*

O tekście

1. Czego dotyczyła rozmowa pana Brunnera i Glovera? Jak na nią zareagował Percy?

2. Którzy bohaterowie mitologiczni pojawiają się w tekście? Podaj ich imiona. Przygotuj notatkę na ich temat. Zrób to w formie tabeli w zeszycie.

3. Opisz, jak wyglądał piorun. Wyjaśnij, co oznaczał. Czyim był atrybutem (charakterystycznym znakiem)?

4. Wyszukaj w dostępnych źródłach atrybuty pozostałych poznanych przez Ciebie bogów greckich.

5. Przyjrzyj się poniższym ilustracjom. Które fragmenty utworu zostały na nich przedstawione?

a.

c.

b.

d.

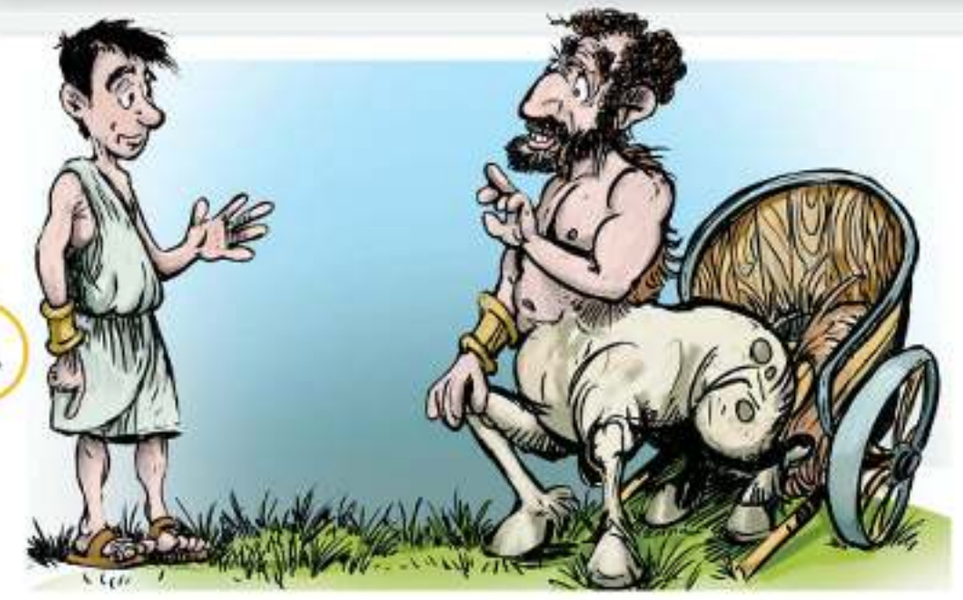

Tworzę

6. Bogowie w tym utworze zostali pokazani jako postacie współczesne. Jak myślisz, dlaczego autor zastosował taką formę? Czy takie przedstawienie bohaterów mitologicznych może być ciekawe dla młodego czytelnika? Zapisz w zeszycie swoją opinię.

7. Jak myślisz, dlaczego mity są chętnie wykorzystywane przez współczesnych pisarzy jako podstawa do tworzenia opowieści? Zredaguj kilkuzdaniową wypowiedź na ten temat.

8. Wyobraź sobie, że jesteś bohaterem tej historii i udało Ci się odnaleźć skradziony piorun. Przedstaw swoje przygody w formie opowiadania z dialogami.

Sprawdź, co już umiesz

E

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Wydarzenia przedstawione w utworze rozgrywają się na Olimpie.	P	F
2.	Percy Jackson okazał się greckim półbogiem, synem Posejdona.	P	F

DZIEDZICTWO ANTYCZNE
Podsumowanie rozdziału III

Sprawdź, co już umiesz

Na koniec rozdziału zmierz się, tak jak Herakles, z dwunastoma zadaniami.

1. Odszyfruj hasło zakodowane za pomocą liter w tabelce i objaśnij jego znaczenie.
A3, E1, C5, E4, B6, C2, D6, B4, D1

	1.	2.	3.	4.	5.	6.
A.	K	P	M	E	L	C
B.	M	I	U	I	D	L
C.	O	O	Ą	Ś	T	F
D.	A	R	H	B	Y	G
E.	I	S	Z	O	Ł	N

2. Napisz notatkę biograficzną na temat życia i twórczości Leopolda Staffa. Skorzystaj z dostępnych źródeł informacji.

Leopold Staff

Prometeusz

Wstawszy raz lewą nogą z łóżka Jowisz[1] srogi
Zwołał na zgromadzenie olimpijskie bogi
I rzekł: „Mam tego dosyć! Niech Herkules rusza
I wyzwoli natychmiast z pęt Prometeusza,
Bo czy się wam podoba to, czy nie podoba,
Obrzydła mi już tego pyszałka wątroba
I ten orzeł, co mu ją wieczyście wyżera,
I łańcuchy, i dzikie skały, et caetera[2]".
I poszedł, aby rozkuć go, Herkules z młotem,
Lecz Prometeusz na to: „Ani mowy o tem[3],
Nie tykaj kajdan, niech ci się nawet nie marzy!
Czy nie widzisz, jak mi z tym Kaukazem do twarzy?"

1 Jowisz – w mitologii rzymskiej odpowiednik Zeusa, najważniejszego z bogów

2 *et caetera* (łac.; czytaj: et cetera) – i tak dalej

3 o tem – o tym

3. Wybierz poprawne dokończenie zdania.
Wiersz ma charakter

A. poważny. **B.** pouczający. **C.** żartobliwy. **D.** informacyjny.

4. W imieniu autora wiersza *Prometeusz* napisz dedykację dla uczniów Twojej klasy.

5. Wyjaśnij, co oznacza zwrot *wstać lewą nogą*. Podaj nazwę słownika, w którym możesz znaleźć wyjaśnienie tego określenia.

6. Sporządź w zeszycie plan wydarzeń historii opisanej w wierszu Leopolda Staffa.

a) Wskaż wydarzenia niezgodne z treścią mitu o Prometeuszu.

b) Podaj najważniejszą, Twoim zdaniem, informację z mitu, której zabrakło w tym utworze.

7. Wybierz poprawną odpowiedź.

Innym bohaterem, który poniósł karę za swój czyn, był

A. Tezeusz. **B.** Posejdon. **C.** Helios. **D.** Syzyf.

8. Napisz kilkuzdaniową historię. Użyj w niej przynajmniej dwóch spośród podanych związków frazeologicznych.

ikarowe loty • syzyfowa praca • postawa prometejska • stajnia Augiasza • po nitce do kłębka • róg obfitości

9. Przyporządkuj atrybuty przedstawione na obrazkach do imion postaci mitologicznych.

1.

2.

3.

4.

Zeus • Orfeusz • Demeter • Posejdon •

10. Oceń prawdziwość poniższych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W zdaniu: *Herkules był silniejszy od lwa z Nemei*, użyto przymiotnika w stopniu najwyższym.	**P**	**F**
2.	Przymiotniki w stopniu równym i wyższym piszemy łącznie z cząstką *nie*.	**P**	**F**

11. Wymień wszystkich poznanych bohaterów mitologicznych, których imiona zaczynają się od litery *h*.

12. Napisz charakterystykę jednej z bohaterek mitów.

Po poprawnym wykonaniu wszystkich zadań zdobędziesz **laur olimpijski**.

To już wiesz

Lektury obowiązkowe

MITY

- o powstaniu świata
- o Prometeuszu
- o Syzyfie
- o Dedalu i Ikarze
- o Heraklesie
- o Tezeuszu i Ariadnie
- o Orfeuszu i Eurydyce

Pojęcia

MIT – wierzenia dawnych społeczności

BOHATER TYTUŁOWY – bohater wskazany w tytule

Formy wypowiedzi

- **NOTATKA BIOGRAFICZNA** – opis faktów z życia jakiejś osoby
- **CHARAKTERYSTYKA** – ukazanie cech bohatera
- **DEDYKACJA** – tekst, w którym autor poświęca komuś swoją pracę

Drogiej Eurydyce poświęcam tę pieśń! Orfeusz

Nauka o języku

- **SŁOWNIK FRAZEOLOGICZNY** – wyjaśnia znaczenie stałych połączeń wyrazowych, np. *syzyfowa praca*

- **STOPNIOWANIE PRZYMIOTNIKÓW:**
  - **proste:** ciekawy • ciekawszy • najciekawszy
  - **opisowe:** znany • bardziej / mniej znany • najbardziej / najmniej znany
  - **nieregularne:** dobry • lepszy • najlepszy

Ortografia

Nie Z PRZYMIOTNIKAMI

Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
niewysoki	**nie** wyższy	**nie** najwyższy

ROZDZIAŁ IV

DOBRE OBYCZAJE

Należy w imię wielkiej miłości praktykować drobną życzliwość.

Henryk Elzenberg

Podczas lekcji:

W dobrym świecie dobrze żyć...

- określisz, czym są dobre obyczaje;
- opiszesz emocje podmiotu lirycznego;
- podasz przykłady właściwego zachowania się w domu i poza nim.

Na początek

- Jakie dobre obyczaje zostały przedstawione na zdjęciach? Opisz je za pomocą równoważników zdania.

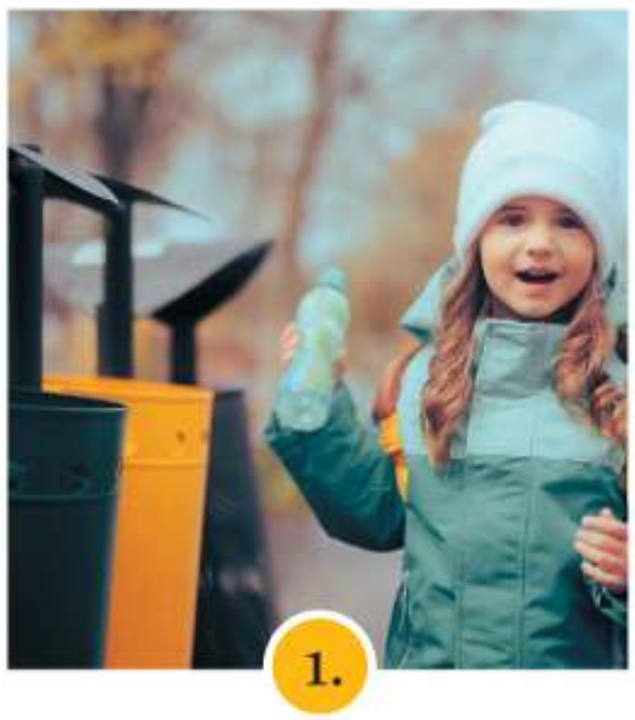

1.

2.

3.

- Podaj przykłady innych dobrych obyczajów.

Agnieszka Frączek (ur. 1969)

Poznaj autora

Doktor habilitowana językoznawstwa, autorka wielu książek dla dzieci z tej dziedziny. Popularyzuje wiedzę o współczesnym języku polskim i dba o kulturę słowa, czego wyrazem są m.in. książki: *Kanapka i innych wierszy kapka*, *Siano w głowie, czyli trafiła kosa na idiom*, *Byk jak byk*, *Rzecz nie całkiem poważna o całkiem poważnych błędach językowych* oraz *Złap byka za rogi, czyli półżartem o pułapkach językowych*. W 2019 r. uhonorowano ją tytułem Ambasadorki Polszczyzny Literatury Dziecięcej i Młodzieżowej.

Agnieszka Frączek

Dobre obyczaje, czyli w lekkim tonie o bon tonie

Ech...! Nie lubię słuchać o tym,
że z kulturą mam kłopoty!
Gdy ktoś gdera, sarka, truje,
to na plecach ciarki czuję,
kiedy nudzi, ględzi, zrzędzi,
mam ochotę w dal popędzić!
Ale czasem, przyznam szczerze
– w szkole, w domu, na spacerze –
widzę, że mi czegoś brak...
Nie znam zasad! Cóż... to fakt!
Może słuchałbym (od biedy...),
gdyby ktoś mi zechciał kiedyś
opowiedzieć o bon tonie[1],
ale wreszcie – w lekkim tonie!

1
bon ton (fr., czytaj: bątą; dosł. dobry ton) – maniery, właściwy sposób bycia

O tekście

1. Jakie sytuacje przedstawia osoba mówiąca w wierszu? Opisz, co wtedy czuje.

2. Wymień, jakich zasad może nie znać. W jaki sposób mogłaby się z nimi zaznajomić?

3. Z podanej chmury wyrazów wybierz synonimy określenia *bon ton*. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika języka polskiego.

4. Na karteczkach samoprzylepnych zapiszcie po trzy zasady dobrego wychowania, które powinny obowiązywać w szkole, w domu i na spacerze. Naklejcie kartki na tablicy, wybierzcie sześć Waszym zdaniem najważniejszych i wpiszcie je do zeszytu w formie piramidy wartości.

5. Porozmawiajcie o tym, jak te reguły rozumieją Wasi koledzy, a jak rodzice i dziadkowie.

6. W jakich miejscach obowiązują inne niż w domu i szkole zasady zachowania się? Wymień te miejsca oraz reguły, których należy w nich przestrzegać.

7. Zapisz w postaci chmury wyrazów kilka słów, których używają na co dzień ludzie dobrze wychowani.

8. Powiedz, co powinny zmienić osoby przedstawione na zdjęciach, aby można było uznać, że przestrzegają dobrych obyczajów.

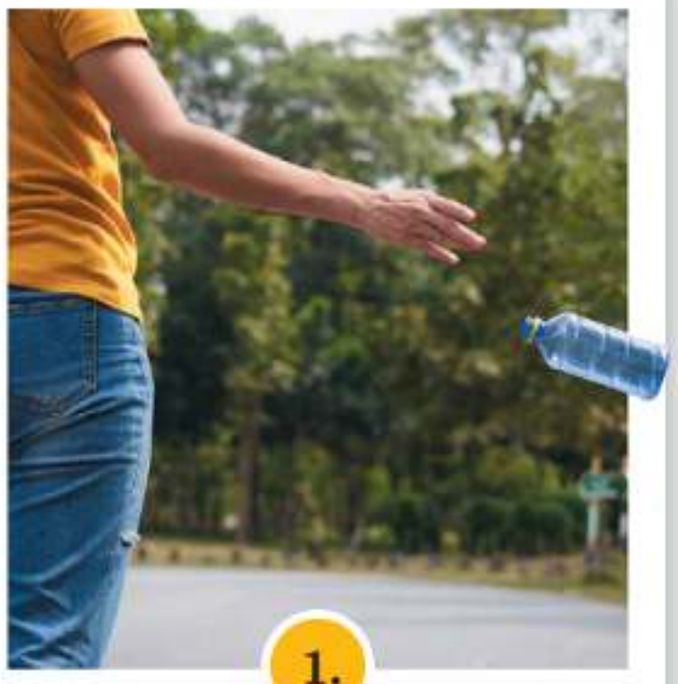

1.

2.

3.

9. Porozmawiajcie o tym, czy dobre obyczaje są potrzebne. Jakie niosą korzyści, a jakie wiążą się z nimi trudności?

10. Przywołaj przykłady sytuacji, w których bohaterowie literaccy lub filmowi musieli zadbać o maniery. Wymień zasady, którymi się kierowali.

Tworzę

11. Napisz krótką historię, w której zaprezentujesz w lekkim tonie jeden z dobrych obyczajów.

12. Zorganizujcie w klasie Tydzień Dobrych Manier. Podzielcie się na cztery grupy. Niech każda z nich zapisze na kartce zadania, które wykażą znajomość dobrych manier. Podzielcie się spostrzeżeniami po zakończeniu pracy.

Sprawdź, co już umiesz

Wskaż poprawne dokończenie zdania.

Osoba mówiąca w wierszu Agnieszki Frączek

A. chętnie słucha udzielanych jej porad.

B. nie zna zasad dobrego zachowania.

C. zachowuje się nienagannie.

D. ucieka przed ludźmi.

Dobre maniery przepustką na uroczysty obiad

Podczas lekcji:

- wymienisz, z jakich okazji zaprasza się innych na uroczysty obiad;
- poznasz zasady właściwego zachowania się przy stole;
- zaproponujesz tematy do rozmowy podczas posiłku;
- napiszesz zaproszenie dla dziadków na urodzinowy poczęstunek.

Na początek

- Powiedz, z jakich okazji wyprawia się odświętne przyjęcia dla rodziny i przyjaciół.

Magdalena Adamska

Redaktorka książek, autorka artykułów i wywiadów prasowych. Skończyła polonistykę i dziennikarstwo na Uniwersytecie Warszawskim. Jako siedmiolatka marzyła o zamieszkaniu w Bullerbyn.

Poznaj autora

Magdalena Adamska

Jak przetrwać uroczysty obiad?

fragmenty

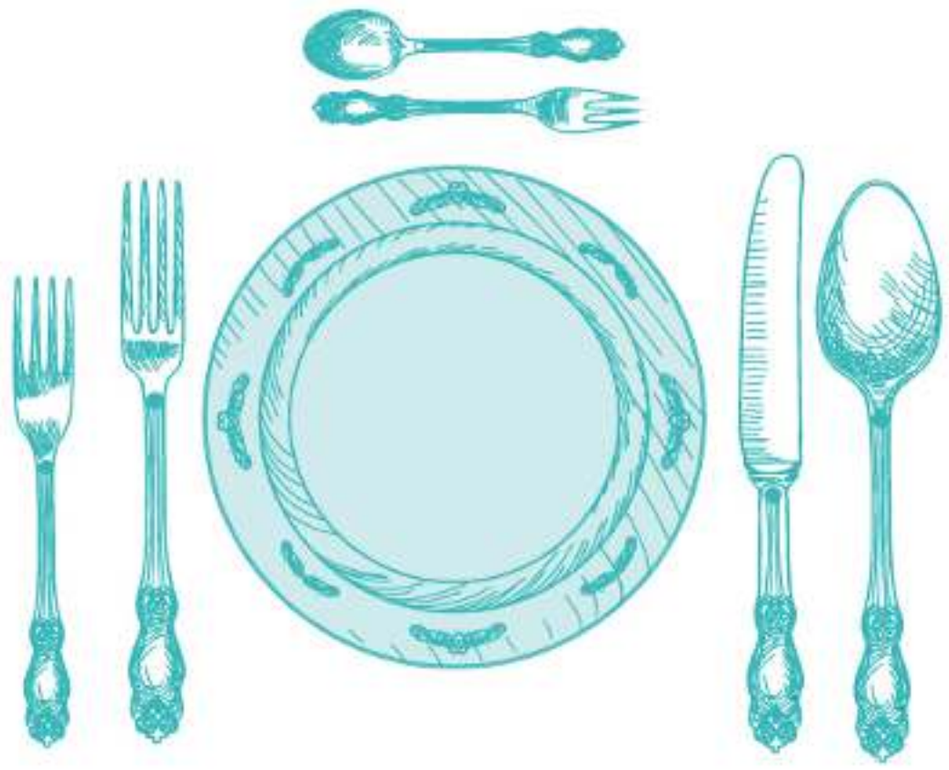

Mimo że większość z was zapewne wolałaby kiełbaski pieczone na ognisku niż uroczysty obiad, to jednak zjedzenie wystawnego posiłku bywa czasem konieczne. Elegancki obiad to nie lada wyzwanie przypominające nieraz bieg z przeszkodami. […] Jeśli więc nie chcesz, żeby przylgnęła do ciebie łatka nieokrzesanego ogra, już dziś rozpocznij stołowy trening.

Większość potraw jadamy za pomocą noża i widelca lub łyżki. Rzecz komplikuje się jednak, gdy na stole pojawiają się różne rodzaje noży, widelców czy łyżek. Ale spokojnie. Jeśli na eleganckim przyjęciu przy swoim talerzu zobaczysz więcej niż jedną łyżkę, jeden nóż i widelec – nie panikuj. Najpierw (do pierwszego z podanych dań) użyj sztućców ułożonych najdalej od talerza. Te, które leżą poziomo u góry, wykorzystasz jako ostatnie – służą do jedzenia deseru.

Sztućce do zadań specjalnych

Pamiętaj, że sztućce przy twoim nakryciu służą tobie i tylko tobie. Nie próbuj nimi sięgać do półmiska czy do cukierniczki – do tego służą osobne sztućce. Porcję warzyw czy mięsa nakładasz sztućcami, które ułożone są przy półmiskach, a cukier z cukierniczki wydobywasz jedynie za pomocą łyżeczki, która jest w cukierniczce. To raczej logiczne, prawda?

[…]

Czego nie robić przy stole

× Opierać się łokciami lub rozkładać [ich] szeroko na stole – pamiętaj, że oprócz ciebie są także inni goście, którzy chcą wygodnie zjeść. […]

× Mlaskać. Mlaskanie przy stole to koszmar senny twoich rodziców.

× Siorbać napojów lub zup. Jeśli potrawa jest za gorąca, po prostu poczekaj, aż przestygnie.

× Mieszać głośno napojów. Nie uwierzysz, jak bardzo odgłos łyżeczki uderzającej o szklankę denerwuje twoich współbiesiadników. […]

× Nakładać z półmiska na swój talerz „na zapas" […].

Magdalena Adamska, *Spoko, poradzę sobie! Niezbędnik nastolatka*

O tekście

1. Wybierz spośród zaproponowanych poniżej tytułów ten, który najlepiej oddaje sens utworu.

Dobre maniery | **Pomocnik kelnera** | **Zasady przy stole** | **ABC dobrego zachowania dla gości** | **Lekcja savoir-vivre'u** | **Obiadowe menu**

2. Wymień te informacje z *Niezbędnika nastolatka*, które były dla Ciebie nowością. Które z nich uważasz za szczególnie przydatne?

poradnik – publikacja, czasopismo, program w telewizji, audycja radiowa podające praktyczne, niezbędne informacje z jakiejś dziedziny

Poradnik zawiera wskazówki, jak się zachować w konkretnych okolicznościach lub jak się czegoś nauczyć krok po kroku. Cechują go rzeczowość, przystępny język, zwięzłość wypowiedzi.

3. Jakich form czasowników do przekazania swoich rad używa autorka? Wyszukaj je w ostatniej części tekstu (*Czego nie robić przy stole*), a następnie zamień w formy 1. osoby liczby mnogiej czasu teraźniejszego. Zapisz je w zeszycie z przeczeniem *nie*. W razie wątpliwości skorzystaj ze słownika ortograficznego.

E

4. Wskaż poprawne dokończenie zdania.

Gdy przy talerzu leży więcej niż jedna para sztućców, pierwsze danie jemy tymi, które leżą

A. z lewej strony talerza.
B. najdalej od talerza.
C. najbliżej talerza.
D. nad talerzem.

5. Obejrzyj zaprezentowane reprodukcje.

a) Opisz, co jest tematem dzieł. Zwróć uwagę na ich tytuły.
b) Wymień osoby uwiecznione na płótnach. Określ, czym się zajmują, jakie są między nimi relacje.
c) Zaproponuj jeden z obrazów jako ilustrację książki Magdaleny Adamskiej.
d) Wyjaśnij, czym się kierowałaś / kierowałeś przy wyborze konkretnego dzieła.

Pieter Bruegel starszy (czytaj: brojgel), *Chłopskie wesele*, 1568, Muzeum Historii Sztuki w Wiedniu

Claude Monet (czytaj: klod mo**ne**), *Obiad*, 1868, Muzeum Fundacji E.G. Bührlego, Zurych (czytaj: birlego, curych)

6. Podaj inne niż w tekście przykłady dobrych obyczajów związanych ze spożywaniem posiłków.

Tworzę

7. Przygotuj na kartce z bloku zaproszenie dla dziadków, w którym poinformujesz ich o uroczystym obiedzie wyprawianym z okazji Twoich urodzin.

8. Dobierzcie się w pary i zaproponujcie tematy, które można poruszyć w rozmowach podczas rodzinnego obiadu.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń poprawność podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Określenia *savoir-vivre* i *bon ton* to synonimy.	P	F
2.	Surówkę ze wspólnego półmiska nabierasz łyżką leżącą po prawej stronie Twojego talerza.	P	F

Soplicowska lekcja dobrych manier

Podczas lekcji:

- przypomnisz sobie fakty z życia Adama Mickiewicza;
- poznasz dawne zwyczaje związane z witaniem gości;
- dowiesz się, jak nazywamy zbiór zasad obowiązujących w konkretnych sytuacjach;
- dowiesz się, czym są rymy, i nauczysz się je rozpoznawać.

Na początek

- W jaki sposób przygotowujesz się na przyjęcie gości? Wymień, co robisz, by odwiedzający dobrze się czuli w Twoim domu.

1798

1823
aresztowanie i zesłanie w głąb Rosji

1829
wyjazd z Rosji

1830
wybuch powstania listopadowego

1831–1832
pobyt w Wielkopolsce

1834
wydanie *Pana Tadeusza*

1855

Adam Mickiewicz (1798–1855)

Poznaj autora

Najwybitniejszy polski poeta urodzony w okresie zaborów w Zaosiu koło Nowogródka (na dawnych ziemiach Wielkiego Księstwa Litewskiego wchodzącego w skład przedrozbiorowej Rzeczypospolitej). Pochodził z rodziny szlacheckiej. Życie tej grupy społecznej, jej obyczaje i piękno ojczystej ziemi opisał w wyjątkowym dziele *Pan Tadeusz* (wydanym w 1834 roku w Paryżu, gdzie poeta przebywał na emigracji). Utwór powstał po upadku powstania listopadowego, które wybuchło w nocy z 29 na 30 listopada 1830 roku i było skierowane przeciwko zaborczej Rosji. Pomysł napisania dzieła zrodził się prawdopodobnie podczas pobytu poety w Wielkopolsce. Mickiewicz pojechał tam, aby przedostać się na tereny objęte powstaniem i wziąć udział w walkach. Do realizacji tego planu nie doszło, poeta przez siedem miesięcy gościł jedynie w kilkunastu zaprzyjaźnionych pałacach i dworach (Śmiełów, Żerków, Choryń, Objezierze, Łukowo), obserwując życie ich mieszkańców. Historię szlachecką opowiedział we 12 księgach wierszem. W utworze Mickiewicz wraca do kraju lat dziecinnych i wyraża swoją tęsknotę za ojczyzną.

Jednym z miejsc barwnie odmalowanych słowem w *Panu Tadeuszu* jest dworek w majątku Soplicowo, należący do Sędziego Soplicy. Gospodarz przez kilka dni przyjmuje tam licznych gości, zapewniając im wszelkie wygody i atrakcje zgodnie z powiedzeniem: *Czym chata bogata, tym rada.*

Adam Mickiewicz

Gospodarstwo

fragmenty

Brama na wciąż[1] otwarta przechodniom ogłasza,
Że gościnna i wszystkich w gościnę zaprasza.

Właśnie dwukonną bryką wjechał młody panek
I obiegłszy dziedziniec, zawrócił przed ganek,
Wysiadł z powozu; konie, porzucone same,
Szczypiąc trawę, ciągnęły powoli pod bramę. […]
Podróżny do folwarku[2] nie biegł sług zapytać;
Odemknął, wbiegł do domu, pragnął go powitać.
Dawno domu nie widział, bo w dalekim mieście
Kończył nauki, końca doczekał nareszcie. […]

Tymczasem na folwarku nie uszło baczności[3],
Że przed ganek zajechał któryś z nowych gości.
Już konie w stajnię wzięto, już im hojnie dano,
Jako w porządnym domu, i obrok[4], i siano;
Bo Sędzia nigdy nie chciał, według nowej mody,
Odsyłać konie gości Żydom do gospody[5].
Słudzy nie wyszli witać, ale nie myśl wcale,
Aby w domu Sędziego służono niedbale;
Słudzy czekają, nim się pan Wojski ubierze,
Który teraz za domem urządzał wieczerzę[6].
On Pana zastępuje i on, w niebytności[7]
Pana, zwykł sam przyjmować i zabawiać gości.
(Daleki krewny pański i przyjaciel domu).
Widząc gościa, na folwark dążył po kryjomu
(Bo nie mógł wyjść spotykać w tkackim pudermanie[8]);
Wdział więc, jak mógł najprędzej, niedzielne ubranie
Nagotowane z rana, bo od rana wiedział,
Że u wieczerzy będzie z mnóstwem gości siedział. […]

„Dobrze, mój Tadeuszu, żeś się dziś nagodził[9]
Do domu, właśnie kiedy mamy panien wiele.
Stryjaszek[10] myśli wkrótce sprawić ci wesele;

1
na wciąż – na oścież

2
folwark – duże gospodarstwo rolne wraz z budynkami

3
nie uszło baczności – nie uszło uwadze, zostało zauważone

4
obrok – pasza dla koni

5
odsyłać… do gospody – w niektórych dworach zaprzęgami gości zajmowali się karczmarze

6
wieczerza – posiłek spożywany wieczorem

7
niebytność – nieobecność

8
puderman – okrycie wkładane na czas prac gospodarskich

9
nagodził się – tu: przyjechał, przybył

10
stryjaszek – stryj, brat ojca

Soplicowo – dworek szlachecki (kadr z filmu *Pan Tadeusz*, 1999, reż. Andrzej Wajda)

Jest z czego wybrać; u nas towarzystwo liczne
Od dni kilku zbiera się na sądy graniczne[11]
Dla skończenia dawnego z panem Hrabią sporu […]".

Sędzia w domu dawne obyczaje chował
I nigdy nie dozwalał, by chybiano względu
Dla wieku, urodzenia, rozumu, urzędu.
„Tym ładem – mawiał – domy i narody słyną,
Z jego upadkiem domy i narody giną".
Więc do porządku wykli[12] domowi i słudzy;
I przyjezdny gość, krewny albo człowiek cudzy,
Gdy Sędziego nawiedził, skoro pobył mało,
Przejmował zwyczaj, którym wszystko oddychało.

Krótkie były Sędziego z synowcem[13] witania:
Dał mu poważnie rękę do pocałowania
I w skroń ucałowawszy, uprzejmie pozdrowił;
A choć przez wzgląd na gości niewiele z nim mówił,
Widać było z łez, które wylotem kontusza[14]
Otarł prędko, jak kochał pana Tadeusza.

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*,
fragmenty księgi I

11
sądy graniczne – sądy składające się z przedstawicieli szlachty; rozstrzygały spory o granice majątków szlacheckich
12
wykli – byli przyzwyczajeni
13
synowiec – syn rodzonego brata
14
kontusz – element stroju szlacheckiego; wierzchnia szata z rozcinanymi rękawami, tzw. wylotami

O tekście

E **1.** Wskaż poprawne dokończenie zdania.
Przedstawiony fragment utworu opisuje

A. niedbałe zachowanie służby.
B. przygotowanie do śniadania.
C. dworek szlachecki oraz jego okolice.
D. zwyczaje związane z przyjmowaniem gości.

E **2.** Dokończ zdanie. Wybierz odpowiedź A albo B i jej uzasadnienie 1., 2. albo 3.
Z tekstu wynika, że Sędzia

A.	był tradycjonalistą,	co potwierdzają słowa:	1.	*Słudzy czekają, nim się pan Wojski ubierze, / Który teraz za domem urządzał wieczerzę.*
B.	podążał z duchem czasu,		2.	*Sędzia nigdy nie chciał, według nowej mody, / Odsyłać konie gości Żydom do gospody.*
			3.	*od rana wiedział, / Że u wieczerzy będzie z mnóstwem gości siedział.*

3. Kim był Wojski i jakie zadania wykonywał we dworze? Zacytuj odpowiedni fragment tekstu.

4. Powiedz, dlaczego Wojski nie wyszedł od razu na spotkanie z przybyłym gościem. O czym świadczyło jego zachowanie?

5. Wyszukaj w utworze wszystkie informacje na temat przybyłego gościa. Narysuj w formie schematu, jakie relacje łączyły go z mieszkańcami Soplicowa.

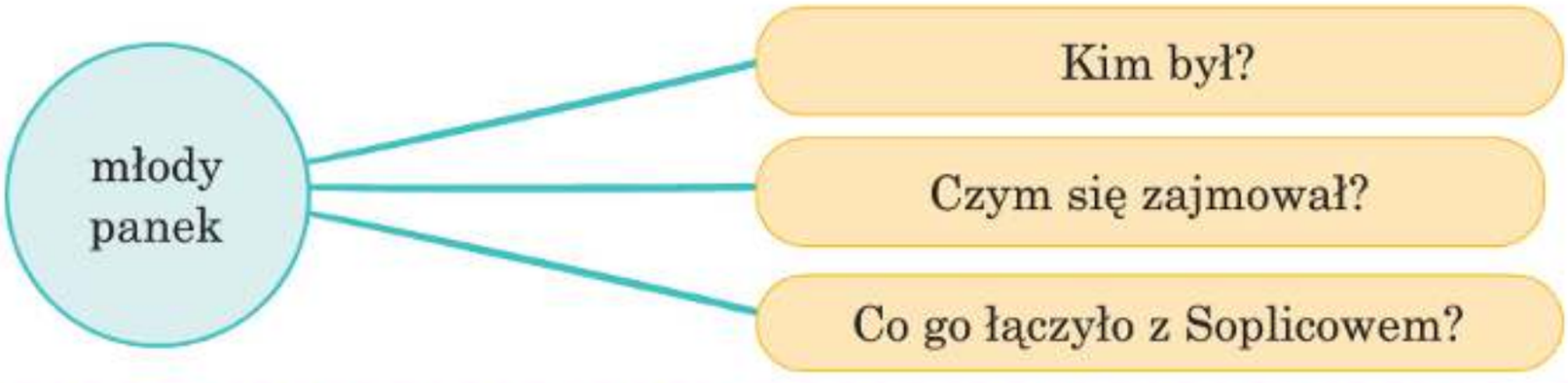

6. Na podstawie przytoczonego fragmentu *Pana Tadeusza* wymień zwyczaje panujące w domu Sędziego, które wskazują na dobre maniery gospodarza.

7. Wyjaśnij, co oznacza podany cytat.

> *I nigdy nie dozwalał, by chybiano względu*
> *Dla wieku, urodzenia, rozumu, urzędu.*

8. Wskaż wers, w którym narrator zwraca się do czytelnika. W jakim celu poeta zastosował taki zabieg?

9. Wyszukaj w wierszu fragment, który wyjaśnia, dlaczego należy dbać o dobre obyczaje. Powiedz, jak Ty go rozumiesz.

10. Dobierzcie się w pary i zbadajcie budowę utworu.

a) Rozdzielcie między siebie po dwa wiersze tekstu. Przeliczcie sylaby w swoich wersach. Czy poszczególne linijki wiersza różnią się długością?

b) Wyszukajcie w tekście pary rymujących się wyrazów.

c) Oceńcie, czy budowa wiersza wpływa na rytm utworu.

Rym – takie samo lub podobne brzmienie zakończeń wyrazów. Rymy najczęściej pojawiają się na końcu wersów w wierszach. Służą m.in. do nadawania rytmiczności wypowiedzi oraz podkreślają znaczenie słów.

*W ślad gospodarza wszystko ze żniwa i z b**oru**,*
*I z łąk, i z pastwisk razem wracało do dw**oru**.*

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, fragment

Tworzę

11. Odgadnij hasła. Wskazane litery, czytane kolejno, utworzą rozwiązanie – słowo oznaczające zbiór zasad obowiązujących w konkretnej sytuacji. Ułóż zdanie z tym wyrazem.

1. D ? — Słodki poczęstunek podawany po obiedzie.
2. D ? — Mężczyzna o nienagannych manierach.
3. M ? — Nie może grać zbyt głośno w miejscu rozmów.
4. P ? — Wymagana, gdy jesteśmy umówieni na określoną godzinę.
5. I ? — Zwyczajowa uroczystość, np. 13 marca – Krystyny.
6. S ? — Rozkładana na kolanach podczas posiłku.
7. K ? — Mile widziany podarunek dla gospodyni.
8. G ? — Strój zakładany przez mężczyzn, składający się ze spodni i marynarki.

12. Wypisz w punktach najważniejsze obowiązki gospodarza podczas przyjmowania gości.

13. Jakimi słowami Wojski mógł przywitać gościa? Podaj propozycje kulturalnego powitania.

14. Podzielcie się na grupy i przygotujcie scenki, w których przedstawicie, jak zgodnie z dobrymi obyczajami należy się przywitać w podanych sytuacjach.

u dentysty

w gabinecie dyrektora szkoły

z rówieśnikami przed lekcją

podczas wizyty u cioci i wujka

15. W internecie pojawiają się komentarze na temat tego, jaki strój obowiązuje podczas przyjmowania gości w domu. Dokończ wypowiedzi uczestników rozmowy. Podaj zarówno argumenty przemawiające za swobodnym stylem, jak i za bardziej eleganckim ubraniem. Wyraź także w grzeczny sposób własną opinię.

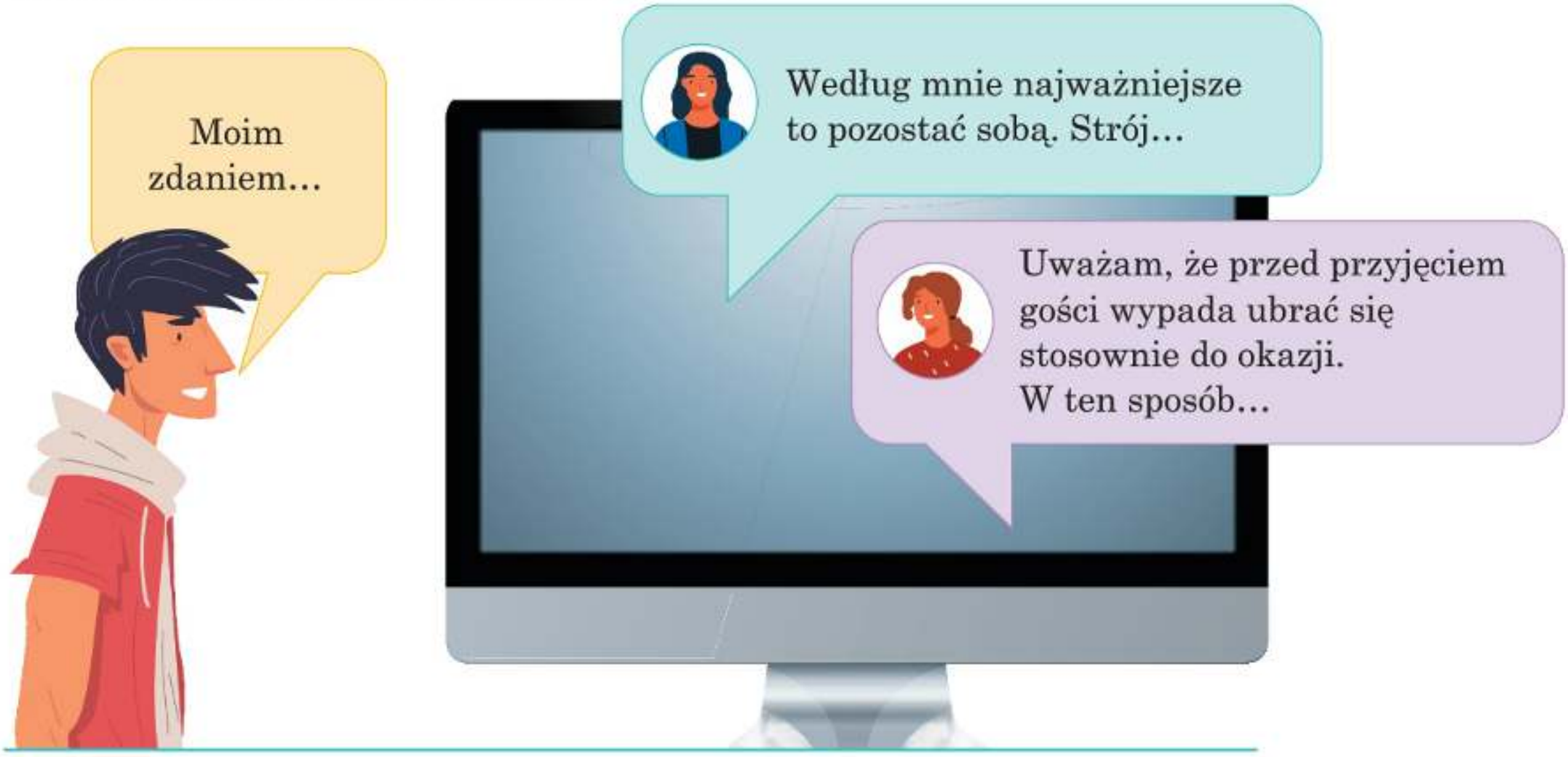

16. Wskaż objaśnienia podanych przysłów. Przedstaw wybrane powiedzenie w formie rebusu.

- Gościnność nawet pana w sługę przemieni.
- Dobrze ten gości traktuje, co wesołość pokazuje.
- Już dziesiąta na zegarze, idą spać gospodarze.
- Jeszcze się taki nie urodził, żeby wszystkim dogodził.
- Czym chata bogata, tym rada.
- Co kraj, to obyczaj.

Należy podzielić się z gośćmi tym, co mamy. • Gospodarz pokazuje, że cieszy się z przybycia gości. • Ludzie mieszkający w różnych miejscach na świecie mają odmienne zwyczaje. • Gospodarz służy gościom, nawet jeśli ma wyższą pozycję społeczną. • Nie należy przeciągać wizyty. • Nawet najlepiej zorganizowane przyjęcie może się komuś nie spodobać.

Sprawdź, co już umiesz

Dokończ zdanie. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Wojski zachował się **A** / **B**, ponieważ na wieść o przybyciu gościa **C** / **D**.

A. właściwie
B. niewłaściwie
C. nie wyszedł od razu go przywitać
D. przebrał się w lepsze ubranie

Podczas lekcji:

Zrób to najlepiej jak potrafisz! Stopniowanie przysłówków

- utrwalisz wiadomości o przysłówku;
- dowiesz się, w jaki sposób stopniuje się przysłówek;
- nauczysz się używać w zdaniach właściwej formy przysłówka.

Na początek

- Dopasuj wyrazy z ramki do podanych zdań.

uważnie • elegancko • przyjaźnie • pozytywnie • punktualnie • godnie

a. Goście przyszli [?] na przyjęcie.

b. Podczas apelu z okazji rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości uczniowie zachowywali się [?].

c. Wszyscy zgromadzeni na balu dobroczynnym byli ubrani [?].

d. Studenci [?] słuchali wykładu profesora.

e. Przechodnie spojrzeli sobie [?] w oczy.

f. Po premierze recenzenci wypowiadali się [?] na temat przedstawienia.

- Wskaż poprawne informacje dotyczące przysłówków. Sylaby zapisane przy właściwych słowach, czytane kolejno, utworzą hasło. Wyjaśnij jego znaczenie.

Przysłówek to [?] część mowy.	odmienna	KO	nieodmienna	STOP
Odpowiada na pytania [?]	jak? gdzie? kiedy?	NIO	jaki? jaka? jakie?	NIU
Przysłówek zwykle łączy się z [?]	czasownikiem	WA	rzeczownikiem	GA
Wiele przysłówków zostało utworzonych od [?]	czasowników	CJA	przymiotników	NIE

Przysłówek, podobnie jak przymiotnik, **podlega stopniowaniu**.

Ze względu na natężenie nazywanej cechy wyróżniamy trzy stopnie przysłówka:

- **równy**, np. wygodnie, tanio;
- **wyższy**, np. wygodniej, taniej;
- **najwyższy**, np. najwygodniej, najtaniej.

Przysłówek, tak jak przymiotnik, stopniuje się w sposób **prosty**, np. ciekawie – ciekawiej – najciekawiej, lub **opisowy** (przez dodanie słów *bardziej / mniej* oraz *najbardziej / najmniej*), np. interesująco – bardziej / mniej interesująco – najbardziej / najmniej interesująco.

Kilka przysłówków stopniuje się **nieregularnie**, np. źle – gorzej – najgorzej, dobrze – lepiej – najlepiej.

Nie stopniują się przysłówki niepochodzące od przymiotników, np. jutro, zawsze.

1. Wypisz z podanych wypowiedzeń przysłówki, a następnie utwórz od nich stopień wyższy i najwyższy. Wyjaśnij znaczenie każdego przysłowia. Zadanie wykonaj w zeszycie.

- Co za dużo, to niezdrowo.
- Ładnemu we wszystkim ładnie.
- Kto późno przychodzi, sam sobie szkodzi.
- Przyjaciela szukaj blisko, wroga – daleko.
- Siedzieć cicho jak mysz pod miotłą.
- Późna zima długo trzyma.

2. Jakimi przysłówkami można uzupełnić podpisy pod zdjęciami? Podaj właściwe formy i określ sposób stopniowania.

1. Matylda zjadła śniadanie [?] ze wszystkich domowników

2. Jędrkowi [?] dźwigać wszystkie książki w plecaku.

3. Dziś Rafał ubrał się [?] niż zwykle.

3. Zapoznaj się z radami dla osób organizujących domowe uroczystości. Utwórz właściwe formy przysłówków podanych w nawiasach i określ typ stopniowania.

1. Zaplanuj spotkanie (dobrze) jak potrafisz.
2. Zaproś gości przynajmniej tydzień (wcześnie).
3. Przygotuj część dań z wyprzedzeniem, aby podczas spotkania (szybko) je zaserwować.
4. Uprzedź sąsiadów, że w dniu imprezy może być (głośno) niż zwykle.
5. Włącz odpowiednią muzykę, aby gościom było (przyjemnie).
6. Zadbaj o to, by każdy czuł się jak (komfortowo).

4. W każdym wierszu tabeli wyszukaj przysłówek, który się nie stopniuje.

a) Wskaż przymiotniki i utwórz od nich przysłówki.

b) Znajdź przysłówki, które stopniują się w sposób opisowy.

złośliwie	pieszo	ochoczo	modnie	naiwny
mądra	boso	pilnie	śpiewnie	subtelnie
krzywo	impulsywne	naprzód	licznie	słono
beztrosko	gniewnie	odpowiedzialni	rzadko	nazajutrz

c) Ułóż krótką historię o dobrych obyczajach, w której użyjesz 5–6 przysłówków z tabeli.

5. Jakie wypowiedzi komentatora sportowego mogłyby się pojawić w dymkach? Zredaguj zdania w taki sposób, aby w każdym znalazł się przysłówek w stopniu wyższym lub najwyższym.

Sprawdź, co już umiesz

Napisz sześć miłych zdań o swojej klasie. W wypowiedzi użyj dwóch przysłówków w stopniu równym, dwóch – w stopniu wyższym oraz dwóch – w stopniu najwyższym.

Podczas lekcji:

Nie zawsze jest nietrudno. Zwykle jest nie najgorzej

- utrwalisz zasady pisowni *nie* z przysłówkami w stopniu równym;
- poznasz zasady pisowni *nie* z przysłówkami w stopniu wyższym i najwyższym.

Na początek

- Wypisz z tekstu w osobnych kolumnach przysłówki z przeczeniem *nie* w stopniu równym, wyższym i najwyższym. Zwróć uwagę, jak je zapisujemy.

W naszej szkole nierzadko celebrujemy ważne uroczystości. Niecierpliwie odliczaliśmy dni do Międzynarodowego Dnia Języka Ojczystego. Pomyliliśmy jednak daty i nieoczekiwanie się okazało, że nie jutro, ale dziś czeka nas niemało atrakcji. Poloniści zorganizowali wiele konkursów. Zmagania zaczęły się od głośnego czytania poezji – uczestnicy wypadli nie najgorzej. Nie najłatwiej było natomiast zwyciężyć w zgadywaniu znaczenia wyrazów przestarzałych. Niektóre słowa brzmiały całkiem niezrozumiale.

Niezwykle dużo emocji wzbudziło szkolne dyktando, ponieważ oprócz uczniów pisali je również nauczyciele innych przedmiotów niż język polski. Aby przejść do finału, uczestnicy mogli popełnić nie więcej niż trzy błędy. Pierwsze miejsce niespodziewanie zajęli wspólnie uczeń klasy 5b oraz pani od historii. Na koniec usłyszeliśmy wspaniałą wiadomość, że niezapowiedziane kartkówki z języka polskiego będą nie częściej niż raz w miesiącu. Niewątpliwie ten dzień będzie niezapomniany nie tylko dla zwycięzców.

***Nie* piszemy łącznie**	***Nie* piszemy rozdzielnie**
▶ z przysłówkami w stopniu równym, np. niedługo niedokładnie niewygodnie	▶ z przysłówkami w stopniu wyższym i najwyższym, np. nie dłużej, nie najdłużej nie dokładniej, nie najdokładniej nie wygodniej, nie najwygodniej ▶ przysłówkami niepochodzącymi od przymiotników, np. nie bardzo, nie dzisiaj, nie teraz

1. Uzupełnij zdania wybranymi przysłówkami, do których dodasz cząstkę *nie*. Jak zapiszesz te wyrazy?

kulturalnie • honorowo • uważnie • celnie • daleko • estetycznie

- Nauczyciel nie mógł przeczytać opowiadania, ponieważ chłopiec zapisał je [?].
- Przyjaciel nie dotrzymał słowa, więc postąpił [?].
- Ten, kto żuje gumę w teatrze, zachowuje się [?].
- Kino znajduje się [?] mojego domu, po drugiej stronie ulicy.
- Ada [?] czytała lekturę, dlatego nie pamiętała imion bohaterów.
- Michał losowo zaznaczał odpowiedzi na teście, jednak strzelał [?].

2. Przeczytaj, jakie wskazówki znalazły dzieci w ciasteczkach przygotowanych z okazji Szkolnego Dnia Dobrych Obyczajów. Wskaż w zdaniach przysłówki, które zapiszemy oddzielnie z cząstką *nie*.

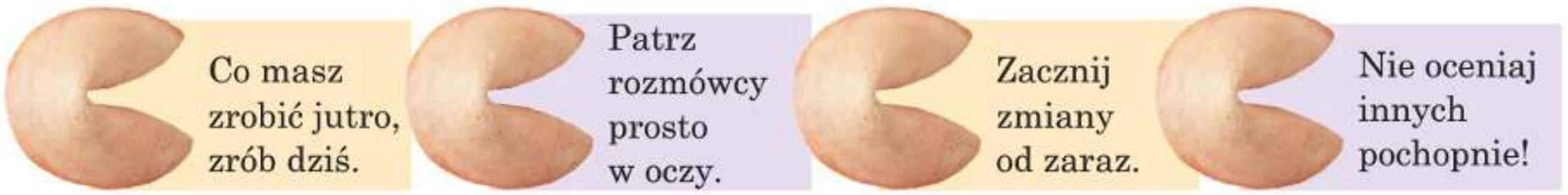

3. Podziel przysłówki na pisane łącznie z przeczeniem *nie* i zapisywane z nim rozdzielnie.

NIE ← NIE →

najwyraźniej • najbliżej • pewniej • prawdziwie • zdrowiej • zawsze • najsmaczniej • gorąco • trwale • najchętniej • przyjemniej • dobitniej • jutro

4. Aby wejść na podium, dzieci muszą podać brakujące formy stopni przysłówków z cząstką *nie*. Pomóż im je uzupełnić. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Sprawdź, co już umiesz

Z podanych cytatów dotyczących dobrych obyczajów wypisz do zeszytu przysłówki. Dodaj do nich przeczenie *nie*.

1. Dżentelmen nie robi niczego, czego nie można by później opowiedzieć w czasie obiadu.
Oscar Wilde (czytaj: oskar łajld)

2. Jak szczęśliwie żyliby niektórzy, gdyby równie mało troszczyli się o sprawy innych ludzi, co o swoje własne.
Georg Christoph Lichtenberg (czytaj: kristof)

3. Grzecznością więcej wskórasz niż surowością.
Ezop

Pasażer pasażerowi nierówny

Podczas lekcji:

- dowiesz się, jakie zachowania w komunikacji miejskiej uważa się za niewłaściwe;
- scharakteryzujesz osoby, które potrafią kulturalnie korzystać z transportu publicznego;
- opracujesz kodeks życzliwego pasażera.

Na początek

- Przeczytaj definicję wyrazu *komunikacja*.

komunikacja

1. środki lokomocji służące do przewożenia osób według ustalonych rozkładów
2. przemieszczanie się ludzi między różnymi miejscami
3. przekazywanie sobie nawzajem informacji
4. łączność między urządzeniami, np. telefonami lub komputerami
5. możliwość przejścia między pomieszczeniami

Dopasuj odpowiednie znaczenia tego wyrazu do podanych zdań.

A. Komunikacja z tobą nie należy do łatwych, zawsze coś ci się nie podoba.

B. Komunikacja bezprzewodowa to wynalazek z początku XX wieku.

C. Te drzwi ułatwią komunikację między pokojem a kuchnią.

D. Do szkoły dojeżdżamy teraz komunikacją miejską.

- Autobus może pojechać tylko tą ulicą, na której zaszyfrowano synonim podanych wyrazów: *przychylność*, *serdeczność*, *dobroduszność*, *sympatia*, *dobroć*, *ciepło*. Odczytaj słowa w labiryncie, przeskakując co drugą literę, i wybierz właściwe.

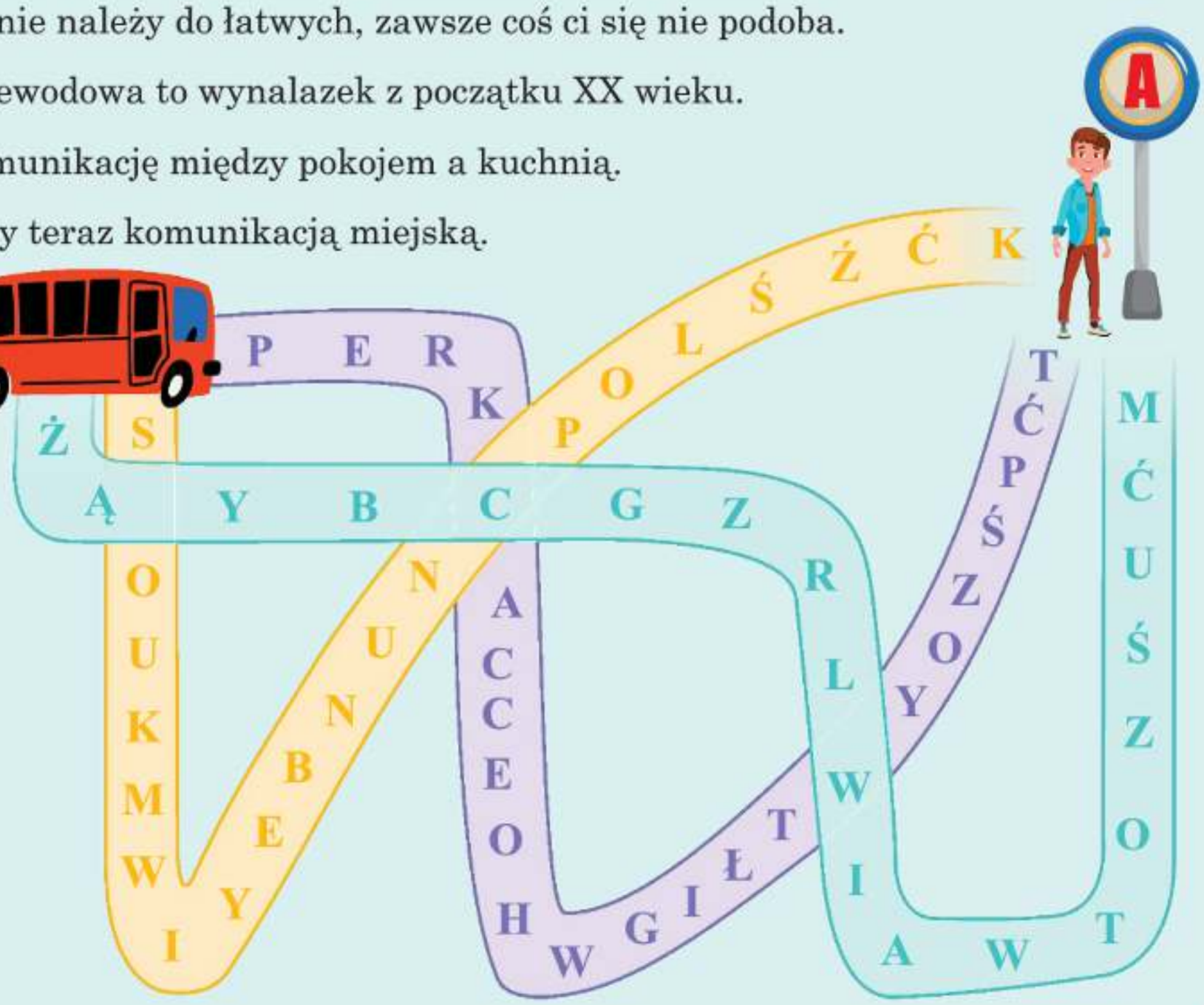

Kilka lat temu w Warszawie przeprowadzono kampanię społeczną *Kierunek życzliwość w komunikacji miejskiej*, której hasło brzmiało: *Bądź życzliwym pasażerem zamiast być monsterem*[1]. Akcja miała zwrócić uwagę na to, jak ważne w czasie podróży jest życzliwe nastawienie względem współpasażerów i pamiętanie o ich obecności. Do walki z niewłaściwym zachowaniem stanęły zabawne stworki wyobrażające niewłaściwe zachowania. Poznajcie je!

Bądź życzliwym pasażerem zamiast być monsterem

Jest mało prawdopodobne, żebyśmy w trakcie podróży do pracy, szkoły lub po zakupy ani razu nie natknęli się na jednego z antybohaterów[2] kampanii. Być może zdarzyło się również, że sami wcieliliśmy się w rolę jednego z nich…

Dzień powszedni, godziny popołudniowego szczytu komunikacyjnego, w pociągu wszystkie miejsca siedzące i część stojących zajęte. Grupa młodych ludzi wraca ze szkoły do domu. Wszyscy „wyposażeni" w telefony komórkowe i słuchawki, z których wydobywa się donośny dźwięk. To **Hałaśniki Głuchawe**! Nie ma znaczenia, czy słuchają hip-hopu, rocka czy jazzu, istotne jest to, że nie tylko najbliżsi współtowarzysze podróży są zmuszeni do wysłuchania koncertu. Odpada drzemka, lektura książki czy praca na komputerze.

Hałaśnik Głuchawy

Hałas, którego jest źródłem, nie pochodzi z jego otworu gębowego, lecz z urządzeń elektronicznych. Nawet jeśli używa słuchawek, pasażerowie są zmuszeni słuchać razem z nim.

– No i słuchaj! Bo ja w czwartki organizuję tzw. obiady czwartkowe. Dziewczyny przyjeżdżają. Ostatnio zrobiłam makaron z kureczkami. Biorę penne[3] i gotuję, a do tego kureczki i śmietanka. Musi być penne, bo moje dzieciaki je uwielbiają. A po obiadku… – milion słów na minutę wypowiadanych podniesionym głosem oznacza, że nieopodal [...] ulokował się **Kłapodziób Wylewny**.

1 *monster* (ang., czytaj: monster) – potwór

2 antybohater – osoba mająca cechy będące zaprzeczeniem cech bohatera

3 penne – makaron w kształcie rurek ciętych po skosie

Kłapodziób Wylewny

Osobnik ten rozmawia przez telefon głośniej niż jakikolwiek inny występujący w komunikacji miejskiej. Porusza tematy, które pasażerów wprawiają w zakłopotanie. To jego sposób na obronę terytorium, nikt wszak koło niego nie chce siedzieć.

Pociąg dojeżdża do popularnej stacji. Wielu pasażerów przygotowuje się do wyjścia, ale niestety szerokie drzwi już dawno przestały takie być, ponieważ znaczną ich część obstawiają **Zastawiacze Olbrzymie**. To osoby, które „boją się" podróżować w głębi pojazdu. Bez względu na to, jak daleko jadą i czy w pojeździe jest tłoczno czy luźno, podróżują „na drzwiach".

Zastawiacz Olbrzymi

Osobnik tego gatunku demonstruje swoje prawo, zajmując zawsze terytorium przy drzwiach, niezależnie od stopnia zatłoczenia pojazdu. Całkowicie blokuje wejście, utrudniając innym pasażerom wchodzenie i wychodzenie.

Miesięcznik Zarządu Transportu Miejskiego,
nr 6 (88), czerwiec 2015

O tekście

1. Jakie zachowania zostały opisane w warszawskiej kampanii *Kierunek życzliwość w komunikacji miejskiej*? Czy zetknęłaś / zetknąłeś się z takimi postawami?

2. Opowiedz, jaki Twoim zdaniem był cel akcji. Czy można wykorzystać jej hasła także w domu i w szkole? Zaproponuj, w jaki sposób.

3. Co myślisz o tego typu przedsięwzięciach? Czy są potrzebne? Uzasadnij swoją odpowiedź.

4. Jakich środków językowych użyli twórcy kampanii? Jak zostali nazwani pasażerowie? Wyjaśnij, od jakich słów powstały imiona potworów.

5. Wymyśl nazwy dla innych monsterów opisanych w akcji.

Tworzę

6. Podzielcie się na dwie grupy. Na podstawie opisów bohaterów kampanii *Kierunek życzliwość w komunikacji miejskiej* sporządźcie kodeks właściwego zachowania się w autobusie, tramwaju lub pociągu. Grupa I używa zdań złożonych z czasownikami w trybie oznajmującym, a grupa II stosuje zdania pojedyncze z czasownikami w trybie rozkazującym.

7. Przedstawcie w formie krótkich scenek, jak można kulturalnie zareagować w podanych sytuacjach.

- Nie możesz się przedostać do kasownika, a chcesz skasować bilet.
- Jest Ci duszno, ale stoisz daleko od okna.
- Masz ciężki plecak, który trzeba położyć na półkę, bo przeszkadza w zatłoczonym pociągu.
- Chcesz wysiąść, ale w drzwiach stoi kilka osób.

8. Wymyśl zabawne imiona dla dwóch pozytywnych postaci podróżujących komunikacją miejską i krótko scharakteryzuj w zeszycie każdą z nich.

9. Podaj litery, których brakuje w podanych wyrazach i wyrażeniach związanych z komunikacją. Jakie zasady rządzą pisownią tych słów?

1. t ymanie baga na siedzenia
2. jazda na łtym świetle
3. p ystanek na ądanie
4. przew z rower w

Sprawdź, co już umiesz

Wyjaśnij, dlaczego warto zachęcać ludzi do zachowania dobrych obyczajów w środkach transportu publicznego.

Podczas lekcji:

Jak uatrakcyjnić opowiadanie? Dialogiem!

- poznasz zasady wprowadzania dialogu do tekstu;
- nauczysz się poprawnie redagować opowiadanie z dialogiem;
- dowiesz się, których znaków interpunkcyjnych użyć, by go zapisać.

Na początek

- Aby dowiedzieć się, kto w przeszłości zajmował się oprawą książek i usuwaniem ich uszkodzeń, odczytaj diagram od końca, przeskakując co drugą literę.

R	K	O	Y	T	G	A	U	G	M	I	U	L	Z	O	F	R	A	T	K	N	B	I

Opowiadanie z dialogiem – opowiadanie (patrz s. 25) wzbogacone rozmowami bohaterów. Redagując ten rodzaj wypowiedzi, należy pamiętać o zasadach wprowadzania dialogu do tekstu i poprawnej interpunkcji.

Mam lekkie pióro

Jak zapisać dialog w opowiadaniu?

1. Każdą wypowiedź bohatera zacznij od nowego wiersza. Poprzedź ją myślnikiem oddzielonym spacją (krótkim odstępem) od następnego wyrazu.

– *Polu, spójrz*! – *powiedziałem któregoś dnia do siostry*.

2. Jeśli komentarz narratora zaczyna się wyrazem wskazującym na mówienie (*powiedziałem, wspomniała, krzyknęli* itp.), oddziel go myślnikiem od wypowiedzi bohatera, zacznij małą literą i zakończ kropką. Jeżeli po komentarzu narratora przytaczasz kolejne słowa tej samej postaci, to wstaw myślnik i zapisz dalszy ciąg wypowiedzi od wielkiej litery. Na końcu kolejnych zdań umieść właściwy znak interpunkcyjny.

– *Niezła kontuzja – przyznałem. – Kto ją tak urządził*?!

3. Jeśli komentarz narratora nie zaczyna się wyrazem wskazującym na mówienie (np. *spojrzałam, zasępił się, odwróciły głowy*), rozpocznij go wielką literą, a poprzedzającą go wypowiedź bohatera zakończ kropką.

– *Nazywam się Jan Nowakowski. – Pan bibliotekarz uśmiechnął się do nas życzliwie.*

4. Komentarze narratora informują nie tylko o czynnościach bohaterów, lecz także o ich przeżyciach oraz myślach.

– *Ojej – powiedziałem z prawdziwym smutkiem, patrząc na kolejną – a ta chyba brała kąpiel*!

Sanatorium dla chorych książek

Pola, moja siostra bliźniaczka, i ja przeprowadziliśmy się niedawno do nowego mieszkania. Poszliśmy też do nowej szkoły. Chcieliśmy się w coś zaangażować, ale nie wiedzieliśmy, od czego zacząć.

– Polu, spójrz! – powiedziałem któregoś dnia do siostry, gdy mijaliśmy bibliotekę szkolną. Na tablicy ogłoszeniowej obok wejścia wisiała kartka:

Drodzy Uczniowie!

Z przykrością zawiadamiam, że spora część naszych książek musiała się udać do sanatorium, by ratować swoje zdrowie… Czekają w nim na Waszą pomoc!

Zapraszam codziennie do biblioteki w godzinach 14–16.

Jan Nowakowski

– Wejdźmy – zaproponowałem.

– Dzień dobry! – przywitaliśmy niemal jednocześnie pana siedzącego za biurkiem. Jako bliźnięta robiliśmy wiele rzeczy naraz.

– Witajcie! Pola i Leopold, prawda? Ja się nazywam Jan Nowakowski. – Pan bibliotekarz uśmiechnął się życzliwie.

– Tak, Pola i Poldek – powtórzyłem nasze imiona, z naciskiem na Poldek, *bo szczerze mówiąc, nie lubię, gdy ktoś się do mnie zwraca: Leopoldzie. – Przyszliśmy w sprawie sanatorium dla książek.*

– Chodźcie ze mną – odrzekł pan Jan i zaprowadził nas do małego pomieszczenia, gdzie w wiklinowych koszach leżały książki. Wszystkie, co dało się zauważyć na pierwszy rzut oka, były w opłakanym stanie.

– Ach, więc tu jest to sanatorium – szepnęła Pola i wzięła do rąk wydanie Opowieści z Narnii. *Rogi książki były pozaginane, a okładka naddarta.*

– Niezła kontuzja – przyznałem. – Kto ją tak urządził?

– Złe obyczaje – odrzekł pan Jan. – Brak szacunku do książek. Spójrzcie, te egzemplarze noszą pamiątki po maśle i czekoladzie… Tę chyba czytał ktoś, kto hoduje myszy, a ta… – Bibliotekarz wybrał z koszyka następną. – Ta była odkładana wierzchem do góry. Zupełnie się rozpadła…

– Ojej – powiedziałem z prawdziwym smutkiem, patrząc na kolejną – a ta chyba brała kąpiel! – Z trudem odczytałem tytuł na okładce.

– A co zrobić z tą? – Pan Jan pokazał pozaginane rogi w Pajączku na rowerze. *– Wystarczyło wziąć zakładkę…*

Pola i ja spojrzeliśmy na siebie. Już wiedzieliśmy, gdzie jest nasze miejsce. Od dzieciństwa lubiliśmy książki. Pomożemy im wrócić do zdrowia!

– A te karteczki? – spytałem, wskazując na koszyk stojący na parapecie.

– To nazwiska czytelników, którzy zwlekają z oddaniem książek… – wyjaśnił pan Jan.

– Dotrzemy do nich! – krzyknęliśmy równocześnie.

Bibliotekarz obserwował nasz entuzjazm. Jeszcze nie wiedział, że wkrótce książki wrócą na półki. A karteczek z najmniejszego koszyczka znacznie ubędzie.

wypowiedzi kolejnych postaci

komentarz narratora związany z mówieniem

komentarz narratora niezwiązany z mówieniem

1. Pola i Poldek skłonili kilkoro dzieci, m.in. Emilkę, do oddania zgubionych książek z biblioteki. W poniższym dialogu dziewczynki z mamą zastąp odpowiednimi czasownikami powtarzające się słowo *powiedziała*.

– *Mamo, mam zmartwienie – powiedziała Emilka.*

– *Co się stało?* – **powiedziała** *mama.*

– *Zgubiłam książkę z biblioteki* – **powiedziała** *dziewczynka.*

– *Ojej* – **powiedziała** *pani Kasia. – To rzeczywiście kłopot. A jaka to książka?*

– Chłopcy z Placu Broni. *Postanowiłam ją odkupić* – **powiedziała** *Emilka. – Ale… moja skarbonka jest pusta…*

– *Myślę, że w tym wypadku ci pomogę* – **powiedziała** *mama.*

– *Jesteś najwspanialsza! Dziękuję*! – **powiedziała** *dziewczynka.*

2. Zapisz w zeszycie dialog między sprzedawczynią w księgarni a Emilką. Zakreśl kolorową kredką miejsca, gdzie wypowiedź bohatera zbiega się z komentarzem narratora. Jakie znaki interpunkcyjne tam postawiłaś / postawiłeś?

3. Uzupełnij w zeszycie podany dialog. Użyj właściwych znaków interpunkcyjnych. Tam, gdzie to konieczne, zapisz wyrazy wielką literą.

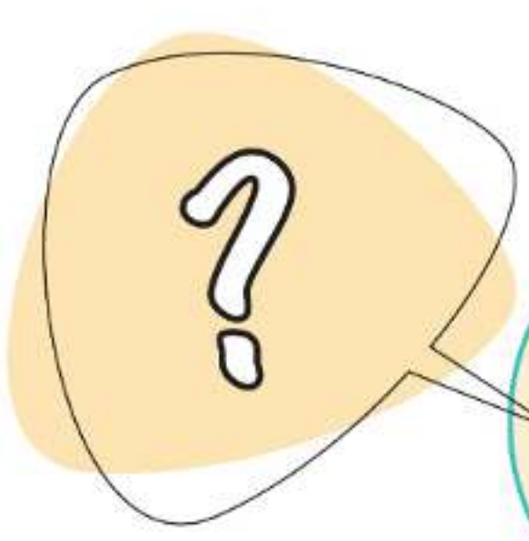

Polu czy możesz mi przynieść pieczątkę biblioteki zapytał pan Jan dziewczynkę.

Ależ oczywiście odparła wesoło uczennica.

Sprawdź, co już umiesz

Napisz opowiadanie z dialogiem, w którym Poldek przedstawi kolegom zasady obowiązujące czytelników korzystających z biblioteki i dobre obyczaje związane z wypożyczaniem książek.

Teatralny savoir-vivre

Podczas lekcji:

- poznasz rodzaje przedstawień teatralnych;
- podasz osoby, które są twórcami widowiska scenicznego;
- wymienisz elementy składające się na spektakl teatralny;
- wyjaśnisz, jak należy się zachowywać w teatrze.

Na początek

- Ania i Wojtek są gotowi do wyjścia na spektakl w teatrze. Powiedz, które z nich ubrało się niestosownie do sytuacji. Wyjaśnij dlaczego.
- Opowiedz, co według Ciebie sprawia, że wizyta w teatrze jest wyjątkowa. Jeśli to możliwe, odwołaj się do własnych doświadczeń.

Przedstawienie teatralne – widowisko, w którym aktor odgrywa na żywo rolę dla publiczności.

1. Dopasuj każdą ilustrację do nazwy widowiska teatralnego i jego definicji.

1. teatr dramatyczny

A. przedstawienie z wykorzystaniem płaskich kukiełek rzucających cień na specjalny ekran

2. opera

B. treść widowiska jest przekazywana za pomocą tańca w postaci układów choreograficznych

3. balet

C. dzieło, w którym aktorzy odgrywają swoje role, używając głosu, mimiki, gestów

A. pantomima

D. role aktorów odgrywają w nim lalki, a aktorzy, manipulują

B. teatr lalkowy

E. dzieła wymagające łączenia sztuki muzyki, tańca i gry aktorskiej

C. teatr cieni

F. aktorzy w tym rodzaju przedstawienia nie używają głosu; wypowiadają swoje kwestie mimiką i gestem

2. Wymień rodzaje przedstawień teatralnych, z którymi zetknąłeś się i zastanów się, co to są za pary.

Twórcy i odbiorcy w obrębie teatralności

- reżyser – opracowuje koncepcję sztuki i dyryguje, jak aktorzy powinni grać odpowiednio do scenariusza
- aktor – wcielił się w bohaterów spektaklu...
- widz – odbiorca przedstawienia w budynku teatru na żywo lub w domu, na ekranie telewizora, bądź komputera.

3. Wymień, jakie cechy powinien mieć aktor, aby dobrze odgrywał role w przedstawieniach.

Aby powstało widowisko teatralne, potrzebne są:

- gra aktorska – sposób przedstawienia oczekuje od aktora, że będzie on w stanie odgrywania roli aktor musi odpowiednio modulować głos lub posługiwać się gestami, aby widzowie otrzymywali charakter postaci, którą gra;
- scenografia – przedstawia otoczenie, w którym rozgrywa się akcja, np. wnętrze budynku, ulica, krajobraz, oświetlenie;
- kostium – strój, w którym aktor wystąpi na scenie; dzięki kostiumowi widz może zobaczyć, w jakim czasie rozgrywa się akcja, np. wnętrze budynku, ulica, krajobraz, oświetlenie;
- rekwizyty – przedmioty wykorzystywane przez aktorów na scenie, mogą być przedmiotami użytkowymi lub przygotowanymi specjalnie na potrzeby spektaklu, na które wykonuje się z drewna i papierowego mocnego płótna.

4. Z przedstawionych poniżej zdjęć wybierz to, które Cię najbardziej zaciekawiło. Puść wodze fantazji i na podstawie gry aktorskiej, kostiumów i rekwizytów odgadnij, czego mogła dotyczyć sztuka, z której pochodzi fotografia.

1.

2.

3.

4.

5. Porozmawiajcie w grupach o tym, jak należy się zachowywać w teatrze. Zapiszcie w punktach pięć najważniejszych zasad, a następnie porównajcie je z ustaleniami innych zespołów.

6. Przygotujcie inscenizację wybranego mitu greckiego. Zdecydujcie, jaki rodzaj spektaklu będzie dla Was najbardziej odpowiedni.

7. Sprawdź w internecie repertuar teatru dla dzieci w Twoim mieście lub najbliższej miejscowości. Zapisz tytuł przedstawienia, które Cię zainteresowało, podaj nazwiska reżysera i aktorów.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Widzowie, idąc do teatru, mogą włożyć dowolny strój.	P	F
2.	Kostiumy i rekwizyty są częścią scenografii.	P	F

Podczas lekcji:

Niezły numer z tego liczebnika!

- przypomnisz sobie wiadomości o liczebniku;
- poznasz liczebniki ułamkowe, nieokreślone i zbiorowe;
- nauczysz się rozróżniać poszczególne rodzaje liczebników.

Na początek

- Wypisz z tekstu osobno liczebniki główne i porządkowe.
  - **a)** Na jakie pytania odpowiadają pierwsze, a na jakie – drugie?
  - **b)** Przez co się odmieniają oba typy liczebników?
  - **c)** Odmień wybrany liczebnik główny i porządkowy.
  - **d)** Jakie informacje dzięki nim otrzymujemy?

Dwudziestego pierwszego marca obchodziliśmy Święto Wiosny. Wszyscy przyszli o ósmej, nie było jednak zwykłych lekcji. Z okien drugiego piętra szkoły zwisały girlandy kwiatów, a z czterech głośników rozlegał się śpiew ptaków. Uczniowie przebrali się w stroje w wiosennych kolorach. W klasach pierwszych, drugich i trzecich dominowały odcienie zieleni. Czwartym, piątym i szóstym klasom przypadł kolor żółty, a siódmym i ósmym – czerwony. Na boisku zorganizowano bieg na sześćdziesiąt i czterysta metrów z kwiatem w dłoni. Szkoda, że taki dzień jest tylko raz w roku…

1. Znajdź w dymkach wyrazy określające ilość lub liczbę.

Oprócz **liczebników głównych** i **porządkowych** używamy też **liczebników ułamkowych**, **nieokreślonych** i **zbiorowych**.

- **Liczebniki ułamkowe** – nazywają liczby niecałkowite, np. trzy czwarte, półtora.
- **Liczebniki nieokreślone** – oznaczają niekonkretną wartość, np. mnóstwo, kilkanaście.
- **Liczebniki zbiorowe** – mówią o liczbie obiektów nazywanych przez rzeczowniki, które:
  - nie mają liczby pojedynczej, np. dwoje skrzypiec, ośmioro drzwi;
  - wskazują na osoby różnej płci, np. troje uczniów, jedenaścioro uczestników (kobiet i mężczyzn);
  - określają istoty niedorosłe, np. siedmioro kurcząt, dziewiętnaścioro dzieci.

2. Podaj liczebniki, którymi należy uzupełnić podpisy pod zdjęciami.

? strażacy

? bułki

? wędkarze

? wielbłądy

Piszę i mówię poprawnie

Z rzeczownikami rodzaju męskiego oznaczającymi ludzi liczebników *dwa*, *trzy* i *cztery* można użyć dwojako:

- **Dwaj** (trzej / czterej) uczniowie **rozmawiali**.
- **Dwóch** (trzech / czterech) uczniów **rozmawiało**.

Należy pamiętać o zastosowaniu odpowiednich form orzeczenia.

3. Użyj obu podanych sposobów zapisu liczebników do ułożenia zdań o:

a) 2 kolegach, którzy umawiają się na mecz;

b) 3 nauczycielach, którzy pojechali na wycieczkę;

c) 4 lekarzach, którzy przyjmą wszystkich pacjentów.

4. Zastąp pogrubione liczby liczebnikami nieokreślonymi.

Lot samolotem z Warszawy do Nowego Jorku trwa **10** godzin.

Koliber wykonuje skrzydłami **200** ruchów w ciągu sekundy.

Serce dorosłego człowieka uderza około **70** razy na minutę.

Piszę i mówię poprawnie

Odmiana liczebników zbiorowych przez przypadki:

M. troje uczniów
D. trojga uczniów
C. trojgu uczniom
B. troje uczniów
N. trojgiem uczniów
Ms. o trojgu uczniach
W. troje uczniów

W **wielowyrazowych liczebnikach zbiorowych** odmieniamy **dwa ostatnie elementy** (dziesiątki i jednostki), np. tysiąc dwieście trzydzieścioro sześcioro uczniów. Można też odmienić tylko **ostatni element** (jednostki), np. trzydzieści sześcioro uczestników.
Nie odmienia się wyraz *jeden* znajdujący się w takim liczebniku, np. trzydzieścioro jeden dzieci.

5. Ilu podopiecznych znajduje się w Klinice Małych Zwierząt? Podaj właściwe formy liczebników zbiorowych oraz rzeczowników.

(4) źrebię
(3) kocię
(16) cielę

(22) gęsię
(7) jagnię
(2) lisię

6. Zapisz słownie poprawną formę liczebnika w podanych zestawieniach.

9 sań • **11** graczy (chłopców) • **5** wideł • **32** kursantów (dziewcząt i chłopców)

7. Podaj poprawną formę liczebników zbiorowych oraz określanych przez nie rzeczowników.

- Przyglądam się (5 / dzieci).
- Do szkoły przyszło (35 / rodzice).
- Na Facebooku mam (51 / znajomi).
- Z radiowych porad skorzystało (2534 / słuchacze).
- Rozmawialiśmy wczoraj o (25 / artyści).

8. W albumie o Polsce Kajtek znalazł kilka ciekawostek. Przeczytaj na głos wszystkie pojawiające się w tekście liczebniki oraz określ ich typ.

- Polskę zamieszkuje 37 827 000 osób.
- Na terenie naszego kraju jest kilkanaście obiektów wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO.
- Najwyższy szczyt w polskich Tatrach wznosi się na wysokość 2499 metrów.
- Olga Tokarczuk jest 5. polską laureatką Literackiej Nagrody Nobla.
- Wojciech Fortuna, Kamil Stoch, Justyna Kowalczyk i Zbigniew Bródka to 4 reprezentantów Polski, którzy wywalczyli łącznie 7 złotych medali na zimowych igrzyskach olimpijskich.

Rysy

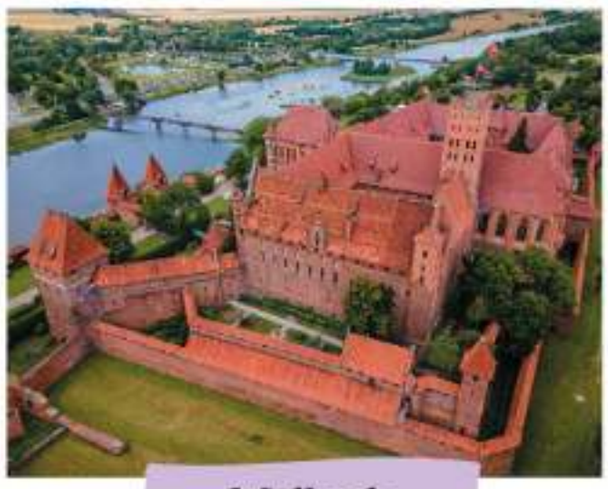

Malbork

Olga Tokarczuk

9. Na podstawie informacji z rozkładu jazdy pociągów odpowiedz pełnym zdaniem na każde z pytań. Odpowiedzi zapisz w zeszycie. Podkreśl w nich liczebniki.

ODJAZDY

czas	pociąg nr	do	peron	uwagi
6:45	22139	LUBLIN	4	przewóz rowerów
11:25	48974	KATOWICE	2	bilety w I klasie z 20-procentową zniżką
15:09	56565	GDYNIA GŁÓWNA	1	ostatnie 7 miejsc
18:37	19009	SUWAŁKI	3	wyłącznie przedziały sześcioosobowe

- O której godzinie odjeżdża pociąg do Gdyni?
- Ilu maksymalnie pasażerów może podróżować w przedziałach w pociągu do Suwałk?
- Ile biletów na pociąg do Gdyni pozostało w sprzedaży? (Odpowiedz, używając liczebnika nieokreślonego).
- Jaki ułamek ceny biletu stanowi zniżka na przejazd do Katowic?
- Z którego peronu odjeżdża pociąg nr 48974?
- Jakim numerem został oznaczony pociąg do Lublina?

10. Popraw błędne liczebniki w przysłowiach i powiedzeniach. Określ typ liczebników.

- Ciekawość to trzeci stopień do piekła.
- Być ósmym kołem u wozu.
- Robić coś na ćwierć gwizdka.
- Dzielić włos na dwoje.
- Być w pierwszym niebie.
- Do tanga trzeba sześciorga.

11. Dopasuj typy liczebników do przykładów zapisanych obok wersów wyliczanki. To Ci pomoże ułożyć tekst wierszyka we właściwej kolejności.

- zbiorowy / ułamkowy
- główny / porządkowy
- nieokreślony / zbiorowy
- porządkowy / porządkowy
- ułamkowy / główny
- zbiorowy / porządkowy
- główny / ułamkowy

A. Toczył zając wielką dynię — tysiąc jeden / czterdzieste

B. Pękła dynia mu na pół! — dwudziesta pierwsza / dwutysięczny

C. Raz, dwa, trzy! Ile pestek zbierzesz ty? — jeden / ćwierć

D. Przez tropiki, przez pustynię — pięćdziesięcioro / jedna druga

E. Pestki z niej się wysypały — dwie trzecie / tysiąc dziewięćset osiem

F. Więc je zbierał przez dzień cały — dwoje / osiemdziesiąty czwarty

G. Toczył, toczył dynię w dół — trochę / pięcioro

Sprawdź, co już umiesz

Odpowiedz na pytania dotyczące ilustracji, używając odpowiednich rodzajów liczebników.

- Ilu uczniów bierze udział w wycieczce?
- W którym rzędzie stoi dziewczynka z niebieskim plecakiem?
- Którą osobą w rzędzie, licząc od prawej, jest ta dziewczynka?
- Ile rzeźb widać na fotografii?
- Ilu dorosłych znajduje się w sali muzealnej?

DOBRE OBYCZAJE
Podsumowanie rozdziału IV

Sprawdź, co już umiesz

Wykonaj zadania i zdobądź tytuł mistrza dobrych obyczajów.

1.

Przeczytaj, jakie znaczenia ma wyraz *etykieta* w słowniku języka polskiego.

1. nalepka na towarze zawierająca cenę, skład, datę ważności
2. sposób zachowania obowiązujący w jakiejś grupie
3. powierzchowna opinia o kimś

W którym z podanych zdań użyto wyrazu *etykieta* w znaczeniu 2.?

A. Chciał zerwać z etykietą słabego zawodnika.

B. Z etykiety dowiedział się, że nie powinien jeść tej zupy.

C. Znali etykietę, ale w ogóle się nią nie przejmowali.

D. Należy czytać etykiety zamieszczone na produktach.

2.

Wymień, jakie dobre obyczaje zostały przedstawione na ilustracjach. W wypowiedzi zastosuj cztery przysłówki, w tym co najmniej jeden pochodzący od przymiotnika.

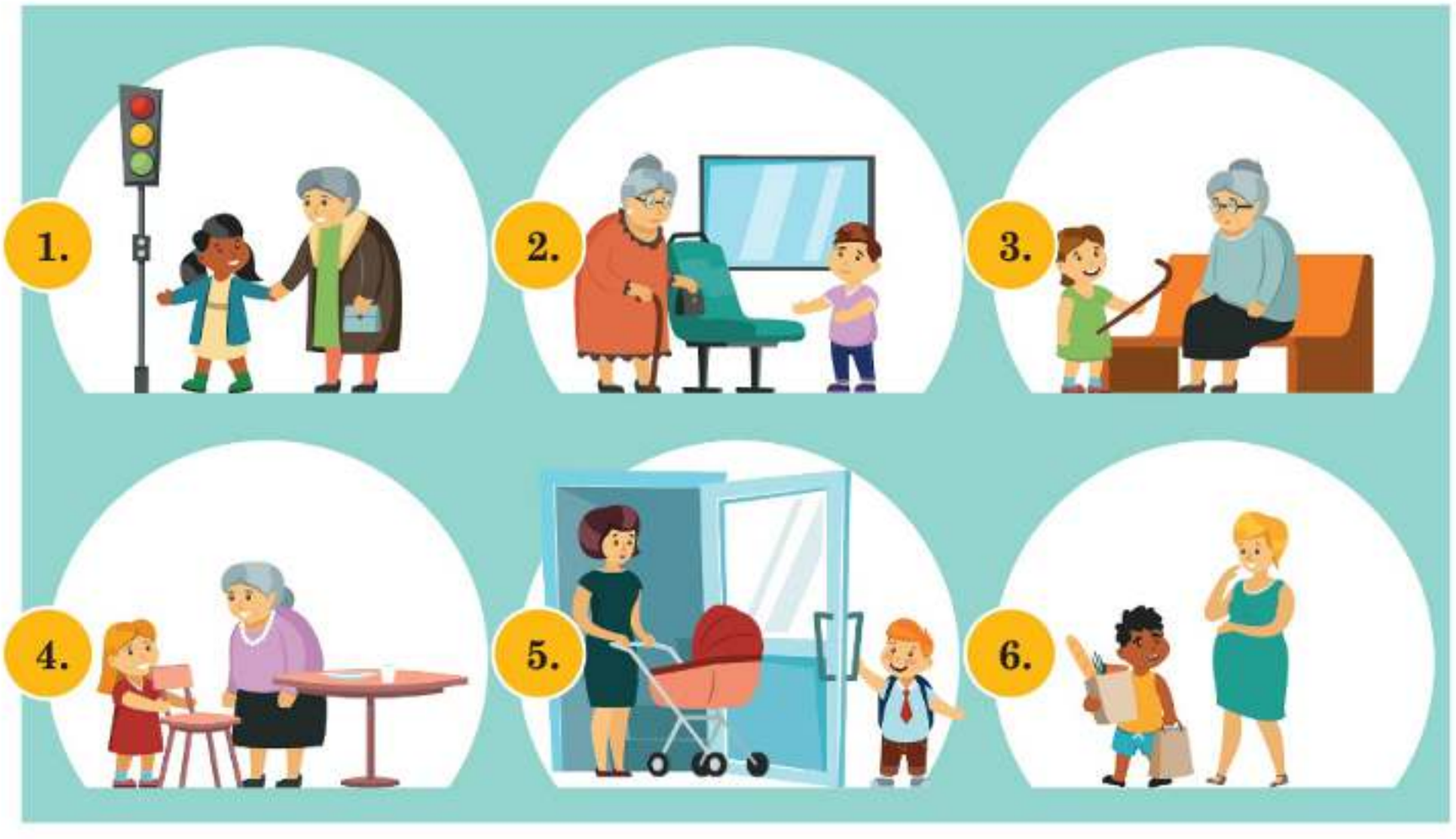

3. Wybrany przysłówek z zadania 2. zapisz w stopniu wyższym i najwyższym.

4. Wymień zwyczaje, które pielęgnował w swoim domu Sędzia Soplica.

5. Z podanego fragmentu *Pana Tadeusza* wypisz wszystkie rymujące się wyrazy.

Więc do porządku wykli domowi i słudzy;
I przyjezdny gość, krewny albo człowiek cudzy,
Gdy Sędziego nawiedził, skoro pobył mało,
Przejmował zwyczaj, którym wszystko oddychało.

6. Napisz pięć zdań o sobie. W każdym wypowiedzeniu użyj innego typu liczebnika.

7. Wybierz jedną z ilustracji i wymień co najmniej trzy zasady właściwego zachowania się w sytuacji, którą przedstawia.

1.

2.

3.

8. Napisz opowiadanie z dialogiem, które udowodni, że warto zachowywać dobre obyczaje. Rozpocznij od słów: *Zaczęło się niewinnie, ale szybko się okazało, że…*

To już wiesz

Adam Mickiewicz, *Gospodarstwo*

PAN TADEUSZ

fragment

Pojęcia

RYM

identyczne lub podobne brzmienie zakończeń wyrazów

Proszę pana, pewna kwoka
Traktowała świat z wysoka
I mówiła z przekonaniem:
– Grunt – to dobre wychowanie!

Jan Brzechwa, *Kwoka* (fragment)

PRZEDSTAWIENIE TEATRALNE

- gra aktorska
- scenografia
- kostium
- rekwizyt

TWÓRCY I ODBIORCY DZIEŁA TEATRALNEGO

reżyser — aktor — widz

Formy wypowiedzi

opowiadanie z dialogiem — **dialog w opowiadaniu**

- ożywia akcję
- charakteryzuje bohaterów
- informuje o sytuacji

Ortografia

Pisownia *nie* z przysłówkami w stopniu

- równym
- wyższym
- najwyższym

niedobrze → nie lepiej → nie najlepiej

Nauka o języku

STOPNIOWANIE PRZYSŁÓWKÓW

- grzecznie → grzeczniej → najgrzeczniej
- komfortowo → bardziej / mniej komfortowo → najbardziej / najmniej komfortowo
- dobrze → lepiej → najlepiej

LICZEBNIK

- **główny** cztery
- **porządkowy** czwarty
- **nieokreślony** kilka
- **ułamkowy** jedna czwarta
- **zbiorowy** czworo

ROZDZIAŁ V

NAUKA I ZABAWA

I śmiech niekiedy może być nauką...

Ignacy Krasicki

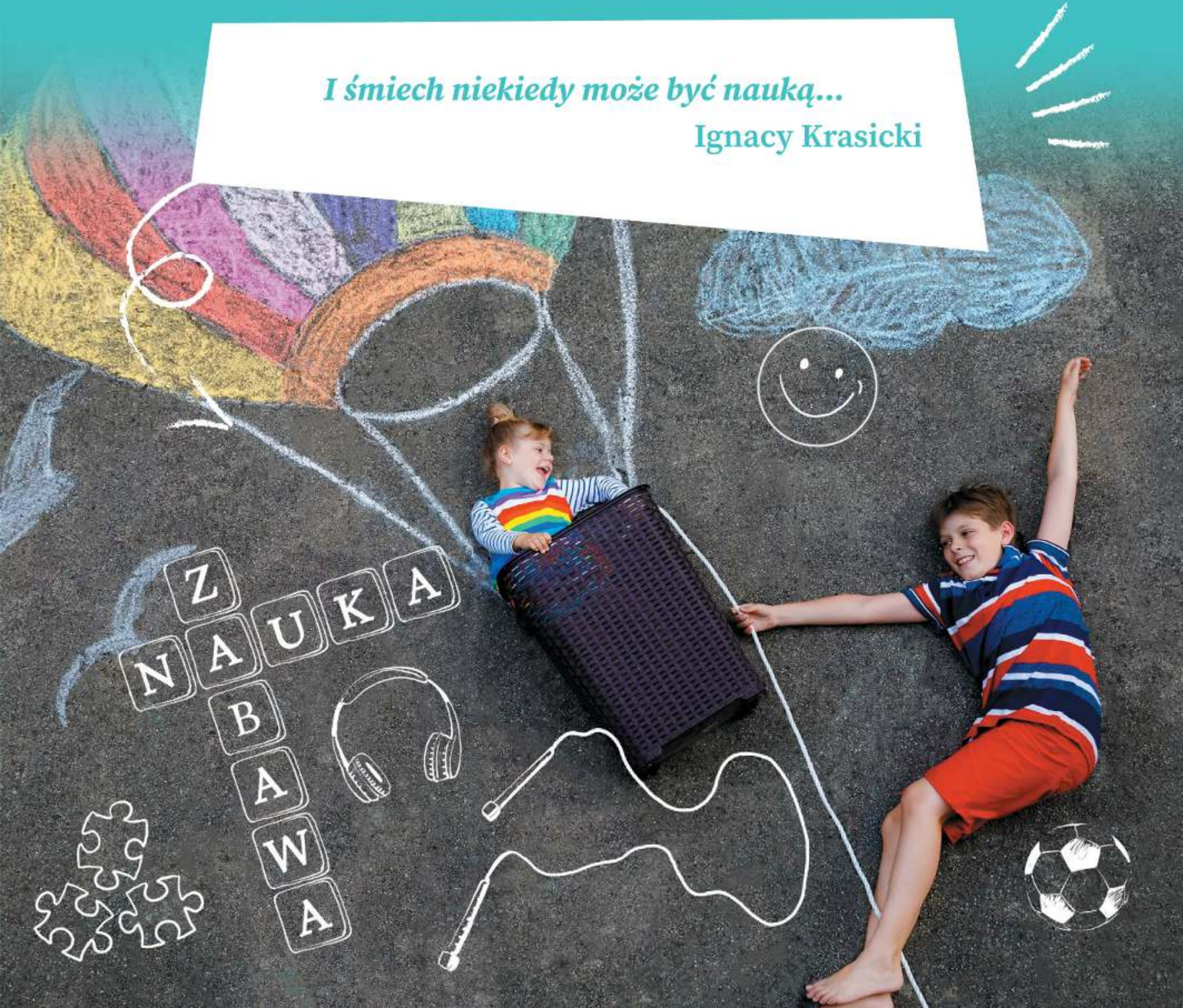

O pewnej czapli

Podczas lekcji:

- scharakteryzujesz bohaterów bajek Ignacego Krasickiego;
- przypomnisz sobie, czym jest uosobienie;
- przytoczysz słowa utworu stanowiące morał;
- dowiesz się, jakie są cechy bajki jako gatunku literackiego.

Na początek

- Czym się różnią przedstawione sposoby zwracania uwagi? W którym z nich nauka łączy się z zabawą? Uargumentuj swoje zdanie.

- Podaj przykład sytuacji, w której nauczyłaś / nauczyłeś się czegoś dzięki zabawie.

1735

1772
I rozbiór Polski

1775
debiut

1771–1782 lub 1788
uczestnictwo w obiadach czwartkowych

1779
wydanie *Bajek i przypowieści* oraz *Satyr*

1795
III rozbiór Polski

1801

Ignacy Krasicki (1735–1801)

Poznaj autora

Poeta, zwany księciem poetów polskich, prozaik, publicysta, twórca encyklopedii *Zbiór potrzebniejszych wiadomości*, biskup warmiński i arcybiskup gnieźnieński. Był współpracownikiem ostatniego króla Polski – Stanisława Augusta Poniatowskiego. Uczestniczył w organizowanych przez niego obiadach czwartkowych (spotkaniach poświęconych literaturze i nauce, które odbywały się od 1771 r. na Zamku Królewskim lub w Łazienkach w Warszawie). Zadebiutował w 1775 r. utworem *Myszeida*, którego częścią był popularny *Hymn do miłości ojczyzny*. W satyrach i bajkach krytykował wady i niewłaściwe postępowanie ludzi. Był też twórcą pierwszej nowożytnej powieści polskiej *Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki*. Publikował w czasopiśmie „Monitor", opowiadającym się za reformami państwa.

Ignacy Krasicki

Czapla, ryby i rak

Czapla stara, jak to bywa,
Trochę ślepa, trochę krzywa,
Gdy już ryb łowić nie mogła,
Na taki się koncept wzmogła[1].
Rzekła rybom: „Wy nie wiecie,
A tu o was idzie przecie".
Więc wiedzieć chciały,
Czego się obawiać miały.
„Wczora
Z wieczora
Wysłuchałam, jak rybacy
Rozmawiali: Wiele pracy
Łowić wędką lub więcierzem[2];
Spuśćmy staw, wszystkie zabierzem[3],
Nie będą mieć otuchy,
Skoro staw będzie suchy".
Ryby w płacz, a czapla na to:
„Boleję nad waszą stratą,
Lecz można temu zaradzić
I gdzie indziej was osadzić;
Jest tu drugi staw blisko,
Tam obierzcie siedlisko[4].
Chociaż pierwszy wysuszą,
Z drugiego was nie ruszą".
„Więc nas przenieś" – rzekły ryby.
Wzdrygnęła się czapla niby;
Dała się na koniec użyć,
Zaczęła służyć.
Brała jedną po drugiej w pysk, niby nieść mając,
I tak pomału zjadając.
Zachciało się na koniec skosztować i raki.
Jeden z nich, widząc, iż go czapla niesie w krzaki,
Postrzegł zdradę, o zemstę się zaraz pokusił[5];
Tak dobrze za kark ujął, iż czaplę udusił.
Padła nieżywa:
Tak zdrajcom bywa.

1
Na taki się koncept wzmogła – wpadła na taki pomysł

2
więcierz – rodzaj sieci do łowienia ryb

3
zabierzem – zabierzemy

4
siedlisko – miejsce zamieszkania

5
pokusić się o coś – odważyć się na coś niebezpiecznego

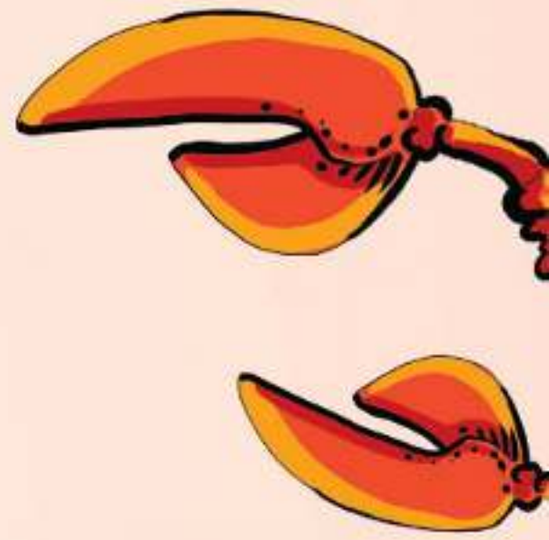

O tekście

1. Przedstaw bohaterów utworu Ignacego Krasickiego.

a) Kogo Ci przypominają? Co o tym świadczy?

b) Podaj nazwę środka stylistycznego, poznanego w klasie czwartej, którego poeta użył do przedstawienia tych bohaterów.

2. Przygotuj szczegółowy plan wydarzeń opisanych w wierszu. Zredaguj go w formie równoważników zdań.

3. Opowiedz, na jaki pomysł wpadła czapla. Czy jej plan się powiódł?

4. Podzielcie się na dwie grupy i przeprowadźcie postępowanie sądowe. Jedna grupa oskarża raka, a druga go broni. W swoich mowach podajcie argumenty, które dowiodą, że bohater zawinił, lub zdejmą z raka odpowiedzialność za śmierć czapli.

Bank słówek

- Oskarżam raka o śmierć czapli. • Rak zawinił, ponieważ… • Proszę o uniewinnienie raka. • Rak postąpił słusznie, ponieważ… • Chcę się odnieść do… • Po pierwsze… • Po drugie… • Na koniec

5. Które z podanych cech można przypisać poszczególnym bohaterom bajki? Dopasuj wybrane wyrazy do podanych postaci.

1.

2.

3.

naiwność • refleks • domyślność • dwulicowość • łatwowierność • zręczność • przytomność umysłu • bezduszność • uległość • odwaga

6. Zbadaj, jak jest zbudowany tekst. Pomogą Ci w tym poniższe pytania.

a) Czy utwór dzieli się na strofy?

b) Czy wersy są jednakowej długości?

c) Które wyrazy się rymują?

Bajka – krótki utwór literacki, często wierszowany. Zawiera **morał**, czyli pouczenie podane wprost lub naukę wypływającą z treści. Prosta, zarysowana szkicowo historia, często opowiedziana w zabawny sposób, służy pokazaniu praw rządzących światem. Bohaterami bajek najczęściej są zwierzęta, którym autor nadał ludzkie cechy.

7. Określ, czy na podstawie utworu można dokładnie opisać bohaterów i okoliczności zdarzenia.

8. Przytocz fragment tekstu będący morałem. Czego uczy bajka Ignacego Krasickiego?

Tworzę

9. Utwór *Czapla, ryby i rak* powstał w XVIII w. Czy Twoim zdaniem nadal jest aktualny? Swoje refleksje zanotuj w zeszycie.

10. Napiszcie w parach SMS skierowany do ryb, w którym ostrzeżecie je przed czaplą.

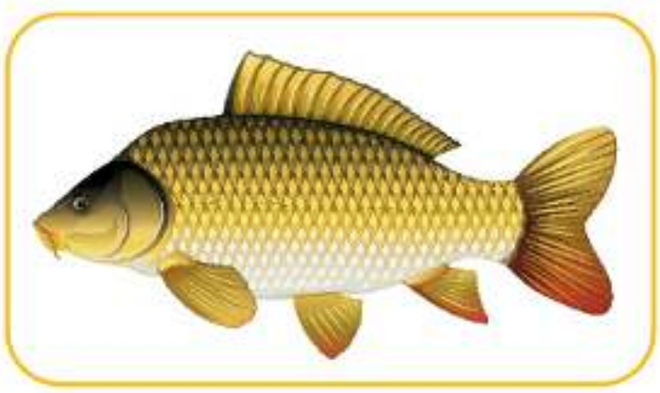

Sprawdź, co już umiesz

Wskaż wszystkie zdania, które można odnieść do bajki Krasickiego.

A. Ma charakter pouczający.

B. Jest tekstem wierszowanym.

C. Bohaterowie utworu używają magii.

D. Jego przesłanie ma rozbawić czytelnika.

E. Przestrzega przed nagannym zachowaniem.

F. Zło zostaje ukarane, a uczciwość – nagrodzona.

G. Opisane w tekście zwierzęta zachowują się jak ludzie.

H. Szczegółowo przedstawia bohaterów i okoliczności wydarzeń.

Podczas lekcji:

Portretujemy słowem

- dowiesz się, jak opisać reprodukcję;
- poznasz słownictwo ułatwiające analizę obrazu;
- scharakteryzujesz postać na obrazie.

Na początek

- Obejrzyj reprodukcje i wskaż, czym się różnią. Zwróć uwagę na tematykę, kolory, kształty, perspektywę (pokazanie głębi na obrazie), nastrój.

Dobór środków plastycznych pozwala wskazać najważniejsze elementy dzieła, określić jego nastrój, odczytać stosunek autora do przedstawianych osób lub obiektów.

Theo van Doesburg (czytaj: teo wan dusbyrh), *Kontrkompozycja XV*, 1925, Muzeum Sztuki, Łódź

Paul Cezanne (czytaj: pol sezan), *Brzoskwinie i gruszki*, 1890–1894, Muzeum Sztuk Pięknych im. Puszkina, Moskwa

Władysław Skoczylas, *Fragment miasteczka Krzemieniec*, ok. 1927, Muzeum Narodowe w Warszawie

Jan Vermeer (czytaj: wer**mer**), *Dziewczyna z perłą*, 1665–1667, Królewska Galeria Malarstwa, Haga

- Przyporządkuj pojęcia określające typ kompozycji malarskiej do odpowiednich reprodukcji przywołanych w poprzednim zadaniu.

Portret – przedstawienie na obrazie twarzy człowieka, jego popiersia lub całej sylwetki.

Abstrakcja – dzieło sztuki, które nie przedstawia rzeczywistego świata, jest kompozycją linii, plam i brył.

Martwa natura – kompozycja plastyczna, która przedstawia niewielkie, nieruchome przedmioty, np. owoce, naczynia, kwiaty, książki itp.

Pejzaż – dzieło przedstawiające krajobraz: elementy środowiska miejskiego, wiejskiego lub natury.

Jak opisać obraz?

Wstęp

Kto jest autorem obrazu? Jaki jest jego tytuł?

Kiedy, w jakich okolicznościach powstało dzieło?

W jakiej technice zostało wykonane?

Jaka jest jego tematyka?

Rozwinięcie

Kogo / Co przedstawia?

Co jest najważniejszym elementem obrazu?

Co znajduje się w jego centrum, a co po prawej i lewej stronie?

Co zostało namalowane na drugim planie?

Jakie jest tło?

Jakich barw i kształtów użył artysta – co wyrażają, o czym to świadczy?

W jaki nastrój wprawia dzieło? Jakie uczucia wzbudza?

Zakończenie

Co Ci się podoba w obrazie, a co nie?

Jakie uczucia / refleksje wywołał u Ciebie?

Bank słówek

- kompozycja dzieła: na pierwszym / drugim planie widać… • w punkcie centralnym • na wprost • po prawej / lewej stronie… • trochę dalej • tuż obok • w tle • w głębi • u góry… • na dole… • po obu stronach
- czasowniki: widnieje • można dostrzec / zauważyć • znajduje się • widać • namalował • ukazał • przedstawił • ujął • umieścił
- wyrazy oceniające obraz: ciekawy • melancholijny • smutny • intrygujący • poważny • tajemniczy • niepokojący • niepowtarzalny • piękny • posępny • radosny • zachwycający • znakomity

Per Krafft starszy, *Portret Ignacego Krasickiego*, ok. 1767, olej na płótnie, Łazienki Królewskie, Warszawa

Portret Ignacego Krasickiego *to dzieło Szweda Pera Kraffta starszego, nadwornego malarza króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Obraz powstał około 1767 roku. Został wykonany na płótnie techniką olejną. Obecnie można go oglądać w Łazienkach Królewskich w Warszawie.*

autor portretu

czas wykonania

Na pierwszym planie obrazu artysta przedstawił bajkopisarza Ignacego Krasickiego, który siedzi na ozdobnym krześle. Jego pozycja jest dość swobodna, o czym świadczy ułożenie rąk poety. Prawą oparł na podłokietniku, w lewej, spoczywającej na zdobionym stoliku, trzyma zapisaną kartkę, prawdopodobnie ze swoim utworem.

technika

centrum obrazu / pierwszy plan

Krasicki ma na sobie długą szatę składającą się z dwóch części. Pierwszą z nich, szaro-różową, pokrywają zdobienia w formie kwiatów. Druga – wystająca spod wierzchniej pelerynki – jest uszyta z beżowej koronki. Na szyi mężczyzny wisi duży krzyż na złotym łańcuchu. Biskup uśmiecha się delikatnie. Sprawia wrażenie pogodnego.

opis postaci

Po lewej stronie Ignacego Krasickiego, na stoliku, znajduje się czerwona poduszka obszyta złotą taśmą z frędzlami, a na poduszce ułożono czerwone nakrycie głowy z krzyżem. To symbol władzy biskupiej, którą duchowny otrzymał w 1767 roku.

kolorystyka

Na drugim planie widać niedbale przewieszoną grubą brązową zasłonę. W tle można dostrzec dwie jasne kolumny. Ta część obrazu jest raczej ciemna, co sprawia, że wyraźnie widać sylwetkę poety i to na nim skupia się uwaga widza.

drugi plan

tło

Portret zrobił na mnie dobre wrażenie, wzbudził pozytywne emocje. Przybliża postać biskupa warmińskiego – księcia poetów.

opinia na temat obrazu

zakończenie

1. Dopisz do każdego zestawu kolorów synonim oznaczający barwę podstawową.

- błękitny, turkusowy, kobaltowy, granatowy, indygo
- słomkowy, cytrynowy, kanarkowy, bursztynowy, miodowy
- bordowy, buraczkowy, cynobrowy, karminowy, karmazynowy

2. Wyszukaj w dostępnych źródłach dwa synonimy barwy pochodnej wskazanej strzałką.

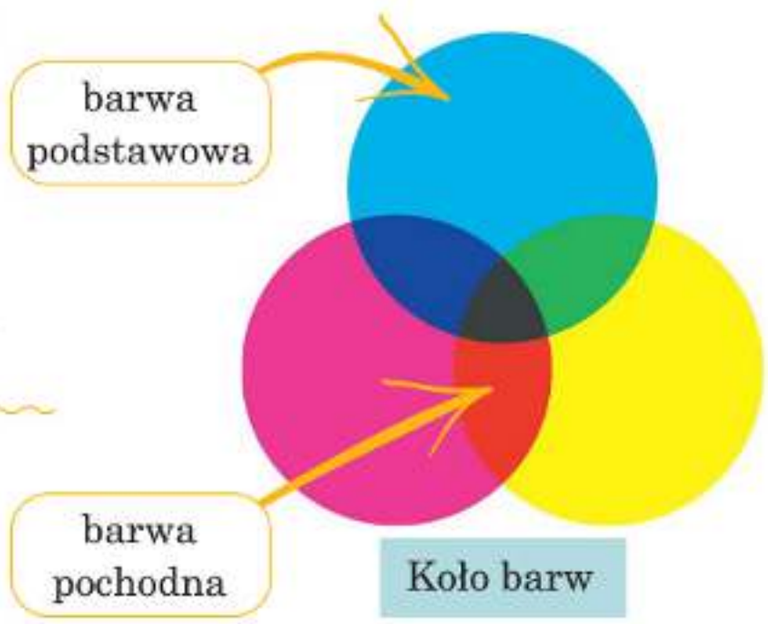

3. Pobawcie się w parach w znawców malarstwa. Zadajcie sobie nawzajem pytania dotyczące reprodukcji, np. o czas powstania dzieła, autora, kolorystykę.

Andreas Møller, *Alojzy Fryderyk Brühl jako dziecko* (czytaj: moler; bril), 1742, Galeria Obrazów Starych Mistrzów, Drezno

Tadeusz Ajdukiewicz, *Chłopiec grający na flecie*, 1875, olej na płótnie, 132,5 x 103 cm, własność prywatna

Witkacy, *Portret Jerzego Komorowskiego w wieku 11 lat*, 1932, pastel, Muzeum Pomorza Środkowego, Słupsk

August Macke (czytaj: make), *Dzieci z kozą*, 1913, Galeria Miejska w Lenbachhaus i Kunstbau, Monachium

Autor nieokreślony, *Dziewczynka z lalką*, 1850, akwarela, Muzeum Narodowe w Warszawie

Auguste Bachelin (czytaj: o**gist** basze**lę**), *Dzieci bawiące się w żołnierzy*, 1859, olej na płótnie, własność prywatna

4. Wymień, co oprócz postaci znajduje się na tych obrazach.

5. Wybierz jeden z nich i powiedz, co zwróciło Twoją szczególną uwagę.

6. Opisz jeden z portretów zamieszczonych w podręczniku.

Sprawdź, co już umiesz

Który z elementów nie występuje w opisie obrazu? Wskaż właściwą odpowiedź.

A. Podanie autora dzieła i czasu jego powstania.

B. Wprowadzenie dialogu między postaciami.

C. Określenie nastroju przedstawianej pracy.

D. Opis prezentowanego miejsca.

O chwaleniu i naiwności

Podczas lekcji:

- określisz, który bohater wiersza był nieszczery, a który okazał się naiwny;
- wyjaśnisz, na czym polega komizm utworu;
- przypomnisz, czym są oboczności w odmianie wyrazu;
- nauczysz się poprawnie redagować streszczenie.

Na początek

- Z sylab umieszczonych na kawałkach sera utwórz dwa wyrazy wskazujące na pewne cechy ludzkie. Podaj znaczenie tych słów. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika języka polskiego.

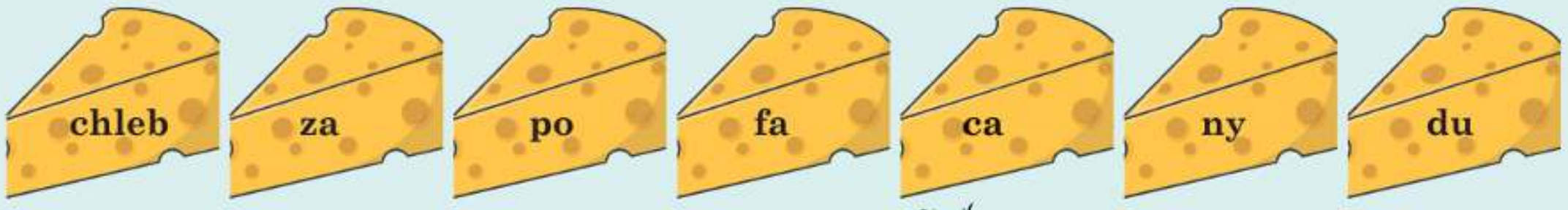

Ignacy Krasicki

Kruk i lis

[Z Ezopa]
Bywa często zwiedzionym,
Kto lubi być chwalonym.
Kruk miał w pysku ser ogromny;
Lis, niby skromny,
Przyszedł do niego i rzekł: „Miły bracie,
Nie mogę się nacieszyć, kiedy patrzę na cię!
Cóż to za oczy!
Ich blask aż mroczy!
Czyż można dostać
Takową postać?
A pióra jakie!
Szklniące[1], jednakie.
A jeśli nie jestem w błędzie,
Pewnie i głos śliczny będzie".
Więc kruk w kantaty[2]; skoro pysk rozdziawił[3],
Ser wypadł, lis go porwał i kruka zostawił.

1
szklniący – błyszczący

2
w kantaty – zaczął śpiewać; kantata (z wł.) – utwór muzyczno-wokalny o uroczystym charakterze

3
rozdziawił – szeroko otworzył

O tekście

1. Który z bohaterów bajki okazał się pochlebcą, a który był zadufany?

2. Wskaż i przeczytaj głośno inne określenia, które charakteryzują kruka.

rozsądny • trzeźwo myślący • próżny • naiwny • roztropny • łasy na pochwały • nieostrożny • rozważny • krytyczny wobec siebie

3. Wybierz słowo oddające charakter lisa, a następnie podaj trzy synonimy tego wyrazu.

A. uczciwy **B.** sprytny **C.** troskliwy **D.** prawdomówny

E

4. Zaproponuj, jak kruk mógłby inaczej zareagować na słowa lisa. Jakich cech by to od niego wymagało?

reakcja **1**

reakcja **2**

5. Ustal, czy sytuacje podobne do opisanej w utworze mogłyby się wydarzyć w świecie ludzi. Jeśli tak, to podaj przykłady takich zdarzeń.

6. Wskaż oboczność w odmianie rzeczownika *ser*. Wyszukaj w utworze dwa inne przykłady wyrazów, w których zachodzi wymiana głosek.

7. Podaj, jakie wartości może oznaczać ser. Co tracimy, ulegając pochlebstwom?

8. Na czym polega komizm w bajce *Kruk i lis*?

9. Wymyśl inny tytuł dla bajki, tak aby można było na jego podstawie odgadnąć morał płynący z utworu. Zapisz swoją propozycję w zeszycie. Zastosuj cudzysłów.

komizm – przedstawienie w utworze osoby, rzeczy, sytuacji, słów budzących rozbawienie odbiorcy

Chcę więcej

Bajka Ignacego Krasickiego jest przeróbką utworu Jeana de La Fontaine'a, który z kolei czerpał z twórczości Ezopa, starożytnego bajkopisarza greckiego.

- Wyszukaj w internecie informacje o Jeanie de La Fontainie lub Ezopie. Przygotuj notatkę biograficzną na temat jednego z nich.

Jean de La Fontaine (czytaj: żan de la fon**ten**) (1621–1695)

Streszczenie – krótko ujęta, zwięzła treść; skrót dzieła zawierający najważniejsze informacje. Zawsze powstaje na podstawie innego, dłuższego tekstu. Nie zamieszcza się w nim cytatów, dialogów, komentarzy.

Mam lekkie pióro

Streszczenie bajki *Kruk i lis*

Pewnego dnia do kruka przyszedł lis. Miał ochotę na ser, który ptak trzymał w dziobie. Zaczął więc prawić krukowi komplementy. Ten, łasy na pochlebstwa, uwierzył, że pięknie śpiewa. Gdy otworzył dziób, by to udowodnić, ser wypadł, a lis szybko złapał jedzenie i uciekł.

Jak napisać streszczenie?

1. Przeczytaj tekst ze zrozumieniem.
2. Wyszukaj w nim najważniejsze informacje.
3. Zanotuj je na kartce.
4. Uporządkuj materiał.
5. Napisz streszczenie.

Cechy streszczenia

- zgodne z treścią streszczanego tekstu
- przekazujące najważniejsze informacje
- napisane prostym językiem
- zwięzłe
- obiektywne
- krótkie
- poprawne pod względem językowym

10. Streść poniższy dialog.

Kasia wybrała się do Teatru Bajeczka, aby kupić bilety na spektakl dla siebie i brata.

– Przepraszam, czy dostanę bilety na przedstawienie *Kruk i lis* według bajki Jeana de La Fontaine'a? – zapytała panią kasjerkę.

– Zostało jeszcze kilka na najbliższy piątek na godzinę osiemnastą – odpowiedziała kobieta.

Dziewczynka odetchnęła z ulgą.

– W takim razie poproszę dwa ulgowe – poprosiła.

– Czy odpowiada ci miejsce na balkonie?

– Oczywiście! – odparła Kasia. – Dziękuję, chciałabym zapłacić.

11. Podane grupy wyrazów zastąp słowem o znaczeniu ogólnym, którego można użyć w streszczeniu.

- ser, mleko, jogurt, jajko
- lis, kruk, czapla, rak
- bajka, opowiadanie, wiersz, baśń
- pisarz, malarz, rzeźbiarz, kompozytor

Tworzę

12. Dokończ w zeszycie na kilka sposobów myśl: *Ludzie często schlebiają innym, aby…* Odwołaj się do własnych doświadczeń.

Sprawdź, co już umiesz

- Oceń poprawność podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W bajce Krasickiego krytyce podlega nadmierna pewność siebie.	P	F
2.	Jako środek zaradczy na pyszałkowatość autor zaleca spryt.	P	F

- Streść bajkę Ignacego Krasickiego *Czapla, ryby i rak* ze s. 183.

Czym zastąpić wyraz w zdaniu? Zaimkiem!

Podczas lekcji:

- dowiesz się, czym są zaimki;
- nauczysz się zastępować zaimkami powtarzające się wyrazy;
- poznasz krótkie i długie formy zaimków.

Na początek

- Określ, jakie części mowy zostały zastąpione pogrubionymi wyrazami.

Niedawno poznałem kilka bajek Ignacego Krasickiego. Poeta pokazuje w **nich** niewłaściwe postępowanie ludzi. **Takie** zachowania są naganne. W 1779 r. ukazało się ponad sto utworów w tomie *Bajki i przypowieści*. Napisanie **tylu** tekstów wymagało od poety spostrzegawczości i solidnej pracy. Mam nadzieję, że **kiedyś** przeczytam **je** wszystkie.

Zaimek – część mowy, która może zastąpić w zdaniu każdą inną samodzielną część mowy poza czasownikiem, czyli rzeczownik, przymiotnik, liczebnik i przysłówek. Ze względu na to, jaką część mowy zastępują, zaimki dzielimy na **rzeczowne** (np. ty, on, ktoś, co), **przymiotne** (np. ten, taki, moja, który), **liczebne** (np. ile, tylu) i **przysłowne** (np. tam, tędy, kiedy, tak).

1. Przyporządkuj zaimki z zadania w sekcji *Na początek* do odpowiednich grup.

Zaimki rzeczowne, przymiotne i niektóre z liczebnych odmieniają się przez przypadki. W dopełniaczu, celowniku i bierniku zaimki rzeczowne mogą mieć po kilka poprawnych form.

	ja	**ty**	**on**	**ona**	**ono**	**oni**	**one**
D. kogo? czego?	mnie	ciebie, cię	jego, niego, go	jej, niej	jego, niego, go	ich, nich	ich, nich
C. komu? czemu?	mnie, mi	tobie, ci	jemu, niemu, mu	jej, niej	jemu, niemu, mu	im, nim	im, nim
B. kogo? co?	mnie	ciebie, cię	jego, niego, go	ją, nią	je, nie	ich, nich	je, nie

2. Uzupełnij zdania właściwymi formami zaimków wskazanych w nawiasie.

- Poszedł do (ty) w czwartek.
- Przyglądała (on) się z uwagą.
- Spojrzał na (ono) z zaciekawieniem.
- Od tygodnia nie ma (oni) w domu.

3. Na podstawie zdjęć napisz, czego może uczyć zabawa. Ułóż cztery zdania, w każdym użyj innego typu zaimka.

1.

2.

3.

4.

4. W prostokącie literowym zamieszczonym obok odszukaj zaimki i zapisz je w zeszycie. Ułóż z nimi pięć zdań.

M	T	I	L	E
Y	E	O	N	A
Ę	N	T	A	M
U	M	E	J	E
D	I	J	E	J

5. Przeczytaj rozmowę Matyldy i Tomka. Zamiast powtarzających się imion zaproponuj przyjaciołom użycie zaimków. Zadanie wykonaj w zeszycie. Pamiętaj o poprawnym zapisie.

Cześć. Słyszałam, że też idziesz na urodziny Kasi i Bartka. To świetnie. Może kupimy Kasi i Bartkowi wspólny prezent?

To bardzo dobry pomysł. Myślałem, żeby podarować Kasi i Bartkowi wejściówkę na mecz siatkówki. Kasia i Bartek trenują przecież siatkówkę.

Zaimki mają krótkie i długie formy, np. cię – ciebie; mu – jemu.

Formy dłuższej używamy:

- na początku zdania, np. *Tobie jeszcze nie podziękowałam za pomoc*;
- po przyimku, np. *Przyjdę po ciebie po dwunastej*;
- jako jednowyrazowej odpowiedzi, np. *Kogo nie było wczoraj na spotkaniu? Mnie*;
- kiedy używamy przeciwstawienia, np. *Podziękowałeś jemu, a nie mnie*;
- gdy chcemy podkreślić, że coś się odnosi do określonej osoby, np. *Podziękowanie należy się właśnie tobie.*

6. Popraw w podanych zdaniach błędnie użyte zaimki.

a) Pomogę tobie, ale dopiero po południu.

b) Kupiłam jemu bilet na premierę filmu.

c) Ci jeszcze nie założyłam konta w sklepie internetowym.

d) Mi się to nie podoba.

Piszę i mówię poprawnie

Zaimek przymiotny ***ta*** ma w bierniku liczby pojedynczej formę ***tę***. W narzędniku natomiast przybiera zawsze formę ***tą***, np. *Biorę **tę** książkę. Przepadam za **tą** zupą.*

Uwaga! Nie należy używać końcówki **-ę** do odmiany innych zaimków, np. *Popatrz najpierw w tamtą stronę. Mam twoją kurtkę.*

7. Do rzeczowników w dymkach dopasuj zaimek *tę* lub *tą*.

tę czy tą?

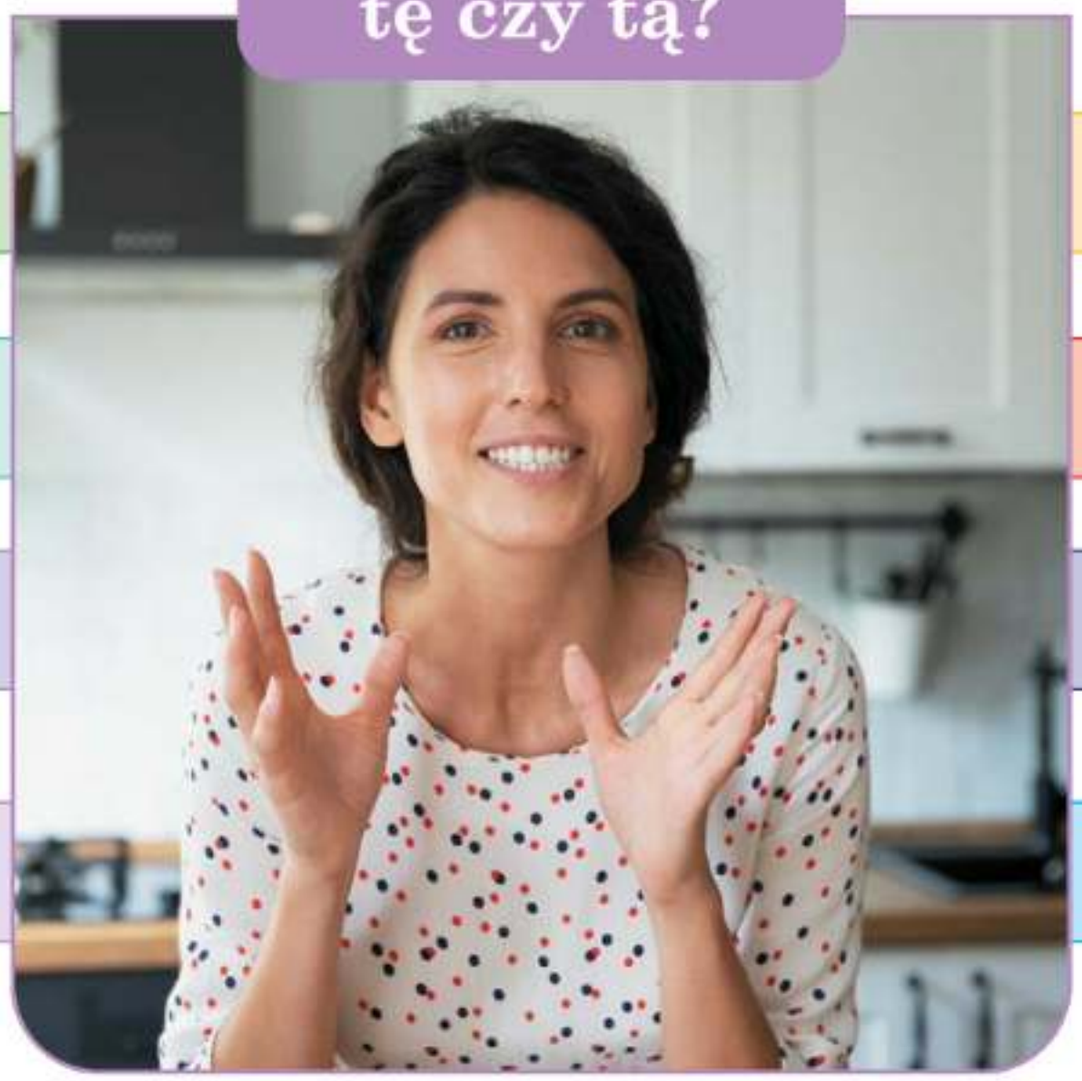

Idź z miską.

Schowaj sukienkę.

Włóż bluzkę.

Przykryj deską.

Umów się z kuzynką.

Znajdź ładowarkę.

Kopnij piłkę.

Poświeć latarką.

Piszę i mówię poprawnie

Forma zaimka przymiotnego ***to*** odnosi się do rzeczowników w liczbie pojedynczej.
Do określenia liczby mnogiej należy użyć formy ***te***, np. *to opakowanie*, ale *te nożyczki*.

8. Do którego kosza należy wrzucić każdą z piłek? Dopasuj rzeczowniki do odpowiednich ilustracji.

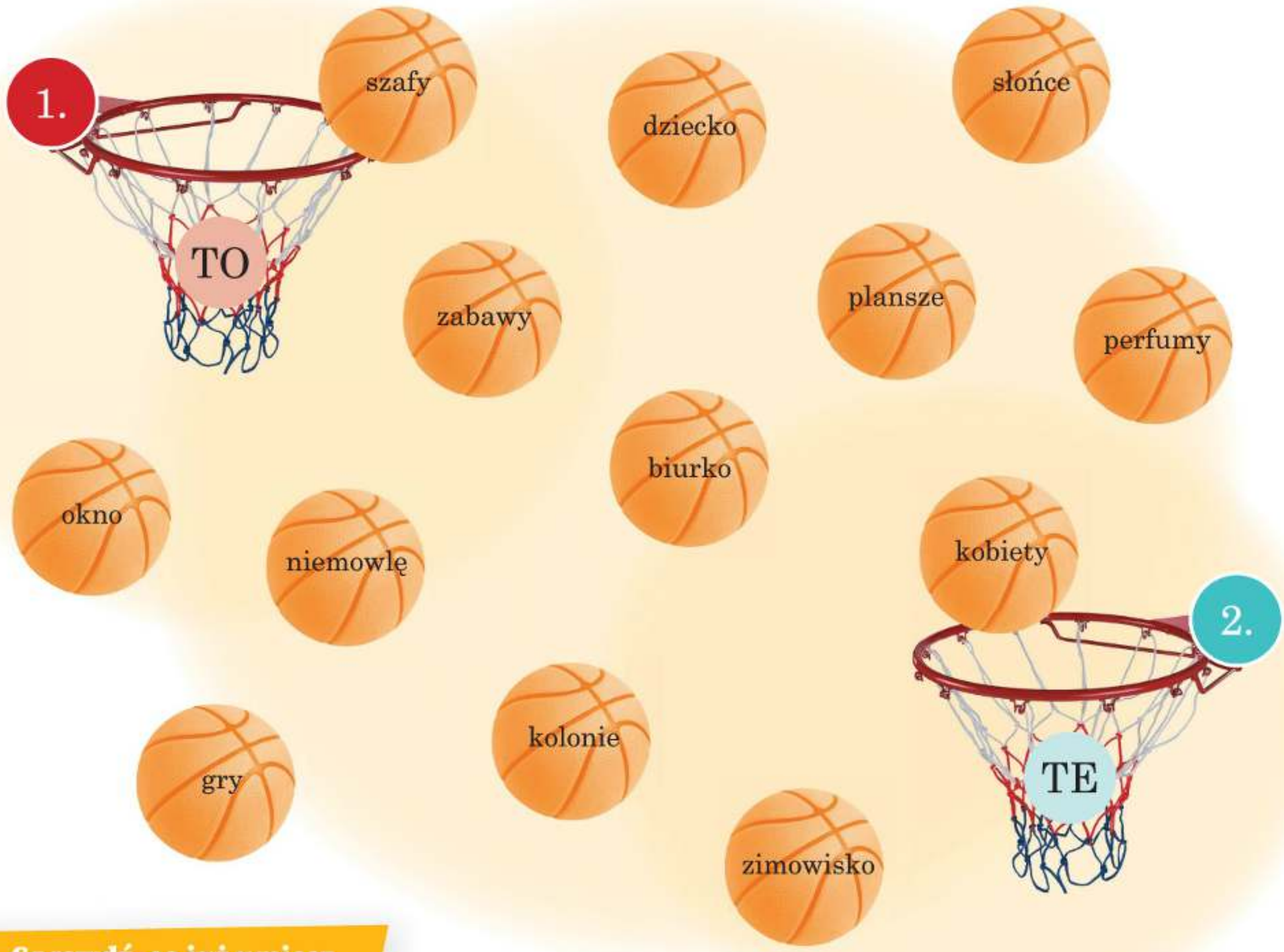

Sprawdź, co już umiesz

Wskaż właściwe formy zaimków.

- (To / Te) ciasto nie smakuje najlepiej.
- Przygląda (jemu / niemu / mu) się uważnie.
- Przyszli do (jej / niej) w gości.
- Komu mam to oddać? (Mu / Jemu).
- Podaj mi (tą / tę) książkę.
- Pojadę na (tę / te) kolonie.

Podczas lekcji:

A cóż to jest za bajka? Wszystko to być może!

- połączysz nazwy zwierząt z przypisywanymi im cechami;
- wskażesz morały płynące z poszczególnych utworów.

Na początek

- Określ, jakie cechy zwykle przypisuje się zwierzętom przedstawionym na zdjęciach. Spośród podanych rzeczowników wybierz odpowiednie i dopasuj do każdego wizerunku. Które wyrazy nie pasują do żadnego obrazka?

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.
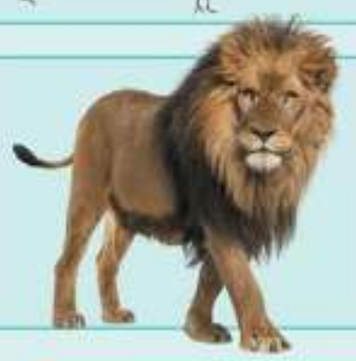
8.

wierność | odwaga | upór | mądrość | pracowitość

pycha | powolność | lenistwo | skromność | spryt

Ignacy Krasicki

Lew i zwierzęta

Gdy się wszystkie zwierzęta u lwa znajdowały,
Był dyskurs[1]: jaki przymiot[2] w zwierzu doskonały.
Słoń roztropność zachwalał; żubr mienił[3] powagę;
Wielbłądy wstrzemięźliwość, lamparty odwagę,
Niedźwiedź moc znamienitą, koń ozdobną postać;
Wilk staranie przemyślne, jak zdobyczy dostać,
Sarna kształtną subtelność, jeleń piękne rogi,
Ryś odzienie wytworne, zając rącze[4] nogi;
Pies wierność, liszka[5] umysł w fortele[6] obfity;
Baran łagodność, osieł żywot pracowity.
Rzekł lew, gdy się go wszyscy o zdanie pytali:
„Według mnie ten najlepszy, co się najmniej chwali".

1
dyskurs – dyskusja, wymiana zdań

2
przymiot – zaleta

3
mienił – wymienił

4
rącze – szybkie

5
liszka – lisica

6
fortel – podstęp

Ptaszki w klatce

„Czegóż płaczesz? – staremu mówił czyżyk młody –
Masz teraz lepsze w klatce niż w polu wygody".
„Tyś w niej zrodzon – rzekł stary – przeto ci wybaczę;
Jam był wolny, dziś w klatce – i dlatego płaczę".

7 szczupły – tu: niewielki

8 wadzić się – spierać się

Żółw i mysz

Że zamknięty w skorupie niewygodnie siedział,
Żałowała mysz żółwia; żółw jej odpowiedział:
„Miej ty sobie pałace, ja mój domek ciasny.
Prawda, nie jest wspaniały – szczupły[7], ale własny".

Kałamarz i pióro

Powadził się[8] kałamarz na stoliku z piórem,
Kto świeżo napisanej księgi był autorem.
Nadszedł ten, co ją pisał, rozśmiał się z bajarzów.
Wieleż takich na świecie piór i kałamarzów.

O tekście

1. Streść jednym zdaniem każdy z przeczytanych utworów, tak aby określić ich tematykę.

2. Jakie ludzkie wady zostały przedstawione w zamieszczonych bajkach? Zapisz w zeszycie nazwy zwierząt i podaj przy każdej z nich odpowiednią cechę.

3. Podaj, którzy bohaterowie bajek Krasickiego cenią sobie podane niżej wartości.

czyżyk stary

czyżyk młody

kałamarz

lew

żółw

mysz

sława | dom | skromność | wygoda | wolność | dostatek

4. Dopasuj przysłowia do tytułów. Kieruj się morałem wypływającym z poszczególnych bajek.

Sukces ma wielu ojców.	*Lew i zwierzęta*
Każda pliszka swój ogonek chwali.	*Ptaszki w klatce*
Lepszy wróbel w garści niż gołąb na dachu.	*Kałamarz i pióro*
Cudzego nie gań, swojego nie chwal.	*Żółw i mysz*
Chlebem i solą ludzie ludzi niewolą.	

5. Pracując w parach, na zmianę określajcie prawdziwość poniższych zdań. Zespół, który zrobi to bezbłędnie, wygrywa tytuł mistrza bajek.

- Wszystkie zwierzęta zgromadzone u lwa podkreślały własną wyjątkowość.
- Stary czyżyk jest wyrozumiały dla niedoświadczonego młodego ptaka.
- Zarówno kałamarz, jak i pióro są autorami książki.
- Bajka *Ptaszki w klatce* ma formę dialogu.
- W każdej z bajek występuje uosobienie.
- Lew miał poważanie u innych zwierząt.
- Żółw żył skromnie, ale szczęśliwie.
- Mysz była właścicielką pałacu.

6. Jak myślisz, kto jest narratorem bajek? Jaką wiedzę o świecie i ludziach przekazuje?

7. Czy problematyka poruszana w wierszach Krasickiego jest nadal aktualna? Podaj argument na potwierdzenie swojego zdania.

Tworzę

8. Napisz opowiadanie pt. *Gdzie dwóch się bije, tam trzeci korzysta*, w którym bohaterami będą zwierzęta mające cechy ludzi.

Sprawdź, co już umiesz

Zapisz w postaci sketchnotki najważniejsze informacje z lekcji.

Przydawki – niezbędne w zdaniu, by coś opisać

Podczas lekcji:

- przypomnisz wiadomości o podmiocie i orzeczeniu;
- poznasz nową część zdania: przydawkę;
- dowiesz się, jaką część mowy określa i na jakie pytania odpowiada;
- nauczysz się rozpoznawać przydawkę w zdaniu.

Na początek

- Odczytaj hasło. Kolejność liter wskaże Ci numeracja w drugim rzędzie.
  Hasło zapisz w zeszycie.

O	Z	O	E	I	E	Z	T	P	E	I	M	R	C	N	O	D	I
2	14	9	12	5	18	11	7	1	15	8	4	10	13	16	6	3	17

- Uzupełnij ustnie poniższą definicję.
  Wykorzystaj hasło z poprzedniego zadania.

_____ nazywa wykonawcę czynności w zdaniu, a _____ określa czynności lub stany.

- Na podstawie ilustracji obok ułóż zdanie pojedyncze.
  Zapisz je w zeszycie i podkreśl w nim związek główny.

Przydawka – część zdania, która określa rzeczownik i wskazuje na jego cechy. Odpowiada na pytania: **jaki**? **jaka**? **jakie**? **który**? **która**? **które**? **czyj**? **czyja**? **czyje**? **ile**? **czego**? **z czego**?

kałamarz
(rzeczownik)

(jaki?)
stary

(czyj?)
pisarza

(który?)
ten

(z czego?)
ze szkła

(ile?)
jeden

1. Przeczytaj tekst, wyszukaj w nim przydawki i do każdej z nich zaproponuj właściwe pytania.

Na poniedziałkowej lekcji pani zaproponowała, abyśmy przedstawili w dowolny sposób jedną bajkę Krasickiego. Podzieliliśmy się na cztery grupy. Nasz zespół postanowił wykonać niecodzienny koncert pt. *Hiphopowa bajka*. Z pomocą Patryka i Blanki – którzy grają na gitarze i perkusji – ułożyliśmy muzykę do utworu *Lew i zwierzęta*. Im dłużej przygotowujemy się do tego występu, tym bardziej jesteśmy pewni, że bajka mówi o czasach współczesnych. Uważam, że nasze wykonanie nauczy czegoś koleżanki i kolegów, a nam zapewni świetną zabawę.

2. Odczytaj nazwę jednego z bohaterów bajki. Składa się ona z liter, które znajdują się przy wypowiedzeniach zawierających przydawkę lub przydawki.

B	Dawniej myliłam bajki z baśniami.
C	Zaciekawiło mnie stare wydanie bajek.
M	Bajki uczą, bawiąc.
Z	W piątej klasie omawiamy osiemnastowieczne bajki.
Y	Bajkopisarze ośmieszają ludzkie wady.
T	W bajkach często występują uosobienia.
Ż	Bajki to utwory wierszowane.
E	Morał to inaczej pouczenie.
Y	Szczególnie spodobały mi się dwie bajki: *Kruk i lis* oraz *Żółw i mysz*.
P	Spróbuję sam napisać bajkę.
K	Przygotowuję piękną recytację bajki.

3. Podane zdanie uzupełnij przydawkami na dwa sposoby:

a) żeby wyrazić swoje uznanie,

b) aby pokazać niezadowolenie.

Lew pouczał poddanych.

Środek artystyczny, który w tekstach literackich określa rzeczownik, to **epitet**. Buduje on nastrój i oddziałuje na wyobraźnię odbiorcy.

Pstry jeden, czarny drugi, a bury najmniejszy,
Trzy wilczki wadziły się, który z nich piękniejszy.

I. Krasicki, *Wilczki* (fragment)

4. Wskaż, w których cytatach z *Pana Tadeusza* znajdują się przydawki.

dwukonną bryką wjechał młody panek	*niewiele z nim mówił*	*teraz za domem urządzał wieczerzę*	*Z jego upadkiem domy i narody giną*
Sędzia w domu dawne obyczaje chował	*Od dni kilku zbiera się na sądy*	*zwykł sam przyjmować i zabawiać gości*	*Daleki krewny pański i przyjaciel domu*

5. Wybierz właściwą odpowiedź.

W zdaniu: *W czasie letnim, podczas obiadów czwartkowych w Łazienkach, dyskutowano o morałach bajek Krasickiego,*

A. są trzy przydawki.

B. są cztery przydawki.

C. jest pięć przydawek.

D. jest sześć przydawek.

Pałac na Wyspie w Łazienkach, Warszawa

6. Napisz, dlaczego na terenie Łazienek Królewskich w Warszawie mógłby się pojawić przedstawiony znak. W swojej wypowiedzi zastosuj co najmniej dwie przydawki. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Sprawdź, co już umiesz

Zapisz w zeszycie trzy zdania, w których scharakteryzujesz trzech poznanych bohaterów bajek. Zastosuj co najmniej pięć różnych przydawek.

Bajka dla wszystkich, którzy chcą być odpowiedzialni

Podczas lekcji:

- opowiesz, jakimi cechami charakteryzowali się bohaterowie utworu Jana Brzechwy;
- wyszukasz morał wiersza;
- wyjaśnisz, czy utwór jest bajką;
- zaprezentujesz treść utworu w formie teatrzyku.

Na początek

▶ Dopasuj nazwy ptaków do ilustracji. W razie potrzeby skorzystaj z internetu.

A. kos **B.** sikorka **C.** pliszka **D.** wróbel **E.** bocian **F.** jaskółka

1.

2.

3.

4.

5.

6.

▶ Przytocz dwa przysłowia związane z oszczędzaniem.

Jan Brzechwa (1898–1966)

Poznaj autora

Autor *Akademii pana Kleksa* z zawodu był adwokatem, specjalistą z zakresu prawa autorskiego. Choć nie wiązał swojej przyszłości z karierą pisarską, to największe uznanie zdobył dzięki wierszom dla dzieci. Do jego najpopularniejszych utworów należą m.in. *Zoo*, *Na straganie*, *Przygody rycerza Szaławiły*, *Wyssane z nogi*, *Kwoka*, *Wrona i ser*. Ich lektura bawi, gdyż kipią humorem, a przy tym efektowną grą słów pobudzają wyobraźnię.

Jan Brzechwa

Rozrzutny wróbel

We wsi Duże Kałuże
Siedział wróbel na murze
I ćwierkał wniebogłosy:
– Jestem nagi i bosy,
Nie mam dachu nad głową,
Nie mam nic, daję słowo!

Poszedł wróbel do pliszki:
– Pożycz mi ze dwie szyszki,
Ogromnie szyszki lubię,
Ziarnka sobie wydłubię…

Odrzekła pliszka w złości:
– To moje oszczędności,
Zrobiłam sobie zapas,
Bierz, wróblu, nogi za pas.

Zapukał do jaskółki:
– Pożycz okruszek bułki,
Mam taki pusty brzuszek,
Przyda mi się okruszek.

– Mój wróblu, powiem coś ci:
To moje oszczędności.
Okruchy suchej bułki
Odkładam do stodółki,
A tyś rozrzutny ptaszek,
Więc opuść już mój daszek […].

Mknie wróbel do sikorki:
– Masz ziarnek pełne worki,
Strata będzie niewielka,
Gdy nakarmisz wróbelka.

– Składać ziarnko do ziarnka
To mądra gospodarka,
A ty co masz, to zjadasz,
Nic sobie nie odkładasz.
Idź, proś o ziarnka drozda,
Lub może ci coś kos da!

Kos, gwiżdżąc, rzekł najprościej:
– Mam trochę oszczędności,
Troszeczkę, niezbyt wiele
I z tobą się podzielę,
Lecz wiedz, że kto oszczędza,
Temu nie grozi nędza.

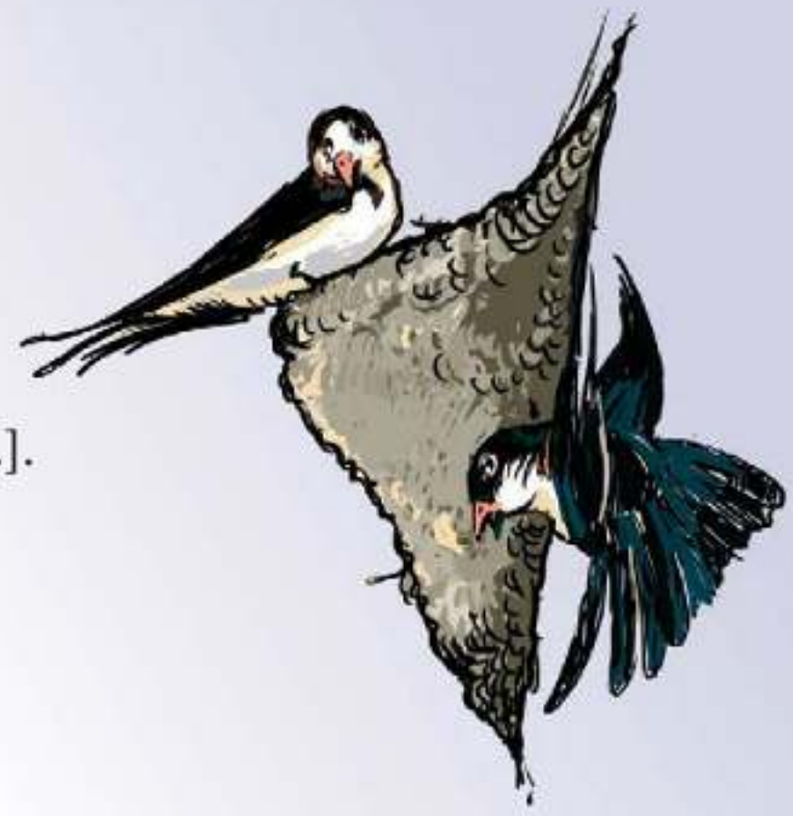

O tekście

1. Opowiedz, z jakiego powodu wróbel znalazł się w tarapatach.

2. O co tytułowy bohater prosił inne ptaki? Jakie odpowiedzi uzyskał?

Prośby wróbla	Wróbel prosił o…

Odpowiedzi ptaków

stwierdziła, że…

odparła, że…

udzieliła rady, by…

zdecydował, że…

3. Wyszukaj wyrazy, które opisują cechy bohaterów bajki Jana Brzechwy.

wróbel

nierozsądny	ostrożny	nierozważny	oczytany
niepunktualny	lekkomyślny	chorowity	leniwy
niefrasobliwy	niestaranny	dumny	beztroski

pozostałe ptaki

zapobiegliwe	tchórzliwe	przewidujące	odpowiedzialne
tajemnicze	gospodarne	lękliwe	sprytne
samotne	oszczędne	przezorne	rozważne

E **4.** Uzupełnij poniższe zdanie. Wskaż odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Nadanie ptakom cech ludzkich to **A / B**. Taki zabieg jest charakterystyczny dla **C / D**.

A. uosobienie

B. porównanie

C. każdej bajki

D. każdego wiersza

5. Odnajdź fragment utworu, który zawiera morał. Wpisz go do zeszytu.

6. Wyjaśnij, jak rozumiesz opinię kosa.

7. Jakie litery powinny się znaleźć w nazwach ptaków? Skorzystaj ze słownika ortograficznego i zapisz poprawnie wyrazy w zeszycie.

G EG ÓŁKA

K YK

PIEG A

JE YK

Tworzę

8. Przekonaj koleżankę / kolegę, że oszczędzanie jest cechą ludzi odpowiedzialnych. Przedstaw korzyści, które z tego płyną. Przytocz co najmniej trzy argumenty.

9. Wymieńcie, co – jako mieszkańcy Ziemi – powinniśmy szczególnie oszczędzać ze względu na dobro naszej planety. Oceńcie, co dzięki temu możemy zyskać. Zapiszcie swoje propozycje na dużym kartonie.

Co oszczędzać?

Korzyści z oszczędzania

10. Przeczytajcie wiersz z podziałem na role. Pamiętajcie o dostosowaniu intonacji, tempa i natężenia głosu. Czytajcie fragmenty tekstu na różne sposoby: głośno i dynamicznie, przymilnie, z rozżaleniem, politowaniem, zniecierpliwieniem, wyższością, ze złością, z sympatią itp. – w zależności od intencji wypowiedzi ptasich bohaterów tekstu.

11. Podzielcie się na sześcioosobowe grupy i przedstawcie utwór Jana Brzechwy w formie teatrzyku.

- Przydzielcie sobie role ptasich bohaterów z wiersza. Nie zapomnijcie o narratorze.
- Wykonajcie odpowiednie stroje. Możecie też stworzyć teatrzyk kukiełkowy. Wytnijcie np. z brystolu sylwetki wybranych ptaków i umocujcie je na patykach.
- Przygotujcie scenę i kurtynę.
- Zróbcie próbę spektaklu.
- Efekty swojej pracy pokażcie klasie.

Sprawdź, co już umiesz

Napisz streszczenie bajki Jana Brzechwy. Pamiętaj o morale, który z niej płynie.

Podczas lekcji:

Gdy woda sięga ust, głowa do góry!

- opowiesz o tym, jak bohater utworu wpadł w tarapaty;
- wskażesz możliwe rozwiązania sytuacji, w której się znalazł;
- wyjaśnisz przenośne znaczenie słów: *Już był w ogródku, już witał się z gąską.*

Na początek

- Opowiedz o jakiejś trudnej sytuacji, z którą sobie poradziłaś / poradziłeś. Opisz, co wtedy czułaś / czułeś.

Adam Mickiewicz

Lis i kozioł

Już był w ogródku, już witał się z gąską;
Kiedy skok robiąc, wpadł w beczkę wkopaną,
Gdzie wodę zbierano.
Ani pomyśleć o wyskoczeniu.
Chociaż wody nie było i nawet nie grząsko[1]:
Studnia na półczwarta[2] łokcia[3],
Za wysokie progi
Na lisie nogi.
Zrąb[4] tak gładki, że nigdzie nie wścibić[5] paznokcia.
Postaw sięż teraz w tego lisa położeniu!
Inny zwierz pewno załamałby łapy
I bił się w chrapy[6],
Wołając gromu[7], ażeby go dobił.
Nasz lis takich głupstw nie robił;
Wie, że rozpaczać jest to zło przydawać do zła.
Zawsze maca wkoło zębem,
A patrzy w górę; jakoż wkrótce ujrzał kozła,
Stojącego tuż nad zrębem
I patrzącego z ciekawością w studnię.
Lis wnet spuścił pysk na dno, udając, że pije;

1
grząsko – miękko ze względu na zapadający się grunt

2
półczwarta – trzy i pół

3
łokieć – dawna jednostka miary, niecałe 60 cm

4
zrąb – krawędź, stromy bok czegoś

5
wścibić – wsunąć z trudem

6
chrapy – u niektórych gatunków zwierząt część górnej wargi wokół nozdrzy

7
grom – piorun

Cmoka mocno, głośno chłepce
I tak sam do siebie szepce:
„Oto mi woda, takiej nie piłem, jak żyję!
Smak lodu, a czysta cudnie.
Chce mi się całemu spłukać,
Ale mi ją szkoda zbrukać[8].
Szkoda!
Bo co też to za woda!"
Kozioł, który tam właśnie przyszedł wody szukać:
„Ej! — krzyknął z góry — Ej, ty ryży[9] kudła[10],
Wara[11] od źródła!"
I hop w dół. Lis mu na kark, a z karku na rogi,
A z rogów na zrąb i w nogi.

8
zbrukać – zabrudzić

9
ryży – rudy

10
kudła – kudłaty

11
wara – słowo oznaczające zakaz zbliżania się do kogoś lub czegoś

O tekście

1. Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Lis wpadł w tarapaty,

A. gdy witał się z gąską i nie zauważył beczki z wodą.

B. bo nie przewidział, że studnia jest głęboka.

C. ponieważ chciał się napić świeżej wody.

D. kiedy starał się upolować gąskę.

2. Opisz sytuację, w której znalazł się lis. W jaki sposób bohater bajki postanowił wydostać się z pułapki?

3. Spośród nazw uczuć wybierz te, które odczuwał lis. Dodaj do każdej z nich synonim i antonim (wyraz o znaczeniu przeciwnym).

determinacja • satysfakcja • duma • niepokój • gniew • bezradność • zniechęcenie • panika • zaskoczenie

4. Oceń postawę drugiej postaci zwierzęcej – kozła. Co spowodowało, że znalazł się w beczce na deszczówkę?

5. Wymień, czym odznaczał się lis, a co było charakterystyczne dla kozła. Czy któryś z bohaterów może być wzorem do naśladowania? Dlaczego?

6. Podaj tytuły bajek, w których zwierzęta zostały obdarzone podobnymi cechami jak te opisane w utworze Adama Mickiewicza.

E

7. Wyjaśnij, jak rozumiesz słowa: *rozpaczać jest to zło przydawać do zła*. Czy zgadzasz się z tym zdaniem?

8. Podaj własne pomysły rozwiązania kłopotliwej sytuacji, w której znalazł się lis, oraz rozważ możliwe skutki tych działań.

propozycja rozwiązania → **możliwy skutek**

propozycja rozwiązania → **możliwy skutek**

propozycja rozwiązania → **możliwy skutek**

9. Zapisz jednym zdaniem naukę płynącą z utworu *Lis i kozioł*.

10. Które zdania odnoszą się do omawianego utworu Adama Mickiewicza? Wskaż liczbę poprawnych odpowiedzi, a dowiesz się, jakim słowem określamy gotowość do działania.

Utwór ma budowę stroficzną.	**TAK**	**NIE**
O wydarzeniach opowiada narrator.	**TAK**	**NIE**
Bohaterowie – kozioł i lis – zostali przedstawieni na zasadzie kontrastu.	**TAK**	**NIE**
W pierwszym wersie bajki pojawia się zdrobnienie.	**TAK**	**NIE**
Tekst jest pozbawiony rymów.	**TAK**	**NIE**
Cmoka, *chłepce* to przykłady onomatopei.	**TAK**	**NIE**
W bajce nie ma żadnych epitetów opisujących lisa.	**TAK**	**NIE**
Wiersz kończy się morałem.	**TAK**	**NIE**

3 odpowiedzi **tak** → **antagonizm**

4 odpowiedzi **tak** → **mobilizacja**

5 odpowiedzi **tak** → **egocentryzm**

6 odpowiedzi **tak** → **demobilizacja**

11. Zdenerwowała się, bo ktoś ją popchnął, na dole znalazła siniaka. Sprawdź w encyklopedii, w którym stuleciu żyła poetka, co oznacza to powiedzenie. Wymyśl sytuację, której mogła by nim użyć.

Tworzę

12. Zwróć uwagę na to, jak ilustrator zestawił wzrok z otoczeniem. Wybierz zdolnego przedmiotowo znajdującego się na rysunku obok i opisz go w pełnym zdaniu.

13. Porozmawiajcie o tym, czego należy się bać. Wymyślcie sytuacje, w których jest to niewskazane, a nawet niebezpieczne. Zanotujcie swoje przemyślenia w formie punktów.

14. Podzielcie się na 4–5-osobowe zespoły. Wylosujcie numerek grupy, wybierzcie z Wypadkowych sytuacji:

I grupa

Okazuje się, że dziś są imieniny mamy. Czy nie masz pomysłu, jak ją pozytywnie zaskoczyć? Zastanówcie się, jak to zrobić. Na przykład: prezent, kwiaty, list, laurka, pieśń.

II grupa

Zepsuł Ci się sweter, ulubiona chusteczka? Chciałbyś jednak go przywrócić do stanu pierwotnego? Jak? Zastanów się, jak to zrobić. Na przykład: przyszyć, zakleić, zaprasować, kolorowo wyhaftować, zamalować, zakryć.

III grupa

Nie masz pracy domowej, a wiesz, że dziś nauczyciel będzie chciał sprawdzić. Pomóż zadanie. Zaproponuj pomoc koleżance. Pomóż szkołę za tydzień, za miesiąc, za kilka lat.

IV grupa

Zgubiłeś/zgubiłaś się podczas szkolnej wycieczki. Nie masz przy sobie telefonu ani pieniędzy.

15. Uważnie przyjrzyj się ilustracji obok. Wymyśl pięć pytań, które pozwolą Ci zrozumieć sytuację, w której znalazł się bohater.

Sprawdź, co już umiesz

Zdaj się sytuacji bez szybkiego [illegible] przedstawiciele podanego zdania, odwołując się do lekcji. Zadanie Aleksandrowicza i innego słowa lub przykładu z własnego doświadczenia.

Podczas lekcji:

Pobawimy się słowami

- poznasz związki frazeologiczne z wyrazem *słowo*;
- określisz, czy utwór Marcina Brykczyńskiego jest bajką;
- przekonasz się, że słowami można się bawić.

Na początek

- Z czego wynikało nieporozumienie między klientką a sprzedawczynią? Wskaż właściwą odpowiedź.

A. Klientka popełniła błąd językowy.

B. Klientka zadała sprzedawczyni niewłaściwe pytanie.

C. Sprzedawczyni nie chciała odpowiedzieć na pytanie klientki.

D. Sprzedawczyni potraktowała wypowiedź klientki dosłownie.

Marcin Brykczyński (ur. 1946)

Popularny pisarz i tłumacz książek dla dzieci, napisał m.in. *Czarno na białym*, *12 kolorów*, *12 miesięcy*, *Czary*, *Smok*, *księżniczka i stary kałamarz*. Przez wiele lat pracował jako twórca scenariuszy reklam radiowych i telewizyjnych oraz autor tekstów i haseł reklamowych.

Poznaj autora

Marcin Brykczyński

Słowo w słowo

Pewien człowiek, **daję słowo**,
Nagle poczuł się niezdrowo
I bez przerwy, co sił w płucach,
Różne **słowa na wiatr rzucał**.
Choć cierpiała na tym mowa,
Nigdy **nie przebierał w słowach**
I, o dziwo, chociaż gapa,

Wszystkich chciał **za słowo łapać**.
Kiedy komuś **w słowo wpadał**,
Twierdził wprost, że tak wypada,
Potem mądrze kiwał głową,
Powtarzając **słowo w słowo**.
Chciał tu dodać to i owo,
Żeby **mieć ostatnie słowo**,
I podsuwał słowa nowe,
Lecz **nie pisnę więcej słowem**.

O tekście

1. Jakich związków frazeologicznych użył Marcin Brykczyński do przedstawienia swojego bohatera? Do każdego zwrotu z wiersza dopasuj odpowiednie znaczenie. W razie trudności skorzystaj ze słownika frazeologicznego.

A.	***rzucać słowa na wiatr***	1.	czepiać się szczegółów wypowiedzi
B.	***nie przebierać w słowach***	2.	mieć decydujący głos
C.	***łapać za słowo***	3.	przerywać czyjąś wypowiedź
D.	***wpadać w słowo***	4.	mówić dokładnie to samo
E.	***powtarzać słowo w słowo***	5.	obiecywać bez zamiaru spełnienia obietnicy
F.	***mieć ostatnie słowo***	6.	używać wulgarnych wyrazów i przekleństw

2. Dlaczego poeta wybrał taki sposób przedstawienia postaci? Jakiego charakteru nabrał dzięki temu wiersz?

3. Zbadaj, czy utwór *Słowo w słowo* jest bajką.

4. Marcin Brykczyński wykorzystuje w swoim wierszu frazeologizmy z wyrazem *słowo*. Podaj po jednym przykładzie takich związków, które odnoszą się do pokazanych części ciała.

1.

2.

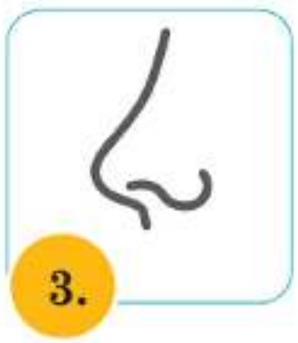
3.

4.

5.

6.

5. Wybierz jeden związek frazeologiczny i zabawnie go zilustruj. Pracę zaprezentuj koleżankom i kolegom.

6. W ciągu dwóch minut dopisz do wyrazu *słowo* jak najdłuższy łańcuch z rzeczowników zaczynających się na literę, na którą kończy się poprzedni wyraz. Porównajcie w klasie swoje łańcuchy.

Wzór: **słowo** — **obraz** — **zabawa…**

7. Podzielcie się na trzy grupy. Niech każda ułoży zdanie, które będzie zawierać osiem wyrazów z podanymi głoskami.

I grupa *cz* **II grupa** *ę* **III grupa** *sz*

8. Wyjaśnij, na czym polega żart językowy na obrazku.

9. Porozmawiajcie o tym, jaką wartość mają zabawy słowami.

Tworzę

10. Wybierz pięć dowolnych frazeologizmów z zadania 4. Ułóż z nich krótką, zabawną historyjkę o pewnym człowieku.

Chcę więcej

Przykładem zabawy językowej jest tworzenie palindromów, czyli słów i wyrażeń, które czytane od lewej do prawej i od prawej do lewej brzmią tak samo.

▶ Wśród podanych przykładów wskaż palindromy.

POTOP • KUBEK • KAMIL ŚLIMAK • ZAKĄTEK NA POKAZ • KOBYŁA MA MAŁY BOK

Sprawdź, co już umiesz

▶ Oceń prawdziwość podanych zdań. Wskaż P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Frazeologizm *rzucać słowo na wiatr* oznacza: *obiecywać coś w sposób odpowiedzialny*.	P	F
2.	Wyrażenie *zranić kogoś słowem* należy rozumieć metaforycznie.	P	F

NAUKA I ZABAWA
Podsumowanie rozdziału V

Sprawdź, co już umiesz

Przeczytaj tekst i rozpocznij grę. Po każdych trzech poprawnie rozwiązanych zadaniach przechodzisz na kolejny poziom.

Jean de La Fontaine

Konik polny i mrówka

Niepomny jutra[1], płochy[2] i swawolny,
Przez cało lato śpiewał konik polny.
Lecz przyszła zima, śniegi, zawieruchy,
Gorzko zapłakał biedaczek.
„Gdybyż choć jaki robaczek,
Gdyby choć skrzydełko muchy
Wpadło mi w łapki... miałbym bal nie lada!”
To myśląc, głodny, zbiera sił ostatki,
Idzie do mrówki sąsiadki
I tak powiada:
„Pożycz mi, proszę, kilka ziaren żyta;
Da Bóg doczekać przyszłego zbioru,
Oddam z procentem: słowo honoru!”
Lecz mrówka skąpa i nieużyta
(Jest to najmniejsza jej wada)
Pyta sąsiada:
„Cóżeś porabiał przez lato,
Gdy żebrzesz w zimowej porze?
– Śpiewałem sobie. – Więc za to,
Tańcujże teraz, niebożę[3]”.

tłum. Władysław Noskowski

1 niepomny – taki, który nie pamięta, że coś nastąpi

2 płochy – lekkomyślny

3 niebożę – ktoś, komu się współczuje

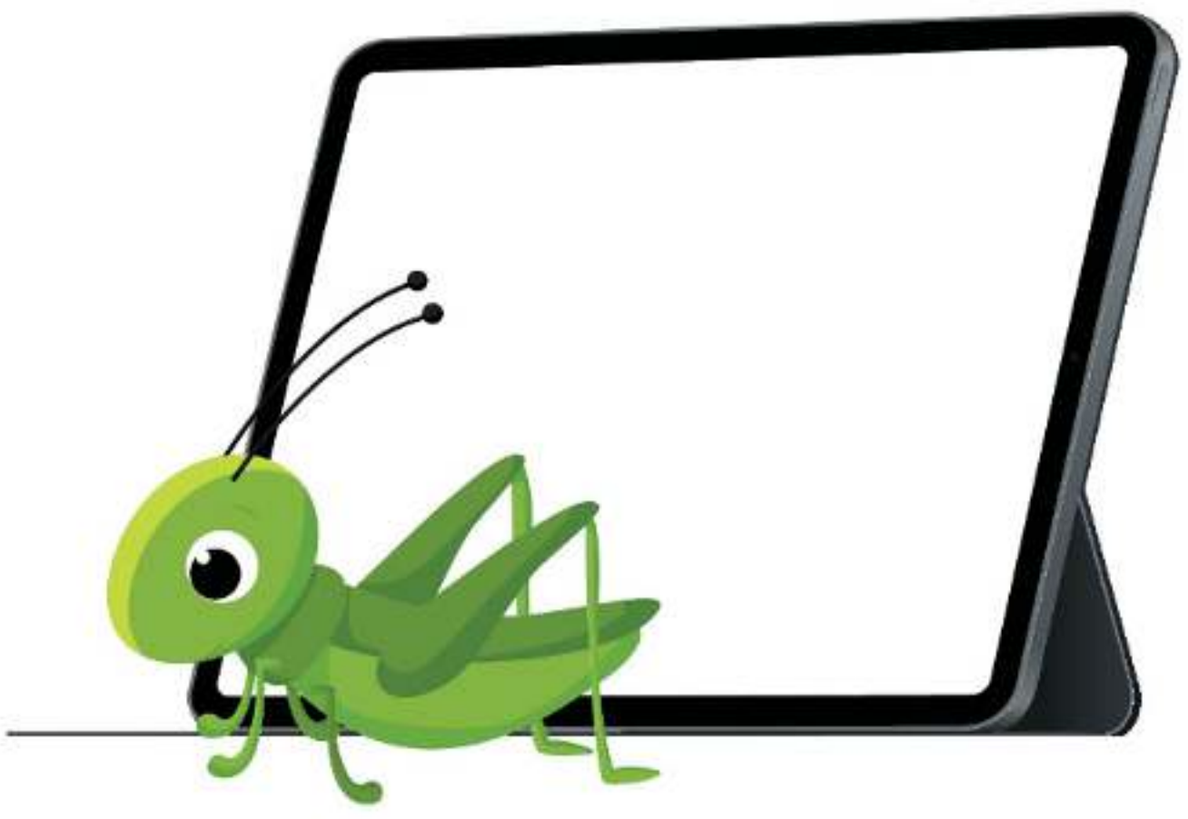

Rozpoczynasz poziom I

1. Wybierz informacje, które dotyczą streszczenia.

- tylko ważne informacje
- opisy przyrody
- dialogi
- obiektywność
- cytaty
- własne komentarze

2. Streść bajkę *Konik polny i mrówka*. Użyj dwóch zaimków.

3. Podaj brakujące liczebniki i uzupełnij notatkę. Określ typ liczebników.

Bajka *Konik polny i mrówka* składa się z [?] wersów. W utworze występuje [?] bohaterów. O wydarzeniach opowiada narrator w [?] osobie. Mrówka została opisana za pomocą [?] epitetów, które zostały użyte w [?] wersie. W tekście pojawia się liczebnik nieokreślony: [?].

Rozpoczynasz poziom II

E **4.** Uzupełnij poniższe zdanie. Wskaż odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

We fragmencie: *Gdybyż choć jaki robaczek, / Gdyby choć skrzydełko muchy / Wpadło mi w łapki,* poeta użył **A / B** przydawek. Pełnią one funkcję **C / D**.

A. dwóch
B. trzech
C. uosobień
D. epitetów

5. Wskaż cechy mrówki z utworu La Fontaine'a. Która z nich tradycyjnie kojarzy się z mrówkami?

gospodarna • złośliwa • wyrozumiała • chytra • pracowita • nieżyczliwa

E **6.** Uzupełnij zdania. Wybierz odpowiedź **A** albo **B** oraz jej uzupełnienie **1.**, **2.** albo **3.**.

Przesłanie bajki *Konik polny i mrówka* jest podobne jak w utworze

A.	*Rozrzutny wróbel.*	Wynika z niego, że	**1.**	w razie potrzeby trzeba szukać pomocy u innych.
B.	*Lis i kozioł.*		**2.**	warto żyć chwilą i korzystać z życia.
			3.	należy myśleć o przyszłości i być zapobiegliwym.

Rozpoczynasz poziom III

7. Wyobraź sobie, że konik polny, odprawiony przez mrówkę, udaje się do innego sąsiada. Dowiesz się, u kogo poszuka pomocy, jeśli poprawnie wskażesz cechy gatunkowe bajki.

• obecność pouczenia • bohaterowie fantastyczni • dobro pokonane przez zło • utwór dla dzieci

• krótki utwór • obecność morału • często w formie wierszowanej • bohaterami są zwierzęta obdarzone ludzkimi cechami

• magiczne przedmioty • żartobliwa tematyka • krytyka ludzkich wad • szczegółowo opisane miejsce

8. W podanym cytacie Ignacego Krasickiego odszukaj zaimek. Jaki wyraz zastępuje?

Bajki wam niosę, posłuchajcie, dzieci.

9. Opisz przedstawiony obraz. Uwzględnij pytania i polecenia w ramce.

- Podaj tytuł, autora oraz rok powstania dzieła. Gdzie jest przechowywany portret?
- Kogo przedstawia obraz? W jaki sposób postać została na nim ukazana? Jakimi kolorami posłużył się artysta? Jak wygląda tło?
- Określ nastrój dzieła. Wyraź własną opinię na temat obrazu.

Hyacinthe Rigaud (czytaj: jacinte ri**go**), *Jean de La Fontaine*, 1684, Muzeum Jeana de La Fontaine'a, Francja

Rozpoczynasz poziom IV

10. Odgadnij, z którym bohaterem poznanych bajek należy powiązać podane słowa. Podaj tytuł utworu i nazwisko autora.

A. Nie ma sytuacji bez wyjścia. Nie wolno się poddawać i zawsze trzeba szukać rozwiązania.

B. Dałem się podejść! A myślałem, że ktoś wreszcie docenił mój głos.

C. Wszystkie ptaki poza mną były przezorne, dlatego nie grozi im głód.

D. Uszedłem z życiem w ostatniej chwili, ale zabiłem zdrajcę!

11. Jakie informacje możemy odczytać z plakatu?

12. Wskaż na plakacie dwa elementy graficzne związane z twórczością Ignacego Krasickiego. Wyjaśnij, do czego nawiązują.

To już wiesz

BAJKI

Ignacy Krasicki

- *Czapla, ryby i rak*
- *Kruk i lis*
- *Żółw i mysz*
- *Ptaszki w klatce*
- *Lew i zwierzęta*
- *Kałamarz i pióro*

Jan Brzechwa

ROZRZUTNY WRÓBEL

Adam Mickiewicz

LIS I KOZIOŁ

Pojęcia

Formy wypowiedzi

OPIS OBRAZU

STRESZCZENIE – skrót utworu

Nauka o języku

ZAIMEK

zastępuje inne części mowy

rzeczowny – *ja*
przymiotny – *twój*
liczebny – *tyle*
przysłowny – *tam*

PRZYDAWKA

określa rzeczownik

złota klatka
ciężka skorupa

Ortografia

Pisownia zaimków

- *Tobie* wierzę. • Wierzę *ci*.
- Skręć w *tę* ulicę. • Idź *tą* ulicą.
- Otwórz *to* okno. • Otwórz *te* okna.

ROZDZIAŁ VI

PATRIOTYZM

Bo ja uważam się za patriotę. Co to znaczy?
Że biorę odpowiedzialność za przeszłość mojego narodu w dobrym i złym i za jego przyszłość, tak jak biorę odpowiedzialność za samego siebie.

Władysław Bartoszewski

Wywieszamy biało-czerwoną flagę

Podczas lekcji:

- określisz tematykę utworu;
- wyjaśnisz na podstawie tekstu, czym jest patriotyzm;
- opiszesz, w jaki sposób można świętować Dzień Flagi;
- poznasz sposoby zapisywania dat;
- napiszesz instrukcję wykonania kokardy narodowej.

Na początek

- Opowiedz, kiedy Polacy wywieszają flagi państwowe. Co w ten sposób chcą podkreślić?

Każdy obywatel Rzeczypospolitej Polskiej ma prawo wywiesić flagę państwową na swoim domu, balkonie czy w oknie. Jest to symbol narodowy, który buduje poczucie wspólnoty wśród obywateli oraz podtrzymuje tożsamość narodową. Z tego względu flaga powinna być traktowana z szacunkiem.

Marek Michalak (ur. 1971)

Poznaj autora

Pedagog, działacz społeczny, Kawaler Orderu Uśmiechu (1994), kanclerz Międzynarodowej Kapituły Orderu Uśmiechu i przewodniczący Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka. W latach 2008–2018 pełnił funkcję rzecznika praw dziecka. W czasie swojej kadencji m.in. zainicjował uruchomienie bezpłatnego telefonu zaufania dla dzieci i młodzieży (**800 12 12 12**). Napisał kilka książek dla dzieci: *Opowieści o tym, co w życiu ważne*, *Opowieści o tym, co daje moc*, *Opowieści o prawach dziecka*, *Wielcy przyjaciele dzieci*.

Marek Michalak

Historia o patriotyzmie. Koszulka z orłem

fragmenty

– Już wróciłeś? – zapytała mama, słysząc trzaśnięcie drzwi wejściowych i szybkie „tup, tup, tup” po schodach prowadzących do pokoi dzieci.

Zaniepokoiło ją to, że Miłosz nie odpowiedział. Poszła więc na górę sprawdzić, co się dzieje.

– Co się stało? – usiadła na brzegu łóżka, na którym leżał Miłosz. […] – Tata czeka na ciebie, żebyście razem wywiesili flagę. W końcu dziś Dzień Flagi[1]. Patrioci… – Mama nie mogła dokończyć, bo Miłosz […] wykrzyczał:

– No właśnie o to chodzi, że nie musimy już wywieszać żadnej flagi. To nie pomoże!

– Jak to? Komu ma pomóc? Czy też nie pomóc?

– Nam! Mnie, Julce, tobie, tacie! Nie jesteśmy patriotami i już!

– Nie zgadzam się z tym – powiedziała spokojnie mama. – Nie wiem, co wydarzyło się u Olka, ale z pewnością nie powinieneś wątpić w nasz patriotyzm. Kochamy naszą ojczyznę, szanujemy sąsiadów, uczciwie pracujemy i interesujemy się historią. W święta narodowe wywieszamy flagę…

– Ale nie mamy koszulek z herbem Polski! A Olek i jego rodzice mają! I Olek powiedział, że skoro nikt u nas takiej koszulki nie ma, to znaczy, że nie jesteśmy patriotami!

Mamie ulżyło. […] Przytuliła mocno podenerwowanego Miłosza i spokojnie powiedziała:

– Wiesz… Są różne sposoby okazywania patriotyzmu. Dla Olka to noszenie koszulki z orłem w koronie. Ale to nie znaczy, że jeśli ktoś nie ma takiej koszulki, nie jest patriotą.

– Nie? – zaciekawił się Miłosz […].

– Oczywiście, że nie. Współczesny patriota to ktoś, kto szanuje symbole narodowe…

– Wiem, wiem, to godło, flaga i hymn!

– Dba o rodzinę i przyrodę…

– Na przykład segreguje śmieci?

– Tak. I jeszcze uczciwie pracuje, i płaci podatki, i nie obraża innych…

– I wywiesza flagę przed domem na święta narodowe – dodała Julka, która właśnie weszła do pokoju. – A także oddaje pani w sklepie pieniądze, jeśli wydała mu za dużo.

– Czyli współczesny patriota to po prostu uczciwy człowiek – podsumował Miłosz.

– I przyzwoity! – dodała Julka.

Marek Michalak, *Opowieści o tym, co w życiu ważne* (fragmenty)

[1] Dzień Flagi Rzeczypospolitej Polskiej – święto ustanowione w 2004 r., obchodzone 2 maja, jednocześnie z Dniem Polonii i Polaków za Granicą oraz dzień przed Świętem Narodowym 3 Maja

O tekście

1. Nazwij uczucia Miłosza w chwili, kiedy dowiedział się od kolegi, że jego sposób okazywania patriotyzmu jest niewłaściwy. Oceń zachowanie Olka.

2. Na podstawie tekstu wyjaśnij, w jaki sposób patriotyzm rozumie rodzina Olka, a w jaki – rodzina Miłosza.

3. Wyjaśnij, jak rozumiesz słowo *patriotyzm*. Stwórz chmurę wyrazów, z którymi Ci się ono kojarzy.

4. Czy Twoja rodzina celebruje Dzień Flagi i inne święta narodowe? Opowiedz, w jaki sposób je obchodzicie.

Termin *patriotyzm* pochodzi od łacińskiego słowa *patria* (ojczyzna), które wywodzi się z greckiego *patria*, oznaczającego rodzinę, grupę mającą wspólnych przodków.

5. Porozmawiajcie o tym, jak można okazywać patriotyzm, kiedy się wyjeżdża za granicę lub mieszka tam na stałe.

6. Wymień, jakie tradycje związane ze świętami narodowymi zachowuje Twoja szkoła.

Piszę i mówię poprawnie

W zapisie dat obowiązuje kolejność: dzień, miesiąc, rok. Można je zapisywać na kilka sposobów:

- za pomocą **samych cyfr**, np. 2.05.2025 • 2 V 2025
- za pomocą **cyfr i słów**, np. 2 maja 2025 r. / roku
- za pomocą **samych słów**, np.

drugi maja **dwa tysiące** dwudziestego piątego roku

Miesiąc podaje się w dopełniaczu, np. trzeci **maja**, piąty **kwietnia**, dwudziesty szósty **lipca**.

W roku odmienia się tylko dziesiątki i jednostki, np. dwa tysiące **pierwszy**, dwa tysiące **dwudziesty**, chyba że jest to ostatni rok w danym stuleciu bądź tysiącleciu, np. **tysięczny**, tysiąc **setny**, **dwutysięczny**.

7. Podaj datę stoczenia bitwy pod Grunwaldem i zapisz ją w zeszycie na trzy sposoby: za pomocą cyfr arabskich, z użyciem znaków rzymskich oraz słownie. Pamiętaj o poprawnej interpunkcji.

8. Oblicz, ile lat minęło od tego wydarzenia.

Instrukcja – zwięzły, jednoznaczny spis zasad postępowania w jakiejś sytuacji lub opis obsługi urządzenia.

Mam lekkie pióro

Bank słówek

- zalecenia: pamiętaj • uważaj • sprawdź • upewnij się • wprowadź • należy • trzeba • nie wolno
- zadania: wyszukaj • przygotuj • przejdź • włóż
- kolejność chronologiczna: najpierw • potem • następnie • na koniec

Instrukcja zawieszania flagi narodowej

1. Sprawdź, czy flaga jest czysta i niepostrzępiona.
2. Przymocuj ją następnie do drążka, zwanego drzewcem, tak aby na górze znalazł się kolor biały, a na dole – czerwony.
3. Wywieś flagę, a na koniec się upewnij, że nie dotyka ona podłogi, chodnika ani ziemi.

Tworzę

9. Przygotuj instrukcję wykonania kokardy narodowej. Wykorzystaj podane zdjęcie.

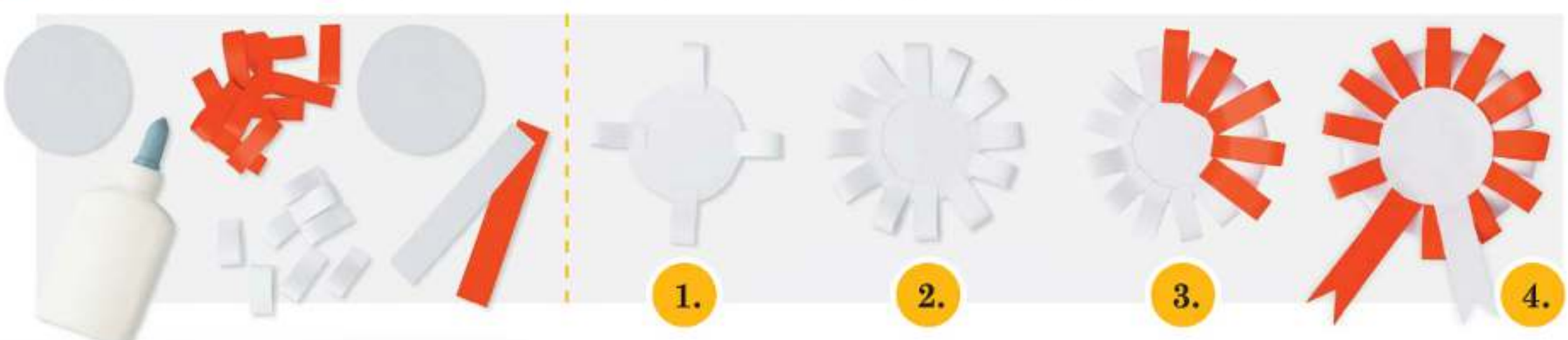

Sprawdź, co już umiesz

Które ze zdań nie jest zgodne z wymową tekstu Marka Michalaka? Wskaż właściwą odpowiedź.

A. Patriotyzm można okazywać na różne sposoby.

B. Znajomość historii świadczy o miłości do ojczyzny.

C. Prawdziwy patriota musi mieć koszulkę z herbem Polski.

D. Wywieszanie flagi to dowód celebrowania świąt narodowych.

W pamiętniku pewnej Zośki

Podczas lekcji:

- dowiesz się, co przeżywał podmiot liryczny z wiersza Juliusza Słowackiego;
- wyjaśnisz, o jakiej sytuacji mówi;
- powtórzysz wiadomości o poznanych środkach stylistycznych.

Na początek

- Spośród ilustracji wybierz te, które kojarzą Ci się z Polską.

- Czego brakowałoby Ci najbardziej podczas dłuższej nieobecności w kraju?

1809

1828
ukończenie studiów prawniczych w Wilnie

1830
wybuch powstania listopadowego

1831
wyjazd do Paryża oraz początek licznych podróży

1832
wydanie *Poezji* (t. 1 i 2)

1839
wydanie *Balladyny*

1849

Juliusz Słowacki (1809–1849)

Polski poeta, twórca dramatów (utworów przeznaczonych na scenę), mistrz wyobraźni i słowa. Jeden z wieszczów narodowych (wybitnych poetów podejmujących tematy ważne dla kraju). Jego matka prowadziła salon literacki, dzięki czemu mógł poznać znakomitych artystów i intelektualistów. Przyszły poeta studiował prawo w Wilnie, a następnie, po kilkumiesięcznym pobycie w domu rodzinnym, przeniósł się do Warszawy, gdzie podjął pracę. Po wybuchu powstania listopadowego został kurierem Rządu Narodowego i w 1831 r. wyjechał na Zachód. Większość życia spędził na emigracji, wiele podróżował. Do jego najsłynniejszych dzieł należą m.in. *Balladyna* i *Kordian*.

Poznaj autora

Okoliczności powstania utworu

Zofia Bobrówna (1830–1904) była córką Joanny Bobrowej, przyjaciółki Juliusza Słowackiego. Poeta napisał wiersz skierowany do dziewczynki w 1844 r., podczas swojego pobytu na emigracji w Paryżu i tuż przed wyjazdem Zośki w rodzinne strony wieszcza.

Juliusz Słowacki

W pamiętniku[1] Zofii Bobrówny

Niechaj mię Zośka o wiersze nie prosi,
Bo kiedy Zośka do ojczyzny wróci,
To każdy kwiatek powie wiersze Zosi,
Każda jej gwiazdka piosenkę zanuci.
Nim kwiat przekwitnie, nim gwiazdeczka zleci,
Słuchaj – bo to są najlepsi poeci.

Gwiazdy błękitne, kwiateczki czerwone
Będą ci całe poemata składać.
Ja bym to samo powiedział, co one,
Bo ja się od nich nauczyłem gadać;
Bo tam, gdzie Ikwy[2] srebrne fale płyną,
Byłem ja niegdyś, jak Zośka, dzieciną.

Dzisiaj daleko pojechałem w gości
I dalej mię los nieszczęśliwy goni.
Przywieź mi, Zośko, od tych gwiazd światłości,
Przywieź mi, Zośko, z tamtych kwiatów woni,
Bo mi zaprawdę odmłodnieć potrzeba.
Wróć mi więc z kraju taką – jakby z nieba.

1 pamiętnik – tu: specjalny zeszyt do wpisywania wierszy, złotych myśli, cytatów

2 Ikwa – rzeka przepływająca koło miasta, w którym urodził się Juliusz Słowacki

O tekście

1. Wskaż emotikon, który Twoim zdaniem oddaje nastrój wiersza. Które słowa poety skłoniły Cię do takiego wyboru?

2. Co jest głównym tematem utworu? Jakie problemy omawia? Wybierz spośród podanych propozycji.

powrót Zosi do kraju • tęsknota poety za ojczyzną • zachwyt nad rodzimą przyrodą • sztuka pisania wierszy • wspomnienia okresu dzieciństwa

3. Czego dowiadujemy się z tekstu o jego adresatce? Powiedz, dokąd się wybiera, ile ma lat itd.

Adresat utworu literackiego – 1. realna osoba, do której zwraca się autor dzieła. Jest zwykle przedstawiona z imienia i nazwiska, zapisanych w tytule, dedykacji lub treści utworu; 2. odbiorca dzieła literackiego.

4. Zbierz informacje o podmiocie lirycznym z wiersza Juliusza Słowackiego.

a) Do pytań dopasuj cytaty, które będą odpowiedziami na nie.

1.	Czym się zajmuje podmiot liryczny?	**A.**	*Gwiazdy błękitne, kwiateczki czerwone* *Będą ci całe poemata składać.* […] *Bo ja się od nich nauczyłem gadać*
2.	Gdzie przebywa?	**B.**	*Bo tam, gdzie Ikwy srebrne fale płyną,* *Byłem ja niegdyś* […] *dzieciną*
3.	Kto nauczył go pisać wiersze?	**C.**	*I dalej mię los nieszczęśliwy goni*
4.	Gdzie się wychował?	**D.**	*Niechaj mię Zośka o wiersze nie prosi*
5.	Co się z nim dzieje?	**E.**	*Dzisiaj daleko pojechałem w gości*
6.	Czego potrzebuje?	**F.**	*Bo mi zaprawdę odmłodnieć potrzeba*

b) Odnieś zdobyte informacje do biografii poety. Co pozwala go utożsamić z osobą mówiącą w wierszu?

5. Wyjaśnij, dlaczego podmiot liryczny nie chce spełnić prośby Zośki.

6. Jaką rolę przypisuje poeta przyrodzie? Opowiedz, jak ją przedstawia. Wyjaśnij, na jakie uczucia wobec ziemi rodzinnej to wskazuje.

7. Utwórzcie sześcioosobowe grupy. W zespołach kolejno wylosujcie karteczki z numerami od 1 do 6. Niech każdy wyszuka w tekście wiersza środek poetycki oznaczony swoją liczbą, a następnie określi, jaką funkcję pełni on w utworze.

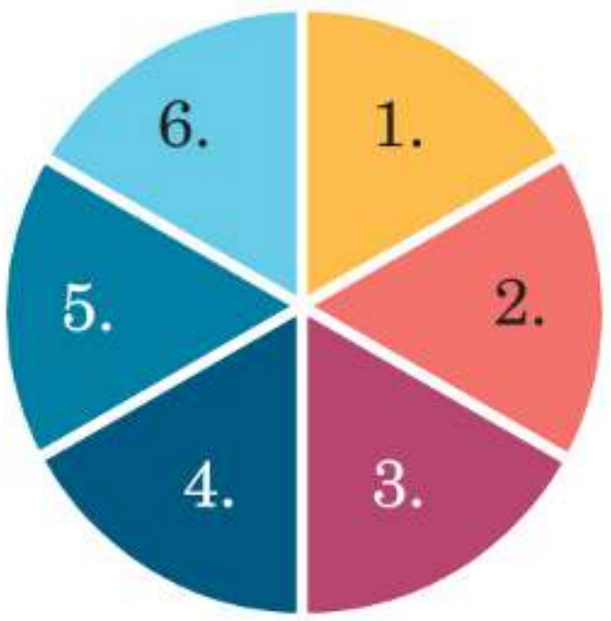

1. epitet
2. powtórzenie
3. zdrobnienie
4. uosobienie
5. onomatopeja
6. porównanie

Piszę i mówię poprawnie

Nazwiska kobiet tworzy się od nazwisk męskich.

- Nazwiska pochodzące od przymiotników powstają przez zmianę końcówki na *-a*, np.

Słowacki – Słowacka, Krasiński – Krasińska, Cichy – Cicha

W przeszłości stosowano też odrębne formy nazwisk dla żon i córek mężczyzn. Obecnie takie formy są rzadko używane.

- Do nazwisk zakończonych na spółgłoskę albo samogłoskę *e* lub *o* dodawano zakończenia *-owa* (żona) lub *-ówna* (córka), np.

Mickiewicz – Mickiewiczowa – Mickiewiczówna
Linde – Lindowa – Lindówna
Fredro – Fredrowa – Fredrówna

- Formy żeńskie nazwisk zakończonych na *a* lub *g* tworzono za pomocą zakończeń *-ina* / *-yna* (żona) lub *-anka* (córka), np.

Zaręba – Zarębina – Zarębianka
Pług – Płużyna – Płużanka

M. Bobrówna
D. Bobrówny
C. Bobrównie
B. Bobrównę
N. Bobrówną
Ms. o Bobrównie
W. Bobrówno

8. Zofia Bobrówna to córka Teodora Bobra i jego żony Joanny Bobrowej. Jaką formę żeńską można utworzyć od podanych nazwisk męskich? Skorzystaj ze wzoru. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Wzór:

OJCIEC	MATKA	CÓRKA
Bóbr	Bobrowa	Bobrówna

Grzeszczak Krasicki Ziółek Majowicz Smuga

9. Wyszukaj wiersz lub aforyzm, które można by umieścić w pamiętniku bliskiej osoby. Starannie zapisz ten tekst w zeszycie.

Tworzę

10. Przedstaw miejsce swojego urodzenia lub wczesnego dzieciństwa. Wykonaj rysunek, wyklejankę lub zdjęcie podkreślające jego piękno.

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij poniższą notatkę. Zapisz uzupełnione zdania w zeszycie.

Podmiotem lirycznym jest [?], który od dłuższego czasu przebywa [?]. [?] za ojczyzną. Wspomina [?] strony, w okolicach rzeki [?], gdzie [?] i [?] nauczyły go tworzyć [?]. Relacja dziewczynki z pobytu w kraju pozwoli mu poczuć się znów [?].

Jak powiedzieć, żeby poruszyć słuchaczy?

Podczas lekcji:

- zastanowisz się, jakie emocje przeżywa osoba mówiąca w wierszu;
- przeanalizujesz sytuację opisaną w utworze;
- dostosujesz tempo mówienia do prezentowanego tekstu;
- popracujesz nad wyraźnym wypowiadaniem słów.

Na początek

- Czy zdarza Ci się słuchać audiobooków? Jeśli tak, to wymień kilka, których słuchałaś / słuchałeś w ostatnim czasie. Jak oceniasz ten sposób poznawania utworów?

audiobook – książka do słuchania, czytana przez profesjonalnego lektora, nagrana na płycie CD lub przygotowana w formacie MP3

Piszę i mówię poprawnie

Jak się przygotować do recytacji wiersza?

1. Dokładnie przeczytaj utwór.

2. Zastanów się, w jakiej sytuacji i nastroju jest podmiot liryczny. Twoim zadaniem podczas recytacji będzie przekazanie emocji towarzyszących osobie wypowiadającej się w tekście.

3. Zwróć uwagę na interpunkcję:

- przecinek zaznacz krótkim zawieszeniem głosu;
- w miejscu kropki zniż głos i zrób krótką przerwę w mówieniu;
- wielokropek wymaga dłuższego zawieszenia głosu;
- wykrzyknik sugeruje, aby głośniej wypowiedzieć zakończone nim słowo;
- pytajnik podkreśl odpowiednią intonacją wznoszącą.

4. Naucz się całego tekstu na pamięć.

5. Zaprezentuj wiersz któremuś z domowników lub nagraj swoje wystąpienie. Dzięki podpowiedziom innych możesz udoskonalić swoją recytację.

6. Podczas deklamacji zrezygnuj z nadmiernej gestykulacji, unikaj też bardzo wyrazistej mimiki.

7. Włóż strój pasujący do okoliczności występu. Przyjmij odpowiednią postawę. Postaraj się stać swobodnie, nie garb się, patrz przed siebie i nie trzymaj rąk w kieszeniach.

8. Pamiętaj o właściwej dykcji. Wyraźnie wymawiaj wyrazy, dostosuj tempo recytacji do charakteru tekstu, poprawnie akcentuj poszczególne słowa.

Intonacja – nadawanie głosowi odpowiedniej melodii (wysokości), aby wyrazić emocje. Ton opadający występuje w zdaniach oznajmujących, a wznoszący – w pytaniach i zdaniach wykrzyknikowych.

- Posprzątaj swój pokój!
- Odrobiłeś lekcje?

pytania i zdania wykrzyknikowe

- Pada deszcz.
- Ola pobiegła do sklepu.

zdania oznajmujące

Dykcja – poprawne, wyraźne wymawianie głosek, słów i zdań, tak aby słuchający nie miał problemu z ich zrozumieniem.

1. Aby pięknie recytować, należy ćwiczyć wyraźną wymowę. Wykonaj kilka ćwiczeń, które pomagają poprawić dykcję.

- Ziewnij szeroko kilka razy.
- Na przemian: uśmiechaj się szeroko i rób dzióbek.
- Dotykaj wyciągniętym językiem raz brody, raz nosa.

2. Przeczytaj podane zdania z odpowiednią dykcją. Rób to najpierw powoli, a następnie coraz bardziej przyspieszaj. Dbaj o to, aby tekst był zrozumiały dla słuchacza.

- Król Karol kupił królowej Karolinie korale koloru koralowego.
- Baba bada baobaby. Baba dba o oba baobaby.
- Czy rak trzyma w szczypcach strzęp szczawiu czy trzy części trzciny?
- Czy się Czesi cieszą, że się Czesio czesze?
- W czasie suszy szosa sucha.
- Czy trzy cytrzystki grają na cytrze, czy jedna gwiżdże, a trzecia łzy trze?
- Jerzy nie wierzy, że na wieży leży sto talerzy.
- Jesień ukoronowała konary korowodem kolorów.

3. Podzielcie się na trzy grupy i przygotujcie recytację jednej ze zwrotek wiersza Juliusza Słowackiego.

a) Wskażcie najważniejsze wyrazy w swoich fragmentach utworu.

b) Zastanówcie się nad tempem mówienia.

c) Pomyślcie o tym, jak głosem przedstawić uczucia wyrażone w wierszu.

d) Zaproponujcie pozagłosowe środki ekspresji (naturalną mimikę, dyskretne gesty).

e) Wybierzcie swojego przedstawiciela, aby zaprezentował efekty Waszej pracy.

4. Przygotuj recytację całego wiersza *W pamiętniku Zofii Bobrówny* zgodnie z podaną instrukcją.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń poprawność podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Recytując wiersz *W pamiętniku Zofii Bobrówny*, trzeba wyrażać radość, ponieważ poeta mówi w nim o swoich rodzinnych stronach.	P	F
2.	Wzorcowa recytacja polega na bardzo szybkim mówieniu i podkreślaniu tempa gestykulacją.	P	F

Podczas lekcji:

Na grzyby, w aromatów pełen las!

- dowiesz się, jak wyglądało grzybobranie w dawnej Rzeczpospolitej;
- określisz środki stylistyczne, których poeta użył do opisania grzybów;
- wyjaśnisz, dlaczego Adam Mickiewicz przypominał w swoich utworach polskie zwyczaje.

Na początek

- Opisz reprodukcję. Co jest jej tematem? Kto występuje na ilustracji? Jaki jest nastrój dzieła Franciszka Kostrzewskiego?
- Jak myślisz, dlaczego tak wiele osób lubi chodzić na grzyby? Opowiedz o własnych doświadczeniach z wypraw do lasu.
- Wymień inne zwyczaje przypisywane Polakom.

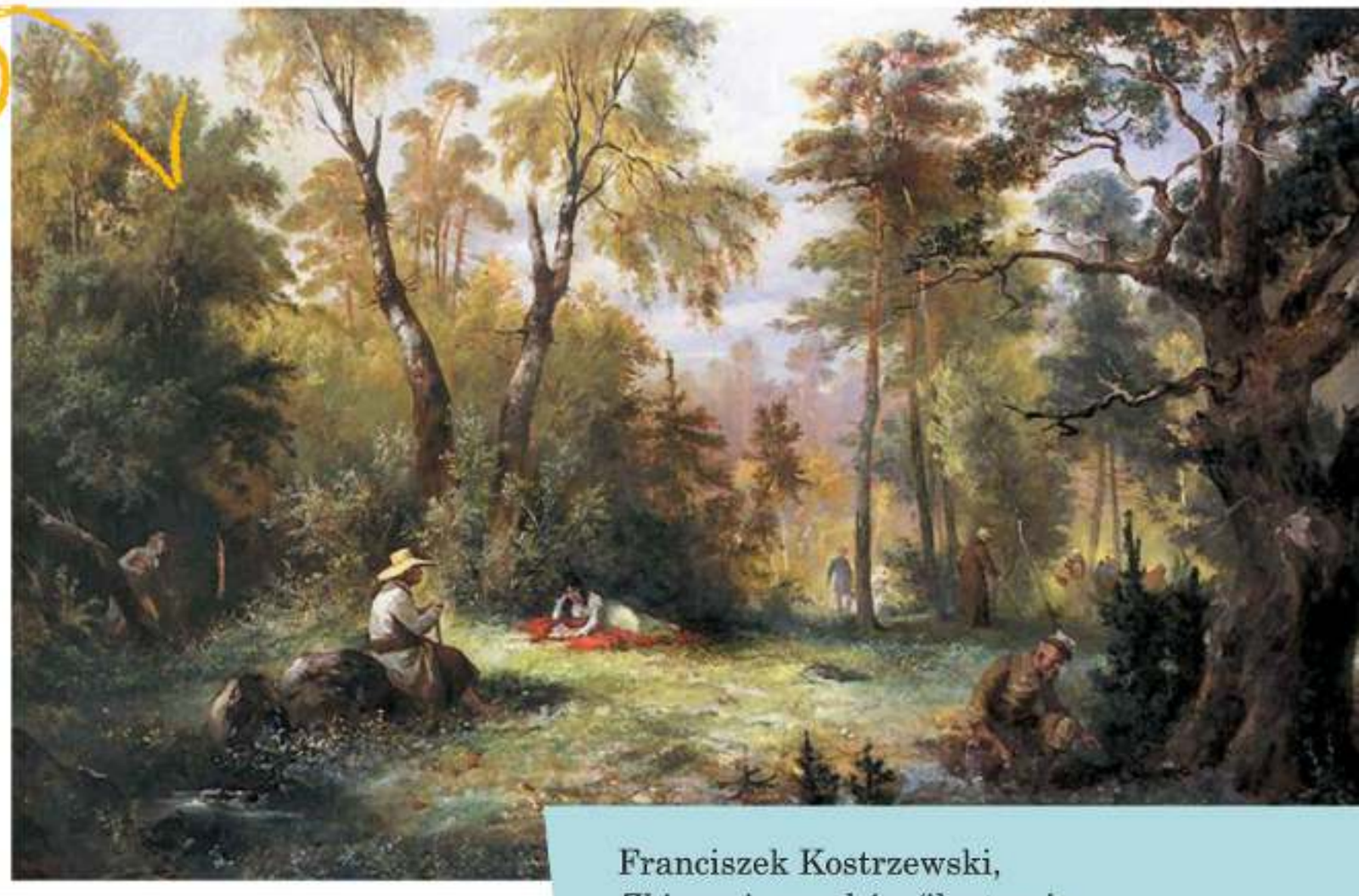

Franciszek Kostrzewski, *Zbieranie grzybów* (ilustracja do III księgi *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza), ok. 1860, własność prywatna

Adam Mickiewicz

Grzybobranie

fragmenty

Był gaj, z rzadka zarosły, wysłany murawą[1];
Po jej kobiercach, na wskroś białych pniów[2] brzozowych,
Pod namiotem obwisłych gałęzi majowych,
Snuło się mnóstwo kształtów, których dziwne ruchy,
Niby tańce, i dziwny ubiór: istne duchy
Błądzące po księżycu […].

Sędziowscy towarzysze! Z hucznego śniadania
Wyszli na uroczysty obrzęd grzybobrania.
Jako ludzie rozsądni, umieją miarkować[3]
Mowy i ruchy swoje, aby je stosować
W każdej okoliczności do miejsca i czasu.
Dlatego, nim ruszyli za Sędzią do lasu,

1 murawa – gęsta trawa

2 pniów – obecnie: pni

3 miarkować – hamować, utrzymywać w równowadze, powściągać

Wzięli postawy tudzież ubiory odmienne:
Służące do przechadzki opończe[4] płócienne,
Którymi osłaniają po wierzchu kontusze[5],
A na głowy słomiane wdziali[6] kapelusze,
Stąd biali wyglądają jak czyscowe[7] dusze. […]

Grzybów było w bród: chłopcy biorą krasnolice[8],
Tyle w pieśniach litewskich sławione lisice,
Co są godłem panieństwa[9], bo czerw[10] ich nie zjada,
I dziwna: żaden owad na nich nie usiada.
Panienki za wysmukłym gonią borowikiem,
Którego pieśń nazywa grzybów pułkownikiem.
Wszyscy dybią[11] na rydza; ten wzrostem skromniejszy
I mniej sławny w piosenkach, za to najsmaczniejszy,
Czy świeży, czy solony, czy jesiennej pory,
Czy zimą. Ale Wojski zbierał muchomory.

Inne pospólstwo[12] grzybów pogardzone w braku
Dla szkodliwości albo niedobrego smaku,
Lecz nie są bez użytku: one zwierza pasą
I gniazdem są owadów, i gajów okrasą[13].
Na zielonym obrusie łąk jako szeregi
Naczyń stołowych sterczą: tu z krągłymi brzegi
Surojadki srebrzyste, żółte i czerwone,
Niby czareczki różnem winem napełnione;
Koźlak, jak przewrócone kubka dno wypukłe;
Lejki, jako szampańskie kieliszki wysmukłe;
Bielaki krągłe, białe, szerokie i płaskie,
Jakby mlekiem nalane filiżanki saskie[14],
I kulista, czarniawym pyłkiem napełniona
Purchawka, jak pieprzniczka – zaś innych imiona
Znane tylko w zajęczym lub wilczym języku,
Od ludzi nie ochrzczone[15]; a jest ich bez liku.
Ni wilczych, ni zajęczych nikt dotknąć nie raczy,
A kto schyla się ku nim, gdy błąd swój obaczy[16],
Zagniewany, grzyb złamie albo nogą kopnie;
Tak szpecąc trawę, czyni bardzo nieroztropnie.

Adam Mickiewicz, *Pan Tadeusz*, fragmenty księgi III

4 opończa – płaszcz z kapturem

5 kontusz – męski strój w dawnej Polsce, suknia z rozciętymi rękawami sięgająca poniżej kolan

6 wdziać – włożyć

7 czyscowe – obecnie: czyśćcowe

8 krasnolicy – piękny, rumiany

9 panieństwo – bycie kobietą niezamężną (panną)

10 czerw – larwa owada

11 dybać – szukać, czyhać

12 pospólstwo – tu: coś mniej wartościowego, coś zwyczajnego

13 okrasa – ozdoba

14 filiżanki saskie – słynna porcelana wykonywana od XVIII w. w Miśni koło Drezna (obecnie Niemcy)

15 nie ochrzczone – tu: nienazwane

16 obaczy – obecnie: zobaczy

O tekście

1. O jakiej porze dnia goście Sędziego wybrali się na grzyby? Wskaż zdjęcie pasujące do okoliczności opisanych w wierszu.

1.

2.

3.

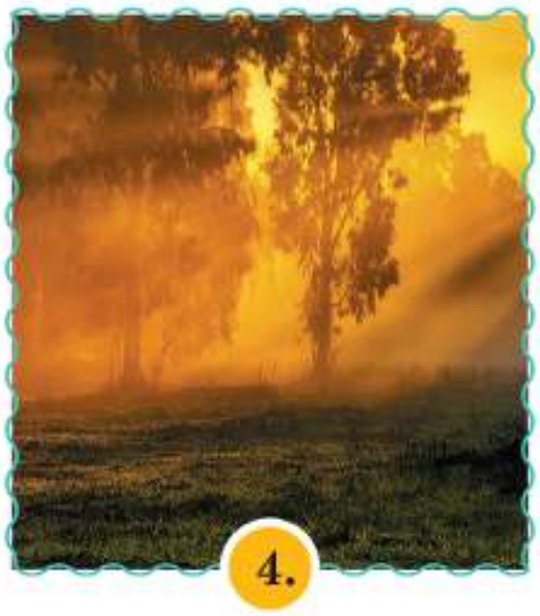
4.

2. Potwierdź właściwymi fragmentami z utworu Adama Mickiewicza następujące informacje:

- W okolicy Soplicowa rosło bardzo dużo grzybów.
- Grzybobranie było szlacheckim zwyczajem.
- Uczestnicy grzybobrania ubrali się stosownie do sytuacji.
- Do przedstawienia zarówno lasu, jak i grzybiarzy Mickiewicz użył przenośni.
- Grzyby opisano za pomocą epitetów i porównań.
- W lesie rosły także grzyby, których nie zbierano – były niejadalne, ale cenne dla zwierząt.

3. Wymień gatunki grzybów wspomniane przez poetę. Które z nich zbierali bohaterowie?

4. Wskaż poprawne dokończenie zdania.

Grzybów pułkownikiem nazywa się w tekście

A. koźlaka. **B.** borowika. **C.** purchawkę. **D.** muchomora.

5. Podaj nazwę środka stylistycznego użytego w określeniu z poprzedniego zadania. Jaką wartość dzięki takiemu zabiegowi poeta nadaje szukanemu grzybowi?

6. Wymień inne środki stylistyczne zastosowane w opisie wyprawy na grzyby. Do jakich zmysłów odwołuje się autor? Dopasuj wyszukane fragmenty do odpowiednich ikon.

7. Określ, o jakich uczuciach poety świadczy przywołanie polskiego zwyczaju w utworze.

8. Na podstawie tekstu oraz kadru z filmu opowiedz, jak grzybiarze przygotowywali się do chodzenia po lesie.

9. Opisz, jak mógł wyglądać las, w którym znaleźli się bohaterowie. Odwołaj się do różnych zmysłów i zastosuj znane Ci środki stylistyczne.

10. Opowiedz, jakie zwyczaje inne niż zbieranie grzybów są pielęgnowane w Twojej rodzinie i wśród znajomych.

Kadr z filmu *Pan Tadeusz*, reż. Andrzej Wajda, Polska 1999

Tradycja – przekazywane z pokolenia na pokolenie obrzędy i zwyczaje, poglądy i wierzenia, systemy wartości i normy postępowania uznawane przez daną społeczność. Są one świadectwem naszych korzeni, a także więzi rodzinnych i społecznych, tworzą naszą tożsamość. Początkowo rytm ludzkiego życia wyznaczały mijające po sobie pory roku. Wiele obrzędów i zwyczajów polskich wyrosło z kultury ludowej. Tradycja jest naszym **dziedzictwem kulturowym i kopalnią wiedzy** o przeszłości. Dzięki niej możemy się dowiedzieć, jak żyli nasi przodkowie, co ich zajmowało oraz co było dla nich ważne.

Tworzę

11. Na podstawie tekstu napisz, jak należy się zachowywać podczas zbierania grzybów. Użyj czasowników w 2. osobie liczby pojedynczej trybu rozkazującego.

12. Napisz do koleżanki lub kolegi z zagranicy e-mail, w którym opiszesz jej / mu wybraną polską tradycję.

Sprawdź, co już umiesz

Wskaż poprawną odpowiedź odnoszącą się do cytatu z *Pana Tadeusza* Adama Mickiewicza.

Na zielonym obrusie łąk jako szeregi
Naczyń stołowych sterczą: tu z krągłymi brzegi
Surojadki srebrzyste, żółte i czerwone,
Niby czareczki różnem winem napełnione [...].

Podkreślony fragment *Pana Tadeusza* to

A. anafora. **B.** epitet. **C.** porównanie. **D.** przenośnia.

Podczas lekcji:

Co dopełnia dopełnienie?

- dowiesz się, na jakie pytania odpowiada dopełnienie;
- poznasz funkcje tej części zdania;
- nauczysz się odróżniać dopełnienie od przydawki.

Na początek

- Uzupełnij zdania na podstawie zdjęć.

Zosia w Toruniu częstuje się (czym?).

Nad morzem zbiera (co?).

W Sukiennicach przygląda się (czemu?).

W Zakopanem zachwyca się (czym?).

We Wrocławiu szuka (czego?).

Dopełnienie – część zdania, która **określa czasownik** (rzadziej przymiotnik lub przysłówek) i uzupełnia treść wypowiedzenia. Odpowiada na pytania przypadków zależnych (bez mianownika i wołacza): kogo? czego? (D.), komu? czemu? (C.), kogo? co? (B.), kim? czym? (N.), o kim? o czym? (Ms.), np. świętować (z kim?) **z rodziną**; pamiętać (o czym?) **o rocznicach**.

1. Znajdź dopełnienia, które określają wyróżnione czasowniki. Zadaj odpowiednie pytania.

Kasia i Adam oraz ich rodzice w czasie majowego weekendu pojechali do Zamościa. Najpierw rodzina **odwiedziła** ratusz. Z jego wieży trębacz **odgrywa** w południe hejnał. Dzieci chętnie **zwiedziły** podziemną trasę. Następnie tata **zaproponował** wszystkim obiad i lody. Po posiłku **obejrzeli** ormiańskie kamienice znajdujące się w rynku. Mama **zachwyciła się** kolorowymi ścianami budynków i ich uroczymi podcieniami. Adam **marzył** o wejściu do arsenału. Najbardziej jednak dzieci **czekały** na wędrówkę po zoo.

2. Ustal, jak rodzina Walewskich przygotowuje się do wyjścia na wystawę w muzeum. Zadaj odpowiednie pytania do czasowników i dobierz do nich właściwe dopełnienia.

Mama Dominika
Przygotowuje...
Przegląda...
Planuje...

Tata Paweł
Wybiera...
Zamawia...
Kupuje...

Hania, Janek
Czytają...
Pakują...
Pomagają...

3. Wyszukaj w zdaniach dopełnienia. Określ, w jakich przypadkach występują. Zadanie wykonaj w zeszycie.

- Ania często o nim myśli.
- Dostałam to od rodziców.
- Obejrzała z mamą wystawę.
- Przyglądała się sennemu miastu.
- Piotr poszedł do babci w garniturze.
- Przykleiłem taśmą zniszczony grzbiet książki.

Aby nie pomylić przydawki z dopełnieniem, zawsze zwracaj uwagę na **wyraz określany**. Jeśli to rzeczownik, wyrazem go określającym jest przydawka, a jeżeli czasownik – wyrazem, który go określa, jest dopełnienie.

zwyczaje (rzeczownik) (*kogo? czego?*) **mamy** (przydawka)

szukałam (czasownik) (*kogo? czego?*) **mamy** (dopełnienie)

4. Miłka wpisuje do zeszytu zwroty i wyrażenia zawierające przydawki, a Nawojka – zawierające dopełnienia. Pomóż dziewczynkom wybrać odpowiednie przykłady i oblicz, czy obie mają ich po tyle samo.

miłe prezenty • oddał się zabawie • zapowiedziano występ • nowe obowiązki • pierwsza dama • nie mam odwagi • pisanie życzeń • wstaw wodę • torba ze skóry

E **5.** Uzupełnij poniższe zdanie. Wskaż odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

W zdaniu: *Mama zachwyciła się kolorowymi ścianami kamienic*, podkreślony wyraz występuje w **A / B**. Pełni on w zdaniu funkcję **C / D**.

A. dopełniaczu
B. bierniku
C. przydawki
D. dopełnienia

6. Wyszukaj w poniższych zdaniach dopełnienia.

a) Określ, jakimi częściami mowy zostały wyrażone.

b) Uzupełnij w zeszycie zdanie: *Dopełnienia mogą być wyrażone przez...*

- Powiedzieli jej o spotkaniu w ostatniej chwili.
- Ania kupiła w grudniu nowy czajnik.
- Chętnie pojadę z tobą do Krakowa.
- Nauczyła się jeździć na nartach.
- Porozmawiamy o tym jutro.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W zdaniu: *Czekał niecierpliwie na spotkanie z tatą*, są dwa dopełnienia.	P	F
2.	Przydawka i dopełnienie mogą odpowiadać na te same pytania.	P	F

Nie opuścimy Cię, Polsko!

Podczas lekcji:

- poznasz okoliczności powstania *Roty*;
- zrozumiesz przesłanie pieśni;
- zastanowisz się, czy utwór Marii Konopnickiej jest ciągle aktualny;
- podasz, co patriotyzm oznaczał kiedyś, a czym jest dziś.

Na początek

- Przyjrzyj się poniższym portretom, a następnie powiedz, czym przedstawione na nich kobiety zapisały się na kartach historii Polski.

Jadwiga Andegaweńska

1.

Maria Skłodowska-Curie

2.

Wisława Szymborska

3.

Justyna Kowalczyk

4.

- W której z tych dziedzin najbardziej chciałabyś / chciałbyś przysłużyć się krajowi?

Maria Konopnicka (1842–1910)

Poznaj autora

Wybitna polska poetka, publicystka, tłumaczka, działaczka społeczna. Debiutowała w 1870 r. wierszem *W zimowy poranek*. Napisała wiele utworów dla dzieci, m.in. baśnie (*O krasnoludkach i sierotce Marysi*, *Na jagody*), nowele (*Nasza szkapa*, *Dym*), wiersze (*Stefek Burczymucha*, *Muchy samochwały*, *Co słonko widziało*), oraz dla dorosłych (*W piwnicznej izbie*, *Jaś nie doczekał*, *Rota*). W 1903 r. otrzymała od narodu dworek w Żarnowcu na Podkarpaciu.

Maria Konopnicka

Rota[1]

Nie rzucim ziemi, skąd nasz ród,
Nie damy pogrześć[2] mowy.
Polski my naród, polski lud,
Królewski szczep piastowy[3].
Nie damy, by nas zgnębił wróg.
Tak nam dopomóż Bóg[4]!
Tak nam dopomóż Bóg!

Do krwi ostatniej kropli z żył
Bronić będziemy ducha,
Aż się rozpadnie w proch i pył
Krzyżacka zawierucha.
Twierdzą nam będzie każdy próg.
Tak nam dopomóż Bóg!
Tak nam dopomóż Bóg!

Nie będzie Niemiec pluł nam w twarz,
Ni dzieci nam germanił[5],
Orężny[6] wstanie hufiec[7] nasz,
Duch będzie nam hetmanił[8].
Pójdziem[9], gdy zabrzmi złoty róg[10].
Tak nam dopomóż Bóg!
Tak nam dopomóż Bóg!

Nie damy miana Polski zgnieść,
Nie pójdziem żywo w trumnę,
W Ojczyzny imię i w jej cześć
Podnosim czoła dumne.
Odzyska ziemi dziadów wnuk!
Tak nam dopomóż Bóg!
Tak nam dopomóż Bóg!

Konstanty Górski, *Rugi pruskie*, 1915

1 rota – słowa przyrzeczenia

2 pogrześć – pogrzebać, utracić

3 szczep piastowy – wywodzący się z dynastii Piastów

4 tak nam dopomóż Bóg – pomóż nam, Boże; słowa używane podczas składania przysięgi

5 germanić – obecnie: germanizować, czyli zmuszać do przyjęcia niemieckiej kultury oraz do używania języka niemieckiego

6 orężny – uzbrojony

7 hufiec – dawniej: oddział wojskowy

8 hetmanić – przewodzić, prowadzić

9 pójdziem – obecnie: pójdziemy

10 złoty róg – przedmiot ze sztuki Stanisława Wyspiańskiego *Wesele*, mający symbolizować wezwanie do walki narodowowyzwoleńczej

O tekście

1. Wskaż fragment, z którego możemy się dowiedzieć, kim jest osoba mówiąca w wierszu.

2. Uzupełnij poniższe zdanie. Wskaż odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Podmiot liryczny wypowiada się **A / B**, co potwierdzają czasowniki **C / D**.

A. w 1. os. lp

B. w 1. os. lm

C. *zgnębił, rozpadnie, pluł*

D. *nie damy, bronić będziemy, pójdziem*

3. Jakie obietnice padły w każdej ze strof? Przeczytaj odpowiednie wersy i wyjaśnij ich znaczenie. Zanotuj wnioski w zeszycie, wzorując się na poniższym schemacie.

I STROFA		II STROFA	
OBIETNICE	*Co oznaczają?*	OBIETNICE	*Co oznaczają?*
III STROFA		**IV STROFA**	
OBIETNICE	*Co oznaczają?*	OBIETNICE	*Co oznaczają?*

Okoliczności powstania utworu

Maria Konopnicka żyła w czasie, kiedy Polska nie istniała jako niepodległe państwo. Poetka żywo interesowała się sprawami narodowościowymi. Jak wielu Polaków sprzeciwiała się polityce władz w zaborze pruskim, które nakazywały dzieciom naukę tylko w języku niemieckim oraz dążyły do wynarodowienia polskiego społeczeństwa.

W odpowiedzi na działania zaborców napisała w 1908 r. *Rotę*. Muzykę do słów poetki skomponował Feliks Nowowiejski, a wiersz stał się popularną pieśnią patriotyczną.

Chcę więcej

Germanizacja – polityka Prus prowadzona w czasie zaborów, której celem było wynarodowienie Polaków. Miały temu służyć m.in. nauczanie w szkołach wyłącznie w języku niemieckim, walka z Kościołem katolickim, usuwanie Polaków z ich ziemi lub zmuszanie do jej sprzedaży (tzw. rugi), by osadzić tam ludność niemiecką.

▶ Dowiedz się, jak wyglądało życie Polaków, w tym uczniów, pod zaborami. Z jakimi ograniczeniami musieli się mierzyć?

Bronisława Śmidowicz – przywódczyni protestu dzieci przeciwko nauce religii po niemiecku. Do strajku doszło w 1901 r. we Wrześni w zaborze pruskim.

4. Określ, do kogo są skierowane słowa pieśni. Jaki cel mógł przyświecać autorce?

5. Jak w czasach Marii Konopnickiej rozumiano patriotyzm, a co oznacza on dzisiaj? Wskaż wezwania, które można uznać za aktualne.

6. Przypomnij sobie cechy hymnu poznane w klasie czwartej. Udowodnij, że *Rota* należy do tego gatunku literackiego. Wskaż właściwe zdania.

a) Ma podniosły i uroczysty charakter.
b) Dotyczy spraw najwyższej wagi.
c) Sławi bóstwo, ważną wartość, bohaterski czyn.
d) Jest zbudowany ze strof.
e) Występują w nim rymy.
f) Zawiera refren.

Tworzę

7. A co Ty możesz obiecać Polsce? Zapisz swoje propozycje. Zainspiruj się podpowiedziami na ilustracjach.
Polsko, obiecuję, że będę…

Symbole narodowe

Literatura

Tradycje

Środowisko

Relacje

Historia

8. Do czego może być potrzebna znajomość języka i kultury przodków osobom mieszkającym na emigracji? Spisz swoje refleksje w formie notatki graficznej.

9. Wypisz w zeszycie zagrożenia dla języka polskiego, które dostrzegasz w obecnych czasach. Co należy robić, aby nie dać *pogrześć mowy*? Podaj kilka propozycji.

Określ zagrożenie dla języka → Zaproponuj działania naprawcze

Sprawdź, co już umiesz

Wyjaśnij, dlaczego *Rotę* zalicza się do utworów patriotycznych. Podaj przynajmniej trzy powody.

Podczas lekcji:

Dbamy o czystość i piękno polskiej mowy

- przypomnisz sobie polski alfabet;
- opowiesz o tym, co robić, żeby nie mieć kłopotów z językiem polskim;
- ułożysz opowiadanie z wyrazami trudnymi do zapisania.

Na początek

- Ile liter ma polski alfabet? Wskaż właściwą odpowiedź.

A. 30. **B.** 31. **C.** 32. **D.** 33.

- Wymień wszystkie litery we właściwej kolejności.
- Rozszyfruj rysunki Pawła Jarońskiego. Podziel odpowiednio wyrazy, tak aby wyjaśnić sytuację na obrazku.

Michał Rusinek (ur. 1972)

Wykładowca na Uniwersytecie Jagiellońskim, tłumacz i autor książek dla dzieci i dla dorosłych. Był sekretarzem poetki Wisławy Szymborskiej, a obecnie prowadzi jej fundację. Jego książki dla dzieci często wyjaśniają zagadnienia językowe. Wśród nich są takie tytuły, jak: *Podbipięta, czyli co się kryje w nazwiskach, Abecadło, Psia skrętka, czyli przewodnik po dziecięcych przekleństwach, Wihajster, czyli przewodnik po słowach pożyczonych.*

Poznaj autora

Michał Rusinek

Czy ją kochasz?

Gdybym była królową lub królem,
to nie wahałabym się w ogóle,
lecz wykorzystałabym swą władzę
i wyszyć kazałabym na fladze
najlepiej nitką niebieską
„Z” z kropką oraz kreską,
„E” oraz „A” z ogonkami,
„N”, „S”, „C” i „O” z kreskami
oraz przekreślone „L”
– taki miałabym cel.
Bo lubię grę
– w słowa z „Ę”.
Wciąż do mnie lgną
– słowa z „Ą”,
przez cały dzień
– słowa z „Ń”,
a w czasie snu
– słowa z „Ó”.
Gdy szepczę „cii!”
– słowa z „Ć”.
Lecą przez wieś
– słowa z „Ś”.
Kłują jak kieł
– słowa z „Ł”,
drążą jak kret
– te z „Ź” i „Ż”.
Lubię litery w polskim języku,
chociaż kłopotów z nimi bez liku.
Czy tylko lubię? Przecież lubienie
to jest uczucie ważne szalenie!
Czy je aż kocham? Cóż, rezerwuję to uczucie
dla mojej rodziny. I kota zwanego Guciem.

Michał Rusinek, *Jaki znak twój? Wierszyki na dalsze 100 lat niepodległości*

O tekście

1. Określ, kim jest osoba wypowiadająca się w wierszu Michała Rusinka. Co na to wskazuje?

E **2.** Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Osoba mówiąca w wierszu poleciłaby wyszyć na fladze niektóre polskie litery po to, aby

A. pokazać, w jaki sposób należy je zapisywać.

B. podkreślić ich wyjątkowość w polskim alfabecie.

C. udowodnić potrzebę usunięcia ich z polszczyzny.

D. ostrzec przed kłopotami, jakie mogą one sprawiać.

3. Wypiszcie na oddzielnych kartach litery polskiego alfabetu, które wymienia osoba mówiąca w wierszu. Następnie podzielcie się na drużyny i zagrajcie w grę z wykorzystaniem przygotowanych kart z literami.

- Uczeń z pierwszej grupy ciągnie kartę z literą wymienioną w wierszu, podaje wyraz, który tę literę zawiera, i poprawnie go zapisuje. Należy używać innych słów niż podane w utworze.
- Następnie kartę ciągnie uczeń z kolejnej drużyny.
- Możecie grać do pierwszej porażki lub wyznaczyć limit czasowy na zabawę.

4. Wyjaśnij, jakie kłopoty z polskimi literami może mieć na myśli podmiot liryczny. Jak myślisz, z czego one wynikają?

5. Podaj, co należy zrobić, aby bez problemów posługiwać się językiem ojczystym.

6. Porozmawiajcie o tym, dlaczego poprawne posługiwanie się językiem świadczy o patriotyzmie.

Chcę więcej

Ciekawostki o języku polskim

- Polski alfabet pochodzi od łacińskiego. Z czasem niektóre litery dostosowano do głosek występujących w języku polskim, dodając do nich znaki diakrytyczne, np. ogonki (e – ę).
- Nasz język należy do najtrudniejszych na świecie, gdyż ma różne wzorce odmiany wyrazów, od których jest wiele wyjątków.
- Przeciętny Polak korzysta w mowie i piśmie z kilkunastu tysięcy słów, natomiast rozumie, choć nie używa, około trzydziestu tysięcy.

▶ Wyszukaj w dostępnych źródłach ciekawostkę na temat języka polskiego i opowiedz ją swoim koleżankom i kolegom z klasy.

Tworzę

7. Zaprojektuj królewski sztandar, na którym znajdą się litery wymienione w wierszu.

8. Przygotujcie w parach po dwa zadania sprawdzające znajomość języka polskiego, a następnie rozwiążcie je z koleżankami i kolegami z sąsiednich ławek.

Sprawdź, co już umiesz

Ułóż i zapisz w zeszycie krótkie opowiadanie z użyciem jak największej liczby podanych poniżej słów i wyrażeń, w których często pojawiają się błędy.

żółcić się | co dzień | półciężarówka | łażący | w ogóle
wziąć | niedołężność | sześćdziesięciopięciolatka | włączać | łóżko
pomarańcza | żądać | w przeddzień | otchłań | dźgać

Podczas lekcji:

Pani Ą i pan M – zasady pisowni głosek nosowych

- poznasz zasady pisania głosek *ą* i *ę* w formach czasowników;
- przećwiczysz pisownię głosek nosowych w formach rzeczowników, przymiotników, liczebników i zaimków.

Na początek

- Przeczytaj pary wyrazów. Wskaż głoski, którymi się różnią.

wieź – więź	gesty – gęsty
bak – bąk	lek – lęk
kasa – kąsa	mak – mąk

Głoski nosowe – takie głoski, przy których wymawianiu powietrze przepływa także przez nos. Samogłoskami nosowymi w języku polskim są *ą* i *ę*; a spółgłoski nosowe to *m*, *m'* (*mi*) i *n*, *n'* (*ń*, *ni*).

1. Wymów głośno podane wyrazy. Jakie głoski słyszysz? Czy są one zgodne z podanym zapisem?

idę • staną • zginął • minęli • wzięły • imię • trąbka • jarzębina • pędzel • koronę • wątroba • modę • rozpiąć • kolęda

Piszę i mówię poprawnie

Samogłoski *ą* i *ę* wymawia się jako nosowe przed spółgłoskami *w*, *f*, *s*, *z*, *ś*, *ź*, *sz*, *ż*, *ch*, np. węch, wąs. Przed *ł*, *l* mówi się *o* lub *e*, np. sypnął, sypnęli, a przed *b*, *p*, *d*, *t* oraz *c*, *cz*, *ć*, *dz*, *dż*, *dź* słychać *om*, *on*, *em*, *en*, np. pęczek, prąd. Na końcu wyrazu głoskę *ę* można wymawiać zarówno jako *e*, jak i lekko nosowo – jako *ę*.

- W wielu wyrazach w zapisie stosujemy litery *ą* lub *ę*, mimo że wymawiamy: *o, e, om, on, em, en*.

Literę *ę* piszemy

- gdy w innych formach lub wyrazach pokrewnych wymienia się na *ą*, np. **gę**ś – **gą**ska, gał**ę**zie – gał**ą**ź
- w 1. osobie liczby pojedynczej czasu teraźniejszego i przyszłego niektórych czasowników, np. mówi**ę**, wypij**ę**, chodz**ę**, zabior**ę**

Uwaga: wi**em**, powi**em**, śmi**em**, j**em**, umi**em**, rozumi**em**

- w liczbie pojedynczej rodzaju żeńskiego i nijakiego oraz w liczbie mnogiej czasu przeszłego czasowników zakończonych na *-ąć* (mimo wymowy *e*), np. zaczę**ł**am, zaczę**ł**aś, zaczę**ł**a, zaczę**l**iśmy, zaczę**ł**yście, zaczę**l**i
- w mianowniku i bierniku liczby pojedynczej niektórych rzeczowników rodzaju nijakiego, np. rami**ę**, znami**ę**, siemi**ę**; w tym rzeczowników będących nazwami istot niedorosłych, np. ciel**ę**, źrebi**ę**, dzieci**ę**, kurcz**ę**
- w bierniku liczby pojedynczej niektórych rzeczowników i zaimków rodzaju żeńskiego, np. t**ę** szaf**ę**, piątk**ę**, podłog**ę**, uwag**ę**

2. Od podanych bezokoliczników utwórz formy 1. osoby liczby pojedynczej czasu przeszłego. Wpisz je do zeszytu. Podkreśl samogłoski nosowe.

tonąć • sięgnąć • stanąć • pojąć

3. Odgadnij rzeczowniki na podstawie ilustracji. Zapisz je w zeszycie w formie mianownika liczby pojedynczej i mnogiej. Podkreśl wymieniające się samogłoski nosowe.

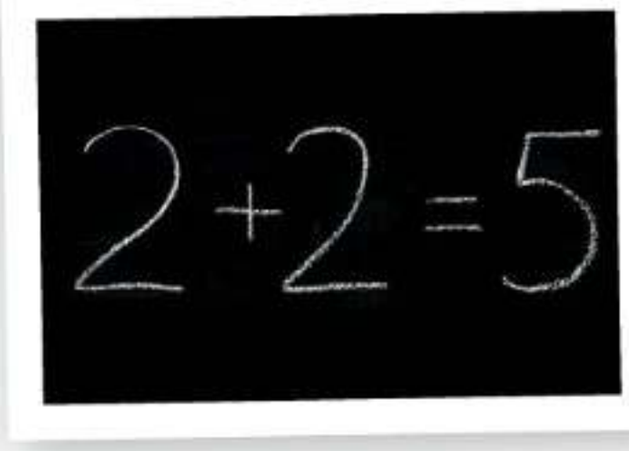

4. Jakimi wyrazami uzupełnisz poniższe związki frazeologiczne? Przeczytaj je na głos.

przepaść jak kamień w _____ zjeść z kimś _____ soli

bawić się z kimś w kotka i _____ mieć _____ na ramieniu

a) Wyjaśnij znaczenie utworzonych powiedzeń.

b) Zilustruj jedno z nich zabawnym rysunkiem.

Literę *ą* piszemy

- kiedy w innych formach lub w wyrazach pokrewnych wymienia się na *ę*, np. piąty – pięć, książka – księga
- w 3. osobie liczby mnogiej czasu teraźniejszego i przyszłego czasowników, np. myją, kupują, naprawią, przeczytają
- w liczbie pojedynczej rodzaju męskiego czasu przeszłego czasowników zakończonych na *-ąć* (mimo wymowy *o*), np. zacząłem, zacząłeś, zaczął
- w narzędniku liczby pojedynczej rzeczowników, przymiotników, liczebników i zaimków rodzaju żeńskiego, np. zacznij tą nogą, nagrodzony drugą złotą płytą
- w bierniku liczby pojedynczej przymiotników rodzaju żeńskiego, np. wesołą, miłą, kolorową, ciepłą

5. Co robią osoby przedstawione na ilustracjach? Podaj odpowiednie formy czasowników.

Dziewczynki z 8c _____ w siatkówkę.

Moi bracia codziennie _____ do szkoły na rowerach.

Uczniowie _____ piosenkę z okazji święta szkoły.

6. Przekształć zdania w czasie teraźniejszym na zdania z formami czasu przeszłego. Możesz dodać wyrazy określające czas.

- Dziewczyny, płyniecie z nami łódką.
- Dziecko ciągnie ojca do kina.
- Piotr tonie w błocie po kostki.

7. Podaj odpowiednią formę wyrazów umieszczonych w nawiasach. Odgadnięte słowa zapisz w zeszycie.

- Ida lubi jeździć na rowerze z (przyjaciółka).
- W maju pojedziemy na (ta wycieczka klasowa).
- Ala zamówiła kotlet z (tamta surówka).
- Wiktoria jest (córka) mojej cioci Rozalii.

Połączenia *om*, *on*, *em*, *en* piszemy

- w wyrazach obcych, np. komputer, rondo, stempel, renta
- w wyrazach rodzimych przed zakończeniami *-ka*, *-ko*, np. kromka, słonko

8. Co przedstawiają poniższe zdjęcia? Zapisz odgadnięte wyrazy w zeszycie. Podkreśl w nich głoski nosowe.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Piszę i mówię poprawnie

- W **narzędniku liczby pojedynczej** (z kim? z czym?) rzeczowników rodzaju żeńskiego piszemy **zakończenie *-ą***, np. nauczycielk**ą**, książk**ą**, nauk**ą**, histori**ą**, klas**ą**.
- W **celowniku liczby mnogiej** (komu? czemu?) rzeczowników piszemy **zakończenie *-om***, np. ławk**om**, poet**om**, pani**om**, pió**rom**, słownik**om**, okn**om**.

9. Podaj, jaką formę rzeczownika należy wpisać w miejsce wyrazu w nawiasie.

- Przyjrzałam się wielu (szkoła) językowym i już wiem, do której się zapiszę.
- Spotkajmy się po treningu na placu zabaw za (szkoła).
- Na wycieczce górskiej najlepiej się czuję z (mama).
- Podziękowania za organizację naszego kiermaszu należą się (mama) uczniów z 5c.

Sprawdź, co już umiesz

Przeczytaj poprawnie wyrazy z *ą* i *ę* w podanych zdaniach.

- Wędrowali tędy na skróty, dlatego dotrą wcześniej do domu.
- Podjął się tego zadania, chociaż bał się, że nie zdąży.
- Poproszą swoją panią o pięćdziesiąt pięć książek.
- Zacisnęły zęby przed włączeniem prądu.

W każdych okolicznościach umiem użyć okolicznika

Podczas lekcji:

- dowiesz się, o czym informuje okolicznik;
- poznasz zestaw pytań, na które odpowiada ta część zdania.

Na początek

- Wskaż w zdaniach wyrazy, które mówią o czasie, miejscu, sposobie i innych okolicznościach zdarzenia.

Dorota wstała wcześnie, żeby do południa przygotować wszystkie dania. Zaniosła smakołyki do salonu i ustawiła je na stole. Szybko ułożyła talerze i sztućce. Mimo niewyspania dobrze się bawiła z przyjaciółmi podczas przyjęcia.

Okolicznik – część zdania, która (tak jak dopełnienie) najczęściej jest **określeniem czasownika**. Informuje o okolicznościach wykonywania czynności, np. miejscu, czasie, sposobie, przyczynie, celu. Odpowiada na pytania: jak? gdzie? kiedy? skąd? dokąd? po co? dlaczego? mimo co? pod jakim warunkiem?, np. Umówili się (kiedy?) **w maju**. Spotkali się (gdzie?) **w muzeum**. Zwiedzili je (jak?) **z przyjemnością**.

1. Uzupełnij zdania z okolicznikami. Zacznij od nazw popularnych polskich przysmaków.

najlepiej smakują (gdzie?).

Polacy jedzą zwykle (kiedy?).

pochodzą (skąd?).

2. Wyszukaj w zdaniach okoliczniki i podaj, na jakie pytania odpowiadają.

- W sobotę jadę z przyjaciółmi do muzeum.
- Twoja fryzura wyglądała wspaniale po strzyżeniu.
- Uczyli się do egzaminu mimo zmęczenia.
- Po upadku krzyknął z bólu.
- Na wycieczkę warto się spakować wcześniej.
- Idę do sklepu po pierogi.

3. Uzupełnij zdania brakującymi okolicznikami.

- Narodowe Święto Niepodległości obchodzimy (kiedy?) .
- Jan III Sobieski pod Wiedniem walczył (jak?) .
- W *Mazurku Dąbrowskiego* śpiewamy: *Marsz, marsz Dąbrowski,* (skąd?) *włoskiej* (dokąd?) .
- Henryk Sienkiewicz pisał powieści historyczne (w jakim celu?) serc.
- (mimo czego?) , które trwały 123 lata, Polska istniała w sercach Polaków.
- Jesteśmy dumni (z jakiego powodu?) Marii Skłodowskiej-Curie.

4. Wymyśl trzy zabawne tytuły książek zawierające różne typy okolicznków.

5. Rozwiń zdanie pojedyncze, tak aby zawierało jak najwięcej okoliczników.

Mama opowiadała.

6. Połącz ze sobą części związków frazeologicznych. W których z nich znajduje się dopełnienie, a w których – okolicznik? W rozstrzygnięciu tej kwestii pomoże Ci właściwie zadane pytanie.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
zniknąć	klepać	bujać	szukać	pękać	obejść się	patrzeć
A.	B.	C.	D.	E.	F.	G.
w obłokach	ze śmiechu	smakiem	biedę	wilkiem	szczęścia	jak kamfora

Sprawdź, co już umiesz

Opisz fotografię trzema zdaniami. W każdym z nich użyj okolicznika innego typu.

PATRIOTYZM
Podsumowanie rozdziału VI

Sprawdź, co już umiesz

Weź udział w zabawie ***Czy znasz dobrze swój kraj***? Po każdym poprawnie rozwiązanym zadaniu możesz zwiedzić jedno miejsce na planszy (s. 252–253). Ile z nich uda Ci się obejrzeć? Powodzenia!

1. Wyjaśnij znaczenie słowa *patriotyzm*. Podaj trzy rzeczowniki, które Ci się z tym pojęciem kojarzą. Określ ich rodzaj gramatyczny.

2. Wskaż na planszy nazwę miejsca zawierającą najwięcej znaków występujących tylko w polskim alfabecie.

3. Wyszukaj na planszy wszystkie nazwy z samogłoskami nosowymi.

4. Do jakiego ważnego wydarzenia z historii Polski nawiązuje inscenizacja przedstawiona na fotografii?

Zapisz poprawnie jego dokładną datę

a) za pomocą cyfr arabskich,

b) za pomocą cyfr arabskich i rzymskich,

c) słownie.

5. Jakie zwyczaje istnieją w polskiej tradycji świątecznej? Rozpoznaj je na podstawie zdjęć.

a) Zapisz, z jaką datą są związane.

b) Wyjaśnij, na czym polegają.

1.

2.

3.

6. Wymień pięć polskich potraw, w których występują litery z polskimi znakami diakrytycznymi. Zapisz te słowa w zeszycie.

7. Z jakimi tradycjami wiążą się potrawy przedstawione na zdjęciach? Wymień je.

1.

2.

3.

4.

8. Podaj nazwy trzech gatunków grzybów, które zbierali bohaterowie *Pana Tadeusza*.

9. Rozpoznaj drzewa charakterystyczne dla polskiego krajobrazu. Zapisz poprawnie ich nazwy. Podaj zasadę pisowni, którą się kierowałaś / kierowałeś.

1.

2.

3.

4.

10. Wymień nazwisko polskiego kompozytora, z którym kojarzy się drzewo na zdjęciu nr 3.

11. Przygotuj instrukcję wykonania zielnika z roślinami rosnącymi w Twojej okolicy.

12. Wymów z odpowiednią dykcją zdanie: *W Szczebrzeszynie chrząszcz brzmi w trzcinie*. Wyjaśnij termin *dykcja*.

13. Pierwsza córka Adama Mickiewicza to Maria Mickiewiczówna. Odmień jej nazwisko przez przypadki.

14. Oceń poprawność podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Dłuższe utwory należy deklamować szybciej, żeby nie znużyć słuchaczy.	P	F
2.	Znaki zapytania oznaczają intonację opadającą.	P	F

15. Wskaż poprawne dokończenie zdania.

W wypowiedzeniu: *Chórzysta zaintonował polski hymn*, wyraz *hymn* to

A. podmiot. **B.** dopełnienie. **C.** przydawka. **D.** okolicznik.

E

1.

Początkowo kościół w **Trzęsaczu** dzieliły od morza dwa kilometry.

2.

Morze Bałtyckie wyrzuca czasem na brzeg złocisty bursztyn.

3.

Na **Kanale Elbląskim** działa system pochylni do przenoszenia statków i łodzi.

4.

W **Biskupinie** zrekonstruowano część wałów obronnych, domostwa, drogi, falochron oraz bramę wjazdową.

5.

Według legendy Lech założył w **Gnieźnie** pierwszą stolicę Polski.

6.

Park Mużakowski łączy dwa kraje: Polskę i Niemcy.

7.

W dalekiej przeszłości na **Ślęży** czczono bóstwa pogańskie.

Wrocław jest promowany przez kilkaset krasnali. Na zdjęciu: Syzyfki.

8.

9.

Zamek w **Mosznej** słynie z 99 wież i 365 pomieszczeń.

Prastarą **Puszczę Białowieską** zamieszkują m.in. żubry, łosie i rysie.

10.

11.

Dzięki powojennej odbudowie Starówka w **Warszawie** znalazła się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO.

Kazimierz Dolny pięknie wygląda we dnie i w nocy.

12.

13.

W **Szydłowie** doskonale się zachowały średniowieczne mury obronne.

Jaskinię w **Krakowie** ponoć zamieszkiwał smok wawelski.

14.

15.

Wieliczka słynie z kopalni soli.

To już wiesz

W PAMIĘTNIKU ZOFII BOBRÓWNY
Juliusz Słowacki

Adam Mickiewicz, *Grzybobranie*
PAN TADEUSZ
fragmenty

ROTA
Maria Konopnicka

POJĘCIA

adresat utworu literackiego
1. osoba, do której zwraca się autor
2. odbiorca dzieła literackiego

tradycja – normy i zwyczaje przekazywane z pokolenia na pokolenie

intonacja – nadawanie głosowi odpowiedniej wysokości

dykcja – wyraźne wymawianie tekstu

FORMY WYPOWIEDZI

instrukcja – spis zasad postępowania lub obsługi urządzenia

recytacja – piękne wygłoszenie tekstu literackiego

NAUKA O JĘZYKU

- **głoski nosowe:** Ą M
- **części zdania:**

dopełnienie (określenia czasownika) **okolicznik**

- PYTANIA PRZYPADKÓW ZALEŻNYCH
  kogo? czego? komu? czemu? kogo? co? kim? czym? o kim? o czym?
- PYTANIA O OKOLICZNOŚCI
  jak? gdzie? kiedy? po co? dlaczego? mimo co? pod jakim warunkiem?

- **odmiana nazwisk córek**
  Bobrówna – Bobrówny, Bobrównie, Bobrównę, Bobrówną, o Bobrównie, Bobrówno

  Zarębianka – Zarębianki, Zarębiance, Zarębiankę, Zarębianką, o Zarębiance, Zarębianko

ORTOGRAFIA

pisownia dat
- 8.03.2025
- 8 III 2025
- ósmy marca dwa tysiące dwudziestego piątego roku

pisownia ą, ę
- ręka – rąk
- zniknęli – zniknął

B. lp – tę książkę
N. lp – z tą książką

pisownia om, on, em, en
C. lm – tym książkom
kompot, ponton, tempo, talent, jedzonko, słomka

ROZDZIAŁ VII

RADOŚĆ

Budząc się rano, pomyśl, jaki to wspaniały skarb żyć, oddychać i móc się radować.

Marek Aureliusz

Podczas lekcji:

Wiele radości z codzienności

- podasz synonimy słowa *radość*;
- omówisz sytuację liryczną w wierszu;
- wykonasz ilustrację, na której oddasz emocje podmiotu lirycznego.

Na początek

- Czym jest dla ciebie radość? Podaj kilka synonimów tego słowa.
- Co wpływa na Twoje dobre samopoczucie?
- Jak rozumiesz słowa Phila Bosmansa (czytaj: fila bosmensa): *Ze szczęściem czasami bywa tak jak z okularami, szuka się ich, a one siedzą na nosie.*

1878

1901
wydanie debiutanckiego zbioru *Sny o potędze*

1908
wydanie tomu *Gałąź kwitnąca*

1910
tłumaczenie *Kwiatków Świętego Franciszka z Asyżu*

1914–1918
I wojna światowa

1932
wydanie tomu *Wysokie drzewa*

1939–1945
II wojna światowa

1954
wydanie tomu *Wiklina*

1957

1958
pośmiertne wydanie zbioru *Dziewięć muz*

Leopold Staff (1878–1957)

Poeta i tłumacz. Uważany za jednego z najwybitniejszych polskich twórców XX w. Wydał m.in. tomy: *Sny o potędze* (debiut literacki), *Gałąź kwitnąca*, *Uśmiechy godzin*, *Ptakom niebieskim*, *Ucho igielne*, *Wysokie drzewa*, *Barwa miodu*, *Wiklina*. Tworzył wiersze o codziennych, prostych sprawach, poszukiwał harmonii i spokoju, odkrywał piękno świata. Tłumaczył z łaciny, francuskiego, włoskiego, niemieckiego i angielskiego. Do jego znanych przekładów należą np. *Kwiatki Świętego Franciszka z Asyżu*, łacińskie utwory Jana Kochanowskiego i bajki Leonarda da Vinci (czytaj: da winczi). Za swoją twórczość Staff otrzymał wiele nagród państwowych, został też wyróżniony tytułami doktora honoris causa[1] Uniwersytetu Warszawskiego oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Poznaj autora

Leopold Staff

Czucie niewinne

Łąkami idę. W krąg kwiaty
I słychać brzęki pszczelne.
W powietrzu modro-złotym
Śni próżnowanie niedzielne.

Słońce świeci spokojnie,
Jak gdyby od niechcenia;
Obłoki są tak białe,
Jakby nie mogły siać cienia.

Ptak śpiewa, jakby nie śpiewać
Nikomu ani się śniło.
Jest mi tak dobrze na duszy,
Jakby mnie wcale nie było.

Najpiękniej bowiem jest, kiedy
Piękna nie czuje się zgoła
I tylko jest się, po prostu
Tak, jak jest wszystko dokoła.

1 honoris causa (łac., czytaj: kauza) – honorowy tytuł przyznawany przez wyższe uczelnie osobom szczególnie zasłużonym dla nauki i kultury

O tekście

1. Wskaż miejsca na wykresie, które oddają emocje i odczucia towarzyszące Ci podczas czytania wiersza. Podaj fragmenty, które wywołują te stany emocjonalne.

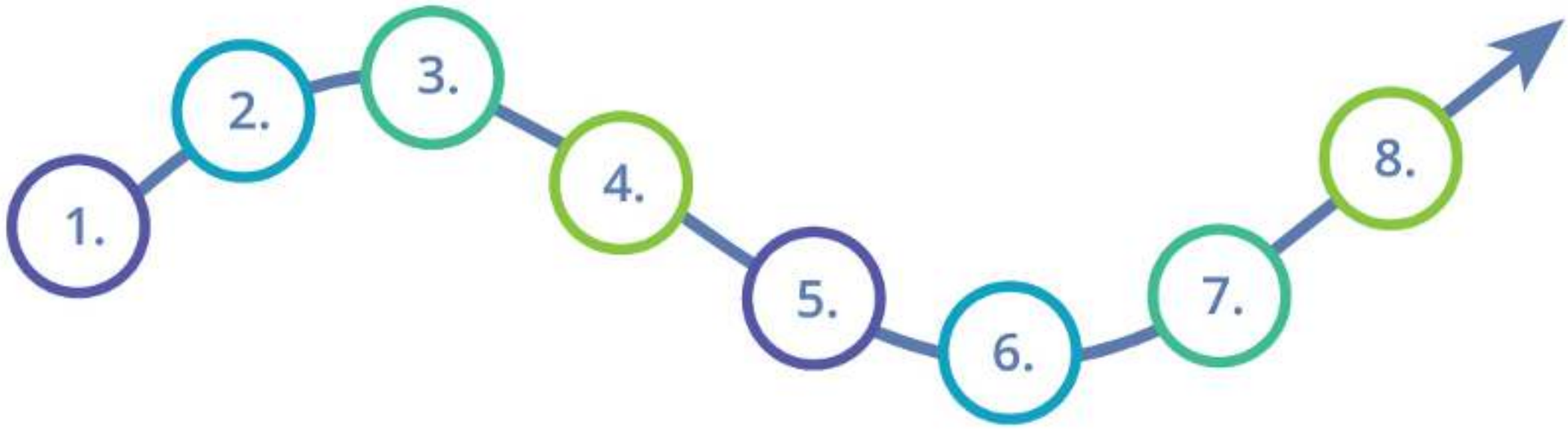

1 – ciekawość
2 – ekscytacja
3 – euforia
4 – spokój
5 – obojętność
6 – przygnębienie
7 – niepokój
8 – nadzieja

2. Gdzie się znajduje i co robi podmiot liryczny?

3. Określ, co działa na zmysły i uczucia osoby mówiącej.

Co widzi?

Co słyszy?

Co czuje? W jakim jest nastroju?

4. Opowiedz, w jaki sposób przyroda oddziałuje na samopoczucie podmiotu lirycznego. Jakie emocje mu wtedy towarzyszą?

5. Sprawdź w słowniku języka polskiego, jaki kolor nazywamy modrym.

a) Wybierz odpowiednią barwę spośród poniższych.

b) Dopasuj nazwy w ramce do kolorów umieszczonych powyżej. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika języka polskiego.

szmaragdowy • rubinowy • fuksja • musztardowy • grafitowy

E **6.** Wybierz właściwe dokończenie zdania.

W utworze *Czucie niewinne* nie znajdziemy

A. onomatopei.

B. epitetu.

C. uosobienia.

D. anafory.

7. Wypisz z wiersza środki poetyckie i podaj ich nazwy. Określ, jak te zabiegi poetyckie wpływają na nastrój utworu.

8. Zwróć uwagę na budowę wiersza.

a) Policz, z ilu strof się składa.

b) Wyszukaj rymujące się wyrazy. Wskaż, które cząstki mają identyczne lub podobne brzmienie.

c) Powiedz, w jaki sposób konstrukcja utworu wpływa na jego nastrój i wymowę.

- **Rymy żeńskie** – występują w wyrazach akcentowanych na przedostatnią sylabę; podobne brzmienie ma w nich ostatnia i przedostania sylaba, np. sło-**wi-ka** – bu-dzi-**ka**. Rymy takie sprawiają, że ton wypowiedzi wydaje się łagodny, miękki. Zwykle są stosowane do wyrażania uczuć i opisywania piękna natury.
- **Rymy męskie** – znajdziemy w akcentowanych wyrazach jednosylabowych, np. **błąd** – **sąd**. Brzmią one ostro i dynamicznie, dlatego sięga się po nie, aby opisać szybkie działania, zmieniające się wydarzenia, gwałtowne emocje.

9. W której strofie jest zawarte przesłanie wiersza? Jak rozumiesz słowa osoby mówiącej?

10. Opisz, co przedstawia obraz Georges'a Seurata *Niedzielne popołudnie na wyspie Grande Jatte* (czytaj: żorża **sera**ta; grą żat). Określ nastrój dzieła. Wskaż podobieństwa i różnice między nim a utworem Leopolda Staffa.

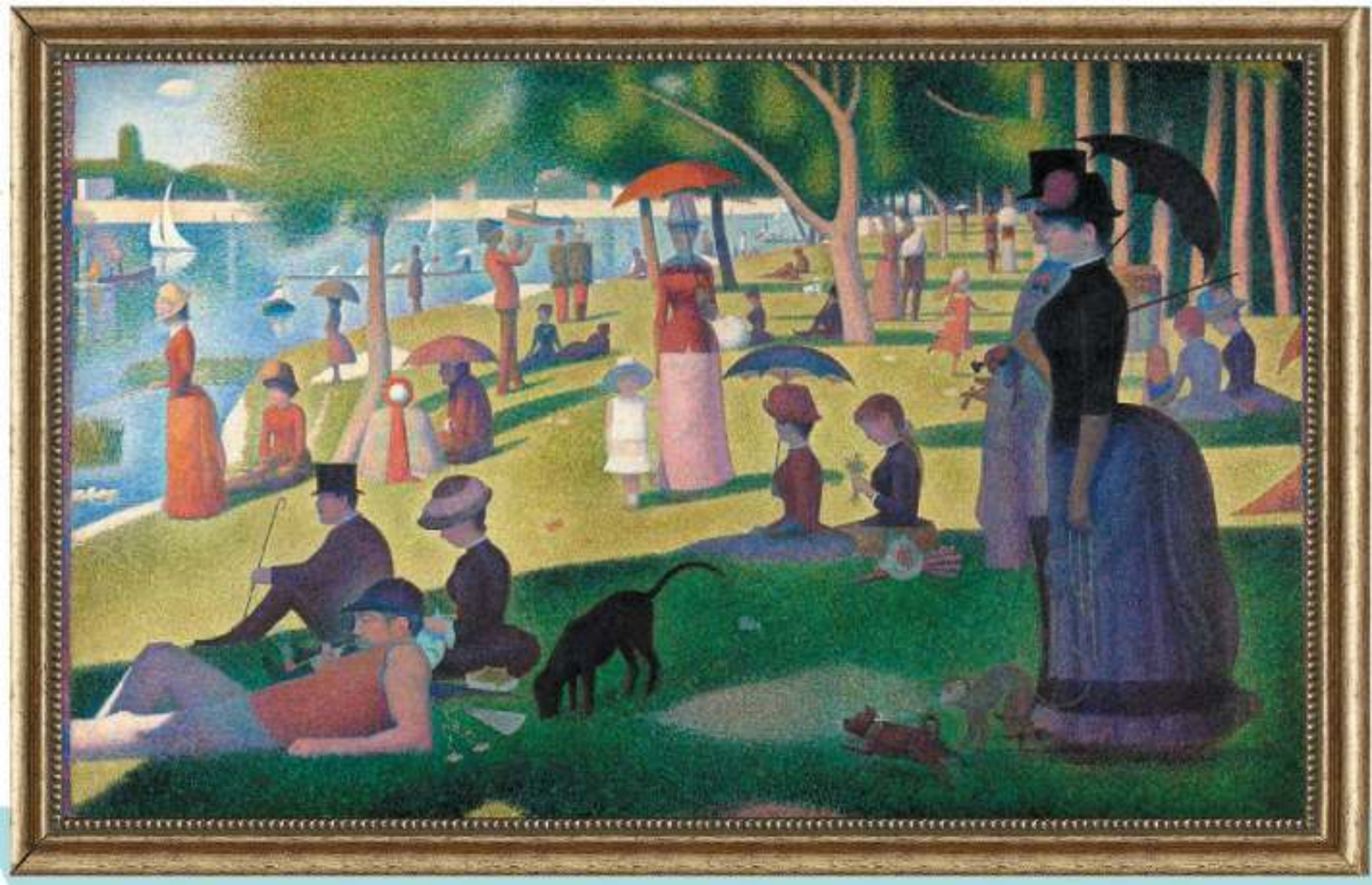

Georges Seurat, *Niedzielne popołudnie na wyspie Grande Jatte*, 1884–1886, Instytut Sztuki w Chicago

Tworzę

11. Wykonaj ilustrację do wiersza *Czucie niewinne*. Spróbuj za pomocą kolorów oddać emocje podmiotu lirycznego.

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij zdania. Pracę wykonaj w zeszycie.

- Poeta w swoim utworze opisuje…
- Wyraża w wierszu uczucia…
- Jego emocje podkreśla…

Podczas lekcji:

Tworzymy ciekawe historie...

- opiszesz obraz Sylwii Piotrowicz;
- przygotujesz plan opowiadania twórczego;
- wymyślisz historię nawiązującą do obrazu.

Na początek

- Wybierz prawdopodobny opis sytuacji na zdjęciu.

A. Mama rozmawia z przyjaciółką i opowiada jej o urodzinach synka.

B. Mama dzwoni do przychodni, aby zapisać dziecko do lekarza.

C. Mama przytrzymuje malca, żeby nie biegał zbyt szybko.

D. Mama ustala wymiary nowej czapki dla chłopca.

- Wyjaśnij, na podstawie jakich przesłanek wybrałaś / wybrałeś odpowiedź.

Opowiadanie twórcze – rodzaj opowiadania, w którym autor używa wyobraźni, aby przedstawić historię rozwijającą się w czasie i tworzącą ciąg przyczynowo-skutkowy. Piszący może się też odwołać do własnych doświadczeń.

Mam lekkie pióro

Jak napisać opowiadanie twórcze?

1. Określ czas i miejsce akcji; przedstaw bohaterów; wprowadź w historię, o której zamierzasz opowiadać.

Bank słówek

- Ta historia rozpoczęła się pewnego ranka • Gdy tego dnia słońce zaświeciło mi w oczy… • Zapadał już zmierzch, gdy… • W pewne letnie przedpołudnie… • W domu tego dnia…

2. Opisz kolejne wydarzenia w taki sposób, aby zachować ciąg przyczynowo-skutkowy.

Bank słówek

najpierw • potem • następnie • po chwili • wówczas • w końcu

3. Wyraźnie podsumuj akcję; zakończ ją morałem lub zabawną puentą.

Bank słówek

Od tamtej pory… • To zdarzenie pozwoliło mi dostrzec… • Wszystko skończyło się… • Ta historia nauczyła mnie…

Puenta – krótkie, często zabawne zakończenie utworu podkreślające jego sens.

Sylwia Piotrowicz (ur. 1978)

Polska malarka i rysowniczka. Zajmuje się promowaniem sztuki. Zdobyła pierwszą nagrodę w konkursie malarskim *Lublin w malarstwie*.

Sylwia Piotrowicz, *Zabawa w chowanego*, 2019

Przyjrzyj się *Zabawie w chowanego* Sylwii Piotrowicz i wymyśl intrygującą historię, której pierwsza scena będzie zainspirowana sytuacją ukazaną na obrazie. Podczas pracy skorzystaj z poniższych poleceń.

WSTĘP

1. Zaproponuj zdanie, które będzie początkiem historii wywołanej epizodem uwiecznionym na obrazie.
2. Opisz porę dnia i roku oraz miejsce przedstawione na reprodukcji.
3. Zaprezentuj bohaterów namalowanych przez artystkę. Powiedz, kim są dzieci i jak się znalazły w tym miejscu.
4. Wybierz główną postać biorącą udział w wydarzeniach i krótko ją scharakteryzuj.

ROZWINIĘCIE

5. Opisz wydarzenia, które nastąpiły po pierwszej scenie.
6. Wymyśl zwrot akcji i określ, na czym będzie polegał.

Zwrot akcji powoduje, że historia jest ciekawsza i mniej przewidywalna.

Bank słówek

- nagle • znienacka • wtem • niespodziewanie

7. Zapisz dialogi między bohaterami.

8. Opisz miejsce, do którego dobiegły dzieci, i ich kryjówkę. Zastosuj epitety i porównania.

ZAKOŃCZENIE

9. Przemyśl i zredaguj wyraziste zakończenie historii. Możesz dodać puentę.

Sprawdź, co już umiesz

Obejrzyj obraz Remigijusa Januszkevicziusa i przygotuj plan wydarzeń historii, którą można by opowiedzieć na podstawie tego dzieła.

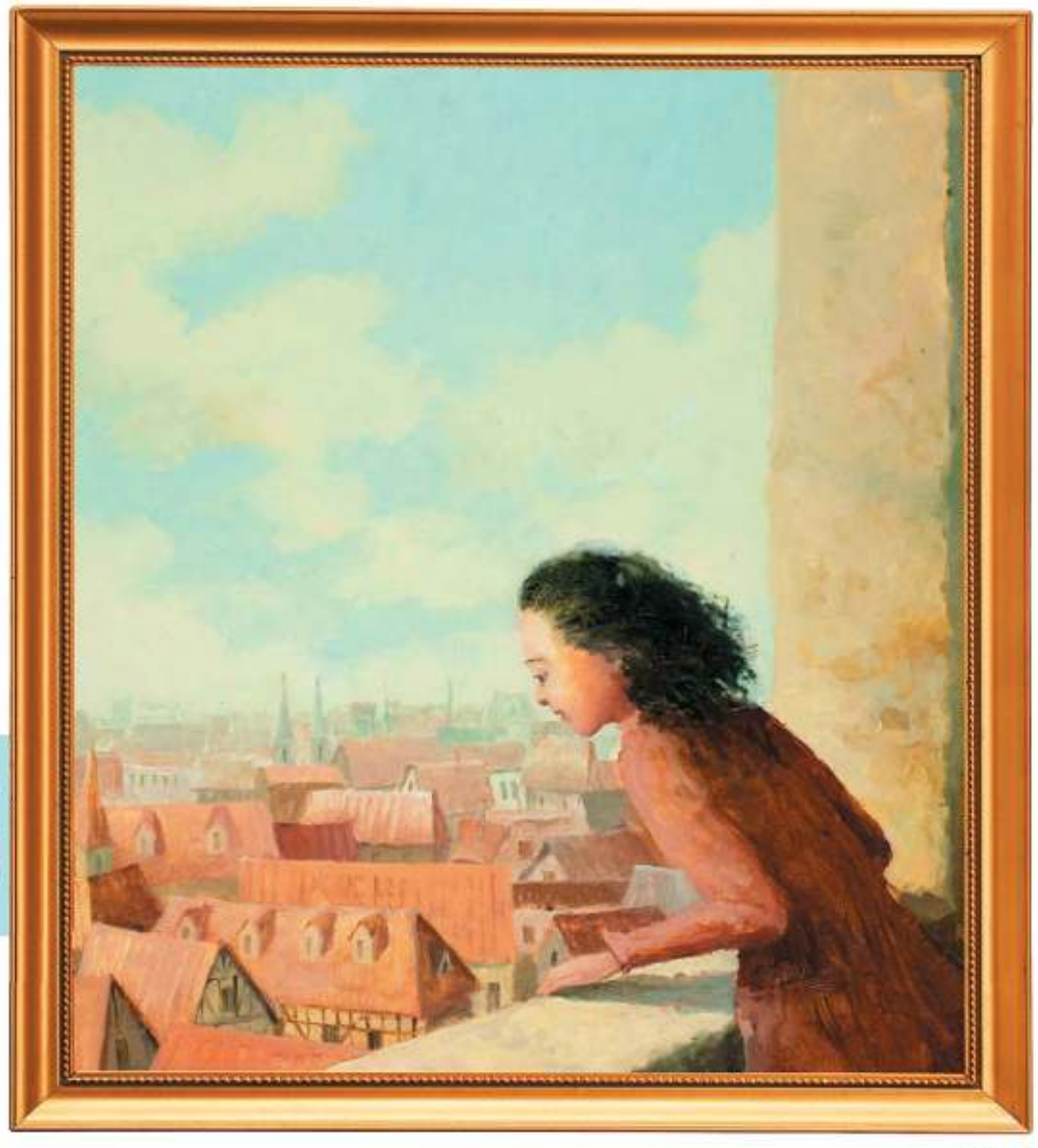

Remigijus Januszkeviczius, *Na wieży*, 2020

Podczas lekcji:

Kto tu rządzi? Wyraz nadrzędny

- dowiesz się, czym są związki wyrazowe w zdaniach;
- nauczysz się wskazywać wyrazy nadrzędne i podrzędne;
- wskażesz pytania, na które odpowiadają części zdania.

Na początek

- Uzupełnij podane wyrażenia i zwroty takimi wyrazami, aby powstały sensowne związki.

Wyrazy w zdaniach łączą się ze sobą, tworząc **związki wyrazowe** (składniowe), czyli połączenia dwóch części zdania, z których jedna jest określeniem drugiej, np. dzień (*czego?*) odpoczynku, bawią się *(jak?)* doskonale, rozmawiają (*z kim?*) z przyjaciółmi.

1. Z podanych zdań wypisz wszystkie związki wyrazowe. Zadaj odpowiednie pytania. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Wzór: **Mama Kasi upiekła wczoraj dla dzieci smaczne ciasto.**

mama (*co zrobiła?*) upiekła
mama (*czyja?*) Kasi
upiekła (*kiedy?*) wczoraj
upiekła (*dla kogo?*) dla dzieci
upiekła (*co?*) ciasto
ciasto (*jakie?*) smaczne

- Nasza drużyna koszykarzy wygrała wczorajszy mecz.
- Wszystkie dziewczęta bardzo cieszyły się z wyjścia do kina.

- Najważniejszy związek w zdaniu, **czyli związek główny**, występuje między **podmiotem** i **orzeczeniem**, np. Kasia opowiada, przyjaciele słuchają.
- Pozostałe części zdania tworzą **związki poboczne**, np. roześmiana Kasia, opowiada o wyprawie, opowiada przyjaciołom, opowiada zajmująco.

2. W przykładach z zadania 1. podkreśl jednym kolorem części zdania tworzące związki główne, a innym – części zdania w związkach pobocznych.

- Wyraz określany jest w zdaniu ważniejszy, dlatego nazywamy go **wyrazem nadrzędnym**.
- Wyraz określający dostarcza informacji o wyrazie nadrzędnym i często dopasowuje do niego swoją formę; nazywamy go **wyrazem podrzędnym**.

poranek **świąteczny** ← **związek wyrazowy**

poranek — **wyraz nadrzędny**

(*jaki*?) świąteczny — **wyraz podrzędny** (określa, jaki jest poranek)

3. Wskaż wyrazy nadrzędne, o których podkreślone części zdania dostarczają dodatkowych informacji. Zadaj odpowiednie pytania.

Zaspany Piotrek otworzył skrzynkę na listy. Zwykle znajdowały się w niej ulotki reklamowe. Dziś zauważył coś jeszcze. To były trzy kolorowe listy zaadresowane do niego. Zaciekawiony chłopak szybko otworzył pierwszą kopertę. W środku znajdowały się życzenia od babci. Piotrek uśmiechnął się szeroko. Dopiero teraz skojarzył, że właśnie jest Dzień Dziecka.

4. W każdym z podanych związków wskaż wyraz nadrzędny i podrzędny. Określ, jakimi są częściami zdania.

kubek szefa • karmię rybki • posprzątam wieczorem • buty ze skóry • smacznie śpi • gabinet dentystyczny • sprzedał tanio • trzecia wygrana

5. Stwórz związki wyrazowe, aby opisać zdjęcia. Podaj wyrazy podrzędne odpowiadające na pytania.

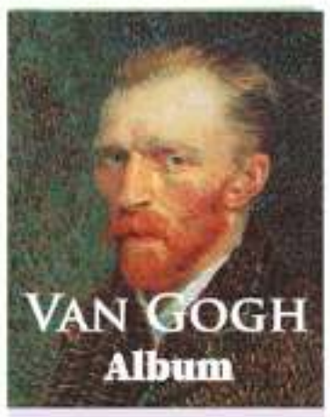

album –
jaki?
o kim?

maluję –
co?
czym?

torebka –
jaka?
z czego?

świętujemy –
z kim?
kiedy?

spaceruje –
gdzie?
mimo czego?

6. Rozwiń zdania, dodając do pogrubionych słów wyrazy podrzędne.

- Słońce **skryło się** za **chmurami**.
- Goście **obserwowali taniec** nowożeńców.

7. Na podstawie rysunku zapisz w zeszycie w ciągu trzech minut jak najwięcej związków wyrazowych. Wśród nich podaj przynajmniej jeden przykład związku podmiotu z orzeczeniem oraz po jednym z przydawką, dopełnieniem i okolicznikiem.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	W zdaniu: *Chłopcy wręczają* ***koleżankom*** *z klasy kwiaty z okazji Dnia Kobiet*, pogrubiony wyraz tworzy związki wyrazowe ze słowami z *klasy* oraz *wręczają*.	P	F
2.	Oba wyrazy w związku wyrazowym są tak samo ważne.	P	F

Podczas lekcji:

O tym, jak rozłożyć zdanie na części

- utrwalisz wiedzę na temat części zdania;
- dowiesz się, jak przygotować wykres zdania pojedynczego;
- nauczysz się określać związki między wyrazami.

Na początek

- Uczniowie szkolnego koła teatralnego zapomnieli fragmentów swoich tekstów. Podpowiedz im brakujące wyrazy, używając wskazanych części zdania.

Wziąłem swój ?
(przydawka)
miecz.

Mój taniec zachwyci ?
(dopełnienie).

Mój ulubiony ?
(podmiot)
pięknie dla nas zaśpiewa.

Sternik ?
(orzeczenie)
zbyt daleko w prawo.

Podział zdania na podmiot, orzeczenie oraz ich określenia nazywa się **rozbiorem logicznym**.

Moja **kuzynka** w tym przedstawieniu **zagrała** główną rolę.

przydawka — przydawka — dopełnienie — przydawka — dopełnienie

podmiot — **orzeczenie**

grupa podmiotu
podmiot i jego określenia

grupa orzeczenia
orzeczenie i jego określenia

1. Wyszukaj w zdaniu podmiot i orzeczenie. Zapisz je w jednej linii.

   Odważny Piotrek z 5b fantastycznie zagrał groźnego pirata.

2. Znajdź w poprzednim zdaniu określenia podmiotu. Zapisz je pod podmiotem z właściwymi pytaniami.

3. Wykonaj podobne czynności z określeniami orzeczenia.

4. Podpisz wszystkie części zdania.

Wzór: Najszybszy **zawodnik dotarł** na linię mety po południu.

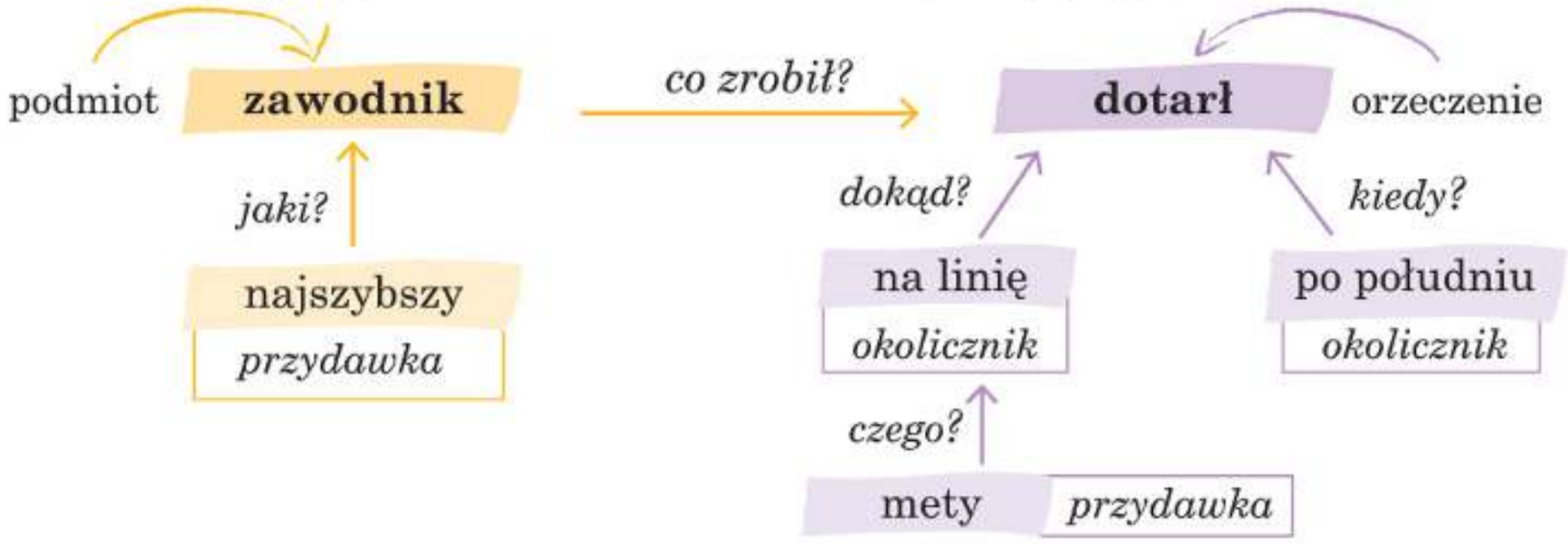

5. Uzupełnij wypowiedzenia wskazanymi częściami zdania.

- Rano każdy *podmiot* ma swoją *dopełnienie* .
- Kazik nie pójdzie *okolicznik* na *przydawka* trening.
- Mój *przydawka* brat *orzeczenie* wymarzony *dopełnienie* .

6. Dopasuj do zdań z zadania 5. odpowiednie wykresy.

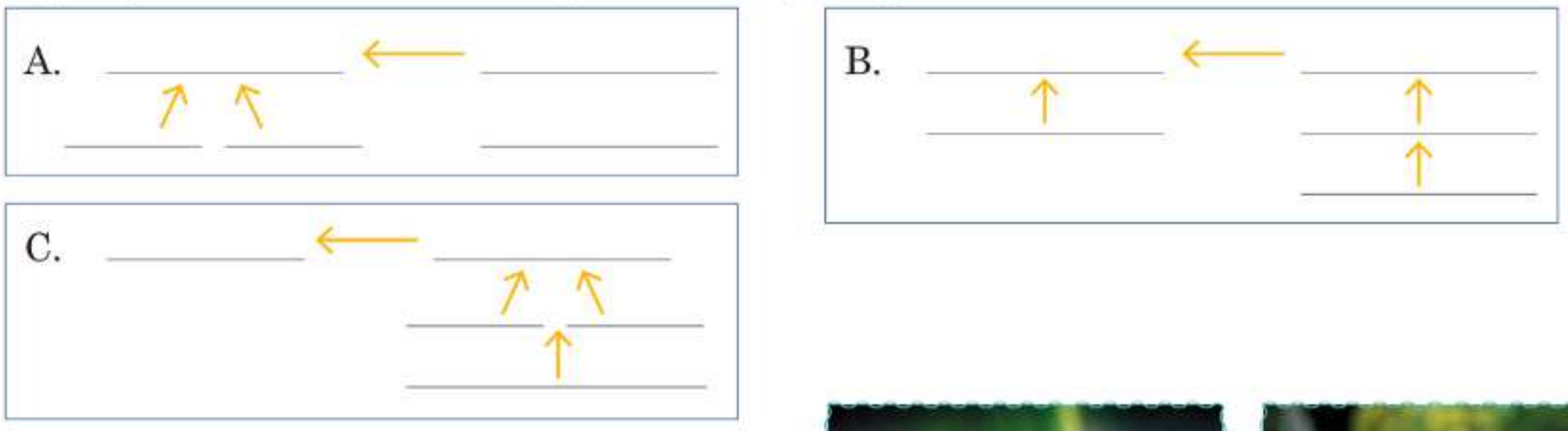

7. Ułóż po jednym zdaniu do każdego zdjęcia, a następnie narysuj do nich wykresy. Zadanie wykonaj w zeszycie.

Sprawdź, co już umiesz

Wymyśl zdanie i zapisz je w zeszycie w taki sposób, by było odzwierciedleniem podanego wykresu.

Podczas lekcji:

Czas na spotkanie w większym gronie

- opowiesz o sposobach spędzania czasu, które sprawiają Ci radość;
- przeczytasz głośno tekst, tak aby oddać jego nastrój;
- sporządzisz listę zadań niezbędnych do zorganizowania młodzieżowej imprezy.

Na początek

- Opowiedz, jak lubisz spędzać czas wolny od szkoły i codziennych obowiązków.
- Wymień osoby, z którymi najchętniej przebywasz w takich chwilach.
- Który z poniższych sposobów na popołudniowy relaks dałby Ci najwięcej radości? Dlaczego?

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Jean-Philippe Arrou-Vignod[1] (ur. 1958)

Francuski pisarz. Od 2002 r. tworzy powieści dla dzieci. Jest autorem takich książek, jak *Pepe i spółka*, *Magnus Million i szmaragdowa mgła* oraz *Jaśki*.

Jaśki to opowieść o przygodach rodziny, w której wszyscy synowie, a jest ich sześciu, noszą imię Jan. Dla odróżnienia mają również drugie imiona, zaczynające się na kolejne litery alfabetu. Mimo opanowania i zorganizowania rodziców chłopcom wciąż przytrafiają się zabawne sytuacje.

Poznaj autora

1 czytaj: żą **fi**lip aru wi**nio**

Jean-Philippe Arrou-Vignod

Prywatka[2]

fragmenty

Nadszedł dzień prywatki.

Nie wiem, czy mama się czegoś domyślała, bo pierwszy raz Jan-A stroił się całe rano, żeby iść powtarzać łacińskie koniugacje[3]. Po wyjściu z łazienki jego włosy były tak przylizane, jakby umył głowę klejem Super Glue[4]. Zużył pół tubki pasty do zębów i tak zajeżdżał wodą kolońską, że w promieniu kilometra wokół niego nic nie powinno przeżyć.

Największy problem był z ubraniami. Mama jest bardzo dobrze zorganizowana i w domu, jak w marynarce, ubrania zimowe zawsze zaczynamy nosić dopiero pod koniec listopada. Ponieważ był dopiero październik, Jan-A będzie musiał tańczyć jerka[5] […] w sandałach i krótkich spodenkach z katalogu „Nowoczesna Rodzina".

– Bierzesz mnie za głupka? – rechotał. – Wolałbym raczej skoczyć z mostu.

Okazało się, że Jan-A i ja jesteśmy lepiej zorganizowani niż mama. Co roku po cichu ukrywamy na wszelki wypadek między letnimi rzeczami długie spodnie. Spodnie Jana-A śmierdziały naftaliną[6], ale nikt tego nie poczuje w oparach wody kolońskiej, którą na siebie wylał.

Włożył je do swojej torby, a płyty wsunął do książki do łaciny i spojrzał na zegarek. Był już najwyższy czas, żeby lecieć, jeżeli nie chciał spóźnić się na prywatkę. […]

Byłem bardzo zadowolony, bo dzięki temu przez całe długie popołudnie miałem pokój tylko dla siebie, mimo że byłem trochę zazdrosny, że to Jan-A został zaproszony na prywatkę, a nie ja. […]

Kiedy o zmroku wrócił Jan-A, od razu wiedziałem, że coś się stało. Był trupioblady, szedł krokiem somnambulika[7], włosy na głowie miał zjeżone, jakby przypadkiem dostał się w pole magnetyczne o dużej mocy.

– Późno wracasz – zauważyła mama. – Mam nadzieję, że przynajmniej wasza powtórka będzie owocna.

– Powtórka? – zdziwił się Jan-A.

– Powtórka z łacińskich koniugacji – przypomniała mama. – To dziwne, swoją drogą, bo nigdy nie mówiłeś mi, że Grandrégis[8] uczy się z tobą łaciny […]. Nie wiedziałam też, że długie spodnie potrzebne są do przygotowywania się do sprawdzianu – dodała […] z niewidocznym uśmiechem czającym się w kącikach warg. […]

– No i? – spytałem Jana-A.

– Co i?

– Opowiadaj! O prywatce! – Leżeliśmy w ciemnościach na piętrowym łóżku. Z całej siły musiałem kopać jego materac, żeby wydusić z niego cokolwiek. – Dobra, rozumiem… – westchnąłem.

2 prywatka – zabawa urządzana w domu, często połączona z tańcami

3 koniugacja – odmiana czasownika

4 czytaj: super glu

5 jerk – rodzaj tańca młodzieżowego

6 naftalina – środek o intensywnym zapachu, chroniący ubrania przed molami

7 somnambulik – osoba z zaburzeniami snu

8 czytaj: grąreżi

– Co rozumiesz? – spytał.

– Jesteś zakochany.

Podskoczył na łóżku.

– Co? Powtórz to, to zobaczysz!

– Nietrudno zgadnąć. Jesteś zakochany.

– Biedny głupek! – rechotał. – Po pierwsze, to nieprawda. Po drugie, jeżeli powiesz o tym średniakom, to ostrzegam cię, że […] pożałujesz!

– Kto to? – spytałem. – Dziewczyna?

– Nie, chomik…

– […] Jak ona ma na imię? Mów, przysięgam, że nic nie powiem średniakom!

Jan-A westchnął ciężko.

– Paulina – powiedział w końcu. – To siostra Grandrégisa.

– Siostra Grandrégisa? – powtórzyłem. – […] I tańczyłeś z nią?

Jan-A wybuchnął śmiechem.

– Nie, graliśmy w garibaldkę[9].

– Naprawdę?

– Biedny głupek z szóstej – westchnął. – Przypominam ci, że to była prywatka.

– […] Będziesz do niej pisał listy? – nabijałem się. – Ze słodkimi słówkami: „moje koochaanie”?

– Bierzesz mnie za osła? Po pierwsze, nie jestem zakochany. A po drugie, jeżeli powiesz o tym średniakom, to poleje się krew.

– Myślisz, że się ciebie przestraszę?

– Chcesz mieć moje brudne skarpetki na twarzy? – spytał.

– Nie biję się z zakochanymi – odpowiedziałem.

– Sam jesteś zakochany! – krzyknął, wkładając głowę pod poduszkę. – A teraz zamknij się. Przypominam ci, że mam jutro klasówkę z łaciny…

Jean-Philippe Arrou-Vignod, *Jaśki* (fragmenty)

9 garibaldka – gra w karty

O tekście

1. Określ, jaka jest tematyka tekstu.

2. Ilu bohaterów występuje w przytoczonym fragmencie? Wymień ich.

3. Wskaż poprawne dokończenie zdania.

Przedstawione wydarzenia rozgrywają się

A. w sierpniu. **B.** we wrześniu. **C.** w październiku. **D.** w listopadzie.

E

4. Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

W utworze występuje narrator **A / B**, który **C / D** w wydarzeniach.

A. pierwszoosobowy

B. trzecioosobowy

C. uczestniczy

D. nie uczestniczy

5. Ustal kolejność chronologiczną wydarzeń. Które z nich nie zostały opisane w opowiadaniu?

A. Rozmowa z mamą o efektach nauki łaciny.

B. Przygotowania Jana-A do prywatki.

C. Nauka łaciny z Grandrégisem.

D. Taniec z Pauliną.

E. Późny powrót Jana-A do domu.

F. Wymuszenie zwierzeń i kłótnia braci.

G. Szalona zabawa w gronie znajomych.

H. Spokojne popołudnie Jana-B.

6. Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, lub F – jeśli jest fałszywe.

1.	Jan-A każdego ranka poświęcał dużo uwagi na zadbanie o swój wygląd.	**P**	**F**
2.	Jan-B był zazdrosny, że nie został zaproszony na prywatkę.	**P**	**F**
3.	Jan-B dzielił pokój z Janem-A.	**P**	**F**
4.	Mama uwierzyła, że Jan-A uczył się łaciny z Grandrégisem.	**P**	**F**

7. Bohaterowie tekstu to Jaśkowie, czyli Janowie. Jak brzmią oficjalne imiona podane poniżej? Wymień sytuacje, w których należy stosować formy niezdrobniałe.

- Tosia
- Jurek
- Ula
- Franek
- Józio
- Krysia

Tworzę

8. Przeczytajcie w parach rozmowę chłopców, do której doszło po powrocie Jana-A z prywatki. Pomińcie wypowiedzi narratora. Dostosujcie głos i tempo czytania do treści oraz oddajcie żartobliwy charakter utworu.

9. Wykorzystaj informacje zapisane w wiadomości SMS-owej i napisz zaproszenie na prywatkę u Pauliny.

10. Na prywatce obowiązuje odpowiedni strój. Wskaż zdjęcia, na których pokazano ubrania odpowiednie na taką zabawę.

11. Wyobraź sobie, że planujesz imprezę dla znajomych. O czym powinnaś / powinieneś pamiętać? Uzupełnij kolejnymi punktami listę zadań. Pracę wykonaj w zeszycie.

1. Poprosić rodziców o zgodę.
2. Sporządzić listę gości.
3. Rozesłać zaproszenia.
4. ?

Sprawdź, co już umiesz

Zaproponuj cztery wyrazy, które najlepiej charakteryzują poznany przez Ciebie fragment *Jaśków*. Uzasadnij każdy swój wybór.

Podczas lekcji:

Z radością w nieznane...

- poznasz przygodę, którą przeżyli bohaterowie opowiadania;
- dowiesz się, jakie emocje przeżywały dzieci;
- porozmawiasz o tym, czego można się nauczyć od starszych ludzi.

Na początek

- Którym z poniższych statków powietrznych chciałabyś / chciałbyś polecieć? Jak myślisz, dlaczego ludzie lubią takie atrakcje?

1.

2.

3.

Rafał Witek (ur. 1971)

Autor powieści, opowiadań, tekstów piosenek, słuchowisk i wierszy dla dzieci. Napisał ponad 50 utworów, m.in. *Plaża tajemnic*, *Zapiski szczęściarza*, *Jestem dużym tatą, ale czasami udaję kota*, *Klub latających ciotek*, *Rekin Nudojad*, *Ja, Majka, Lewy, gola!*, *Niebostrada*. Jest autorem serii „Feralne Biuro Śledcze" (pod pseudonimem Sven Jönsson, czytaj: swen junson). Jego książki były nagradzane w konkursach literackich, np. powieść *Zgniłobrody i luneta przeznaczenia* zdobyła Nagrodę Literacką im. Kornela Makuszyńskiego, a za *Chłopca z Lampedusy* pisarz został uhonorowany Nagrodą Literacką im. Leopolda Staffa.

Poznaj autora

Rafał Witek

Klub latających ciotek

fragmenty

Pierwszym, co zobaczyłem, kiedy otworzyłem oczy następnego dnia rano, było słońce. Wschodziło właśnie nad lasem, okrągłe i różowe jak policzki Justina Biebera[1]. To skojarzenie wzięło się od obrazka na koszulce Soni, przewieszonej przez parawan oddzielający nasze łóżka.

Spojrzałem na zegarek. Była za dziesięć szósta. Miałem za sobą jakieś pięć godzin snu, ale nie czułem się zmęczony. Ekscytacja[2] czekającym nas lotem była silniejsza niż niewyspanie.

Przydałoby się zbudzić Sonię [...]. Zacząłem więc głośno się krzątać, przygotowując torbę z rzeczami niezbędnymi podczas lotu.

– Eeeemil... – jęknęła Sonia po kilku minutach mojego szurania plecakami. – Tłuczesz się jak mucha w słoiku!

– Lepiej wstawaj! – rzuciłem. – Już szósta. [...]

Zszedłem na dół zobaczyć, co słychać u cioci Stasi.

– Widzę, że kawaler już na nogach! – powitał mnie jej szorstki głos. – Niech mi pomoże[3] z tą płachtą, trzeba ją zapakować do torby – rozkazała, wskazując na olbrzymi kawał białego materiału rozłożony na podłodze.

– A to co? – zdziwiłem się.

– Przyjdzie czas, to się dowie, na razie niech pakuje!

Razem zwinęliśmy płachtę do w miarę poręcznych rozmiarów i wepchnęliśmy do największej płóciennej torby, jaką udało się nam znaleźć w kuchennej szafce. [...]

– Ciociu, a czy taki lot balonem jest... bezpieczny? – zapytałem, kiedy skończyliśmy jeść i znosiliśmy talerze z powrotem do kuchni. [...]

– No więc właśnie chodzi o to, że taki lot balonem ani trochę nie jest bezpieczny – wypaliła ciocia Stasia bez zbędnych wstępów. – Szczególnie jeśli kieruje nim ktoś, kto już dawno wszystko zapomniał. Dlatego niech się jeszcze zastanowią, czy na pewno chcą z nami lecieć! Bo my, to znaczy ja, Józia i Ula, robimy to dla honoru, a wy tylko dla zabawy.

Wymieniliśmy z Sonią porozumiewawcze spojrzenie.

– Niech ciocia nawet nie próbuje nas zostawić! – odpowiedziała Sonia. – My polecimy i tak, choćbyśmy się mieli podczepić do worków z balastem[4]! [...]

Do chałupy pana Ksawerego poszliśmy piechotą. [...] Pan Ksawery i Mariusz już na nas czekali. [...] Były też ciocia Józia i ciocia Ula, które mieszkały bliżej domu pana Ksawerego. Obydwie ubrały się w wyjściowe, haftowane bluzki i spódnice, co wyglądało zabawnie w zestawieniu z czapkami pilotkami i goglami lotniczymi[5].

– Mamy też komplet dla ciebie, Stasiu! – zawołały i wręczyły jej mały pakunek.

1 Justin Bieber (czytaj: dżastin biber) – kanadyjski piosenkarz, popularny od 2009 r.

2 ekscytacja – ożywienie, entuzjazm

3 bezosobowa forma komunikacji używana np. w sytuacji, kiedy nadawca wypowiedzi nie jest pewien, czy powinien użyć formy *pan* czy *ty*

4 balast – dodatkowy ciężar służący do regulowania wysokości, na którą wznosi się balon

5 gogle lotnicze – specjalne okulary przylegające do twarzy, które chronią przed wiatrem i słońcem

Ciocia posłusznie włożyła czapkę, nasunęła na nos gogle… i nagle ze starej, poczciwej, nieco zmęczonej ciotki zamieniła się w nieustraszonego zdobywcę przestworzy. Jej ruchy nabrały pewności i sprężystości, a głos zaczął brzmieć donośniej […]. Patrząc na nią, nie miałem wątpliwości, że da sobie radę z tym lotem. […]

Podeszliśmy z Sonią do balonu. Pan Ksawery właśnie kończył napełniać powłokę do połowy zimnym powietrzem i zabierał się do uruchamiania spalinowego wentylatora, który miał to powietrze podgrzać.

– Chodźcie no tu, dzieciaki, będziecie trzymać powłokę przy napełnianiu! – sapnął pan Ksawery i pokazał nam szybko, gdzie mamy stać. – Ja obsłużę palnik, a ty, Mariusz, miej oko na wszystko inne. Szczególnie na butle! […]

Z ciekawością obserwowaliśmy czaszę balonu. Na początku nic się nie działo, ale po kilku minutach stała się jakby lekko wypukła i uniosła się delikatnie ponad płachtę, na której leżała. Od tego momentu z każdą chwilą widać było, jak rośnie, i nagle… oderwała się od ziemi i uniosła pionowo do góry! Mocne szarpnięcie zachwiało podczepioną do balonu gondolą[6].

– Mam ją! – zawołał Mariusz i okręcił grubą linę wokół specjalnie przygotowanego pnia. – To kotwica! – dodał, odpowiadając na nasze zachwycone spojrzenia. – Żeby balon nie odleciał bez pasażerów!

Tymczasem balon unosił się na tle błękitnego nieba i wyglądał wspaniale. Liczne kolorowe łaty, którymi ciotki uzupełniły brakujące fragmenty zewnętrznej powłoki, nadawały mu wygląd olbrzymiego, kolorowego pledu[7].

– Jest cudny! – jęknęła Sonia. […]

Z pomocą nieocenionego Mariusza wgramoliliśmy się do gondoli. Ledwie zajęliśmy miejsca i umieściliśmy bagaże w odpowiednim miejscu, kiedy Mariusz odwiązał linę. Wystrzeliliśmy w górę tak gwałtownie, że aż poczuliśmy szarpnięcie. Dopiero po chwili pojazd się ustatkował […].

– Ciociu, jak wysoko jesteśmy? – zapytałem.

– Mniej więcej pięćdziesiąt metrów nad ziemią – odpowiedziała rzeczowo. – Wyżej nie warto ryzykować, bo to nasz pierwszy lot.

6 gondola – duży kosz podwieszony pod balonem; miejsce dla pilota i pasażerów

7 pled – gruby koc

O tekście

1. Wymień bohaterów utworu. Czego można się o nich dowiedzieć z przytoczonego fragmentu? Przygotuj notatkę np. w formie schematu.

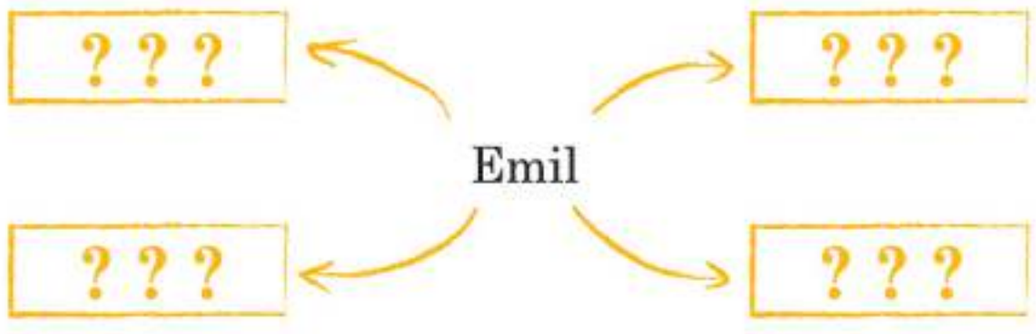

2. Nazwij emocje dzieci przed lotem oraz w chwili, gdy wzbiły się balonem w powietrze.

3. Przypomnij imię innego bohatera literackiego, który interesował się lataniem.

4. Zapisz w zeszycie tylko prawdziwe informacje.

Z opowiadania można się dowiedzieć, że

- loty balonem są szkodliwe dla zdrowia;
- przed podróżą w przestworzach należy poznać instrukcję obsługi sprzętu;
- pasażerowie lecący w gondoli powinni wykazać się opanowaniem i odpowiedzialnością;
- rejs samolotem jest ciekawszy niż lot balonem;
- różnice pokoleniowe nie istnieją, kiedy ma się te same pasje;
- zainteresowania dorosłych są nudne.

Tworzę

5. Zróbcie burzę mózgów i porozmawiajcie o tym, czego osoby z różnych pokoleń mogą się od siebie nawzajem uczyć. Zapiszcie swoje wnioski w formie sketchnotki.

6. Napisz w zeszycie instrukcję przygotowania balonu do lotu. Skorzystaj z informacji zawartych w tekście.

7. Wyobraź sobie, że razem z bohaterami lecisz balonem. Uzupełnij zdania odpowiednim słownictwem. Dokończ wypowiedzenia w taki sposób, aby powstały zdania złożone.

- Podczas lotu czułam / czułem…
- Na początku miałam / miałem wrażenie…
- Zdziwiłam / Zdziwiłem się, kiedy…
- Najbardziej zachwyciło mnie…

Sprawdź, co już umiesz

Walizka, pralka czy kosz na śmieci?

Dopasuj do zdjęcia walizki te informacje z lekcji, które chcesz zachować na dłużej, do zdjęcia pralki te, które są Ci potrzebne, ale warto je zmodyfikować, a do kosza te, które uważasz za bezużyteczne.

Czy wyrazy w zdaniu można układać w dowolnej kolejności?

Podczas lekcji:

- dowiesz się, czym jest szyk wyrazów;
- poznasz zasady tworzenia spójnych zdań;
- zbudujesz wypowiedzenia poprawne pod względem znaczeniowym i gramatycznym.

Na początek

- Wyjaśnij, dlaczego Hania nie rozumie Tomka. Zapisz rozmowę w taki sposób, aby była jasna dla dziewczynki.

1. Ułóż wyrazy w odpowiedniej kolejności. Pamiętaj o wielkiej literze na początku zdania i kropce na jego końcu.

czytać lubi fantastyczne bardzo Karolina powieści

naszym zoo mieszkają w brunatne pandy niedźwiedzie i

Kolejność ułożenia wyrazów w zdaniu to **szyk**. W języku polskim można ustawiać słowa dość swobodnie, ponieważ o ich funkcji w zdaniu decyduje forma, np. Ola lubi ciastka. Ciastka lubi Ola. Ciastka Ola lubi.

Najbardziej naturalny szyk to podmiot, orzeczenie i dopełnienie.

Kotek wypił mleko.
podmiot orzeczenie dopełnienie

Ten układ może być rozbudowany o przydawki i okoliczniki.

Mały, śliczny **kotek** szybko **wypił mleko** z porcelanowej miski.
przydawka przydawka podmiot okolicznik orzeczenie dopełnienie przydawka okolicznik

Wyrazy należy wymawiać lub zapisywać w takim porządku, aby powstała zrozumiała i gramatycznie spójna wypowiedź.

2. Spośród rozsypanki wybierz wyrazy, które utworzą zdanie. Ułóż je we właściwej kolejności.

babcia moja srebrne upiekła kochana wielkie
dziś kamienie lalka pyszne babeczki zabrała

3. Przyjrzyj się poniższej legendzie i wymyśl zdania do fotografii zgodne z podanym układem.

4. Popraw zdania, w których jest niewłaściwy szyk wyrazów. Pracę wykonaj w zeszycie.

a) Kupił mi samochód wujek nowy.
b) Zawsze będę lubić cię.
c) Zaprzyjaźniłam się z nową sąsiadką.
d) Mi się podoba ten film.
e) Na lody pojadę wieczorem jutro.
f) Ryż i warzywa na kolację zjem.

5. Rozwiń tekst reklamy, tak by zachęcał do kupna przedmiotu. Pamiętaj o poprawnym szyku.

Samopiszący długopis.
Pomaga uczniom.
Kup.

6. Przeczytajcie pary zdań i powiedzcie, czym się różnią pod względem znaczenia.

- Karol przeczytał fantastyczne opowiadanie.
- Karol przeczytał opowiadanie fantastyczne.
- Ninka poznała komicznego aktora.
- Ninka poznała aktora komicznego.
- Pani nam pokazała historyczną książkę.
- Pani nam pokazała książkę historyczną.
- Biolog szukał na łące ozdobnego ostu.
- Biolog szukał na łące ostu ozdobnego.

Sprawdź, co już umiesz

Wskaż zdanie, które nie jest poprawne pod względem szyku.

A. Ta gra bardzo mi się podoba.
B. Jak nazywasz się?
C. Tobie nie wypada się spóźnić.
D. Jadzię zabrała mama.

Podczas lekcji:

Jak czerpać radość z podróży?

- opowiesz, jak bohaterowie spędzili czas w pociągu;
- przygotujesz plan podróży;
- podasz zalety wakacji w mieście i na wsi.

Na początek

- Opowiedz, gdzie zwykle spędzasz wakacje. Jeśli wyjeżdżasz, opisz, w jaki sposób docierasz na miejsce.

Magdalena Zarębska

Autorka książek dla dzieci i dorosłych. Kocha jazdę konną i tą życiową pasją dzieli się chętnie z czytelnikami (*Ida, konie i reszta świata, Gloria, wakacje i ja*). Kilka jej książek zostało wyróżnionych w różnych konkursach literackich, m.in. *Kaktus na parapecie* i opowiadanie *Jak Maciek Szpyrka z dziadkiem po Nikiszowcu wędrowali*.

Poznaj autora

Magdalena Zarębska

Wakacje u dziadków

fragmenty

Tata wepchnął do samochodu ostatnią torbę i wtedy się okazało, że dla trojaczków nie ma już miejsca. Bagażnik został zapakowany do ostatniego centymetra, na tylnych siedzeniach leżały kołdry i poduszki, a na podłodze stały dwie duże siatki z butami. Nawet przednie siedzenie było zajęte przez karton z zabawkami i książkami, a na dachu tata umieścił trzy rowery.

– A co będzie z nami? – dopytywał Tymon. – Nie pojedziemy na wakacje?

– Zapomniałeś? Nie możemy tu zostać! – Amelia zaczęła skakać, jakby ją ktoś nakręcił. – Mama i tata chodzą do pracy, a my musimy pojechać do babci i dziadka.

– Ale jak się tam dostaniemy? – martwiła się Laura.

– Wy razem z mamą pojedziecie pociągiem. – Tata spojrzał na dzieci i podrapał się po głowie. – Nasz samochód nie jest zbyt duży, zresztą nigdy dotąd nie wyjeżdżaliście na całe dwa miesiące. Trzeba będzie… – Chciał jeszcze coś dodać, ale Tymon mu przerwał.

– Pociągiem?! Ja jeszcze nigdy nie jechałem pociągiem!

– I my też! I my też! – Siostry złapały się za ręce i zaczęły się kręcić w kółko. […]

– Sprawdźcie, proszę, czy spakowaliście wszystko, czego będziecie potrzebować, bo zaraz wychodzimy! – poprosiła mama. […]

Zbiegli po schodach, pomachali tacie na pożegnanie i popędzili na przystanek tramwajowy. A kiedy wysiedli przed dworcem, mama złapała za rękę Tymona i Amelię, na co Laura się obraziła.

– Ja chcę iść obok ciebie! Teraz moja kolej! – jęczała nieznośnie. […]

Przez te przepychanki prawie się spóźnili! Dobrze, że pan zawiadowca stacji zauważył, jak biegną po peronie. Uprzejmie poczekał, aż wsiądą do pociągu. Dopiero wtedy dał sygnał do odjazdu i pociąg ruszył. Mama poprowadziła dzieci do przedziału, gdzie wybuchła kolejna awantura, bo Amelia za nic nie chciała usiąść obok Laury. Nie mogły też siedzieć naprzeciwko siebie, bo zaczynały się kopać.

– Amelio, wyjdź na korytarz. Musisz się uspokoić – powiedziała mama takim tonem, że lepiej było z nią nie dyskutować.

– A ty, Lauro, też powinnaś się zastanowić nad tym, jak się zachowujesz. – Spojrzała surowo na drugą córkę.

W tym czasie Tymon wyciągnął tablet i zamierzał zagrać w swoją ulubioną grę. Szkoda tylko, że Laura ciągle mu przeszkadzała! Wierciła się na wszystkie strony. Przekładała plecak z prawa na lewo, z lewa na prawo. Wreszcie uklękła i zawiesiła go na wieszaczku, ale po chwili znów był jej potrzebny.

– Wyciągnij to, czego szukasz, i odłóż wreszcie ten plecak – westchnęła mama, więc Laura w pośpiechu wydobyła książkę, blok rysunkowy, kredki i paczkę żelków. – Uważaj!!!

Ale było już za późno. Kredki rozsypały się na siedzeniu, a książka i blok spadły na podłogę.

– Przez ciebie straciłem punkt! – zdenerwował się Tymon, kiedy Laura znów go potrąciła. […]

Laura z wielce obrażoną miną opuściła przedział, za to Amelia wróciła w doskonałym nastroju. Od razu zaczęła opowiadać o wszystkim, co widziała przez okno. Gadała i gadała, a Tymon coraz mocniej ciągnął mamę za rękaw. Musiał koniecznie pójść do toalety. […]

Chodzenie po pociągu było bardzo przyjemne! Tymon zaglądał do wszystkich i przyglądał się podróżnym. Raz prawie się wywrócił, aż mama musiała go przytrzymać. Jednak najbardziej podobało mu się to, że w ich wagonie nie było toalety i musieli przejść do następnego przez taki wąski łącznik.

Fantastyczne miejsce! Było tam głośno i tak huśtało, że chłopiec musiał przytrzymać się klamki. A kiedy spojrzał w dół, zobaczył, jak ziemia przesuwa się pod kołami pociągu. To było tak przerażające, że nie miał zamiaru iść dalej. Jednak mama była nieubłagana. Otworzyła kolejne drzwi i popchnęła synka

w kierunku toalety. A kiedy wracali już do przedziału, nie pozwoliła mu się ani na chwilę zatrzymać. […]

Pod oknem siedział pewien pan, który cały czas poprawiał skarpetki. Podciągał je na łydki, a one wciąż opadały. Za nic nie chciały go słuchać.

A po drugiej stronie siedziała pani, która właśnie wyciągnęła lusterko i stroiła do niego dziwne miny. Wydymała policzki, wytrzeszczała oczy i wywijała wargi. […]

Chłopiec, zupełnie nie zdając sobie z tego sprawy, zaczął ją naśladować.

– Przestań się wygłupiać! – fuknęła mama. […] – Na następnej stacji wysiadamy – powiedziała […], a w dzieci wstąpiła nowa energia.

Tymon zeskoczył na podłogę. Amelia wrzuciła tablet do plecaka. Laura pospiesznie pozbierała kredki i całą trójką pobiegli do wyjścia.

Zupełnie niepotrzebnie tak się spieszyli, bo w czasie tej podróży wszystko działo się bardzo powoli. Jeszcze długo musieli stać na korytarzu, zanim pociąg wtoczył się na stację i zatrzymał na peronie, gdzie czekali na nich babcia z dziadkiem.

O tekście

1. Jak dzieci zareagowały na informację, że do dziadków pojadą pociągiem? Wskaż poprawną odpowiedź.

A. Zdenerwowały się, bo miały mało czasu na spakowanie bagaży.

B. Ucieszyły się, ponieważ nigdy wcześniej tak nie podróżowały.

C. Zmartwiły się, że w samochodzie nie ma dla nich miejsca.

D. Pokłóciły się, ponieważ wolały jechać z tatą.

2. Wyjaśnij, co Amelia, Laura i Tymon robili w czasie jazdy pociągiem. Oceń ich zachowanie.

3. Czy dla wszystkich bohaterów podróż koleją była przyjemnością? Uzasadnij swoją odpowiedź, posługując się cytatami z tekstu.

Tworzę

4. Dobierzcie się w pary i przygotujcie plan idealnej wyprawy. Podajcie kilka pomysłów na ciekawe i wesołe spędzenie czasu podczas jazdy. Weźcie pod uwagę to, że Wasza zabawa nie powinna przeszkadzać innym.

5. Wyobraź sobie, że jedziesz pociągiem na wakacje i widzisz przez okno jeden z pięknych krajobrazów. Opisz go w zeszycie. Możesz wykorzystać podane zwroty.

1.

- Przede mną roztacza się…
- Na linii horyzontu widać…
- W oddali dostrzegam…
- W głębi rozciąga się…

2.

3.

6. Podzielcie się na czteroosobowe grupy i porozmawiajcie o tym, jakie są zalety spędzania wakacji na wsi, a jakie – letniego pobytu w mieście. Zapiszcie swoje wnioski. Przedyskutujcie je z innymi zespołami w klasie.

7. Napisz do koleżanki lub kolegi e-mail, w którym zrelacjonujesz jeden dzień ze swojego wakacyjnego odpoczynku na wsi. Zainspiruj się poniższymi zdjęciami.

1.

2.

3.

4.

Sprawdź, co już umiesz

Podaj trzy najważniejsze zasady zachowania się podczas podróży komunikacją publiczną. Użyj zdań z czasownikami w 1. osobie liczby mnogiej.

Podczas lekcji:

Dokąd na wakacje? Do Nowego Sącza! Zjeść nowosądeckie oscypki

- powtórzysz i utrwalisz zasady pisowni wyrazów wielką i małą literą;
- nauczysz się pisać poprawnie przymiotniki złożone powstałe od nazw własnych.

Na początek

- Przypomnij, jakie jeszcze wyrazy oprócz nazw pasm górskich zapiszemy wielką literą.

1. Podaj nazwy przedstawionych kontynentów. Następnie utwórz od nich nazwy ich mieszkańców w formie męskiej i żeńskiej. Zadanie wykonaj w zeszycie. Przypomnij regułę ortograficzną dotyczącą pisowni tych wyrazów.

błękitny – ?	fioletowy – ?
czerwony – ?	zielony – ?
żółty – ?	różowy – ?

2. Wskaż na mapie Polski, gdzie się znajduje miejscowość, w której mieszkasz. Następnie przygotuj w zeszycie dowolną notatkę na temat położenia tego miejsca. Uwzględnij nazwy (jeśli to możliwe):

a) województwa,

b) regionu,

c) najważniejszego miasta w sąsiedztwie lub znanego miejsca,

d) pobliskiej rzeki,

e) jeziora nieopodal,

f) okolicznej góry.

Na podstawie wymienionych przez Ciebie nazw geograficznych przypomnij zasady ich pisowni wielką lub małą literą.

3. Zdecyduj, gdzie wstawić wielką, a gdzie – małą literę. Uzasadnij swój wybór właściwą regułą ortograficzną.

1. Nasza niebieska planeta to Z/ziemia.

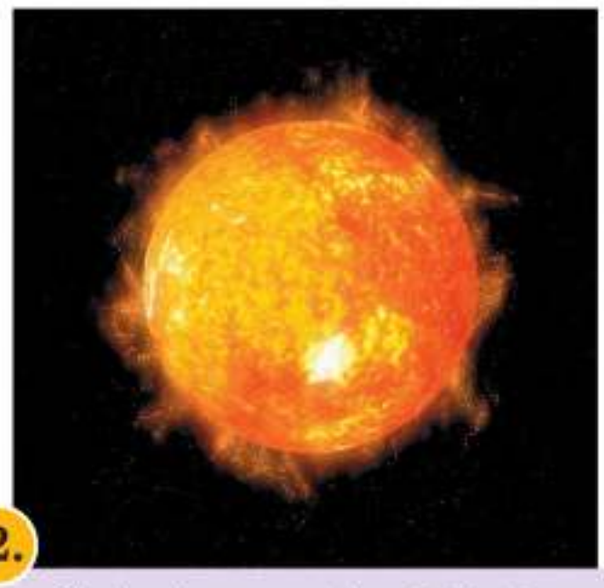

2. Gwiazdą centralną Układu Słonecznego jest S/słońce.

3. W 1969 r. odbył się pierwszy lot na K/księżyc.

4. Urodzajna Z/ziemia wyda bogate plony.

5. Młode rośliny potrzebują S/słońca.

6. Buzia Kazika jest jak K/księżyc w pełni.

4. Która grupa wygra? Dowiesz się tego, jeśli przyporządkujesz zasady pisowni do każdej z grup dzieci: do chłopców wyrazy pisane małą literą, a do dziewczynek – wielką. Zadanie wykonaj z pomocą słownika.

- pseudonim: B/bury
- nazwa mieszkańca miasta: G/gdańszczanin
- nazwa mieszkańca dzielnicy: W/wrzeszczanin
- nazwa tańca: M/mazur
- nazwa morza: B/bałtyk
- nazwa ulicy: Ż/żelazna
- nazwa święta: W/wielkanoc
- nazwa obrzędu: W/walentynki
- pierwszy wyraz w tytule piosenki: *N/nic dwa razy*
- nazwa rasy psów: S/sznaucer
- przymiotnik utworzony od nazwy kontynentu: A/azjatycki
- nazwa wydarzenia historycznego: II W/wojna Ś/światowa

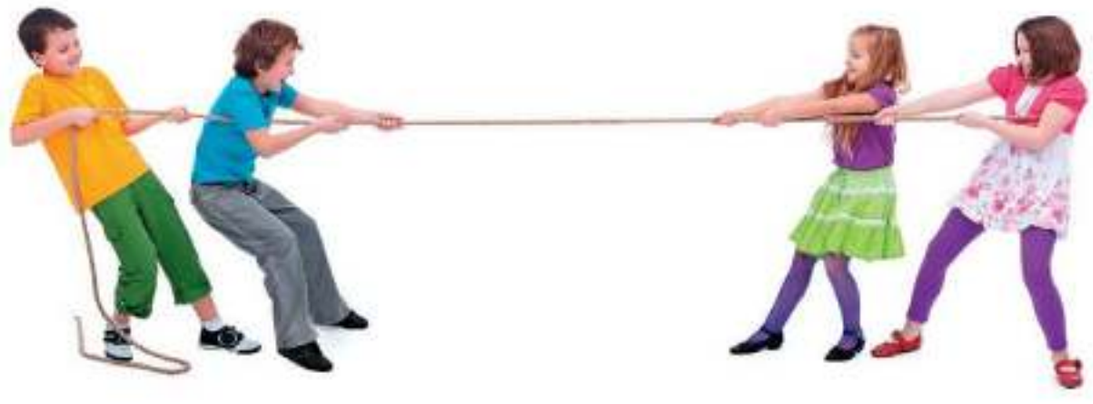

Przymiotniki złożone utworzone od **dwuczłonowej nazwy geograficznej** (np. *Nowy Jork*, *Węgierska Górka*) piszemy małą literą, np. ***n**owojorski*, ***w**ęgierskogórski*.

5. Utwórz przymiotniki od dwuczłonowych nazw własnych. Zadanie wykonaj w zeszycie. W razie potrzeby skorzystaj z odpowiedniego słownika.

Nowy Targ

Jelenia Góra

Nowa Gwinea

Stary Sącz

Zielona Góra

Złoty Stok

Dolny Śląsk

Kamienna Góra

Przymiotniki złożone z dwóch członów zapisujemy na dwa sposoby:

- **z łącznikiem** (krótką kreseczką) – gdy człony mają równorzędne znaczenie, np. granica polsko-niemiecka, czyli granica Polski i Niemiec;
- **jako jeden wyraz** – gdy jeden z członów jest określeniem drugiego, np. tereny zachodniopomorskie, czyli tereny na Pomorzu (jakim?) Zachodnim.

6. Zastąp przymiotnikiem złożonym podane zwroty.

- Klimat występujący nad Morzem Śródziemnym to klimat [?].
- Województwo obejmujące Kujawy i część Pomorza to województwo [?].
- Ratusz zbudowany na Starym Mieście to ratusz [?].
- W wyniku umowy Austrii i Węgier powstała monarchia [?].
- Nazwa Góry [?] pochodzi od nazwy klasztoru Święty Krzyż.

Piszę i mówię poprawnie

- **Przyimki**, które wchodzą w skład nazw złożonych, piszemy małą literą, np. *Frankfurt **nad** Menem*, *Nakło **nad** Notecią*, *Świder **koło** Warszawy*.
- Możemy także stosować zapis: *Frankfurt **n.** Menem*, *Nakło **n.** Notecią*, *Świder **k.** Warszawy*.

Frankfurt n. Menem

Nakło nad Notecią

Sprawdź, co już umiesz

Przeczytaj tekst. Wybierz wielką lub małą literę.

Mam na imię **O/o**liwer, ale chłopaki mówią na mnie **K/k**iwi. Jestem **P/p**olakiem i **K/k**rakowianinem, choć mój tata pochodzi z **N/n**owej **Z/z**elandii. Tworzymy rodzinę **P/p**olsko-**N/n**owozelandzką. Od wielu lat tata świetnie mówi po **P/p**olsku. Mieszkamy w **K/k**rakowie, tuż nad **W/w**isłą. Z okien kamienicy przy **U/u**licy **G/g**rodzkiej widzimy **W/w**awel. Często wyjeżdżamy w **T/t**atry. Z **P/p**odhala wywodzi się mój dziadek ze strony mamy. Uwielbiam góralskie zwyczaje oraz kuchnię, a szczególnie wędzone **Z/z**akopiańskie oscypki. Naszym **N/n**owozelandzkim gościom najbardziej ze wszystkich **P/p**odhalańskich miejscowości podobała się **B/b**ukowina **T/t**atrzańska.

Podczas lekcji:

Lato, przyjdź do nas!

- określisz, co dla podmiotu lirycznego jest źródłem radości;
- wskażesz środki poetyckie w wierszu;
- zastanowisz się, jak wpływają one na nastrój utworu.

Na początek

- Zapisz poprawnie datę zakończenia roku szkolnego. Wykorzystaj trzy sposoby zapisu:
  - **a)** za pomocą samych cyfr,
  - **b)** za pomocą cyfr i słów,
  - **c)** za pomocą samych słów.

- Rozwiąż rebus i uzupełnij poniższe zdanie. Odpowiedz na postawione w nim pytanie.

„I cóż powiecie na to, że…

E = U

+

J=SI ~~YK~~

+ B +

E = I ~~K~~

+

SS = T

?”

- Jak sądzisz, dlaczego wiele dzieci cieszy się z nadejścia tej pory roku? Z czym to jest związane?

Konstanty Ildefons Gałczyński (1905–1953)

Polski poeta, autor wielu wierszy i poematów, m.in.: *We śnie*, *Pyłem księżycowym*, *Powrót do Eurydyki*, *„Liryka, liryka, tkliwa dynamika”*, *Zaczarowana dorożka*, *Kolczyki Izoldy*, *Niobe*, *Wit Stwosz*, *Kronika olsztyńska*. Twórca Teatrzyku „Zielona Gęś”. Był znany z oryginalnego poczucia humoru. Lato spędzał w leśniczówce Pranie nad Jeziorem Nidzkim. Pod koniec życia planował na stałe osiedlić się na Mazurach.

Poznaj autora

Konstanty Ildefons Gałczyński

Kronika olsztyńska

fragmenty

Rano słońce, rano pogoda,
idziemy do kąpieli.
Sama radość! Sama uroda!
Jak tu się nie weselić?

Z sosny słychać dzięcioła stuk.
A tutaj ryby bryzg! spod nóg.

Ech, bracia, wpław! I płynąć, pływać,
aż tam, gdzie z drugiej strony
wiatr, roześmiany wiatr przygrywa
na sitowia[1] strunach zielonych. [...]

Jeszcze tyle byłoby do pisania,
nie wystarczą tu żadne słowa:
o wiewiórkach, o bocianach,
o łąkach sfałdowanych jak suknia balowa,
o białych motylach jak listy latające,
o zieleniach śmiesznych pod świerkami,
o tych sztukach, które robi słońce,
gdy się zacznie bawić kolorami;

i gdy człowiek wejdzie w las, to nie wie,
czy ma lat pięćdziesiąt, czy dziewięć,
patrzy w las jak w śmieszny rysunek
i przeciera oślepłe oczy,
dzwonek leśny poznaje, ćmę płoszy
i na serce kładzie mech jak opatrunek.

[1] sitowie – roślina rosnąca na brzegach rzek i jezior

Leśniczówka Pranie

O tekście

1. Określ, co jest tematem utworu.

2. Kim jest podmiot liryczny? W jaki sposób się wypowiada?

a) Odszukaj wyrazy, które to potwierdzają.

b) Powiedz, jakie to części mowy.

3. O czym mówi podmiot liryczny w kolejnych fragmentach? Wskaż właściwą kolejność zdjęć nawiązujących do treści wiersza. Udowodnij poprawność rozwiązania, przywołując odpowiednie cytaty.

1.

2.

3.

4.

4. Do kogo zwraca się podmiot liryczny w poniższym fragmencie i o co prosi?

a) Określ jego nastrój.

b) Podaj nazwę środka poetyckiego zastosowanego przez poetę w tym fragmencie.

Ech, bracia, wpław! I płynąć, pływać,
aż tam, gdzie z drugiej strony
wiatr, roześmiany wiatr przygrywa
na sitowia strunach zielonych.

5. Wymień, co dla podmiotu lirycznego jest źródłem szczęścia. A jakie są Twoje przemyślenia na ten temat po przeczytaniu wiersza? Przerysuj schemat do zeszytu i go uzupełnij.

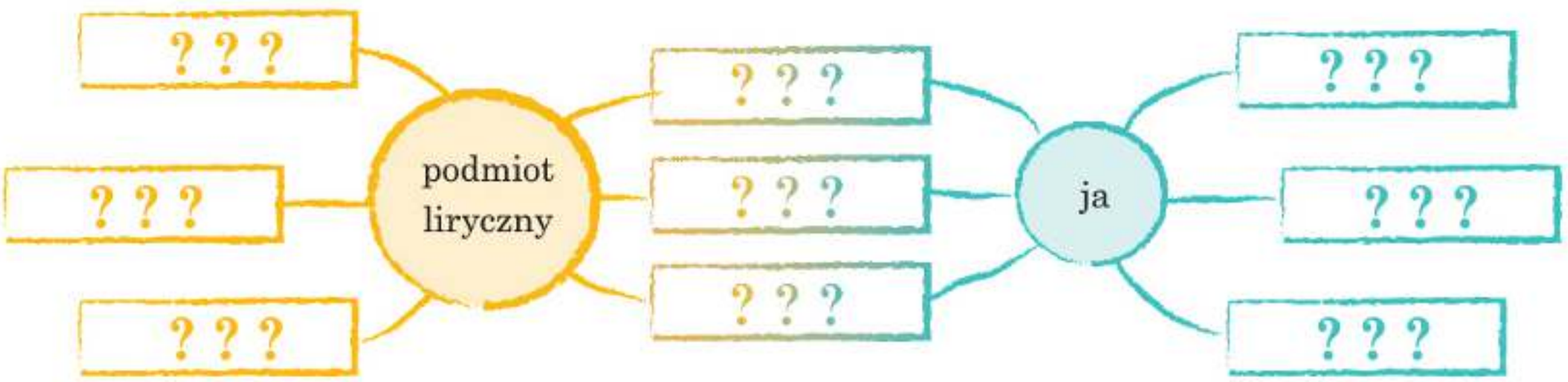

6. Podaj nazwy środków poetyckich użytych w przytoczonych fragmentach. Jakie efekty uzyskał Konstanty Ildefons Gałczyński dzięki ich zastosowaniu?

o wiewiórkach, o bocianach, o łąkach • *na serce kładzie mech jak opatrunek* • *ryby bryzg! spod nóg* • *słońce* [...] *się zacznie bawić kolorami* • *roześmiany wiatr*

7. Jakie dwie cechy lata spakowałabyś / spakowałbyś do walizki, aby zatrzymać je przy sobie na cały rok?

Tworzę

8. Zaplanuj, co możesz zrobić podczas nadchodzącego lata. Dokończ w zeszycie podane zdania.

Tego lata:

zwiedzę...

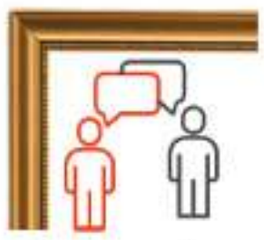
spotkam się...

obejrzę...

przeczytam...

9. O jakich zasadach należy pamiętać w czasie wypoczynku nad wodą? Przedyskutujcie swoje pomysły, wybierzcie najlepsze z nich i zaprezentujcie je w ciekawej formie graficznej na dużym arkuszu papieru.

Jeśli będziesz świadkiem sytuacji, która grozi wypadkiem nad wodą, dzwoń pod numer alarmowy lub wzywaj pomocy.

Zapamiętaj!

112 – numer ratunkowy

601 100 100 – numer ratunkowy nad wodą

Po odebraniu telefonu przez dyspozytora:

- przedstaw się;
- opisz, co się stało;
- powiedz, gdzie się znajdujesz;
- odpowiadaj na wszystkie pytania i nie rozłączaj się.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Podmiot liryczny czuje żal na myśl o końcu lata.	P	F
2.	Z utworu wynika, że lato jest czasem radości i beztroski.	P	F

RADOŚĆ
Podsumowanie rozdziału VII

Sprawdź, co już umiesz

Zanim wyjedziesz na świetne wakacje, musisz opuścić szkolny escape room. Aby odczytać hasło umożliwiające wyjście, odpowiedz poprawnie na pytania. Przy zadaniach znajdują się kolorowe sylaby z liczbami. Ułóż je w kolejności wyznaczonej przez numery. Powodzenia!

Bolesław Leśmian

Wieczorem

fragment

Wieczorem było, wieczorem,
Gdy zorza gasła nad borem.
Dzienny ulatniał się skwar,
Rosa nam spadła na głowy
I zmierzchem dymił się jar[1],
Jar kalinowy.

[1] jar – wąski wąwóz o stromych zboczach

1. Wyszukaj we fragmencie utworu Bolesława Leśmiana pary rymujących się wyrazów. Podaj typy rymów. 4.po

2. Odszukaj wyraz, który wskazuje na podmiot liryczny. Jaka to część mowy? 11.cje

3. Połącz pojęcia z ich wyjaśnieniami. 3.sza

A. zwrot akcji	1. zaskakujące zakończenie utworu, które podkreśla jego sens
B. szyk	2. niespodziewana zmiana kierunku fabuły w utworze
C. puenta	3. kolejność ułożenia wyrazów w zdaniu

E **4.** Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe. 2.mil

1.	Związki główne w zdaniu tworzą podmiot i jego określenia oraz orzeczenie i jego określenia.	P	F
2.	W języku polskim szyk wyrazów w zdaniu jest dowolny.	P	F

5. Wskaż wyrazy nadrzędne w podanych związkach wyrazowych. Zadaj pytania, na które odpowiadają wyrazy podrzędne. 6.ro

gasła nad borem | *jar kalinowy* | *zmierzchem dymił się*

6. Utwórz przymiotnik od nazwy Nowy Sącz. 10.ka

7. Wybierz poprawną wersję pisowni skrótu. 7.ku

Halinów **K./ k.** Warszawy

8. Na podstawie zdjęcia napisz wstęp opowiadania twórczego. 9.wa

9. Wymyśl krótki dialog między bohaterkami przedstawionymi na fotografii. Pamiętaj o jego poprawnym zapisie. 8.–

10. Podaj pięć zasad właściwego zachowania się podczas wakacji. Użyj czasowników w trybie rozkazującym. 1.naj

11. Uzupełnij poniższe zdanie. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D. 5.ra

W zdaniu: *Piotrek lubi mleko z kożuchem* słowo *mleko* jest wyrazem **A / B** w stosunku do *lubi*. Słowo *mleko* pełni funkcję **C / D**.

A. nadrzędnym

B. podrzędnym

C. podmiotu

D. dopełnienia

To już wiesz

Leopold Staff

CZUCIE NIEWINNE

Konstanty Ildefons Gałczyński

KRONIKA OLSZTYŃSKA

ZWROT AKCJI – niespodziewana zmiana biegu wydarzeń

PUENTA – zaskakujące podsumowanie

POJĘCIA

rymy żeńskie – podobieństwo dwóch ostatnich sylab w wyrazach

rymy męskie – podobieństwo ostatnich sylab w wyrazach

FORMY WYPOWIEDZI

Tego dnia obudziło mnie słońce...

OPOWIADANIE TWÓRCZE – z fabułą wymyśloną samodzielnie

NAUKA O JĘZYKU

ZWIĄZEK WYRAZOWY

spotkali się ⟨ *z kim?* ⟩ **z przyjaciółmi**

wyraz nadrzędny – określany

wyraz podrzędny – określający

SZYK WYRAZÓW W ZDANIU – kolejność ułożenia słów

PISOWNIA PRZYMIOTNIKÓW ZŁOŻONYCH

Babia Góra – babiogórskie szlaki
Polska i Słowacja – granica polsko-słowacka

LEKTUROWNIK

Kto czyta książki, żyje podwójnie.
Umberto Eco

Biblioteka zaprasza!

Ferenc Molnár
Chłopcy z Placu Broni

- Jakimi wartościami kierowali się chłopcy z Placu Broni?
- Kim był jedyny szeregowiec w grupie?
- Co się stało z czerwono-zieloną chorągiewką z fortecy?
- Jaką bronią posługiwały się czerwone koszule (czerwonoskórzy)?
- Kto pokonał ich wodza i w jakich okolicznościach?

Nie zwlekaj! Dowiedz się więcej!

Co, gdzie i kiedy, czyli poznajemy realia życia chłopców

Podczas lekcji:

- określisz czas i miejsce akcji;
- napiszesz szczegółowy plan wydarzeń;
- wskażesz punkt kulminacyjny w powieści;
- wyodrębnisz wątek główny i wątki poboczne w utworze;
- podasz, jaka jest tematyka książki.

Na początek

- Przyjrzyj się poniższym zdjęciom i odpowiedz na podane pytania.

Do czego służył kałamarz?

Dlaczego tramwaje były ciągnięte przez konie?

Na czym polegało zajęcie kataryniarza?

- Wyjaśnij, co łączy zdjęcia z powieścią Ferenca Molnára.

Ferenc Molnár (1878–1952)

Węgierski dramaturg, powieściopisarz i dziennikarz. Najbardziej znany jako autor powieści *Chłopcy z Placu Broni*, początkowo wydawanej w odcinkach. Molnár zaczął ją pisać na prośbę swojego dawnego nauczyciela, aby wesprzeć jego gazetkę szkolną. W wersji książkowej powieść została wydana w 1907 r. i szybko stała się bestsellerem (na Węgrzech miała ponad 80 wydań). Przetłumaczono ją na ponad 40 języków, była też kilkakrotnie filmowana. Pierwszy polski przekład powstał w 1913, kolejny – w 1989, a najnowszy – w 2022 roku.

Poznaj autora

O lekturze

1. Odszukaj w powieści fragment odnoszący się do przedmiotów pokazanych na ilustracjach. Dzięki temu poznasz dokładny czas wydarzeń z lektury.

2. Gdzie rozgrywają się wydarzenia przedstawione w utworze? Podaj nazwy państwa, miasta, a także miejsc opisanych w książce. Zanotuj je w zeszycie.

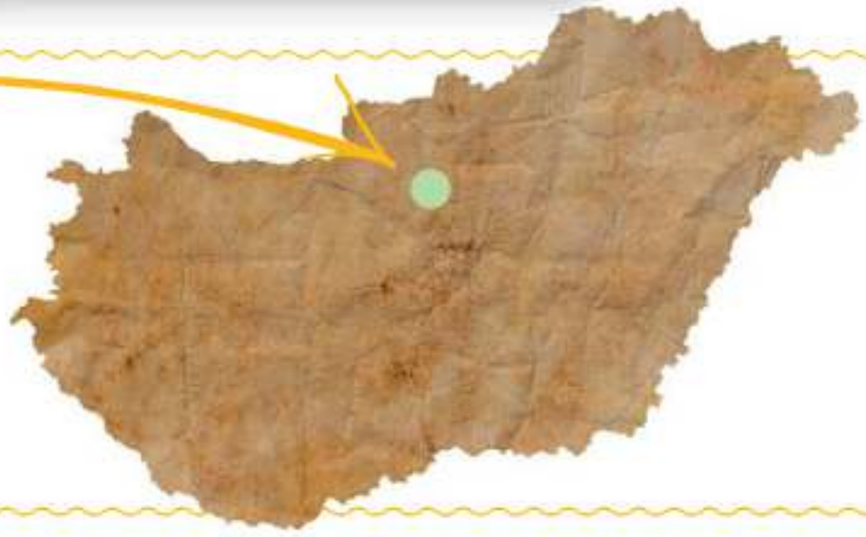

3. Przyjrzyj się zdjęciom, a następnie powiedz, z jakimi sytuacjami z tekstu się wiążą.

a) Zapisz w zeszycie plan szczegółowy tych wydarzeń.

b) Określ, które z nich było punktem kulminacyjnym akcji.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Punkt kulminacyjny – przełomowe zdarzenie, moment o najwyższym napięciu, po którym zazwyczaj następuje zwrot akcji lub jej rozwiązanie; chwila, w której decydują się losy głównego bohatera.

4. Podane poniżej wątki podziel na grupy: wątek główny i wątki poboczne. Określ, jaką tematykę opisuje każdy z nich.

- działalność Związku Kitowców
- historia życia Nemeczka
- przyjaźń między chłopcami
- walka o Plac Broni
- zdrada Gereba

Wątek – logiczny ciąg wydarzeń związanych z bohaterem lub grupą postaci.

- Ze względu na znaczenie dla przebiegu akcji w utworze można wyodrębnić **wątek główny** (dotyczy bohatera pierwszoplanowego) i **wątki poboczne**.
- Ze względu na temat wyróżnia się np. **wątek miłosny**, **patriotyczny**, **przyjaźni**, **zdrady**.

Tworzę

5. Który wątek utworu podobał Ci się najbardziej? Przygotuj pisemnie kilkuzdaniową wypowiedź na ten temat.

6. Przedstaw w formie wyklejanki jedno wydarzenie z lektury. Wyjaśnij, dlaczego je wybrałaś / wybrałeś.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Punktem kulminacyjnym utworu było skąpanie Nemeczka przez braci Pastorów.	P	F
2.	Główny wątek akcji to zdrada Gereba.	P	F

Tak różni, a jednak podobni – poznajemy bohaterów powieści

Podczas lekcji:

- zanalizujesz losy bohaterów powieści;
- wyrazisz swoją opinię na ich temat;
- opowiesz, jak się zachował Gereb.

Na początek

- Jak wolisz działać: w pojedynkę czy w zespole? Podaj zalety i wady zabawy lub pracy w dużej grupie.

O lekturze

1. Przeczytaj informacje na temat bohaterów, a następnie dopasuj je do odpowiednich postaci. Zadanie wykonaj w zeszycie w formie tabeli.

Nemeczek | Boka | Gereb | Feri Acz

wzbudza podziw i strach wśród kolegów • jest dobrym przyjacielem • zachowuje się honorowo • ma wielkie serce • jest pomysłowy • cechują go zdecydowanie i pewność siebie • potrafi przyznać się do winy • zazdrości innym • wyróżnia się dojrzałością • jest skory do zaczepki • bywa podstępny • pragnie, aby go podziwiano

2. Przyporządkuj chłopców do odpowiednich obozów.

Weiss • Feri Acz • Barabasz • Janosz Boka • bracia Pastorowie • Rychter • Wendauer • Czonakosz • Ernest Nemeczek • Sebenicz

chłopcy z Placu Broni

czerwoni (czerwonoskórzy)

3. W której grupie powinien się znaleźć Dežo Gereb? Uzasadnij swoją decyzję.

4. Wyjaśnij, na czym polegał konflikt chłopców. Określ, co ich łączy, a co dzieli. Wskaż przyczyny wrogości między grupami.

dzieli ich | chłopcy z Placu Broni | łączy ich | chłopcy z Ogrodu Botanicznego | dzieli ich

5. Powiedz, jaki wspólny cel mogliby mieć skłóceni bohaterowie – zaproponuj sposób rozwiązania sporu. Wykorzystaj podany schemat.

6. Jak myślisz, dlaczego Gereb zdradził? Opisz jego działania, które można określić tym słowem.

a) Jakie były konsekwencje postępowania chłopca? Przedstaw odpowiedź w formie gałązki logicznej.

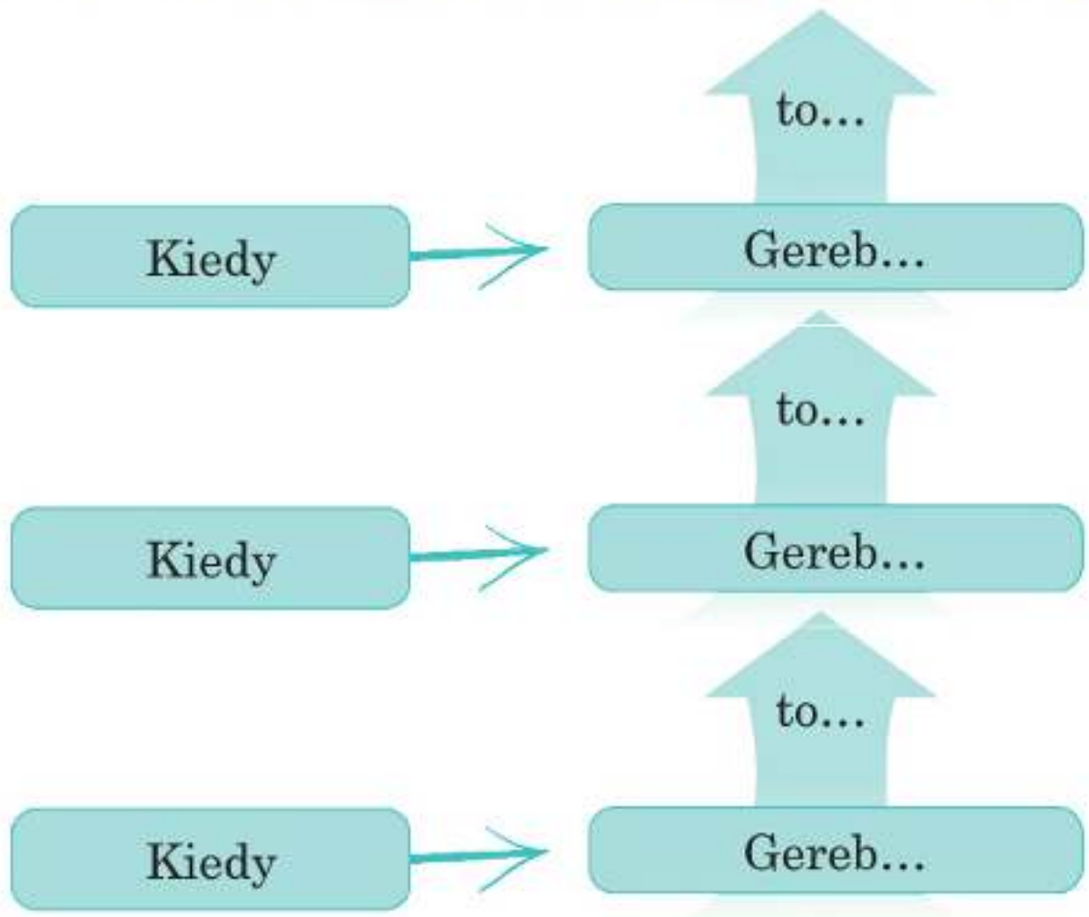

b) W jaki sposób bohater postanowił się zrehabilitować?

7. Znajdź w lekturze fragment dotyczący rozmowy Nemeczka z ojcem Gereba. Co Erno powiedział mężczyźnie o zachowaniu syna? Na jaką cechę chłopca to wskazuje?

Tworzę

8. Przedyskutujcie w grupach, jak można skutecznie rozwiązywać konflikty, i zapiszcie w punktach swoje propozycje. Przedstawcie je całej klasie. Wspólnie wybierzcie najlepsze pomysły.

9. Wyobraź sobie, że jeden z bohaterów lektury *Chłopcy z Placu Broni* znalazł się w Twojej klasie. Opowiedz mu o tym, jak żyje współczesna młodzież i jak spędza czas. Zastosuj narrację pierwszoosobową.

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij zdania. Pracę wykonaj w zeszycie.

Bohaterowie powieści Ferenca Molnára byli podzieleni na dwie grupy: [?] i [?]. Walczyli ze sobą o [?], który traktowali jak [?].

Podczas lekcji:

W pewnym mieście, na pewnym placu...

- opiszesz, jak wyglądał Plac Broni;
- określisz jego znaczenie dla chłopców.

Na początek

- Rozszyfruj zagadkę, a następnie wyjaśnij, jaki ma związek z lekturą.

Klucz:

a b c d e f g h i j k l m n o p q r s t u v w x y z

O lekturze

1. Odpowiedz na poniższe pytania. Wykorzystaj tekst powieści.

- Przy jakiej ulicy znajdował się Plac Broni?
- Jak wyglądało jego otoczenie?
- W jaki sposób wykorzystywano ten teren?
- Co się na nim mieściło?
- Do czego plac służył chłopcom?
- Jak miał zostać zagospodarowany w przyszłości?

E **2.** Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Chłopcy z Placu Broni mieszkali w kamienicach przylegających do placu.	P	F
2.	Zadaniem Słowaka było pilnowanie fortec zbudowanych z sągów drewna.	P	F

3. Wytłumacz, jakie znaczenie miał dla bohaterów Plac Broni. Zacytuj odpowiednie fragmenty książki.

4. Które miejsce w Twojej miejscowości mogłoby stać się Placem Broni? Zaproponuj, co można by na nim robić.

Piszę i mówię poprawnie

- Nazwy dzielnic, ulic, placów, rynków, parków, bulwarów, zabytków, obiektów sportowych (jedno- lub wielowyrazowe) piszemy wielką literą, np. Sławinek, Krakowskie Przedmieście, Czerwony Rynek, Ogród Saski, Długie Pobrzeże, Sukiennice, Stadion Narodowy.
- Jeśli na początku nazwy występuje wyraz określający rodzaj miejsca: *ulica*, *aleja*, *pomnik*, *osiedle*, *plac*, to zapisujemy go małą literą. Reszta nazwy powinna być zapisana wielką literą, np. ulica Generała Maczka, aleja Róż, pomnik Powstańców Śląskich, park Skaryszewski, osiedle Piastowskie, plac Trzech Krzyży, plac Na Rozdrożu.
- Skróty w nazwach piszemy małą literą, np. ulica gen. Maczka, plac św. Jana, osiedle ks. Józefa Poniatowskiego.
- Wyrazy w liczbie mnogiej: *aleje*, *bulwary*, *błonia* znajdujące się na początku nazwy piszemy wielką literą, np. Aleje Racławickie, Błonia krakowskie.

5. Zapisz poprawnie nazwy ulic zgodnie z podanymi zasadami ortograficznymi.

1.

2.

3.

4.

5.

6.

Chcę więcej

Powieść w języku oryginalnym nosi tytuł *Chłopcy z ulicy Pawła*. Określenie *Plac Broni* zaproponowała tłumaczka Janina Mortkowiczowa w 1913 r. prawdopodobnie dlatego, że lepiej oddawało sens książki. Nazwa ta została zapisana wielkimi literami, niezgodnie ze współczesną ortografią. Obecnie tytuł powinien brzmieć: *Chłopcy z placu Broni*.

Okładka węgierskiego wydania z 1907 r.

- Wyszukaj w tekście lektury kilka przykładów nazw ulic, dzielnic, parków lub innych miejsc. Zapisz je w zeszycie zgodnie z zasadami polskiej ortografii.

Tworzę

6. Podaj w formie mapy myśli, jakie są korzyści ze wspólnego spędzania czasu na podwórku, boisku lub placu zabaw.

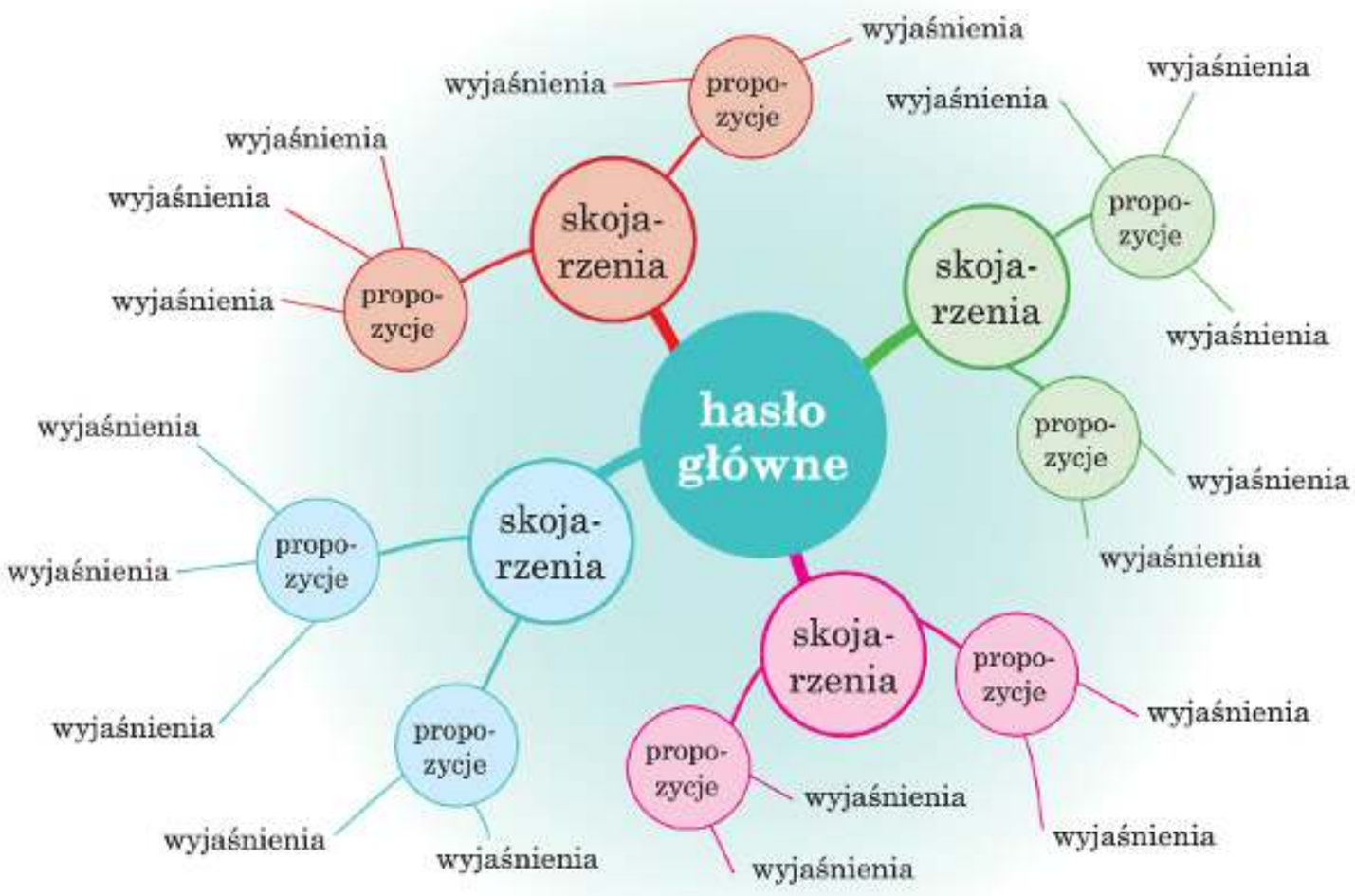

mapa myśli – forma notatki graficznej; na środku kartki umieszcza się hasło główne, do którego dopisuje się dodatkowe informacje, np. wyjaśnienia, propozycje i skojarzenia

7. Wykorzystując np. klocki Lego, zbuduj własne miejsce, w którym dobrze się bawisz.

Sprawdź, co już umiesz

Przepisz zdania do zeszytu i dokończ je zgodnie z treścią lektury.

- Plac Broni znajdował się…
- Chłopcy przychodzili tam, aby…
- Dla bohaterów powieści miejsce to było symbolem…

Podczas lekcji:

Kiedy nie wszystko kończy się dobrze

- podasz etapy życia Nemeczka;
- dowiesz się, jakie miał cechy;
- poznasz opinię kolegów Erna na jego temat.

Na początek

- Porozmawiajcie o tym, czy książki zawsze powinny się dobrze kończyć. Zbierzcie informacje na temat zalet i wad trudnych zakończeń. Swoje refleksje zapiszcie w zeszycie w postaci notatki.

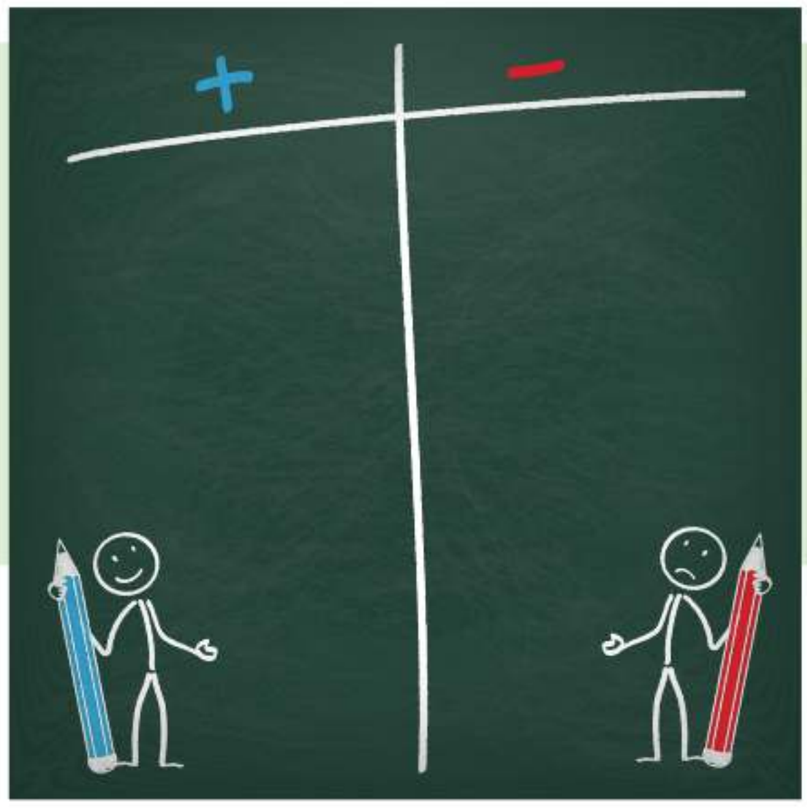

O lekturze

1. Przerysuj do zeszytu oś czasu i zaznacz na niej wydarzenia z życia Nemeczka. Które z nich są elementami akcji, a o których dowiadujemy się z fabuły?

przystąpienie Erna do grupy z Placu Broni

śmierć Nemeczka

2. Podaj przykłady sytuacji, w których Erno wykazał się podanymi postawami i cechami oraz doświadczył przywołanych poniżej emocji. Zadanie wykonaj w zeszycie.

- pokonanie własnych słabości
- rozczarowanie
- odwaga
- duma
- odpowiedzialność
- lojalność

3. Wskaż zdanie, które najlepiej – Twoim zdaniem – pasuje do Nemeczka.

Kto znalazł przyjaciela, skarb znalazł.

Nie ten przyjaciel, kto współczuje, ale ten, kto pomaga.

Bratnie dusze rozpoznaje się dopiero po jakimś czasie.

4. Wyszukaj w książce fragment informujący o zachowaniu Boki po śmierci Nemeczka.

a) W jakim celu przywódca grupy chciał się znaleźć na Placu Broni?

b) Co czuł chłopiec, kiedy dotarł na miejsce? Wyjaśnij, o czym to świadczy.

c) Jak rozumiesz cytat: [Boka] *po raz pierwszy zaczął w głębi swojej młodej duszy pojmować, czym właściwie jest życie, w którym smutki i radości tak dziwnie splatają się w jeden wspólny los*? Podaj przykłady z własnego doświadczenia na potwierdzenie prawdziwości tych słów.

5. Jak inni chłopcy poradzili sobie ze śmiercią kolegi?

Tworzę

6. Wyobraź sobie, że masz możliwość spotkania się z Nemeczkiem. Zredaguj sześć pytań do niego.

7. Przygotuj tekturowe pudełko i zaaranżuj w nim jedną ze scen związanych z Nemeczkiem. Możesz wykorzystać rozmaite materiały plastyczne (bibułę, plastelinę itp.) oraz elementy natury (patyki, liście itp.). Pracę zaprezentuj na forum klasy.

Chcę więcej

Aleksander Fleming w swojej pracowni

Aleksander Fleming odkrył w 1928 r. penicylinę, dzięki której można było uratować życie wielu osób chorujących m.in. na zapalenie płuc. Doszło do tego przez przypadek – uczony zaobserwował, że obecność pleśni przyczynia się do zahamowania rozwoju bakterii. To zdarzenie zapoczątkowało epokę antybiotyków. Fleming za swoje odkrycie otrzymał w 1945 r. Nagrodę Nobla w dziedzinie medycyny.

- Jak mogłyby się potoczyć losy Nemeczka, gdyby akcja rozgrywała się we współczesnych czasach, po wynalezieniu antybiotyków? Wymyśl inną wersję wydarzeń.

Sprawdź, co już umiesz

Wpisz do zeszytu tylko prawdziwe informacje na temat Nemeczka.

- Pierwszy przeciwstawił się silniejszym od siebie.
- Koledzy szanowali go z powodu jego wzrostu.
- Wykazywał się niezwykłą odwagą – często przezwyciężał swoje słabości.
- Był lojalnym przyjacielem.
- Koledzy nie przejęli się jego śmiercią.

To już wiesz

CHŁOPCY Z PLACU BRONI

Ferenc Molnár

MIEJSCE

BUDAPESZT, Węgry

CZAS

- koniec XIX wieku

KONFLIKT

- walka o miejsce zabaw

BOHATEROWIE

CHŁOPCY Z PLACU BRONI

Janosz Boka
Czonakosz
Barabasz
ERNO NEMECZEK

szeregowiec
poświęca życie,
aby uratować plac

Gereb

CZERWONI

Feri Acz
bracia Pastorowie
Sebenicz

WARTOŚCI

- POŚWIĘCENIE
- ODWAGA
- WSPÓŁPRACA
- PRZYJAŹŃ
- REHABILITACJA PO ZDRADZIE

Biblioteka zaprasza!

Clive Staples Lewis
Opowieści z Narnii.
Lew, Czarownica i stara szafa

ZAPROSZENIE

Zachęcamy wszystkich miłośników mocnych wrażeń do zwiedzania tajemniczego domu profesora Kirke'a!

Tylko u nas:

zajrzysz do starej szafy i zobaczysz, co się kryje za jej drzwiami

spotkasz Świętego Mikołaja

zjesz świeżą rybkę w towarzystwie państwa Bobrów

spróbujesz dogonić Białego Jelenia

poznasz władców niezwykłej krainy – Narnii

Termin zwiedzania?

Kiedy tylko zechcesz!

Jak do nas trafić?

Wypożycz książkę **Opowieści z Narnii. Lew, Czarownica i stara szafa.**

Zacznij czytać, a od razu znajdziesz się na miejscu!

TO TU

Zapraszają bohaterowie lektury!!!

Podczas lekcji:

Ryzykowne zabawy, czyli o konsekwencjach wejścia do szafy

- poznasz autora *Opowieści z Narnii*;
- wyjaśnisz, jak bohaterowie znaleźli się w starym domu;
- zastanowisz się, w jakich światach rozgrywają się wydarzenia.

Na początek

- Odgadnij hasła. Litery z zaznaczonych pól utworzą rozwiązanie diagramu.

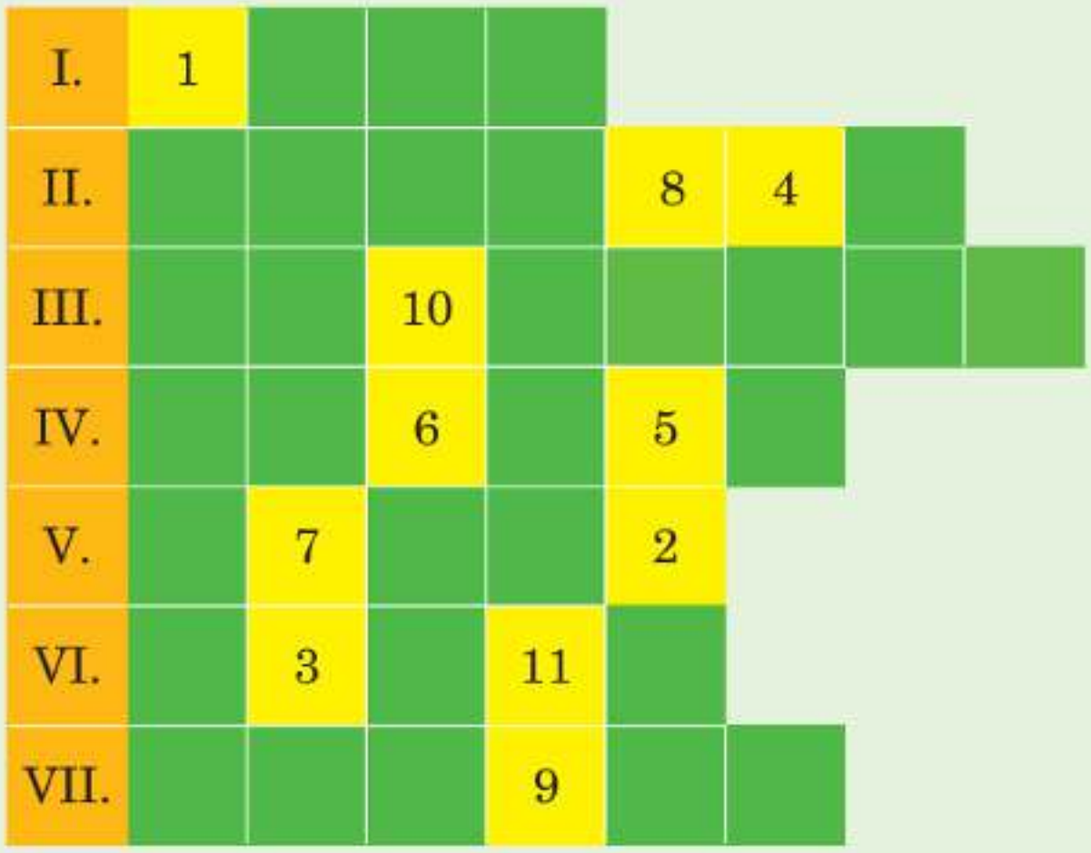

I. Pan Tumnus.

II. Okazał się nim Edmund.

III. Gospodyni profesora.

IV. Dzieci tam mieszkały przed przyjazdem na wieś.

V. Zdrobnienie imienia starszej z sióstr Pevensie (czytaj: pewenzi).

VI. Jego pojawienie się poprzedziło nastanie wiosny.

VII. Biała Czarownica zmieniała w nie swoich wrogów.

- Czy słowo będące rozwiązaniem diagramu może być określeniem lektury *Opowieści z Narnii*? Uzasadnij odpowiedź. Podaj dwa synonimy odgadniętego wyrazu.

Clive Staples Lewis[1] (1898–1963)

Brytyjski pisarz, wykładowca literatury angielskiej na uniwersytecie w Oksfordzie. W młodości lubił czytać, uczył się też języków obcych: francuskiego, niemieckiego i włoskiego. Z pasją czytał legendy i mity ludów dalekiej Północy. Zasłynął jako autor cyklu siedmiu powieści pt. *Opowieści z Narnii*. Pierwsza część: *Lew, Czarownica i stara szafa*, wydana w roku 1950, została przetłumaczona na ponad 40 języków. Lewis w swoich utworach nawiązywał do motywów chrześcijańskich.

Poznaj autora

1 (czytaj: klajw stejpls luis)

O lekturze

1. Przeczytaj fragment powieści *Lew, Czarownica i stara szafa*. Opowiedz o zdarzeniach poprzedzających tę historię. Dlaczego rodzeństwo zamieszkało w domu profesora? Jak spędzało czas w nowym miejscu?

Wkrótce potem dotarli do prawie pustego pokoju, w którym stała stara szafa z dużym lustrem w drzwiach. Nie było tu nic więcej, jeśli nie liczyć stojącej na parapecie pustej butelki z niebieskiego szkła.

– Tu nic nie ma! – stwierdził Piotr i wszyscy poszli dalej. Wszyscy – oprócz Łucji, która pomyślała sobie, że warto by na wszelki wypadek sprawdzić, czy drzwi szafy nie dadzą się otworzyć, choć była prawie pewna, że będą zamknięte. Ku jej zdumieniu otworzyły się z łatwością, a na podłogę wypadły dwie kulki naftaliny.

Kiedy zajrzała do środka, zobaczyła rząd wiszących płaszczy. Były to przeważnie futra, a trzeba wam wiedzieć, że dla Łucji nie było nic milszego nad zapach i dotyk futer. Nie wahając się ani chwili, weszła do szafy i zanurzyła się w futrach, z rozkoszą wtulając w nie twarz. Oczywiście nie zapomniała o pozostawieniu otwartych drzwi, ponieważ wiedziała, że to bardzo głupio przypadkowo zamknąć się w szafie. Postąpiła krok czy dwa w głąb i stwierdziła, że wewnątrz jest jeszcze drugi rząd płaszczy. […] Nagle zauważyła, że coś skrzypi pod jej nogami. „To chyba kulki naftaliny", pomyślała i schyliła się, chcąc namacać je ręką. Ale zamiast twardego i gładkiego drewna podłogi wyczuła coś miękkiego, sypkiego i zimnego.

– To bardzo dziwne – powiedziała do siebie i zrobiła jeszcze krok lub dwa. […] W chwilę później zdała sobie sprawę, że stoi pośrodku lasu, jest noc, a pod nogami ma najprawdziwszy śnieg, którego płatki wirują w powietrzu.

Clive Staples Lewis, *Lew, Czarownica i stara szafa*, fragmenty

E **2.** Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Z fragmentu wynika, że Łucja była

A. bojaźliwa i nieśmiała.

B. ciekawska i przezorna.

C. nieostrożna i odważna.

D. niecierpliwa i spontaniczna.

3. Opowiedz, jak wyglądał pokój, do którego weszła dziewczynka. Na podstawie treści całej lektury opisz wygląd domu profesora.

E

4. Wskaż właściwą odpowiedź.

Ile razy Łucja przekroczyła próg szafy? Odwołaj się do znajomości całego utworu.

A. Jeden raz. **B.** Dwa razy. **C.** Trzy razy. **D.** Cztery razy.

5. Co skrywało wnętrze mebla? Wymień wszystko, na co natknęła się tam Łucja.

6. Określ czas i miejsce wydarzeń, wymień bohaterów. Notatkę w formie tabeli zapisz w zeszycie. Uwzględnij w niej istnienie dwóch światów. Zaznacz, w którym z nich czas biegnie szybciej.

	Miejsce akcji	**Czas akcji**	**Bohaterowie**
świat realistyczny	?	?	?
świat fantastyczny	?	?	?

Powieść – dłuższy utwór narracyjny pisany prozą, charakteryzujący się wielowątkową, rozbudowaną fabułą. Jednym z typów powieści jest **powieść fantasy**, w której świat przedstawiony różni się od realistycznego. Wydarzenia rozgrywają się w fantastycznej rzeczywistości pełnej magii, niezwykłych postaci, miejsc i przedmiotów, a bohaterowie zwykle walczą ze złem. W utworach tego gatunku często pojawiają się nawiązania do baśni, legend i mitów.

7. Wymień imiona czworga rodzeństwa. Zapisz je w kolejności od osoby najmłodszej do najstarszej.

8. Odszyfruj napisy widoczne w lustrze wiszącym na drzwiach starej szafy, a następnie dopasuj je do bohaterów.

a) Kto i kiedy użył tych określeń?

b) Utwórz stopień wyższy i najwyższy tych przymiotników, które się stopniują.

9. W każdym rzędzie wskaż jeden element nawiązujący do wydarzeń opisanych w *Lwie, Czarownicy i starej szafie*. Przywołaj sytuację, w której się pojawia w powieści.

I.			
II.			
III.			
IV.			

Tworzę

10. Wykonaj dowolną techniką plastyczną projekt przejścia ze świata realistycznego *do* fantastycznego. Wymyśl inny sposób niż za pomocą przedstawionej w utworze szafy.

Chcę więcej

Na podstawie książki *Lew, Czarownica i stara szafa* powstał film pod tym samym tytułem.

- Obejrzyj ekranizację lektury. Czy Twoim zdaniem wiernie oddaje wydarzenia z powieści?

Opowieści z Narnii: Lew, Czarownica i stara szafa, reż. Andrew (czytaj: endrju) Adamson, 2005

Ekranizacja – przedstawienie utworu literackiego w wersji filmowej.

Sprawdź, co już umiesz

Przygotuj quiz z pytaniami nawiązującymi do treści pierwszego tomu *Opowieści z Narnii*. Z koleżanką lub kolegą z ławki zadawajcie sobie na przemian pytania i odpowiadajcie na nie.

Podczas lekcji:

Jak nie zbłądzić w Narnii?

- przedstawisz najważniejsze informacje dotyczące dziejów i wyglądu Narnii, panujących w niej zwyczajów oraz jej mieszkańców;
- przygotujesz prezentację multimedialną o zwyczajach w tej niezwykłej krainie.

Na początek

- Podaj znane Ci z literatury lub filmu przykłady przenoszenia się bohaterów do innego świata. W jaki sposób się tam dostawali?

O lekturze

1. Wyjaśnij, jak można się dostać do Narnii. W jakich okolicznościach trafiają do niej bohaterowie?

2. Uporządkuj podane wydarzenia w kolejności chronologicznej.

powrót Aslana i nastanie wiosny • czasy wiecznej zimy • odejście Aslana • koronacja rodzeństwa • ustanowienie Prawa Narnii przez Władcę-Zza-Morza • przejęcie rządów przez Czarownicę • wielka bitwa

a) Zapisz na osi czasu historię baśniowych krain. Zadanie wykonaj w zeszycie.

b) Czy taką samą kolejność zdarzeń zastosowano w powieści? Podkreśl na osi te wydarzenia, które zostały opisane z wykorzystaniem retrospekcji. Czemu służy w powieści takie przedstawienie historii?

Retrospekcja – przywołanie w utworze wcześniejszych wydarzeń, które są istotne dla głównej akcji.

3. Określ, które zdarzenia w utworze są częścią akcji, a które – fabuły. Skorzystaj z poniższego schematu.

Fabuła

Co było wcześniej?

Akcja

Co dzieje się teraz, gdy bohaterowie działają?

Co wydarzy się później?

E **4.** Wybierz poprawną odpowiedź.

Co stanowiło punkt orientacyjny dla przybyszów z realnego świata?

A. Latarnia w lesie.

B. Tama pana Bobra.

C. Kamienny Stół.

D. Pieczara fauna.

5. Zdecyduj, które z poniższych przedmiotów mogłyby się przydać w Narnii, i uzasadnij dlaczego.

1.

2.

3.

4.

5.

6. Podaj nazwy istot zamieszkujących czarodziejską krainę. Wskaż, kogo należy się wystrzegać, a kto ma pokojowe zamiary.

? – doskonale powozi saniami, odznacza się niewielkim wzrostem

? – jest szefem tajnej policji, jego bronią są ostre kły

? – podaruje każdemu dokładnie to, czego potrzebuje

? – jeśli nie zapomni, zabierze na spacer maszynę do szycia

? – w wolnych chwilach gra na flecie

? – generał na końskich kopytach

? – może pomylić kogoś z chusteczką

? – nie pożałuje ptasiego mleczka

? – na dźwięk jego imienia wszyscy poważnieją

7. Jak w roli przewodników sprawdziliby się państwo Bobrowie, lis i drozd? Przywołaj sytuacje z lektury mówiące o tym, którzy bohaterowie i w jakich okolicznościach mogli liczyć na pomoc tych postaci.

8. Po jakich częściach Narnii warto byłoby oprowadzić turystów? Zabaw się w pilota wycieczki i krótko opowiedz o wskazanych miejscach. Wykorzystaj podane słownictwo.

To miejsce jest... • W środku możemy podziwiać... • Spotkali się tu... •
W tym miejscu doszło do... • To właśnie tu bohaterowie... • Warto zwrócić uwagę na...

Kamienny Stół

zamek Ker-Paravel

pieczara pana Tumnusa

zamek Białej Czarownicy

tama pana Bobra

las z latarnią

9. Wyznacz trasę zwiedzania krainy w taki sposób, aby pokrywała się z wędrówką głównych bohaterów. Uporządkuj w odpowiedniej kolejności podane zdarzenia.

- ? Spotkanie ze Świętym Mikołajem.
- ? W pieczarze fauna.
- ? Poznanie z Aslanem.
- ? Koronacja rodzeństwa Pevensie.
- ? Wizyta u państwa Bobrów.
- ? Wyprawa do Kamiennego Stołu.

10. Wskaż trasę, którą pokonał Edmund, gdy znalazł się po drugiej stronie szafy.

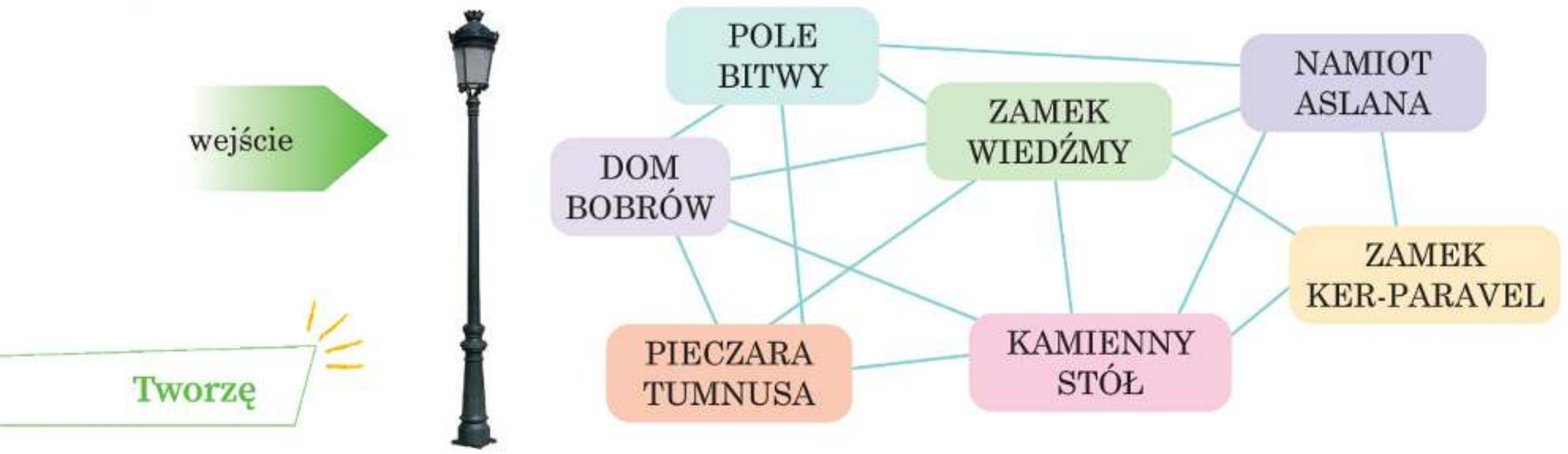

11. Na co należy uważać w Narnii? Przygotuj listę ostrzeżeń. Wypowiedzenia zapisz w formie zdań rozkazujących.

Sprawdź, co już umiesz

Odwołaj się do wiadomości z informatyki i przygotuj prezentację multimedialną, w której przedstawisz Narnię i panujące w niej zwyczaje.

Podczas lekcji:

Siły dobra i zła w *Opowieściach z Narnii*

- przedstawisz bohaterów lektury, którzy reprezentowali dobro i zło;
- napiszesz charakterystykę Białej Czarownicy.

Na początek

- Podaj formy wyrazów *dobro* i *zło* we wskazanych przypadkach. W razie potrzeby skorzystaj ze słownika.

M. dobro	M. zło
C. ?	C. ?
B. ?	B. ?
Ms. ?	Ms. ?

O lekturze

1. Jaka atmosfera panowała w Narnii, gdy trafiło tam rodzeństwo Pevensie? Uzupełnij notatkę.

Gdy rodzeństwo trafia do Narnii, władzę w krainie sprawuje (*kto*?). Panuje tam (*jaka pora roku*?). Nikt nie świętuje (*czego*?). Mieszkańcy czują się (*jak*?). Nie wolno im (*czego*?). Za niestosowanie się do narzuconych zasad grozi (*co*?). Wszyscy z niecierpliwością oczekują przybycia (*kogo*?).

2. Wymień bohaterów, którzy stali po stronie dobra, i tych, którzy reprezentowali zło. Czyje imiona znajdą się pośrodku? Opowiedz, w jaki sposób nastąpiła ich przemiana.

3. Dlaczego niektórzy mieszkańcy Narnii przeszli na stronę zła?

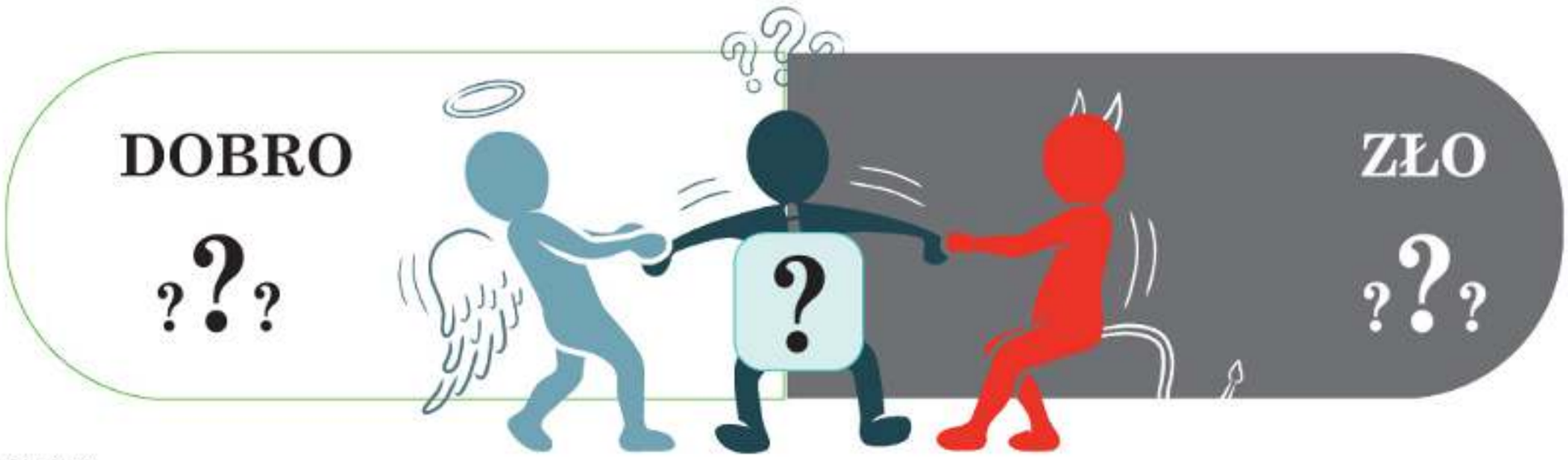

4. Zbierz informacje o Białej Czarownicy. Odpowiedz na pytania.

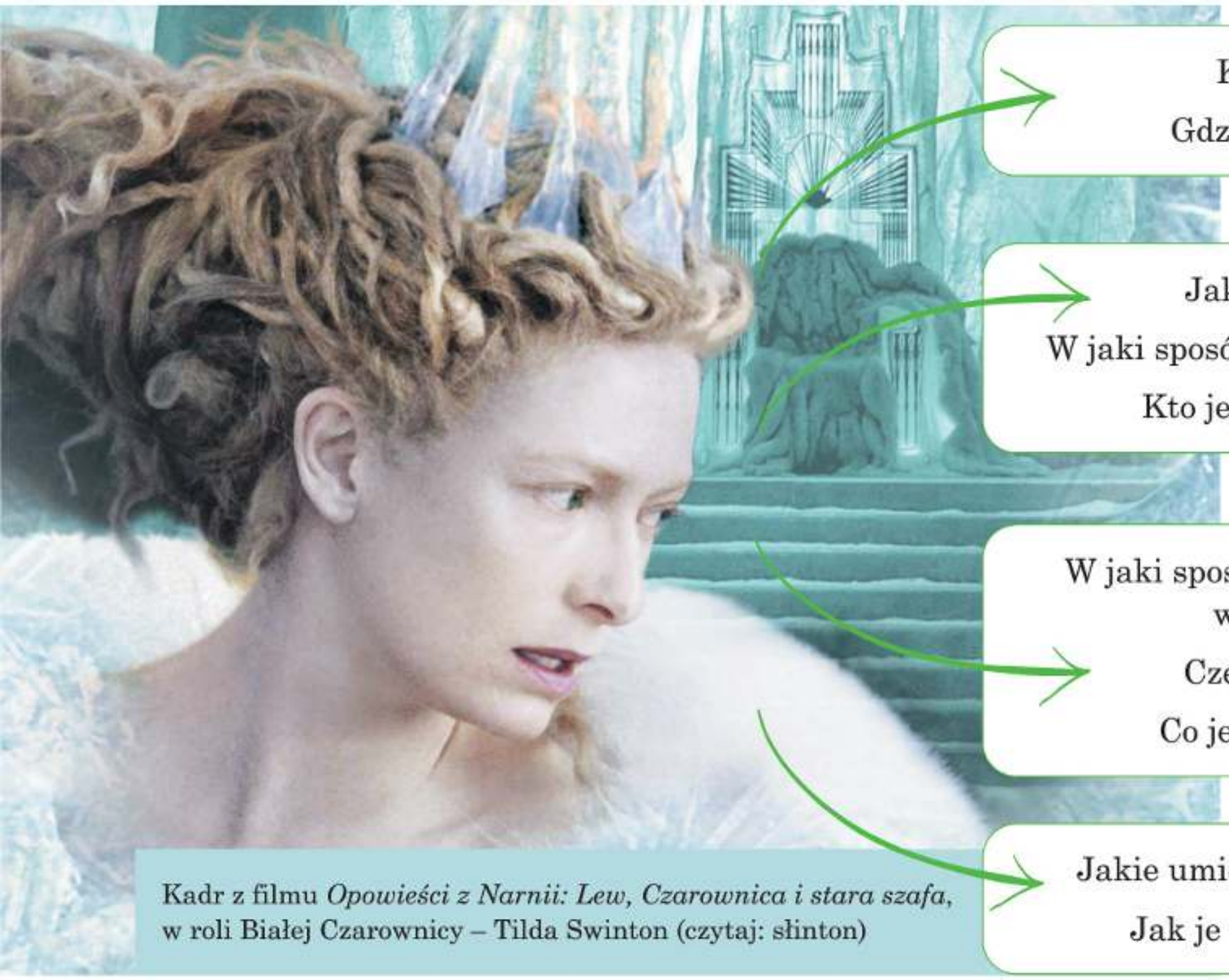

Kadr z filmu *Opowieści z Narnii: Lew, Czarownica i stara szafa*, w roli Białej Czarownicy – Tilda Swinton (czytaj: słinton)

Kim jest?

Gdzie mieszka?

Jak wygląda?

W jaki sposób się przemieszcza?

Kto jej towarzyszy?

W jaki sposób zdobyła władzę w Narnii?

Czego się boi?

Co jest jej celem?

Jakie umiejętności posiada?

Jak je wykorzystuje?

5. Na podstawie podanych cytatów podaj cechy wiedźmy.

1. – A to dla ciebie – dodała Czarownica, wymierzając Edmundowi siarczysty policzek, gdy już wsiadła z powrotem do sań. – Niech to cię oduczy proszenia o łaskę dla szpiegów i zdrajców.

2. – Muszę wyznać, że jesteś najmądrzejszym i najprzystojniejszym młodzieńcem, jakiego dotąd spotkałam. Myślę, że naprawdę mógłbyś zostać księciem pewnego dnia, kiedy przyprowadzisz do mnie swoje rodzeństwo.

3. – Ty głupcze, czy myślisz, że przez to wszystko uratujesz tego ludzkiego zdrajcę? Teraz zabiję ciebie zamiast niego, tak jak się umówiliśmy, i w ten sposób uczynimy zadość Wielkim Czarom. […] Czy już pojąłeś, że oddałeś mi Narnię na zawsze, straciłeś życie i wcale nie uratowałeś tego małego zdrajcy?

4. – Bo widzisz, jeżeli przyjdziesz tu jeszcze raz, naturalnie razem z nimi, to będę ci mogła dać więcej ptasiego mleczka. Teraz już nie mogę, bo takie czary można zrobić tylko raz. Co innego w moim pałacu…

Clive Staples Lewis, *Lew, Czarownica i stara szafa*, fragmenty

6. Powiedz, co mieszkańcy Narnii sądzą o królowej. Jakie uczucia w nich wzbudza?

7. Podziel wydarzenia na triumfy i porażki Białej Czarownicy. Przyporządkuj podane punkty do odpowiedniego określenia po prawej lub po lewej stronie.

TRIUMFY		PORAŻKI
	Przybycie Aslana do Kamiennego Stołu	
	Wieczna zima w Narnii	
	Wielka bitwa	
	Odczarowanie posągów	
	Tajna rozmowa z Aslanem	
	Roztopy w Narnii	
	Niespodziewane spotkanie Syna Adama	
	Wieści o wizycie Świętego Mikołaja	
	Przybycie Edmunda do zamku	

8. Wyjaśnij, w jaki sposób udało się pokonać Białą Czarownicę.

9. Odczaruj wszystkie posągi. Dokonasz tego, jeśli podasz poprawną pisownię wyrazów pod ilustracjami.

wr ? g

tort ? ry

? ańba

? erb

(nie)prędko

(nie)najbezpieczniej

pokonał(byś)

trzeba(by)

Tworzę

10. Przedstaw przykłady dobra we współczesnym świecie. Zilustruj je zdjęciami wykonanymi przez Ciebie lub wyciętymi z czasopism.

Sprawdź, co już umiesz

Napisz charakterystykę Białej Czarownicy. Nie zapomnij o niezbędnych elementach tej formy wypowiedzi.

Podczas lekcji:

Jak nie zbłądzić w… życiu?

- opowiesz o relacjach między bohaterami;
- ocenisz zachowanie Edmunda;
- napiszesz tekst przeprosin.

Na początek

- Jakie są, Twoim zdaniem, najczęstsze powody kłótni między rodzeństwem?
- Zaproponuj, co można zrobić, aby poprawić relacje z siostrą lub bratem.

O lekturze

1. Dopasuj określenia w ramce do odpowiednich bohaterów.

łuk • pojedynek z wilkiem • sprawiedliwy • chusteczka • wspaniały • herbata u fauna • róg • złamanie różdżki Białej Czarownicy • miecz i tarcza • sztylet i eliksir • ucieczka z domu państwa Bobrów • mężna • łagodna • pojedynek z wiedźmą • leczenie ran po bitwie • ptasie mleczko

2. Podaj, kto i dlaczego nazywa dzieci Córkami Ewy i Synami Adama.

3. Opisz, jak układają się relacje między rodzeństwem. Co jest powodem nieporozumień?

4. Zaproponuj, co należy robić, żeby dobrze porozumiewać się z rodzeństwem.

5. Wyjaśnij, w jaki sposób Biała Czarownica zyskała zaufanie Edmunda. Czego uczy ta sytuacja w kontekście relacji z dorosłymi?

6. Podzielcie się na dwie grupy i osądźcie Edmunda. Wcielcie się w rolę jego oskarżycieli i obrońców. Zgromadźcie odpowiednie argumenty.

I GRUPA OSKARŻYCIELE

Zgromadźcie argumenty przeciwko Edmundowi.

Jakich win dopuścił się bohater?

Czym się kierował?

II GRUPA OBROŃCY

Zgromadźcie argumenty na obronę Edmunda.

Wskażcie okoliczności łagodzące oraz próby rehabilitacji podjęte przez bohatera.

7. Zaproponuj pięć pytań, na które Edmund mógłby odpowiedzieć, aby wyjaśnić przyczyny swojej przemiany.

8. Czy Twoim zdaniem Edmund zasługuje na wybaczenie? Podaj uzasadnienie, odwołując się do wybranej grupy argumentów z zadania 6.

Tworzę

9. W imieniu Edmunda napisz karteczkę z przeprosinami, którą chłopiec mógłby dołączyć do pudełka z ptasim mleczkiem dla Łucji.

10. Wyobraź sobie, że spotykasz w Narnii postać stojącą po stronie zła. Opisz wspólnie przeżytą przygodę, po której bohater zmieni swoje postępowanie. Odwołaj się do treści lektury.

Sprawdź, co już umiesz

Uzupełnij poniższe zdania. Wybierz informację A albo B oraz C albo D.

Biała Czarownica poczęstowała Edmunda **A / B**. Po skosztowaniu tych przysmaków chłopiec **C / D**.

A. gorącym kakao

B. ptasim mleczkiem

C. zaprowadził wiedźmę do drzwi szafy.

D. obiecał przyprowadzić rodzeństwo do pałacu.

Podczas lekcji:

Zło zostanie naprawione, gdy w tę Aslan przyjdzie stronę

- opowiesz o znaczeniu ofiary Aslana;
- napiszesz zaproszenie dla mieszkańców Narnii.

Na początek

- Porozmawiajcie o tym, czy warto poświęcać się dla innych.
- Podaj przykłady osób, które poświęcają się dla dobra drugiego człowieka.

O lekturze

1. Padający śnieg zakrył napis wyryty na tablicy. Odszukaj właściwy fragment lektury i uzupełnij tekst.

* zostanie naprawione,
Gdy w tę * przyjdzie stronę;
A gdy głośno * *,
Znikną * i gorycze;
A gdy * wkoło błyśnie,
Zimę nagła * uściśnie,
A gdy * * wstrząśnie,
Da początek * wiośnie.

2. Kogo dotyczy powyższa przepowiednia i co oznacza?

3. Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Pierwsza wzmianka o Aslanie pada

A. podczas wizyty Łucji u Tumnusa.
B. w trakcie kolacji u państwa Bobrów.
C. z ust Białej Czarownicy.
D. w opowieści starego profesora.

4. Dopasuj imiona dzieci do odczuć, jakie wywołał w nich dźwięk imienia lwa. W razie potrzeby sięgnij do lektury.

Łucja	fala tajemniczego lęku
Edmund	dzielność i żądza przygód
Zuzanna	poczucie otulenia cudownym zapachem lub słodką melodią
Piotr	nastrój podobny do odczuć w pierwszy dzień wakacji

5. Opowiedz, na podstawie czego mieszkańcy Narnii wnioskowali, że *Aslan jest blisko*.

6. Jakie wydarzenia z książki rozpoznajesz na kadrach z ekranizacji powieści? Wyjaśnij ich znaczenie w kontekście całego utworu.

1.

2.

3.

7. Udowodnij, że Aslan reprezentował podane cechy. Dokończ zdania, przywołując przykłady z lektury.

Aslan był:

- łagodny, kiedy…
- odważny, ponieważ…
- ofiarny, gdyż…
- wspaniałomyślny, dlatego że…
- tajemniczy, bo…
- honorowy, co udowadnia…
- pokorny, gdy…

8. Wyjaśnij, dlaczego Aslan dobrowolnie zgadza się na śmierć. Co by się stało, gdyby nie dotrzymał słowa danego Białej Czarownicy?

Tworzę

9. W imieniu rodzeństwa napisz dla mieszkańców Narnii zaproszenie na pierwsze spotkanie z okazji świąt Bożego Narodzenia. Uwzględnij wszystkie niezbędne informacje.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Ofiara Aslana okazała się zbyteczna.	P	F
2.	Po dotarciu do Kamiennego Stołu bohater z godnością znosił upokorzenia i szyderstwa.	P	F
3.	Lew okazał miłosierdzie Białej Czarownicy.	P	F

To już wiesz

LEW, CZAROWNICA I STARA SZAFA

Clive Staples Lewis

ELEMENTY ŚWIATA PRZEDSTAWIONEGO

ŚWIAT REALISTYCZNY

czas
podczas wojny

miejsce
dom na wsi

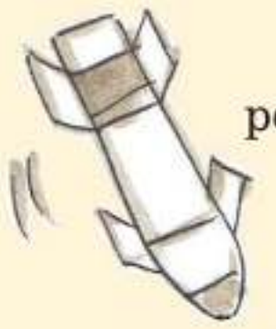

GATUNEK

powieść fantasy

SZAFA

pomiędzy światami

ŚWIAT FANTASTYCZNY

miejsce
kraina Narnii

czas
nieokreślony

BOHATEROWIE

- Łucja Mężna

- Edmund Sprawiedliwy

- Profesor

- Gospodyni

- państwo Bobrowie

- faun Tumnus

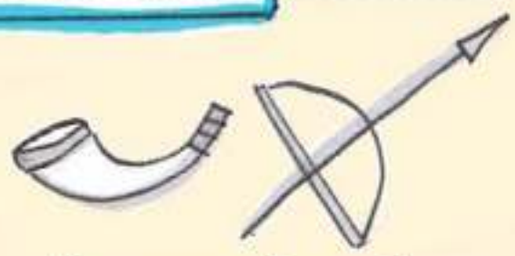

- Zuzanna Łagodna

Aslan
dobro
poświęcenie
szlachetność

- Piotr Wspaniały

Biała Czarownica
zło
egoizm
okrucieństwo

WARTOŚCI

poświęcenie
przebaczenie
walka ze złem
praca nad sobą
odkupienie win

Biblioteka zaprasza!

Frances Hodgson Burnett
Tajemniczy ogród

Ogród w Yorkshire

IDEALNY NA WYPAD!

Wyjątkowy ogród w Yorkshire to możliwość obcowania z przyrodą i niepowtarzalne przeżycia z dala od miejskiego zgiełku i codziennego pośpiechu. Kochamy zwierzęta! Stawiamy na zabawę i wypoczynek na świeżym powietrzu.

W OFERCIE:

Kurs pielęgnacji krzewów różanych prowadzony przez Bena Weatherstaffa

Warsztaty terapeutyczne Colina Cravena **Uwierz w siebie!**

Poszukiwanie zaginionego klucza z Mary Lennox

Zawody w skakaniu na skakance pod okiem Marty Sowerby

Oswajanie zwierząt w towarzystwie Dicka Sowerby'ego

Jak dojechać?

Zapraszają bohaterowie lektury!!!

Dokąd nas zaprasza Frances Hodgson Burnett[1]?

Podczas lekcji:

- wymienisz miejsca, w których rozgrywają się wydarzenia;
- określisz czas akcji w utworze;
- rozpoznasz pierwszoplanowych i drugoplanowych bohaterów lektury;
- przypomnisz, czym się charakteryzuje powieść obyczajowa;
- opiszesz wygląd posiadłości pana Cravena[2].

Na początek

- Wymień cechy, jakie musi spełniać powieść, aby była ciekawa.
- Wyraź swoją opinię na temat *Tajemniczego ogrodu*. Co wzbudziło Twoją ciekawość, wywołało rozbawienie, wzruszenie, a co – być może – irytację lub znużenie? Skorzystaj z wymienionych poniżej określeń.

fabuła • wątek • bohater • akcja

Frances Hodgson Burnett (1849–1924)

Poznaj autora

Znana autorka książek dla dzieci i młodzieży. Napisała prawie 40 powieści. Niektóre z nich – tłumaczone na wiele języków – do dziś są chętnie czytane, wśród nich: *Mały lord*, *Tajemniczy ogród* i *Mała księżniczka*.

Frances Hodgson Burnett wychowywała się w Anglii i tam rozpoczęła karierę literacką. Była bardzo zdolna: nauczyła się czytać już w wieku trzech lat, a jako siedmiolatka ułożyła swój pierwszy wiersz.

O lekturze

1. Podaj, w których krajach Europy i Azji rozwija się fabuła powieści *Tajemniczy ogród*. Jakie miasta są ich stolicami?

1 czytaj: franses hodżson ber**net**

2 czytaj: krejwena

2. Określ, gdzie się znajdowała i czym się charakteryzowała posiadłość, do której trafiła główna bohaterka utworu. Skorzystaj z mapki na stronie z plakatem (s. 324) oraz fotografii zamieszczonych poniżej.

1.

2.

3.

3. Na podstawie opisów rozpoznaj bohaterów lektury. Zapisz ich imiona i nazwiska w zeszycie.

1.	Pochodził z Yorkshire (czytaj: jorkszeje). Stary uparciuch, który nie wierzył w żadne czary. Pielęgnował róże.
2.	Miła kobieta rozumiejąca dzieci. Miała uroczy, pełen prostoty sposób bycia. Wiedziała, czego potrzebuje dziewczynka przybyła do posiadłości wuja.
3.	Najuczciwszy chłopiec w Yorkshire. Kochał przyrodę i wiedział wszystko o tym, co rośnie i żyje na wrzosowisku.
4.	Stanowcza osóbka, która nie lubiła prosić starszych o pozwolenie ani radę. Jej życie całkowicie się zmieniło, odkąd przyjechała do posiadłości wuja.
5.	Wdowiec. Zaniedbał dom i obowiązki po śmierci żony. Przeważnie podróżował.
6.	Prosta wiejska dziewczyna, wychowana wraz z liczną gromadką rodzeństwa w chacie na wrzosowisku. Gaduła.
7.	Samotnik. Odizolowany od świata. Płakał ze złości, a nie dlatego że cierpiał. Uważał, że jest śmiertelnie chory. Został nazwany radżą.
8.	Gospodyni. Ceniła sobie wygodne, dobrze płatne miejsce pracy. Była osobą, która nie zawraca sobie głowy dziećmi.

4. Podziel bohaterów z zadania 3. na pierwszoplanowych i drugoplanowych. Wyjaśnij, czym się kierowałaś / kierowałeś przy wyborze kategorii.

5. O jakiej porze roku rozpoczyna się akcja utworu? Wyszukaj w tekście odpowiednie cytaty.

6. O jakich czasach opowiada książka? Czego można się z niej dowiedzieć o codziennym życiu bohaterów? Przedstaw je, uwzględniając poniższe zagadnienia.

mieszkanie

jedzenie

ubiór

praca

podróże

odpoczynek

Powieść obyczajowa – powieść realistyczna, która wiernie opisuje codzienne życie ludzi w określonym czasie i konkretnym miejscu. O wydarzeniach opowiada w niej narrator, zwykle wszechwiedzący, czyli taki, który zna nie tylko czyny, lecz także myśli bohaterów.

7. Przeczytaj pierwszy akapit powieści i określ typ narracji.

a) Przekształć jedno ze zdań, tak aby narratorką była Mary.

b) Nazwij utworzony typ narracji.

8. Przedyskutujcie, czym się różni życie opisane w książce od obecnego. Weźcie pod uwagę aspekty wskazane w zadaniu 6.

Chcę więcej

Na podstawie książki *Tajemniczy ogród* powstał film. Nakręciła go w 1993 r. polska reżyserka.

- Sprawdź w dostępnych źródłach, jak brzmią jej imię i nazwisko. Zapisz kilka informacji na jej temat.
- Opowiedz, które wydarzenie z powieści zostało zilustrowane na kadrze filmowym.

Kadr z filmu *Tajemniczy ogród*, 1993

Tworzę

9. Chcesz pomóc Dickowi trafić do ogrodu. Wykonaj plan posiadłości pana Cravena.

Sprawdź, co już umiesz

Dokończ zdanie. Wybierz odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Książka Frances Hodgson Burnett *Tajemniczy ogród* to powieść **A / B**, gdyż bohaterowie **C / D**.

A. obyczajowa

B. biograficzna

C. doświadczają radości i smutków dnia codziennego

D. opowiadają o wydarzeniach z własnego życia

Podczas lekcji:

Jaką moc skrywał tajemniczy ogród?

- opiszesz cechy tajemniczego ogrodu w różnych porach roku;
- dowiesz się, jaką rolę w życiu bohaterów odegrało tytułowe miejsce;
- wcielisz się w jednego z bohaterów powieści;
- ułożysz zadania do gry planszowej.

Na początek

- Opowiedz o swoim ulubionym miejscu do zabawy.

O lekturze

1. Wskaż ilustrację, która Twoim zdaniem byłaby najlepszą okładką powieści *Tajemniczy ogród*. Wymień informacje z książki, które uwzględniłaś / uwzględniłeś.

1.

2.

3.

4.

2. Określ, czy słowa *ogród* i *sad* to wyrazy bliskoznaczne. Podaj ich znaczenie. Skorzystaj ze słownika języka polskiego.

3. Wyjaśnij, dlaczego ogród odkryty przez Mary został nazwany *tajemniczym*. Wymień kilka synonimów tego przymiotnika.

4. Przypomnij, jakie sekrety skrywali bohaterowie mieszkający w Misselthwaite Manor (czytaj: **mi**seltłejt mejner). W jakim stopniu były one związane z ogrodem?

5. Wytłumacz, co wpłynęło na decyzję Archibalda (czytaj: arczibalda) Cravena o zamknięciu ogrodu. Jak ją oceniasz?

6. Opowiedz o odnalezieniu przez Mary wejścia do tajemniczego ogrodu. Uwzględnij podane pytania.

a) O jakiej porze roku dziewczynka pojawiła się w tym miejscu?

b) Co jej pomogło w znalezieniu ukrytego zakątka?

c) Jakie wrażenie wywarł na Mary ogród, gdy go zobaczyła po raz pierwszy?

d) Dzięki czemu bohaterka dostała ten kawałeczek ziemi?

e) W jaki sposób spędzała tam czas? Kto do niej dołączył?

f) Jakie emocje towarzyszyły Mary, ilekroć odwiedzała tajemniczy ogród?

7. Podaj cechy ogrodu zgodne z ilustracjami poniżej. Co wpłynęło na przemianę tego miejsca?

Ogród odnaleziony przez Mary	Przyczyny metamorfozy	Ogród po wyzdrowieniu Colina
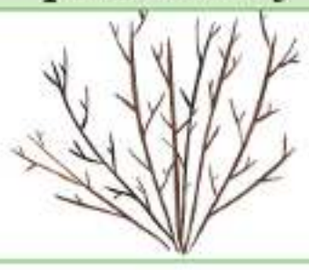	?	

8. Jak ogród odmienił bohaterów utworu: Mary, Colina i Archibalda Cravena? Co dzięki niemu zyskali? Podzielcie się na trzy grupy i wspólnie opiszcie zmiany w życiu każdej z tych postaci, uwzględniając jej wygląd, zachowanie i cechy charakteru. Następnie wybierzcie przedstawiciela grupy, który wcieli się w rolę wybranego bohatera i w jego imieniu opowie o swojej przemianie.

1.

2. 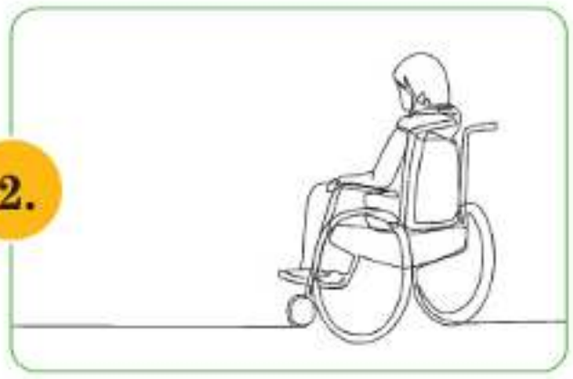

3.

9. Wyjaśnij, czy sentencję Alberta Einsteina (czytaj: ajnsztajna): *Patrzenie na piękno przyrody jest pierwszym krokiem do oczyszczenia umysłu*, można odnieść do bohaterów powieści *Tajemniczy ogród*. Jeśli tak, to dlaczego?

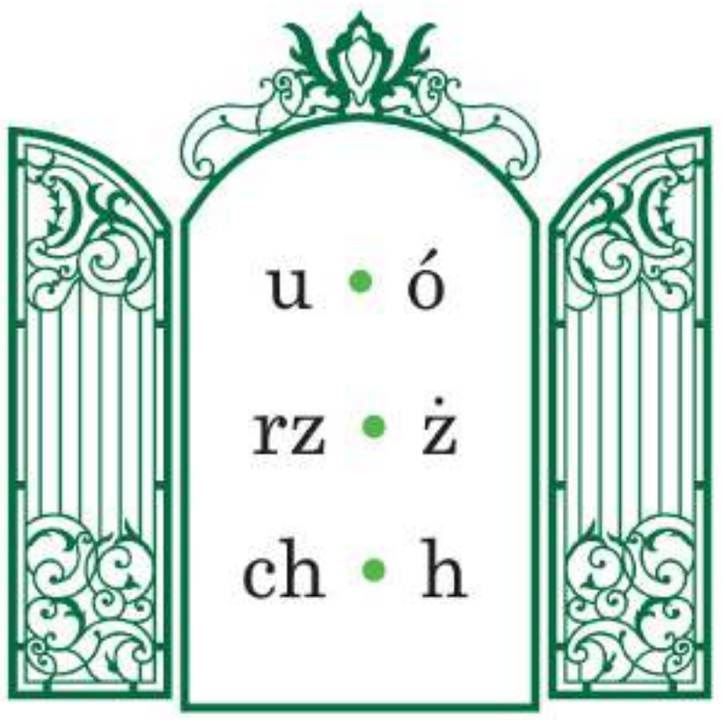

10. Narysuj w zeszycie furtkę do tajemniczej krainy ortografii. Zanotuj między jej skrzydłami jak najwięcej wyrazów kojarzących Ci się z ogrodem, które mogą sprawiać trudności w pisowni.

Tworzę

11. W imieniu Colina zaproś mieszkańców Misselthwaite Manor na uroczyste otwarcie tajemniczego ogrodu, które nastąpi po powrocie pana Cravena do domu.

12. Podzielcie się na czteroosobowe zespoły i przygotujcie grę *Przygody w tajemniczym ogrodzie*.

a) Do każdego pola oznaczonego rysunkiem i cyfrą ułóżcie ciekawe polecenia. Zapiszcie je na kartce w postaci zdań rozkazujących lub pytających.

b) Następnie zagrajcie – wymieńcie się zadaniami do rozwiązania. Poprawne wykonanie zadania umożliwia przejście na następne pole, a błąd powoduje cofnięcie się na poprzednie.

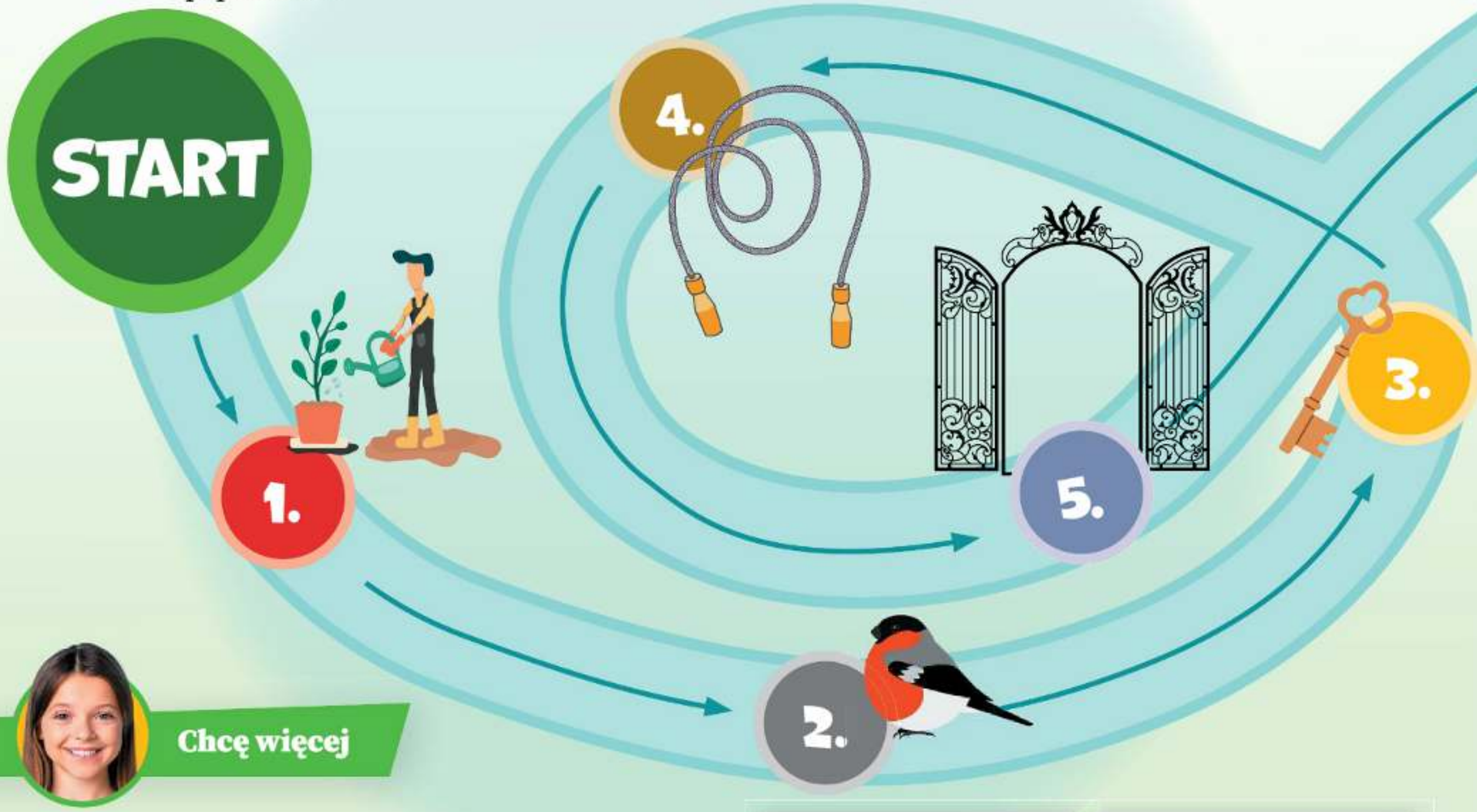

Chcę więcej

Sztuka tworzenia ogrodów jest jedną z najstarszych w dziejach ludzkości. Charakterystyczne są zwłaszcza dwa założenia:

1. **ogród w stylu francuskim** – cechujący się symetrycznie (jednakowo po obu stronach) ułożonymi rabatami kwiatowymi i ścieżkami;
2. **ogród w stylu angielskim** – zachowujący naturalny krajobraz oraz naśladujący dziką przyrodę.

▶ Wybierz jedno ze zdjęć i opisz ogród, który najbardziej Ci się podoba. W swojej pracy zastosuj różne środki stylistyczne.

1.

2.

Sprawdź, co już umiesz

Zaloguj się, aby zobaczyć

Zaloguj się, aby zobaczyć

Mary Lennox: *Ja się zmieniam!*

Podczas lekcji:

- przypomnisz najważniejsze zdarzenia z życia Mary;
- scharakteryzujesz dziewczynkę;
- dowiesz się, co wpłynęło na przemianę bohaterki;
- omówisz podobieństwo Mary do rozkwitającego kwiatu.

Na początek

- Z poniższych sylab utwórz wyraz będący synonimem rzeczownika *przemiana*. Ułóż z tym słowem zdanie, które będzie dotyczyć głównej bohaterki powieści Frances Hodgson Burnett *Tajemniczy ogród*. Zadanie wykonaj w zeszycie.

O lekturze

1. Wybierz prawdziwe informacje dotyczące Mary Lennox i przepisz je do zeszytu.

Przygarnął ją wuj Archibald Craven.

Odkryła ogród, który zmienił jej życie.

Od najmłodszych lat była samodzielna.

Od dziecka była ufna, przyjazna i życzliwa.

Dokonała się w niej wielka przemiana.

Czuła szczęście z powodu przeprowadzki do Anglii.

Urodziła się w Egipcie.

Została osierocona.

Przyjaźniła się z Colinem, Martą i Dickiem.

2. Opowiedz o życiu Mary w Indiach. Zapisz w zeszycie w formie tabeli cechy usposobienia i przykłady zachowania dziewczynki z tego okresu. Z czego one wynikały? Znajdź w powieści fragmenty, które pomogą Ci odpowiedzieć na to pytanie.

Przykłady zachowania Mary w Indiach	Cechy usposobienia dziewczynki	Przyczyny zachowania bohaterki
?	?	?

Które elementy na obrazie Joshuy Reynoldsa można odnieść do życia Mary, a które do niego nie pasują?

Joshua Reynolds (czytaj: dżoszua rejnolds), *Tysoe Saul Hancock i jego żona Philadelphia z córką Elizabeth i indyjską służącą Clarindą*, 1765, Galeria Malarstwa w Berlinie

3. Wymień uczucia, których doświadczała Mary w domu rodzinnym. Które z nich i dlaczego uważasz za szczególnie trudne?

4. Oceń postawę rodziców bohaterki. Jak ich zachowanie wpłynęło na życie córki?

5. Wyjaśnij, dlaczego Mary znalazła się w posiadłości wuja. Opisz uczucia dziewczynki w chwili, gdy przekroczyła progi jego domu.

6. Jakie zasady panowały w Misselthwaite Manor? Opowiedz o atmosferze tego miejsca.

7. Przypomnij, jakie wrażenie wywarła Mary na poszczególnych mieszkańcach posiadłości lorda Cravena.

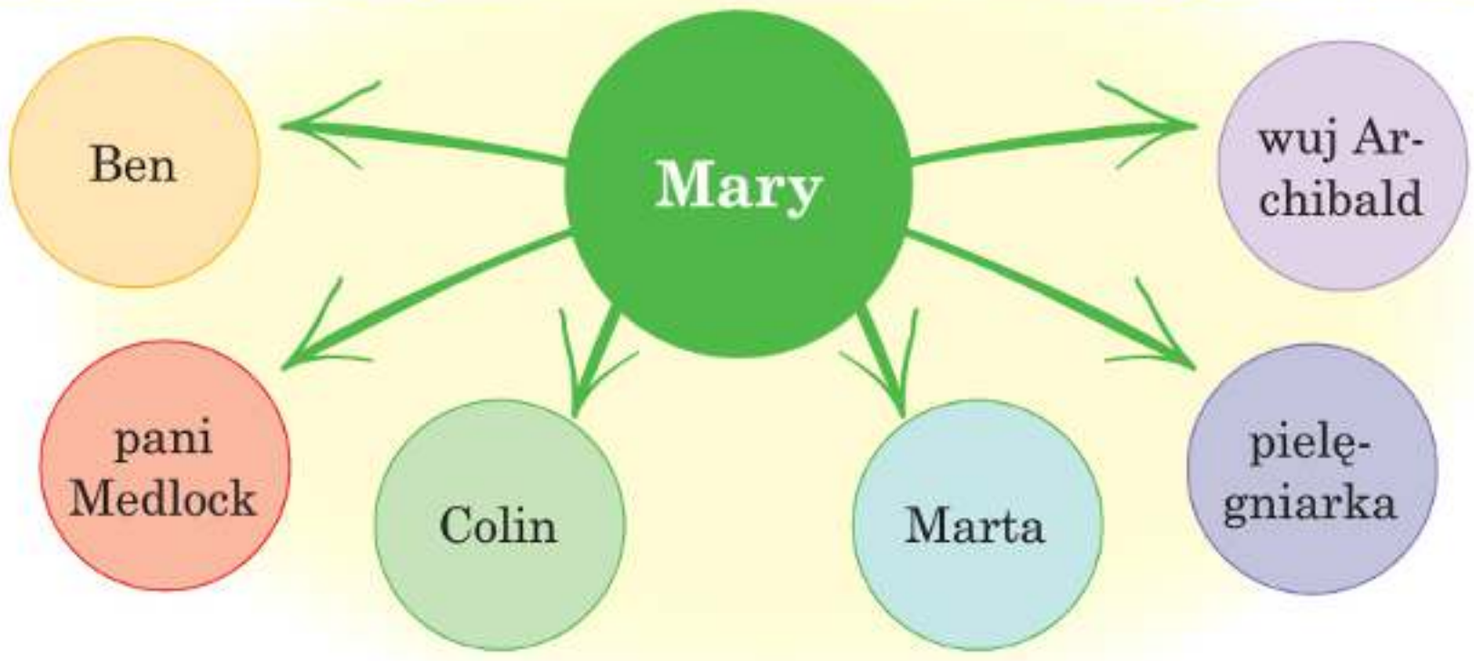

8. Odgadnij, jakie wydarzenia z pobytu Mary w Yorkshire ukrywają się pod obrazkami. Nadaj im tytuły i uporządkuj chronologicznie. Następnie zapisz je w zeszycie.

9. Uzasadnij, dlaczego Mary można porównać do rozkwitającego kwiatu. Podaj kolejne etapy jej wzrostu.

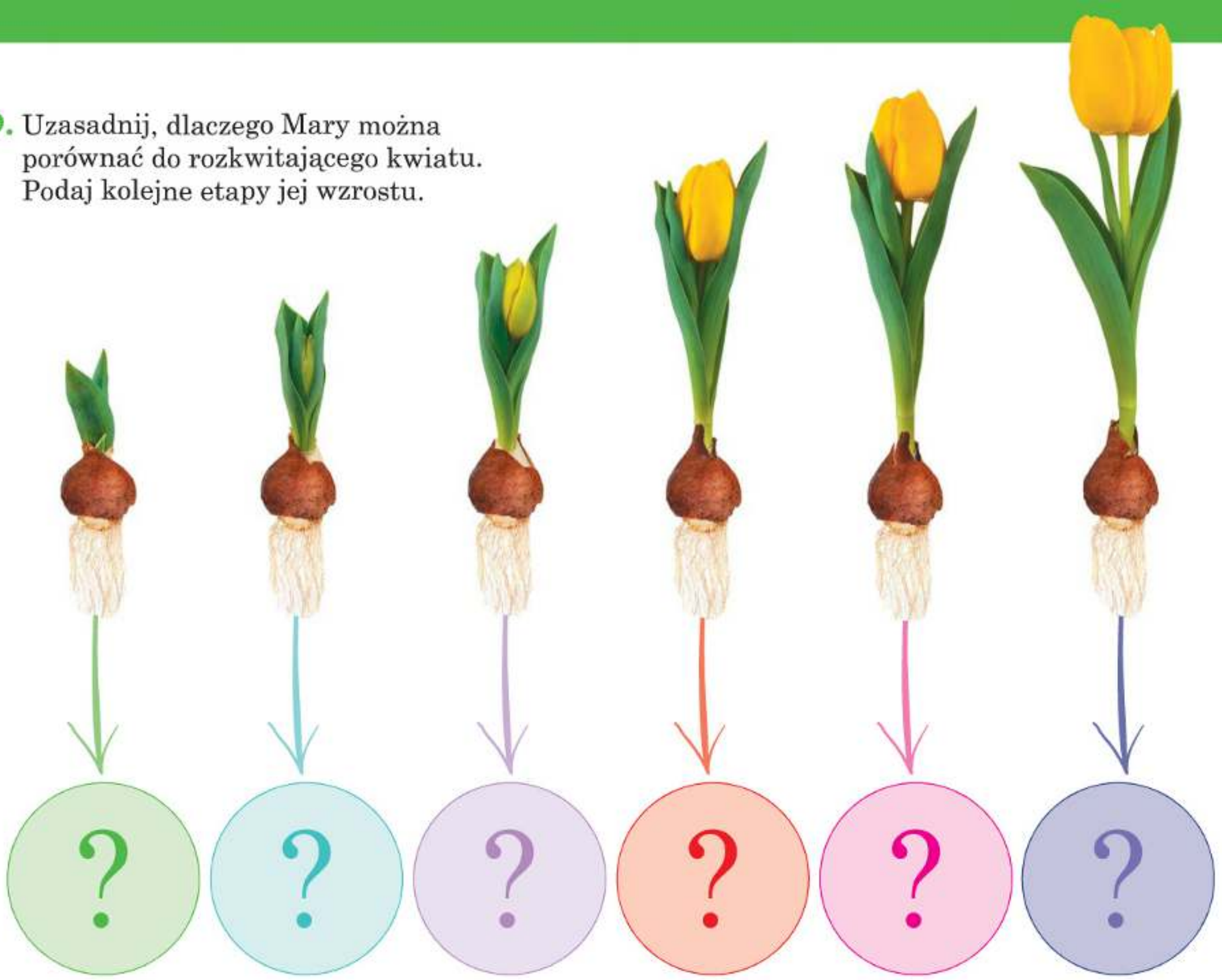

10. Przeczytaj opinię Marty na temat Mary Lennox i powiedz, co Twoim zdaniem wpłynęło na to, że *panienka rozkwitła*. Wymień, co jeszcze – oprócz wyglądu – zmieniło się w Mary.

Już panienka nie jest ani taka żółta, ani taka wątła jak przedtem. Nawet włosy panienki już nie są takie ulizane. Też się ożywiły […]. *Już panienka teraz wcale nie taka szpetna i rumieńce ma na policzkach.*

11. Wyjaśnij, które z cech Mary Lennox chciałabyś / chciałbyś mieć i dlaczego.

Tworzę

12. Zapisz w formie sketchnotki, jakie zachowania i cechy mogą być przydatne w codziennych kontaktach z koleżankami i kolegami.

Sprawdź, co już umiesz

Opowiem Wam o mojej przemianie! – opisz metamorfozę Mary Lennox. Pamiętaj o narracji pierwszoosobowej.

Colin – czyli wszystko jest możliwe!

Podczas lekcji:

- zadasz pytania o najważniejsze zdarzenia z życia Colina Cravena;
- wskażesz moment przełomowy w historii bohatera;
- dowiesz się, co wpłynęło na przemianę chłopca;
- wymienisz podobieństwa między Colinem i Mary.

Na początek

- Jak powinien się przedstawić Colin zgodnie z zasadami savoir-vivre'u? Przypomnij stosowną formułę.

O lekturze

1. Zadaj Colinowi jak najwięcej pytań, aby go dobrze poznać i zrozumieć. Ułóż różnorodne zdania, zaczynające się od słów podanych w ramce.

jak? · kiedy? · dlaczego? · czy? · co? · kto? · po co? · komu? · z kim? · w jaki sposób?

2. Podzielcie się na zespoły. Na dużym arkuszu papieru spiszcie informacje na temat Colina Cravena. W uporządkowaniu wiadomości pomoże Wam poniższy schemat.

1. Przedstawienie postaci. Sytuacja rodzinna chłopca.

2. Jego wygląd zewnętrzny.

3. Zainteresowania i uzdolnienia bohatera.

4. Zachowanie chłopca przed poznaniem Mary.
- Jak traktował innych?
- Co mu dolegało?

5. Co Colin sądził o sobie samym?

6. Co sprawiło, że Colin zaczął się zmieniać? Które wydarzenie można uznać za przełomowe w jego życiu?

7. Cechy chłopca po niezwykłej przemianie.
- Zmiana wyglądu
- Zmiana usposobienia

8. Co zyskał Colin po swojej wewnętrznej przemianie i jak wpłynęło to na jego otoczenie?

moment przełomowy lub **punkt zwrotny** to nagła, zasadnicza zmiana, np. postępowania, wyznawanego systemu wartości, postrzegania świata lub samego siebie

3. Wyjaśnij, jaki związek z historią Colina może mieć wskazana grafika.

4. Zapisz w zeszycie w formie rybiego szkieletu, dlaczego pan Craven nie spędzał czasu ze swoim synem.

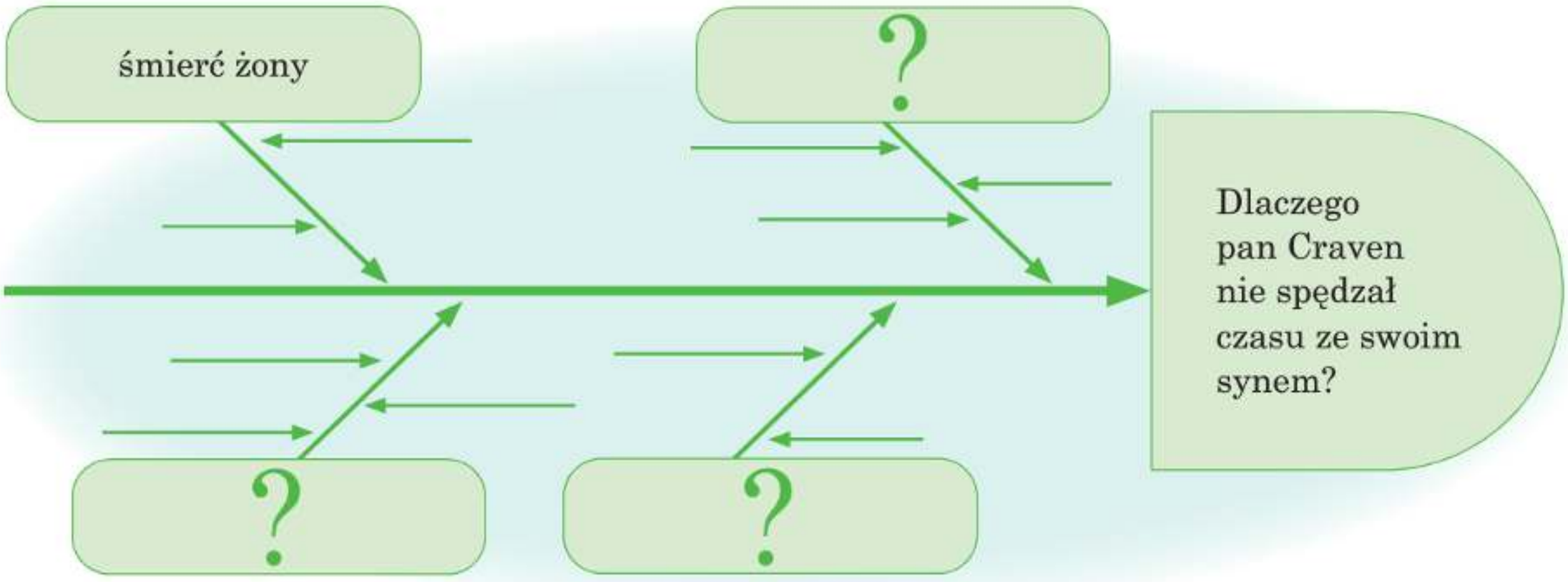

5. Jak powinien postępować lord Archibald Craven, aby ponownie nie zawieść syna? Przygotuj wskazówki, które pomogą mu w odbudowaniu więzi z chłopcem i odzyskaniu jego zaufania.

Tworzę

6. W imieniu Colina napisz podziękowanie dla Mary Lennox za przyjacielską pomoc, dzięki której chłopiec uwierzył w siebie i odważył się zmienić swoje życie.

7. Napisz kilka rad, których Colin mógłby udzielić współczesnym młodym ludziom, aby nie tracili wiary we własne siły lub możliwości ani nie izolowali się od świata.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Momentem przełomowym w życiu Colina był powrót Archibalda Cravena do domu.	P	F
2.	Morał płynący z historii Colina jest taki, że przyjaźń, wsparcie i własne pragnienie szczęścia mogą doprowadzić do zmiany dotychczasowego życia.	P	F

TAJEMNICZY OGRÓD

Frances Hodgson Burnett

GATUNEK

powieść obyczajowa

ELEMENTY ŚWIATA PRZEDSTAWIONEGO

- **czas akcji:** druga połowa XIX w.
- **miejsce wydarzeń:** Indie, Anglia – Misselthwaite Manor w hrabstwie Yorkshire, ogród

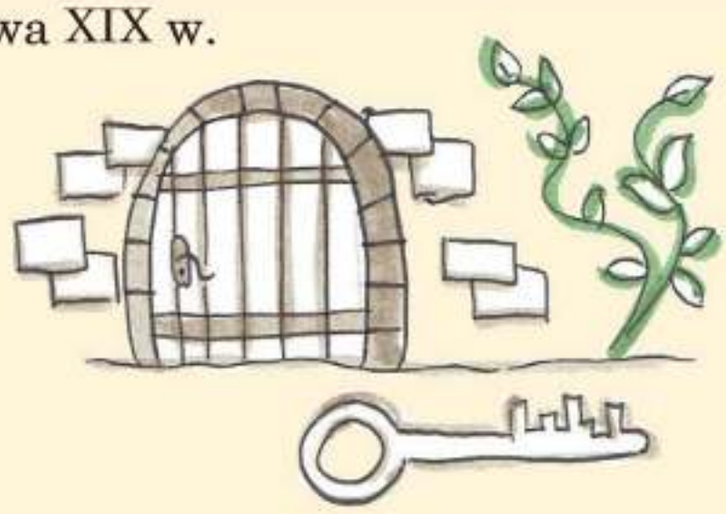

BOHATEROWIE

- **pierwszoplanowi**

Colin, Mary, Dick

- **drugoplanowi**

pan Craven, ogrodnik Ben Weatherstaff, Marta

- **zwierzęta**

gil, Sadza i Kapitan

NARRACJA

- trzecioosobowa, narrator wszechwiedzący

WYDARZENIA

- realistyczne

WARTOŚCI

- *przyjaźń*
- *praca nad sobą*
- *wiara w siebie*
- *współdziałanie*
- *kontakt z przyrodą*
- *pojednanie*
- *przemiana wewnętrzna bohaterów*
- *zaangażowanie*

BIBLIOTEKA ZAPRASZA!

BIURO DETEKTYWISTYCZNE

SIEĆ

detektyw **Lucjan Krzyżak**

Pomóż detektywowi Krzyżakowi powiązać wszystkie porwane nici w jedną sieć tworzącą akcję powieści. Przeczytaj „Pajączka na rowerze” i zgromadź cenne informacje.

Dowiedz się:

CZY PAJĄKI MOGĄ JEŹDZIĆ NA ROWERZE?

JAKIE MOGĄ BYĆ KONSEKWENCJE SPOTKANIA DAWNYCH PRZYJACIÓŁEK?

OM + ŁT = WM ?

CO OZNACZAJĄ TE LITERY I KTO JE NAPISAŁ?

KTO I KOGO POCAŁOWAŁ?

CO UKRYWA MAKARY TOMASZEWSKI?

PODĄŻAJ TROPEM BOHATERÓW I JUŻ DZIŚ ZACZNIJ CZYTAĆ POWIEŚĆ EWY NOWAK!

Podczas lekcji:

Koniec wakacji – początek przygód!

- określisz czas i miejsce akcji;
- wskażesz najważniejsze wątki opisane w książce;
- poznasz cechy powieści młodzieżowej;
- wyrazisz własne zdanie na temat lektury.

Na początek

- Przeczytaj wiadomości Kasi i Tymka, które wysyłali do siebie tydzień przed omawianiem lektury *Pajączek na rowerze*. Wskaż poprawną kolejność SMS-ów. Czego możemy się dowiedzieć z wypowiedzi dzieci na temat książki?

He, he. Nie martw się, to historia Oli i Łukasza. Są trochę do nas podobni – chodzą do tej samej klasy, miewają problemy z rodzicami.

Szybki jesteś! Jeśli to powieść o pająkach, to raczej nie przypadnie mi do gustu.

Hejka! Ewa Nowak :-) Książka jest spoko! Spodoba Ci się. Ja już dawno przeczytałem :-D

To brzmi znacznie lepiej! Napiszesz mi coś jeszcze o nich?

Cześć, Tymku! Kto napisał „Pajączka na rowerze”? Muszę wypożyczyć lekturę z biblioteki. Mam już niewiele czasu na przeczytanie… :(

Nie ma mowy! Nie będę psuł Ci zabawy. Przeczytaj sama. Nie trać czasu i pędź do biblioteki! Najlepiej na rowerze ;-)

Poznaj autora

Ewa Nowak (ur. 1966)

Pisarka i autorka artykułów. Współpracowała z czasopismami dla uczniów, m.in. „Victorem”, „Trzynastką”, „Cogito”. W swoich książkach (m.in. *Koleżaneczki*, *Jagna i ekowyzwania*) porusza problemy dotykające dzieci i nastolatków, takie jak miłość, konflikty rodzinne, przemoc. Za powieść *Pajączek na rowerze* otrzymała nagrodę w I Konkursie Literatury Dziecięcej im. Haliny Skrobiszewskiej.

O lekturze

1. Przeczytaj pierwszy rozdział książki Ewy Nowak *Pajączek na rowerze* i odpowiedz na podane pytania.

- O czym najczęściej rozmawiają znajomi Oli?
- Czego dowiadujemy się o bohaterce tekstu?
- Jak dziewczynka reaguje na myśl o początku roku?

2. Odwołaj się do znajomości całego utworu i opisz zachowanie innych bohaterów książki tuż przed 1 września.

3. Wyjaśnij, jaki wpływ na nastawienie Oli do szkoły miało spotkanie dziewczynki z Łukaszem. Wymień sytuacje, które do tego doprowadziły.

4. Podaj trzy argumenty, którymi uzasadnisz temat lekcji: *Koniec wakacji – początek przygód!*, i potwierdź je przykładami z utworu.

5. Dopasuj zdjęcia do nazw w ramce.

a) Podaj główne miejsca akcji *Pajączka na rowerze*.

b) Z jakimi wydarzeniami z lektury kojarzysz okolice pokazane na zdjęciach?

1.

2.

3.

4.

Pałac Kultury i Nauki • Mazury • Gdańsk • bulwary nad Wisłą

6. Wyobraź sobie, że fabuła powieści to pajęczyna. Jakie nici – wątki – ją tworzą? Wymień je.

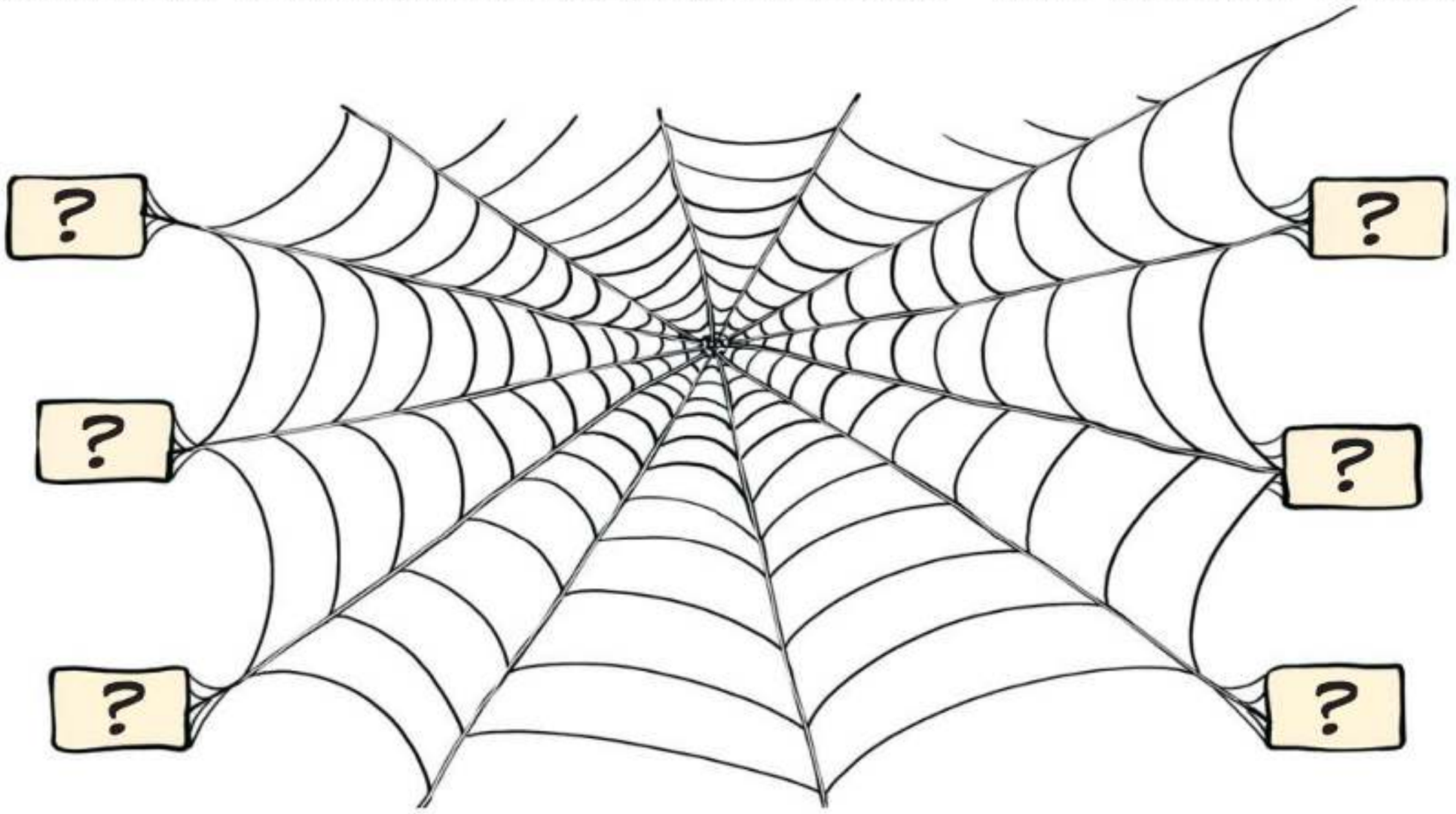

7. Wyjaśnij, jak można zinterpretować tytuł powieści *Pajączek na rowerze*.

Jednym z typów powieści jest **powieść młodzieżowa**, w której:

– głównymi bohaterami są osoby w wieku kilkunastu lat;

– akcja rozgrywa się w miejscach przebywania młodych ludzi, np. w domu, szkole, na placu zabaw;

– zostają poruszone problemy nastolatków, takie jak: pierwsza miłość, relacje z rówieśnikami, konflikty rodzinne.

8. Udowodnij, że omawiana lektura ma cechy powieści młodzieżowej.

Tworzę

9. Napisz kilkuzdaniową opinię na temat *Pajączka na rowerze* Ewy Nowak. Możesz wykorzystać słownictwo z ramki.

nie mogłam / nie mogłem się oderwać • przewidywalna • pochłonęła mnie • zrobiła na mnie duże wrażenie • nie zainteresowała mnie • mało się działo • zwroty akcji • zaskakująca • zabawna • nudna • zachwycająca • rozwlekła • zbyt wolna akcja • przestarzała • czytałam / czytałem z zapartym tchem • przeciętna • dziecinna

10. Stwórz mem odnoszący się do utworu. Wymyśl zabawny podpis do wybranego rysunku.

Chcę więcej

We Włoszech wakacje trwają aż 3 miesiące.

W Japonii rok szkolny zaczyna się w kwietniu, a kończy w marcu. Wakacje (od połowy lipca do września) trwają 5 tygodni, ale nauczyciele zadają na ten czas prace domowe.

W Finlandii zawód nauczyciela cieszy się ogromnym szacunkiem, mimo że uczniowie zwracają się do swoich wychowawców po imieniu.

▶ Zaplanuj uroczystość rozpoczęcia roku szkolnego, tak aby był to dzień, który zachęci uczniów do powrotu do szkoły. Przedstaw w punktach harmonogram tego wydarzenia.

Sprawdź, co już umiesz

Sporządź w zeszycie notatkę w formie schematu dotyczącą elementów świata przedstawionego w lekturze *Pajączek na rowerze*.

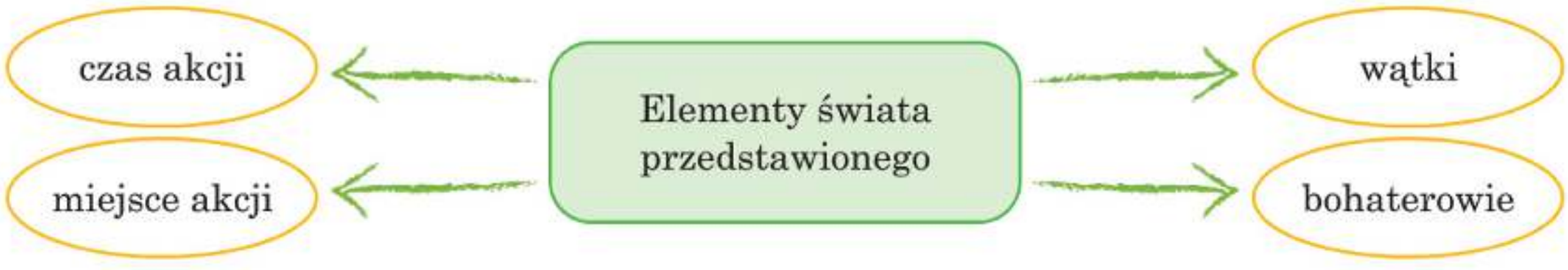

Perypetie rodzinne Mrozów i Tomaszewskich

Podczas lekcji:

- wskażesz postacie pierwszoplanowe, drugoplanowe i epizodyczne;
- omówisz sytuację rodzinną w domach Oli i Łukasza;
- zastanowisz się, jak można poprawić relacje w rodzinach obojga bohaterów.

Na początek

- Co może być przyczyną konfliktów rodzinnych? Podaj kilka przykładów.
- Opowiedz, jak sobie wyobrażasz rodzinę idealną. Podaj jej najważniejsze cechy.

O lekturze

1. Odgadnij, o kim mowa. Które spośród wskazanych osób zaliczysz do bohaterów pierwszoplanowych? Kto należy do postaci drugoplanowych, a kto – do epizodycznych?

1.
woli sernik od tiramisu

2.
chodzi tylko w klapkach

3.
sprzedaje na Allegro

4.
wysyła ponad 600 e-maili

5.
nosi białe ubrania

6.
zamierza zostać weterynarzem

7.
wygrywa konkurs rzutek

8.
zyskuje przezwisko Kurczak

Bohater epizodyczny – postać, która nie odgrywa istotnej roli w utworze, występuje na marginesie wydarzeń.

2. Dobierzcie się w 4–5-osobowe zespoły. Porozmawiajcie w grupach o tym, jak wyglądały relacje między wskazanymi bohaterami. Wykorzystajcie pytania pomocnicze. Zaprezentujcie wyniki pracy koleżankom i kolegom.

GRUPA I

Ola ⟷ mama

- W jaki sposób mama traktuje Olę? Jak się do niej zwraca?
- Jak zachowanie mamy wpływa na uczucia Oli wobec niej?
- Czego dziewczynka oczekuje od mamy?
- Co i w jakich okolicznościach sobie wyznają?

GRUPA II

Łukasz ⟷ mama

- W jaki sposób mama traktuje Łukasza? Jak się do niego zwraca?
- Co jest najczęstszym powodem niezrozumienia między nimi?
- Co chłopiec myśli o swojej mamie?
- Czego od niej oczekuje?

GRUPA III

Łukasz ⟷ tata

- Co Łukasz sądzi o tacie?
- Jak tata traktuje Łukasza? Co na to wskazuje?
- Co mężczyzna ukrywa przed synem?
- W jaki sposób poznanie prawdy wpływa na stosunek Łukasza do taty?

GRUPA IV

Ola ⟷ Basia

- W jaki sposób Basia traktuje siostrę?
- Co jest najczęstszą przyczyną nieporozumień między nimi?
- Co czuje Ola, kiedy patrzy na relacje Basi z mamą?
- W jaki sposób zachowanie mamy wpływa na stosunek sióstr do siebie nawzajem?

GRUPA V

mama Oli ⟷ babcia

- W jaki sposób mama Oli traktuje babcię? Jak się do niej zwraca?
- Co jest przyczyną konfliktu między kobietami?
- Dlaczego mama krytykuje postępowanie babci?
- Jak babcia reaguje na zachowanie swojej córki?

3. Jakie podobieństwa dostrzegasz między sytuacją domową Oli i Łukasza? Wyjaśnij, czego brakowało w obu rodzinach.

4. Dlaczego bohaterowie książki *Pajączek na rowerze* nie zawsze byli wobec siebie szczerzy? Przywołaj okoliczności, w których Twoim zdaniem doszło do niedomówień lub zatajenia informacji.

a) Jakie były konsekwencje takiego postępowania postaci?

b) W jaki sposób bohaterowie starali się dowiedzieć prawdy?

5. Zastanówcie się, czy w każdej sytuacji należy mówić prawdę. Kiedy kłamstwo uznalibyście za dopuszczalne, a kiedy – za niedozwolone? A może zawsze należy być prawdomównym?

białe kłamstwo – powiedzenie nieprawdy w drobnej sprawie, by komuś nie zrobić przykrości albo dla własnego bezpieczeństwa; takie kłamstwo często uważa się za nieszkodliwe

6. W jaki sposób można by poprawić relacje w obu rodzinach ukazanych w powieści? Uzupełnij podany schemat w zeszycie.

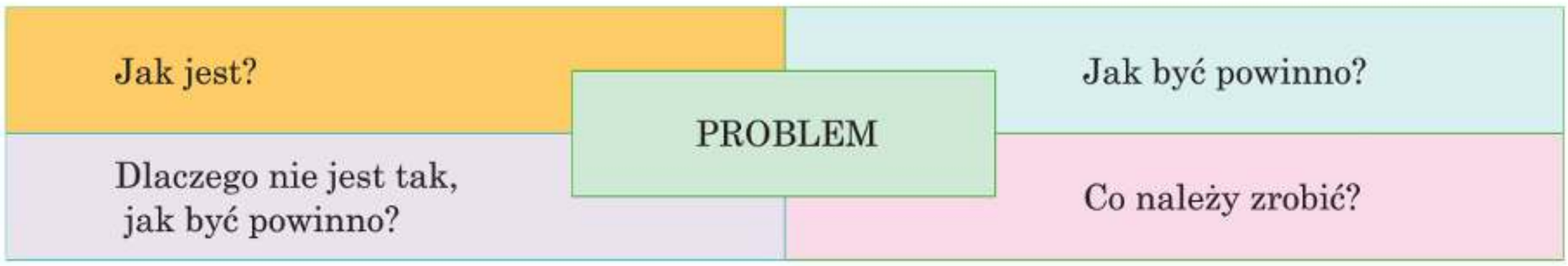

7. Wskaż informacje zgodne z treścią książki. Litery zapisane nad właściwymi wyrazami, czytane kolejno, utworzą hasło – nazwę rodziny, w jakiej żyje Łukasz.

1. Imię męża babci Oli.	**KA**	**PA**	**LA**
	Piotr	Jan	Paweł
2. Miejsce, w którym bohaterowie najczęściej spotykają pająki.	**SCH**	**OCH**	**TCH**
	balkon	piwnica	śmietnik
3. Nazwisko nauczycielki języka polskiego.	**GO**	**WO**	**NO**
	Michalska	Bocian	Słowik
4. Gatunek pająka, który najbardziej lubił Łukasz.	**RK**	**ZK**	**ŁK**
	skakun	krzyżak	kątnik

? – metoda szycia, polegająca na łączeniu ze sobą kawałków różnych materiałów w całość; także rzecz wykonana tą techniką.

Nazwy tej używa się również do określenia rodziny powstałej po wejściu w nowy związek przez oboje lub jedno z rodziców. Taka rodzina składa się z dwojga partnerów, ich wspólnych dzieci oraz dzieci z poprzednich związków.

Tworzę

8. Opisz wybrane wydarzenia z życia Mrozów lub Tomaszewskich z punktu widzenia jednego z rodziców.

Sprawdź, co już umiesz

Napisz pracę na temat: *Moje najmilsze wspomnienie rodzinne.*

Co myślą o nas inni, co myślimy sami o sobie

Podczas lekcji:

- zauważysz, że ludzie nie zawsze zachowują się zgodnie z oczekiwaniami innych;
- wyjaśnisz, co zyskujemy dzięki temu, że jesteśmy różni;
- poznasz znaczenie słowa *stereotyp*;
- dowiesz się, że warto krytycznie podchodzić do utartych wyobrażeń.

Na początek

- Wypowiadając się na temat innych osób, ludzie często odwołują się do pewnych utrwalonych oczekiwań. Co zwykle myśli się na temat dziewczynek, a co – na temat chłopców? W odpowiedzi wykorzystaj poniższą ilustrację.

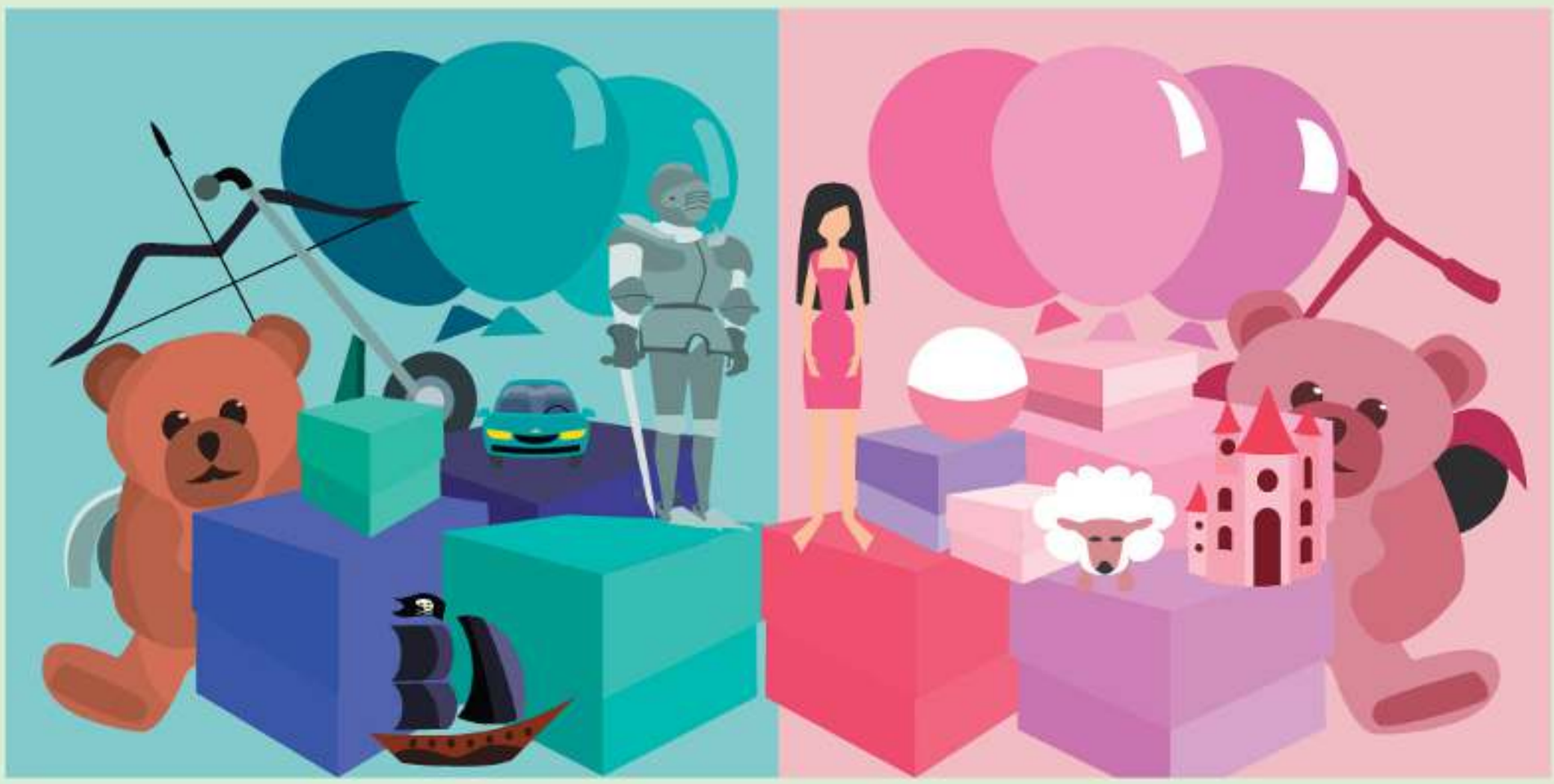

- Dokończ podane zdania.
  - Starsze rodzeństwo musi…
  - Młodsze rodzeństwo nie może…
  - Dziewczęta interesują się przede wszystkim…
  - Chłopcy w wolnym czasie najchętniej…
  - Starsi ludzie powinni…
  - Polacy cechują się…
- Oceń, czy zaproponowane przez koleżanki i kolegów zakończenia są zgodne z Twoimi przekonaniami.

O lekturze

1. Opowiedz o tym, jak bohaterowie są postrzegani przez otoczenie. Weź pod uwagę pytania znajdujące się pod zdjęciami. Odwołaj się do całej powieści.

Ola

Łukasz

babcia Oli

- Jak Ola prezentuje się na tle innych dziewczynek, a Łukasz – na tle innych chłopców? Zwróć uwagę na wygląd, zachowanie, pasje, słownictwo postaci.
- Czy babcia Oli jest taka jak tradycyjne babcie? Weź pod uwagę jej zainteresowania.
- W jaki sposób rodzina i znajomi reagują na wygląd i postępowanie bohaterów? Czy zachowanie Oli, Łukasza i babci jest zgodne z oczekiwaniami innych? Uzasadnij odpowiedź.
- Czy tym trzem postaciom zależy na tym, aby się zmienić? Co na to wskazuje?

2. Być sobą czy przejmować się opiniami innych i dostosowywać się do ich oczekiwań? Porozmawiajcie w grupach o tym, jakie konsekwencje może mieć każda z tych dwóch postaw. Zaprezentujcie swoje ustalenia koleżankom i kolegom.

3. Czy zgadzasz się z opinią, że *Pajączek na rowerze* to powieść o przełamywaniu stereotypów? Udowodnij to zdanie przykładami z utworu.

Stereotyp – uogólniona opinia na jakiś temat podzielana przez większą grupę osób; wyobrażenie trudne do zmiany, często niezgodne z rzeczywistym obrazem danej osoby, rzeczy lub zjawiska, zazwyczaj negatywne.

4. Opowiedz o mocnych stronach Oli, jej babci i Łukasza, które mogłyby przełamać stereotypy na ich temat. W jaki sposób korzystają ze swoich uzdolnień?

5. Rozwiąż rebus, a dowiesz się, jak nazywamy strach przed pająkami. Opowiedz, dzięki czemu Oli udało się go pokonać.

P

+

OK = CH

+

L = B

6. Wymień, co pomaga innym bohaterom powieści zwalczyć swoje słabości.

7. Sprawdź, jak są tytułowane kolejne rozdziały książki *Pajączek na rowerze*. Dlaczego autorka zdecydowała się na taką konstrukcję utworu? Co w ten sposób podkreśla?

Tworzę

8. Zaobserwuj, jakie stereotypy funkcjonują w Twojej szkole. Dlaczego warto je zwalczać? W jaki sposób można to robić? Zapisz swoje przemyślenia na ten temat w ciekawej formie.

9. Wyszukaj w internecie lub innych źródłach informacje o znanych osobach, które łamią stereotypy. W krótkiej prezentacji multimedialnej opowiedz o jednej z nich.

10. Przygotujcie klasową wystawę pt. *Moja pasja*, tak aby lepiej poznać własne mocne strony oraz zalety koleżanek i kolegów. Niech każde z Was wykona fotografię, kolaż lub w inny sposób zaprezentuje swoje hobby.

Sprawdź, co już umiesz

Oceń prawdziwość podanych zdań. Wybierz P, jeśli zdanie jest prawdziwe, albo F – jeśli jest fałszywe.

1.	Książka Ewy Nowak *Pajączek na rowerze* pokazuje, że ludzie nie zawsze zachowują się zgodnie z oczekiwaniami otoczenia.	P	F
2.	Stereotypowe przedstawienie jakiejś grupy często prowadzi do jej lepszego traktowania.	P	F

Dlaczego wyrażanie uczuć jest takie trudne?

Podczas lekcji:

- opowiesz, w jaki sposób bohaterowie się komunikują;
- zastanowisz się, dlaczego czasem ukrywają swoje prawdziwe emocje;
- określisz, jakie są konsekwencje takiego zachowania;
- zaproponujesz, jak mogliby się skuteczniej porozumiewać między sobą.

Na początek

- Nazwij emocje, które mogłyby Ci towarzyszyć w podanych sytuacjach.
  - Nauczyciel powiedział, że doskonale napisałaś / napisałeś test.
  - Ktoś odwraca się od Ciebie, gdy do niego podchodzisz.
  - Mimo obietnicy mama nie pozwala Ci wyjść na dwór.
  - Posprzątałaś / posprzątałeś swój pokój, choć Ci się nie chciało.
  - Przypadkiem słyszysz, że ktoś mówi o Tobie przykre słowa.
  - Ważna dla Ciebie osoba proponuje Ci wspólne wyjście do kina.

O lekturze

1. Wykorzystaj koło emocji i podany schemat, aby opowiedzieć o uczuciach bohaterów powieści. Odnieś się do dwóch wybranych sytuacji.

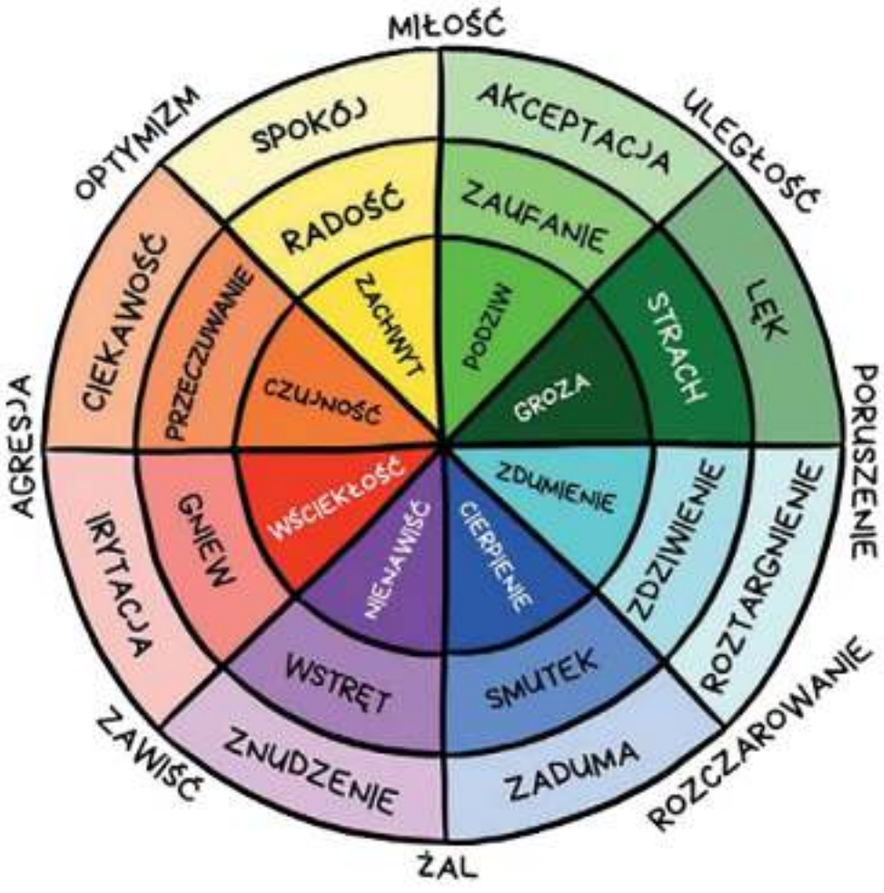

2. Wyszukaj w lekturze przykładowe zdarzenia, podczas których bohaterowie odczuwają dyskomfort. Jak na niego reagują? Oceń ich zachowanie.

3. Co czuła każda z osób opisanych w podanych sytuacjach? Zaproponuj, jak grzecznie i szczerze mogłaby powiedzieć o swoich uczuciach.

- Łukasz, kiedy nie chciał, żeby jego mama opowiadała o nim swoim koleżankom.
- Mama Oli, kiedy nie podobało jej się, że babcia korzysta z internetu.
- Łukasz, gdy rozmawiał przez telefon z Adamem.
- Ola, gdy mama potraktowała ją inaczej niż siostrę.
- Łukasz, gdy dowiedział się o nowej sytuacji rodzinnej.

4. Dlaczego ludzie ukrywają swoje prawdziwe uczucia? Wskaż przyczyny takiego zachowania.

5. Określ, jakie mogą być skutki podanych sytuacji. Narysuj w zeszycie schemat w formie gałązki logicznej i uzupełnij go według wzoru.

- Nie mówisz nikomu, że kolega ze szkoły zabiera Ci pieniądze.
- Nie uprzedziłaś / uprzedziłeś osoby, z którą siedzisz, że przesiadasz się do kogoś innego.
- Nie chciało Ci się przeczytać lektury na sprawdzian.
- Dowiedziałaś się / Dowiedziałeś się, że Twoi przyjaciele idą do kina bez Ciebie.

Wzór:

6. Podyskutujcie o tym, czy i dlaczego warto szczerze rozmawiać o swoich sprawach

a) w rodzinie, **b)** z przyjaciółmi.

Jakie są skutki niemówienia o emocjach i potrzebach?

Tworzę

7. Opowiedz, jak inaczej mogłyby się potoczyć wydarzenia, gdyby Łukasz powiedział Oli o liście napisanym dla Adama.

Sprawdź, co już umiesz

Wybierz poprawne dokończenie zdania.

Głównych bohaterów *Pajączka na rowerze* łączy to, że

A. mają podobne zainteresowania.

B. zawsze szczerze mówią o uczuciach.`

C. zmagają się z wieloma trudnymi sytuacjami.

D. łatwo im wzajemnie zrozumieć swoje emocje.

Miłość = kłopoty? Historia uczucia Oli i Łukasza

Podczas lekcji:

- uporządkujesz etapy znajomości głównych bohaterów;
- określisz, jakie emocje przeżywali Ola i Łukasz;
- przedstawisz wpływ uczucia na zachowanie obojga bohaterów.

Na początek

- Czym różni się przyjaźń od miłości? Wybierz cechy odnoszące się do każdego z uczuć.

MIŁOŚĆ czy PRZYJAŹŃ?

brak sekretów • szczerość • przytulanie • trzymanie się za ręce • tęsknota • szybsze bicie serca • zazdrość • poświęcenie • pocałunek • chęć spędzania ze sobą czasu • chęć pomocy • silne emocje • równość • wspólne zainteresowania

O lekturze

1. Uzupełnij poniższe zdania. Wskaż odpowiedzi A albo B oraz C albo D.

Ola i Łukasz poznali się, **A / B**. Bohaterowie **C / D**.

A. gdy Ola znalazła klucze chłopca

B. kiedy ich mamy przypadkowo się spotkały

C. od razu wpadli sobie w oko

D. na początku się nie lubili

2. Jak rozwijała się relacja Oli i Łukasza? Zapisz w zeszycie wydarzenia w kolejności chronologicznej oraz dopasuj do nich uczucia towarzyszące bohaterom.

- spacer z mamami nad Wisłą
- szantaż Adama
- wystawa kotów
- dyskoteka
- wyznanie Łukasza
- pocałunek
- złośliwy liścik Oli
- wyjście na pizzę z okazji rozpoczęcia roku szkolnego
- wzajemne wyznanie uczuć
- zwrócenie kluczy
- dokonanie wyboru między Olą a Adamem

złość • gniew • wstyd • bezradność • strach • duma • szczęście • ekscytacja • zazdrość • żal • zaskoczenie • zawód • ulga • niechęć • niepewność • zakłopotanie • wzruszenie • niepokój

3. Podaj znaczenie podanych powiedzeń. Które z nich trafnie opisuje, Twoim zdaniem, relacje między Olą a Łukaszem? Uzasadnij odpowiedź dwoma argumentami.

A. Miłość jest ślepa.

B. Kto się lubi, ten się czubi.

C. Stara miłość nie rdzewieje.

D. Od miłości do nienawiści jeden krok.

4. Jak miłość wpłynęła na bohaterów? Co byli w stanie zrobić dla ukochanej osoby? Podaj przykłady takich zachowań. Zacytuj odpowiednie fragmenty lektury.

5. Jak na uczucie Oli i Łukasza zareagowali ich rodzice oraz koleżanki i koledzy z klasy? Określ, co było przyczyną ich stosunku do tego związku.

6. Wyjaśnij, jak rozumiesz przytoczone słowa. Podaj przykład z lektury potwierdzający słuszność tego cytatu.

Miłość to jest coś takiego, że jak masz dwie rzeczy – lepszą i gorszą, to tę lepszą oddasz temu, kogo kochasz.

Tworzę

7. Napisz w zeszycie w imieniu Łukasza treść e-maila, w którym odpowiesz na wiadomość Oli.

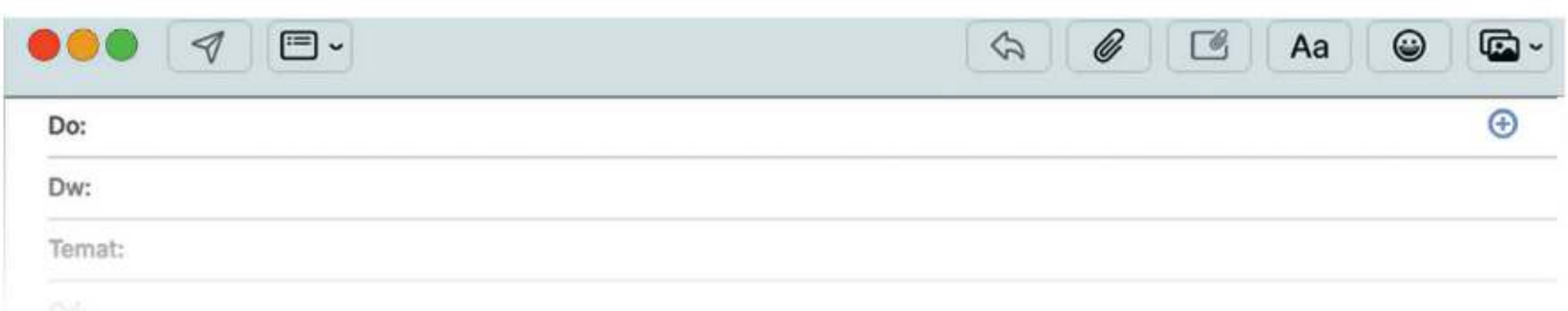

8. Wyobraź sobie, że Łukasz zaproponował Oli przyjazd do Gdańska. Napisz opowiadanie o ich spotkaniu. Zastosuj narrację pierwszoosobową.

Sprawdź, co już umiesz

Czy pierwsza miłość to trwałe uczucie? Wyraź swoje zdanie i uzasadnij je dwoma argumentami. Odwołaj się do zakończenia powieści.

PAJĄCZEK NA ROWERZE

Ewa Nowak

GŁÓWNI BOHATEROWIE

OLA

- świetnie jeździ na rowerze
- słabo się uczy
- boi się pająków

KONTRAST

ŁUKASZ

- lubi naukę
- robi zdjęcia
- interesuje się pająkami

NARRACJA

wydarzenia przedstawione na zmianę – raz z perspektywy Oli, raz – Łukasza

BOHATEROWIE DRUGOPLANOWI

- rodzina Oli
- rodzina Łukasza
- koledzy Oli i Łukasza
- pani Iwona

BOHATEROWIE EPIZODYCZNI

polonistka, pan Jan, Czapon, Jaromir Twardek

CZAS AKCJI

koniec sierpnia → wyjazd Łukasza kilka miesięcy później

DALSZE LOSY BOHATERÓW

kilka lat później, przed testem gimnazjalnym

MIEJSCA WYDARZEŃ

GATUNEK → POWIEŚĆ MŁODZIEŻOWA

- pierwsza miłość: AM + ŁT = WM
- nowy związek ojca
- brak porozumienia z rodzicami
- konflikty z rówieśnikami (Marcela, Adam)
- rozstanie rodziców

Indeks pojęć

A adresat utworu literackiego 226
akcent wyrazowy 77
akcja 17
anafora 13

B bajka 185
bohater epizodyczny 343
bohater tytułowy 101

C charakterystyka 104

D dedykacja 130
dialog w opowiadaniu 167
dopełnienie 235
dosłowne znaczenie 66
dykcja 229

E *e* ruchome 34
ekranizacja 312
e-mail 58

F fabuła 18

G głoski nosowe 244

I instrukcja 222
intonacja 229

K końcówka 31
końcówka zerowa 31

L liczebniki nieokreślone 174
liczebniki ułamkowe 174
liczebniki zbiorowe 174

M mit 88
mitologia 88

N narracja 23
pierwszoosobowa 23
trzecioosobowa 23
narrator wszechwiedzący 23
niedosłowne znaczenie 66
nieoficjalna odmiana języka 59
nieosobowe formy czasownika 70
formy zakończone na *-no*, *-to* 70
konstrukcje z *się* 70
notatka biograficzna 92

O oboczność 33
odmiana nazwisk żeńskich 227
oficjalna odmiana języka 59
okolicznik 248
opis obrazu 187
opowiadanie (forma wypowiedzi) 25
opowiadanie twórcze 260
opowiadanie z dialogiem 167
opowiadanie (gatunek) 54
opowiadanie obyczajowe 54

P pisownia *ą* 246
pisownia cząstki *-by* z czasownikami 75
pisownia dat 222
pisownia *ę* 245
pisownia nazw miejscowych 303
pisownia *nie* z przymiotnikami w stopniu równym, wyższym i najwyższym 111
pisownia *nie* z przysłówkami w stopniu równym, wyższym i najwyższym 161
pisownia połączeń *om*, *on*, *em*, *en* 247
pisownia przymiotników dwuczłonowych 286, 287
pisownia zakończeń *-ji*, *-ii*, -i 41, 42, 43
powieść 311
powieść fantasy 311
powieść młodzieżowa 341
powieść obyczajowa 327
problematyka utworu 52
przedstawienie teatralne 170
elementy widowiska teatralnego 171
twórcy i odbiorcy spektaklu 171
przenośnia (metafora) 66
przesłanie dzieła 69
przydawka 201
przymiotniki, które się nie stopniują 110
puenta 261
punkt kulminacyjny 299

R recytacja 228, 229
reklama 57
retrospekcja 313
rozbiór logiczny 267
rym 155
rymy męskie 259
rymy żeńskie 259

S slogan reklamowy 57
słownik frazeologiczny 136
SMS 60

stereotyp 347
stopniowanie 108, 159
stopniowanie nieregularne 109, 159
stopniowanie opisowe 109, 159
stopniowanie proste 109, 159
stopniowanie przymiotników 108
stopniowanie przysłówków 159
streszczenie 192
szyk wyrazów 278

T temat 31
temat oboczny 33
tematyka utworu 52
tradycja 234
tryby czasownika 72
tryb oznajmujący 72
tryb przypuszczający 72, 73
tryb rozkazujący 72

W wątek 299
wątek główny 299
wątki poboczne 299
wymowa samogłosek nosowych 244
wyraz nadrzędny 265
wyraz podrzędny 265

Z zaimek 194
dłuższe i krótsze formy zaimków 196
rodzaje zaimków 194
związki wyrazowe (składniowe) 264
związek główny 265
związki poboczne 265

Źródła ilustracji i fotografii

Ilustracje:

Beata Ciuruś: s. 296, 308, 324 (plakat); **Krzysztof Kałucki**: s. 25 (historyjka x 6), s. 349 (koło emocji); **Jerzy Kozień**: s. 295 (lekturownik); **Zbigniew Larwa**: s. 9, 49, 83, 145, 181 (dorysowanki), s. 91 (orzeł), s. 113 (zapowiedź komiksu), s. 131 (labirynt), s. 139, 140, 141 (*Złodziej pioruna* x 6), s. 142 (Prometeusz), s. 161 (21 lutego), s. 162 (stopnie), s. 163 (labirynt), s. 183 (*Czapla, ryby i rak*), s. 190 (*Kruk i lis*), s. 199 (ptaki w klatce, mysz i żółw, kałamarz i pióro), s. 205 (Rozrzutny wróbel), s. 208, 209 (*Lis i kozioł*), s. 212 (człowiek), s. 214 (myszka), s. 304 (mapa myśli), s. 338 (plakat), s. 341 (pajęczyna), s. 342 (pająk, pajęczyna); **Sylwia Oszczyk**: s. 48, 82, 144, 180, 218, 254, 294, 307, 323, 337 (sketchnotki); **Monika Pollak**: s. 84 (Gaja), s. 85 (Kronos i cyklopi), s. 86 (Zeus)

Fotografie:

Okładka: (włosy i okulary) Cookie Studio/Shutterstock.com; twarz) Kite_rin/Shutterstock.com; (zamek) koya979/Shutterstock.com; (lew) Eric Isselee/Shutterstock.com; (drzewo) Jan Martin Will/Shutterstock.com; (kłębek) Nataliia K/Shutterstock.com; (szafa) Iryna_PrShutterstock.com; (Zeus) K.SorokinShutterstock.com; (labirynt) goodwin_xShutterstock.com; (harfa) Al4Shutterstock.com

Tekst główny: ozdobniki: (chłopak) carballo/Shutterstock.com; (dziewczynka) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (dziewczynka) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (dziewczynka) YAKOBCHUK VIACHESLAV/Shutterstock.com; (dziewczynka) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (chłopiec) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (szpilka) Park jinman/Shutterstock.com; (kartka) pico [Patrick M. Pelz]/Shutterstock.com; s. 9 (dzieci z rysunkiem) Maples Images/Shutterstock.com; s. 10 (Joanna Kulmowa) JACEK BARCZ/East News; s. 11 (ślady butów) Wiktoria Matynia/Shutterstock.com; (ślady butów) Angela Jones/Shutterstock.com; (liście dębu) xpixel/Shutterstock.com; (liście paproci) Dewin ID/Shutterstock.com; s. 12 (las nocą) suhovhd/Shutterstock.com; (kwiaty w lesie) Simon Bratt/Shutterstock.com; (ścieżka w lesie) LorenzoT81/iStockphoto/Getty Images; s. 14 (Agnieszka Stelmaszyk) Damian Klamka/East News; s. 15 (płaskorzeźba) D.serra1/Shutterstock.com; s. 16 (Nefertiti) tkachuk/Shutterstock.com; s. 17 (hieroglify) Fedor Selivanov/Shutterstock.com; s. 18 (Bursztynowa Komnata) Gilmanshin/Shutterstock.com; (bursztyn) Igor Stramyk/Shutterstock.com; (kopalnia) A_Dozmorov/Shutterstock.com; (złoty pociąg) Marian Salabai/Shutterstock.com; (Niedzica) Shaiith/Shutterstock.com; (kipu) Simon Mayer/Shutterstock.com; s. 19 (hieroglify) AKV/Shutterstock.com; s. 20 (talerz) Kumer Oksana/Shutterstock.com; (rysunki x 8) lanastace/Shutterstock.com; (Ewa i Łukasz Świerżewscy) Ewa i Łukasz Świerżewscy; s. 21 (dziewczynka na wózku) Sabelskaya/Shutterstock.com; s. 22 (serce) Irina Strelnikova/Shutterstock.com; s. 28 (tablica) Krakenimages.com/Shutterstock.com; s. 29 (kajak) frantic00/Shutterstock.com; (taniec) BearFotos/Shutterstock.com; (doświadczenie) fizkes/Shutterstock.com; (telefon) Andrey_Popov/Shutterstock.com; s. 30 (Neil Armstrong) NASA; (księżyc w lesie) Ann Stryzhekin/Shutterstock.com; (człowiek z lunetą) AstroStar/Shutterstock.com; (Ziemia z Księżyca) Elena11/Shutterstock.com; (księżyc nad wodą) kdshutterman/Shutterstock.com; (księżyc Saturna) david.costa.art/Shutterstock.com; s 32 (tramwaj) ChiccoDodiFC/Shutterstock.com; (motocykl) PiercarloAbate/Shutterstock.com; (planetarium) Pavel Gabzdyl/Shutterstock.com; (zoo) Danny Ye/Shutterstock.com; (koncert) Jat306/Shutterstock.com; (zlot motocyklowy) ermess/Shutterstock.com; (kadr z filmu *Podróż na Księżyc*) WORLD HISTORY ARCHIVE/BE&W; s. 33 (dwie dziewczynki) Pressmaster/Shutterstock.com; s. 34 (młyńskie koło) HappyPictures/Shutterstock.com; (detektyw) JihadoSensei/Shutterstock.com; s. 35 (łucznik) Tenstudio/Shutterstock.com; (wspinaczka) Artisticco/Shutterstock.com; s. 36 (Zosia) stefanolunardi/Shutterstock.com; (Błażej) Soloviova Liudmyla/Shutterstock.com; (Karolina) islavicek/Shutterstock.com; (Staszek) Motortion Films/Shutterstock.com; (dzieci) MaszaS/Shutterstock.com; s. 37 (Janusz Korczak) NAC; s. 38 (pomnik w Yad Vashem) LubaShi/Shutterstock.com; (pomnik przy PKiN) Anastasia Petrova/Shutterstock.com; s. 41 (dwóch chłopców) Anna Om/Shutterstock.com; s. 42 (flagi) brichuas/Shutterstock.com; (serce z łapą) Oleg_kelt/Shutterstock.com; s. 43 (cukinie) Andrey Eremin/Shutterstock.com; (bakalie) Hong Vo/Shutterstock.com; (aronia) Maxsol/Shutterstock.com; (wanilia) Valentyn Volkov/Shutterstock.com; (bazylia) Natali Zakharova/Shutterstock.com; (książki) Reinhold Leitner/Shutterstock.com; s. 44 (kwiaciarka) golubovystock/Shutterstock.com; (pierogarnia) Alexey Pevnev/Shutterstock.com; (kręgielnia) Pixel-Shot/Shutterstock.com; (cukiernia) wideonet/Shutterstock.com; (poradnia) ABO PHOTOGRAPHY/Shutterstock.com; (księgarnia) Matthew Ashmore/Shutterstock.com; (tablica) ChristianChan/Shutterstock.com; s. 46, 47 (okno playera) T. Lesia/Shutterstock.com; s. 47 (filmowanie) Malchev/Shutterstock.com; s. 49 (dwie dziewczynki) andysavchenko/Shutterstock.com; s. 50 (pies przewodnik) Africa Studio/Shutterstock.com; (pies ratownik) Noska Photo/Shutterstock.com; (Dorota Combrzyńska-Nogala) Piotr Kamionka/REPORTER; s. 51 (miś) Proxima Studio/Shutterstock.com; (kot) Tatyana Blinova/Shutterstock.com; s. 52 (pies) smrm1977/Shutterstock.com; s. 53 (kolorowe aple) Andrew Krasovitckii/Shutterstock.com; s. 54 (plakat z psem) kmsdesen/Shutterstock.com; s. 55 (żółw) Twin Design/Shutterstock.com; (pies) Eric Isselee/Shutterstock.com; (Giotto, *Kazanie do ptaków*) Erich Lessing/akg-images/BE&W; s. 56 (plakat z psem) Fundacja Rasowy Kundel; (plakat z psem) Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania z siedzibą w Rzeszowie; (plakat z psem) Zwierzakowo Gminy Leszno; s. 58 (emotikon) KVASVECTOR/Shutterstock.com; s. 60 (laptop) DenEmmanuel/iStockphoto/Getty Images; (telefon) Mykyta Dolmatov/iStockphoto/Getty Images; s. 61 (sad) Jan Miko/Shutterstock.com; (ludzik) Pavlo S/Shutterstock.com; (sąd) Elzbieta Krzysztof/Shutterstock.com; s. 62 (niebieskie aple) E. Pawińska; s. 63 (złamana noga) ORION PRODUCTION/Shutterstock.com; (złamane serce) LightField Studios/Shutterstock.com; s. 64 (samotność x 4) ma_rish/iStockphoto/Getty Images; s. 65 (zszywanie serca) jesadaphorn/Shutterstock.com; (złamane serce) FMStox/Shutterstock.com; s. 66 (emotikon x 3) Yayayoyo/Shutterstock.com; s. 67 (Halina Poświatowska) Muzeum Literatury/East News; (gołębie) Macrovector/Shutterstock.com; s. 68 (chleb) Sergey Skleznev/Shutterstock.com; (mama z dzieckiem) fizkes/Shutterstock.com; (osoba starsza) 220 Selfmade studio/Shutterstock.com; s. 69 (deska) KPPWC/Shutterstock.com; (wstążka) onair/Shutterstock.com; (rzeka) Shaiith/Shutterstock.com; s. 70 (sylwetki ludzi x 3) In-Finity/Shutterstock.com; s. 71 (ludzik) Edge Creative/Shutterstock.com; (zimno) the8monkey/Shutterstock.com; (impreza) NotionPic/Shutterstock.com; (klasa) cocreator.studio/Shutterstock.com; s. 72 (chłopiec) Anna Nahabed/Shutterstock.com; s. 73 (pieczywo) johavel/Shutterstock.com; s. 74 (TOPR) praszkiewicz/Shutterstock.com; (pielęgniarka) Alexander Raths/Shutterstock.com; (schronisko) andysavchenko/Shutterstock.com; (straż) Mike Mareen/Shutterstock.com; (weterynarz) Monkey Business Images/Shutterstock.com; (dziewczynka z telefonem) Jihan Nafiaa Zahri/Shutterstock.com; (krzyczące dziecko) fizkes/Shutterstock.com; s. 75 (chłopak) VaLiza/Shutterstock.com; (piłki) irin-k/Shutterstock.com; (piłki) Chones/Shutterstock.com; s. 76 (siatkówka) Visual/Shutterstock.

com; (rower) GoodStudio/Shutterstock.com; (okulary) Visual Generation/Shutterstock.com (telefon) Vector Shutterstock/Shutterstock.com; s. 77 (zakupy) Halfpoint/Shutterstock.com; (kuzynka) Tonuka Stock/Shutterstock.com; (babcia) Viktoriia Hnatiuk/Shutterstock.com; (wujek) Budimir Jevtic/Shutterstock.com; s. 78 (Katherine Alice Applegate) Disney+/Kobal/Shutterstock/EastNews; s. 79 (wiewiórka) Fredrik Findahl/500px/Getty Images; (dziupla) Cole Goodwin/Shutterstock.com; s. 80 (kółka) Biw3ds/iStockphoto/Getty Images; s. 81 (prezent x 5) amasterphotographer/Shutterstock.com; s. 83 (dziewczynka) Maryna Kulchytska/Shutterstock.com; s. 84 (Katarzyna Marciniak) fot. Mirosław Kaźmierczak dzięki uprzejmości Katarzyny Marciniak; s. 87 (drzewo) Kudryashka/Shutterstock.com; s. 89 (wodospad) mon69r/Shutterstock.com; (obrączki) dencg/Shutterstock.com; (oczy) Moschiorini/Shutterstock.com; (koń) Eric Isselee/Shutterstock.com; (proca) Lifestyle Travel Photo/Shutterstock.com; (Nikos Chadzinikolau) PAP/Remigiusz Sikora; s. 90 (Prometeusz) Nuttapol/Shutterstock.com; s. 94 (widoczek) TonTonic/Shutterstock.com; s. 95 (narcyz) Kazakov Maksim/Shutterstock.com; s. 97 (winogrona) Kovaleva_Ka/Shutterstock.com; (jabłko) Roman Samokhin/Shutterstock.com; (oliwki) Yeti studio/Shutterstock.com; (granat) Tim UR/Shutterstock.com; (rzeźba) Kozlik/Shutterstock.com; (ręce z kartkami) varuna/Shutterstock.com; s. 98 (banery) Treter/Shutterstock.com; s. 99 (dziewczyna i chłopak x 2) Puengpm01/Shutterstock.com; (Jan Parandowski, 1959) Lucjan Fogiel/East News; s. 100 (uczta) age fotostock/BE&W; s. 101 (Syzyf) ArtMari/Shutterstock.com; s. 102 (pogrzeb) Walters Art Museum; (obol) Yaroslaff/Shutterstock.com; s. 103 (Syzyf i lajki) Andychi/Shutterstock.com; (Syzyf z zegarem) Boyko.Pictures/Shutterstock.com; s. 104 (dziewczynka) Africa Studio/Shutterstock.com; (chłopiec) ECLIPSE PRODUCTION/Shutterstock.com; (mężczyzna) New Africa/Shutterstock.com; s. 106 (tablica korkowa) Krakenimages.com/Shutterstock.com; s. 107 (Syzyf) ArtMari/Shutterstock.com; s. 108 (ludzie w górach) Pit Stock/Shutterstock.com; (skały) Archana Mahajan/Shutterstock.com; s. 109 (maski) MoreVector/Shutterstock.com; s. 110 (amfory) v_kulieva/Shutterstock.com; s. 111 (chłopcy) RimDream/Shutterstock.com; s. 112 (chipsy) MarySan/Shutterstock.com; (śniadanie) monticello/Shutterstock.com; (jabłko) baibaz/Shutterstock.com; (rzeźba) IMG Stock Studio/Shutterstock.com; (tarcza) EgudinKa/Shutterstock.com; s. 114–119 (komiks); s. 120 (ludzik grecki) Arthur Balitskii/Shutterstock.com; (ryś) Eric Isselee/Shutterstock.com; (koło) Evannovostro/Shutterstock.com; s. 121 (Kazimierz Mierczyński, *Dedal i Ikar*, Mielec) new person/Shutterstock.com; (pióra) Anatolir/Shutterstock.com; s. 122 (Hagrid) WARNER BROS. PICTURES/Album/East News; (Olbrzym [BFG: *Bardzo fajny gigant*, 2016]) Amblin/Walt Disney/Kobal/Shutterstock/East News; (*The Iron Giant: Stalowy gigant*, 1999) Everett Collection/East News; (*Superman*) degaleri/Shutterstock.com; s. 123 (stajnia Augiasza) rogistok/Shutterstock.com; s. 124 (talerze) IGORdeyka/Shutterstock.com; (waga) tassel78/Shutterstock.com; s. 125 (Maczuga Herkulesa) Krzysztof Nahlik/iStockphoto/Getty Images; s. 126 (Tezeusz) Eroshka/Shutterstock.com; s. 127 (Ariadna) Eroshka/Shutterstock.com; s. 129 (skarb) klyaksun/Shutterstock.com; s. 130 (Rafał Olbiński, *Labirynt. Ósmy dzień tygodnia*) © Rafał Olbiński; (graffiti z Minotaurem) meunierd/Shutterstock.com; (nić Ariadny) Eroshka/Shutterstock.com; s. 130, 131 (wzorek grecki) Gina Pricope/iStockphoto/Getty Images; s. 131 (ogień, złoto) Magicleaf/Shutterstock.com; (prace Herkulesa) rogistok/Shutterstock.com; s. 132 (*Piękna i Bestia*) delcarmat/Shutterstock.com; (*Kopciuszek*) Danilo Sanino/Shutterstock.com; (*Śpiąca królewna*) black_hunter_1/Shutterstock.com; (Eurydyka) delcarmat/Shutterstock.com; s. 133 (Orfeusz) delcarmat/Shutterstock.com; s. 135 (kadr z filmu *Orfeusz i Eurydyka*, 1961, reż. Edward Sturlis, Polska) Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny; s. 137 (serce) Ron Dale/Shutterstock.com; s. 138 (Orfeusz) photo20ast/Shutterstock.com; (Zeus) IMG Stock Studio/Shutterstock.com; (Prometeusz) Wirestock Creators/Shutterstock.com; (Syzyf) Yueh Chiang/Shutterstock.com; (Rick Riordan) Scott Garfitt/Disney+/Shutterstock/EastNews; s. 143 (Posejdon, Zeus, Demeter, Orfeusz) vectorwin/Shutterstock.com; (wieniec laurowy) Frank Fiedler/Shutterstock.com; s. 145 (mężczyźni) Ljupco Smokovski/Shutterstock.com; s. 146 (wyrzucanie śmieci) Nicoleta Ionescu/Shutterstock.com; (sprzątanie po psie) New Africa/Shutterstock.com; (osoba na wózku) Wavebreakmedia/iStockphoto/Getty Images; (Agnieszka Frączek) Damian KLAMKA/East News; s. 147 (chłopak na desce) angkrit/Shutterstock.com; (siedzący ludzie) Ljupco Smokovski/Shutterstock.com; s. 148 (wyrzucanie butelki) Waranya Sawasdee/Shutterstock.com; (kinie) Luis Louro/Shutterstock.com; (bójka) SaMBa/Shutterstock.com; s. 149 (Magdalena Adamska) arch. Magdaleny Adamskiej; (talerz) Yoko Design/Shutterstock.com; s. 150 (cukiernica) Evikka/Shutterstock.com; (obrus) Melkisheva Viktoriia/Shutterstock.com; s. 152 (Adam Mickiewicz) Zbiory Muzeum Literatury/EastNews; s. 153 (Soplicowo – kadr z filmu *Pan Tadeusz*, 1999, reż. Andrzej Wajda) Piotr Bujnowicz/Fabryka Obrazu/Forum; s. 155 (karteczka) Vector Tradition/Shutterstock.com; s. 156 (u dentysty) brizmaker/Shutterstock.com; (w gabinecie) Standret/Shutterstock.com; (przerwa) Ground Picture/Shutterstock.com; (wizyta) Jack Frog/Shutterstock.com; s. 157 (chłopak) NotionPic/Shutterstock.com; (telewizor) cobalt88/Shutterstock.com; (awatary) GoodStudio/Shutterstock.com; s. 159 (promocja) EglePetke/Shutterstock.com; (pusty talerz) GUNDAM_Ai/Shutterstock.com; (ciężki plecak) ARIMAG/Shutterstock.com; (elegancki chłopiec) LightField Studios/Shutterstock.com; s. 160 (zadowolony, rozżalony) rogistok/Shutterstock.com; s. 162 (ciastko) etorres/Shutterstock.com; (buźki) Dedraw Studio/Shutterstock.com; s. 163 (autobus) alyonaz/Shutterstock.com; (chłopiec) pikepicture/Shutterstock.com; (przystanek) notkoo/Shutterstock.com; s. 164, 165 (Bądź życzliwym pasażerem – plakat, postacie x 5); s. 166 (metro) klyaksun/Shutterstock.com; s. 167 (książka) BNP Design Studio/Shutterstock.com; s. 168 (kartka) Vector Tradition/Shutterstock.com; s. 169 (biblioteka) BearFotos/Shutterstock.com; (starsza osoba i dziecko) BlueRingMedia/Shutterstock.com; s. 170 (dziewczynka) Red Fox studio/Shutterstock.com; (chłopiec) Rawpixel.com/Shutterstock.com; (teatr) Igor Bulgarin/Shutterstock.com; (opera) Igor Bulgarin/Shutterstock.com; (balet) Artur Didyk/Shutterstock.com; s. 171 (pantomima) ZEBRAHORSE/Shutterstock.com; (teatr lalkowy) Giado/Shutterstock.com; (teatr cieni) Jordi Mora/Shutterstock.com; (rekwizyty) Dancake/Shutterstock.com; s. 172 (przedstawienie) Nomad_Soul/Shutterstock.com; (przedstawienie x 3) Kozlik/Shutterstock.com; s. 173 (dwóch chłopców) Valerie Veine/Shutterstock.com; (dwie dziewczyny) mentalmind/Shutterstock.com; (kobieta na zakupach) ivector/Shutterstock.com; ojciec z synem) NotionPic/Shutterstock.com; s. 174 (kurczaki) Kryuchka Yaroslav/Shutterstock.com; (uczniowie) Sergey Novikov/Shutterstock.com; (skrzypce) Pete Pahham/Shutterstock.com; (strażacy) yurakrasil/Shutterstock.com; (bułki) Iza S/Shutterstock.com; (wędkarze) Volodymyr TVERDOKHLIB/Shutterstock.com; (wielbłądy) Yasser El Dershaby/Shutterstock.com; s. 175 (koty) beton studio/Shutterstock.com; s. 176 (Rysy) photoshooter2015/Shutterstock.com; (Malbork) Audrius Venclova/Shutterstock.com; (Olga Tokarczuk) Markus Wissmann/Shutterstock.com; s. 177 (muzeum) Monkey Business Images/Shutterstock.com; s. 178, 179 (etykieta); s. 178 (pomoc starszym) Onica Alexandru Sergiu/Shutterstock.com; s. 179 (w tramwaju) Dusan Petkovic/Shutterstock.com; (w teatrze) Kozlik/Shutterstock.com; (w parku) spass/Shutterstock.com; s. 181 (dzieci w balonie) Irina Wilhauk/Shutterstock.com; s. 182 (zrywanie owoców) Nika Karpenko/Shutterstock.com; (Ignacy Krasicki) Jacek Świderski/Pracownia Fotograficzna MNK; s. 184 (młotek sędziowski) StudioSmart/Shutterstock.com; (czapla) Ekaterina Gerasimchuk/Shutterstock.com; (ryby) Kazakova Maryia/Shutterstock.com; (rak) Praisaeng/Shutterstock.com; s. 185 (ręka z telefonem) Prostock-studio/Shutterstock.com; (ryba) Oceloti/Shutterstock.

com; (zakaz) gellometry/Shutterstock.com; (czapla) BlueRingMedia/Shutterstock.com; s. 186 (Władysław Skoczylas, *Fragment miasteczka Krzemieniec*) Muzeum Narodowe w Warszawie; s. 187 (sztaluga) Glinskaja Olga/Shutterstock.com; s. 188 (Per Krafft starszy, *Portret Ignacego Krasickiego*) Wilczyński Krzysztof/Muzeum Narodowe w Warszawie; (koło barw) Adjie.julian/Shutterstock.com; s. 189 (autor nieokreślony, *Dziewczynka z lalką*) Muzeum Narodowe w Warszawie; s. 190 (ser) Fernandi Putra/Shutterstock.com; s. 191 (kruk) Nadzeya Kavalkova/Shutterstock.com; (śmiech) Kateryna Fedorova Art/Shutterstock.com; s. 192 (Jean de La Fontaine) Fine Art Images/EastNews; (kartka) Anucha Tiemsom/Shutterstock.com; s. 193 (nabiał) Valentyn Volkov/Shutterstock.com; s. 195 (gry komputerowe) Terelyuk/Shutterstock.com; (lekcja) Gorodenkoff/Shutterstock.com; (mecz) Fotokostic/Shutterstock.com; (czytanie) Tania Kolinko/Shutterstock.com; (dzieci) Olga1818/Shutterstock.com; s. 196 (kobieta) fizkes/Shutterstock.com; s. 197 (kosz) AnEduard/Shutterstock.com; (piłka) KP Photograph/Shutterstock.com; s. 198 (osioł) photomaster/Shutterstock.com; (lis) Oleksandr Lytvynenko/Shutterstock.com; (żółw) GolF2532/Shutterstock.com; (paw) Liliya Butenko/Shutterstock.com; (mrówka) PixelSquid3d/Shutterstock.com; (pies) Eric Isselee/Shutterstock.com; (sowa) Eric Isselee/Shutterstock.com; (lew) Eric Isselee/Shutterstock.com; s. 199 (ptaki) photomaster/Shutterstock.com; (kałamarz) Anton Starikov/Shutterstock.com; (lew) Eric Isselee/Shutterstock.com; (żółw) Steve Bower/Shutterstock.com; (mysz) Rudmer Zwerver/Shutte/Shutterstock.com; s. 200 (kogut) Independent birds/Shutterstock.com; (walka kogutów) M.Khebra/Shutterstock.com; (miska) Lifestyle Travel Photo/Shutterstock.com; s. 201 (pisarz) Meilun/Shutterstock.com; (kałamarz i pióro) JulianMay/Shutterstock.com; s. 202 (taniec) Kiselev Andrey Valerevich/Shutterstock.com; s. 203 (wilk) Fraulein Hermina/Shutterstock.com; (Łazienki) Nina Zorina/Shutterstock.com; (zakaz jazdy) janista/Shutterstock.com; s. 204 (wróbel) fewerton/Shutterstock.com; (drozd) Jesus Cobaleda/Shutterstock.com; (Jan Brzechwa) NAC; s. 204, 205 (pliszka) hecke61/Shutterstock.com;(jaskółka) Werner Baumgarten/Shutterstock.com; (sikora) Balazs Justin/Shutterstock.com; (kos) Dkeith/Shutterstock.com; s. 206 (wróbel) clarst5/Shutterstock.com; (lecące ptaki) Nadiia Nemchenko/Shutterstock.com; (kukułka) Marcin Perkowski/Shutterstock.com; (bekas) CezaryKorkosz/Shutterstock.com; (pokrzewka) SGR Wildlife Photography/Shutterstock.com; (jerzyk) Florian Teodor/Shutterstock.com; s. 207 (Ziemia) 3d_kot/Shutterstock.com; (teatrzyk) Irina Wilhauk/Shutterstock.com; (pacynki) Dado Photos/Shutterstock.com; s. 210 (lis) Mikadun/Shutterstock.com; s. 211 (biurko) Bigmouse108/Shutterstock.com; (cień) Jorm Sangsorn/Shutterstock.com; s. 212 (sklep) Lopolo/Shutterstock.com; (Marcin Brykczyński) z arch. Marcina Brykczyńskiego/fot. J.Jaworska; s. 213 (głowa) Lidiia Koval/Shutterstock.com; (ręka) Pranch/Shutterstock.com; (zmysły) Maji Design/Shutterstock.com; (stopa) 3xy/Shutterstock.com; s. 215 (nowa gra) PixelChoice/Shutterstock.com; (tablet) Evgeny Zimin/Shutterstock.com; (konik polny) Aleksandra Yaskova/Shutterstock.com; s. 215, 216, 217 (Pac-Man) LesiaArt/Shutterstock.com; s. 216 (konik polny) guy42/Shutterstock.com; (biedronka) Alex Staroseltsev/Shutterstock.com; (motyl) suns07butterfly/Shutterstock.com; (pająk) Vasyl Hubar/Shutterstock.com; s. 217 (wróbel) Gallinago_media/Shutterstock.com; (rak) JDCarballo/Shutterstock.com; (lis) Eric Isselee/Shutterstock.com; (kruk) IhorM/Shutterstock.com; (plakat, bajki Krasickiego) © Muzeum Historyczne Skierniewic; autor: Maciej Białek; s. 219 (dziewczyna) Nataliabiruk/Shutterstock.com; (kontur Polski) chrupka/Shutterstock.com; (ikony x 5) Wiktoria Matynia/Shutterstock.com; (miasto) iconim/Shutterstock.com; (miasto) iconim/Shutterstock.com; s. 220 (Marek Michalak) wodzynski pawel/BE&W; (orzeł) anna_ku/Shutterstock.com; s. 221 (flagi) Joaquin Ossorio Castillo/Shutterstock.com; s. 222 (karteczki) Victoria Nevzorova/Shutterstock.com; s. 223 (flagi) Damian Lugowski/Shutterstock.com; (kotylion x 4) Rudenko Alla/Shutterstock.com; s. 224 (pizza) voloshin311/Shutterstock.com; (Kopernik) dmitry_islentev/Shutterstock.com; (niedźwiedź) Vaclav Sebek/Shutterstock.com; (krakowiacy) W. Wójtowicz/WSiP; (Giewont) Maciej Dubel/Shutterstock.com; (toreador) Anita Vigouroux-Villard/Shutterstock.com; (serki) ambrozinio/Shutterstock.com; (Messi) kivnl/Shutterstock.com; (rzepak) AVTG/iStockphoto/Getty Images; (bocian) Fercast/Shutterstock.com; (Chełmoński, *Babie lato*) Wilczyński Krzysztof/Muzeum Narodowe w Warszawie; (Pan Kleks) Pieńkowski Romuald/Filmoteka Narodowa – Instytut Audiowizualny; s. 225 (maki) Pakhnyushchy/Shutterstock.com; (emotki) KVASVECTOR/Shutterstock.com; s. 226 (koło barw) Fireofheart/iStockphoto/Getty Images; s. 227 (avatary) Alemon cz/Shutterstock.com; s. 228 (chłopak) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; s. 229 (wskazująca dziewczynka) Krakenimages.com/Shutterstock.com; (ziewanie) Krakenimages.com/Shutterstock.com; (uśmiech) Pixel-Shot/Shutterstock.com; (zdziwienie) Sofia Zhuravetc/Shutterstock.com; (wystawiony język) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (dotykanie językiem nosa) Image Source Collection/Shutterstock.com; s. 230 (recytacja) Pixel-Shot/Shutterstock.com; s. 231 (kurki) Stefan Holm/Shutterstock.com; s. 232 (borowik) Vasili Puntus/500px/Getty Images; s. 233 (noc) Stone36/Shutterstock.com; (dzień) ALEX_UGALEK/Shutterstock.com; (poranek) Piotr Krzeslak/Shutterstock.com; (wieczór) Andrey Bocharov/Shutterstock.com; (podgrzybek) svtdesign/Shutterstock.com; (zmysły) Sudowoodo/Shutterstock.com; s. 234 (kadr z filmu *Pan Tadeusz*) Piotr Bujnowicz / Fabryka Obrazu / Forum; (rośliny) VETOCHKA/Shutterstock.com; s. 235 (pierniki) barmalini/Shutterstock.com; (bursztyn) PAP/Stefan Kraszewski; (korale) HelloRF Zcool/Shutterstock.com; (kierpce) Studio Barcelona/Shutterstock.com; (krasnal) Tupungato/Shutterstock.com; (kartki ze spinaczem) rzarek/Shutterstock.com; s. 236 (zeszyty) gmm2000/iStockphoto/Getty Images; s. 237 (Wisława Szymborska) Wojda/REPORTER; (Justyna Kowalczyk) Andrzej Iwanczuk/REPORTER; (Maria Konopnicka) Muzeum Literatury/East News; s. 238 (orzeł) anna_ku/Shutterstock.com; (rama) Prokrida/Shutterstock.com; (Konstanty Górski, *Rugi pruskie*) fot. Desa Unicum / Marcin Koniak; s. 240 (ramki) Victoria Nevzorova/Shutterstock.com; (flaga) Velishchuk Yevhen/Shutterstock.com; (książki) Mary Long/Shutterstock.com; (strój regionalny) De Visu/Shutterstock.com; (śmieci) Dremari Graphics/Shutterstock.com; (ręce) ESUN7756/Shutterstock.com; s. 241 (2 rysunki Pawła Jarońskiego) © Paweł Jaroński; (Michał Rusinek) Artur Barbarowski/EastNews; s. 242 (rozsypanka) N.Savranska/Shutterstock.com; s. 243 (para) ONYXprj/Shutterstock.com; s. 244 (bąk) Anton Kozyrev/Shutterstock.com; (bak) PRILL/Shutterstock.com; (nos) ideyweb/Shutterstock.com; s. 245 (wąż) Martin Pelanek/Shutterstock.com; (tablica) Rafal Olechowski/Shutterstock.com; (ząb) Holy Polygon/Shutterstock.com; (dąb) jurgal/Shutterstock.com; s. 246 (siatkówka) TatnattanPhotos/Shutterstock.com; (rower) Irina Wilhauk/Shutterstock.com; (śpiewanie) SpeedKingz/Shutterstock.com; s. 247 (kalendarz) Tatyana Vyc/Shutterstock.com; (pompka) 21 Phukao/Shutterstock.com; (strugaczka) pics five/Shutterstock.com; (łazienka) Pavel Adashkevich/Shutterstock.com; (strój) Ljupco Smokovski/Shutterstock.com; (kompas) Garsya/Shutterstock.com; s. 248 (impreza) BAZA Production/Shutterstock.com; (rogal) Longfin Media/Shutterstock.com; (pierogi) Elena Otvodenko/Shutterstock.com; (serki) ambrozinio/Shutterstock.com; s. 249 (dziadkowie) Gorodenkoff/Shutterstock.com; s. 250 (samochód) Robson90/Shutterstock.com; (lanie wosku) Piotr Jaczewski/BE&W; (zegar) Vaclav Mach/Shutterstock.com; (Mikołaj) Tijana Moraca/Shutterstock.com; s. 251 (tort) wavebreakmedia/Shutterstock.com; (mazurek) pbd Studio/Shutterstock.com; (kompot) New Africa/Shutterstock.com; (pączki) Dar1930/Shutterstock.com; (dąb) Pietus/Shutterstock.com; (głóg) nnattalli/Shutterstock.com; (wierzby) maziarz/Shutterstock.com; (czeremcha) ID1974/Shutterstock.com; s. 252 (mapa) powazniaki/iStockphoto/Getty Images; (Trzęsacz) Dawid K Photography/

Shutterstock.com; (bursztyny) Milla77/Shutterstock.com; (Kanał Elbląski) vivooo/Shutterstock.com; (Biskupin) Doin/Shutterstock.com; (Gniezno) HAL-9000/Shutterstock.com; (Park Mużakowski) LianeM/Shutterstock.com; (Ślęża) TomaszMyslinski; s. 253 (Wrocław) Volodymyr Martyniuk; (Moszna) Jana Janina; (Puszcza Białowieska) Ondrej Prosicky/Shutterstock.com; (Warszawa) badahos/Shutterstock.com; (Kazimierz Dolny) Henryk Sadura; (Szydłów) Slawek Rakowski/Shutterstock.com; (Kraków) Fotokon/Shutterstock.com; (Wieliczka) Arkadiusz Komski; s. 255 (dzieci) COOL IMAGES Studio/Shutterstock.com; (kółko i krzyżyk) Isolda Swan/Shutterstock.com; (księżyc) AnyaLis/Shutterstock.com; (słońce) Isolda Swan/Shutterstock.com; (motyl) Isolda Swan/Shutterstock.com; (trawa) Devita ayu silvianingtyas/Shutterstock.com; (kwiatek) Isolda Swan/Shutterstock.com; s. 256 (dzieci) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (Leopold Staff) D.B. Lomaczewska/East News; s. 257 (kwiaty) giedre vaitekune/Shutterstock.com; s. 258 (talerz) Kumer Oksana/Shutterstock.com; (oko) 4zevar/Shutterstock.com; (ucho) Maji Design/Shutterstock.com; (serce) StudioIcon/Shutterstock.com; (farby) New Africa/Shutterstock.com; s. 259 (rama) Prokrida/Shutterstock.com; s. 260 (matka z dzieckiem) Prostock-studio/Shutterstock.com; s. 261 (Sylwia Piotrowicz, *Zabawa w chowanego*) © Sylwia Piotrowicz; (rama) stevemart/Shutterstock.com; s. 262 (rama) stevemart/Shutterstock.com; s. 263 (Sylwia Piotrowicz, fragm. obrazów *Pejzaż*, *Pejzaż z rzeką*, *Ryneczek kazimierski*) © Sylwia Piotrowicz; (Remigijus Januszkeviczius, *Na wieży*, 2020) © Remigijus Januskevicius; (rama) stevemart/Shutterstock.com; s. 264 (w parku) SurfsUp/Shutterstock.com; s. 265 (listy) GoodStudio/Shutterstock.com; s. 266 (malowanie) New Africa/Shutterstock.com; (zakupy) franny-anne/iStockphoto/Getty Images; (Nowy Rok) Yuganov Konstantin/Shutterstock.com; (spacer) Jaromir Chalabala/Shutterstock.com; (na plaży) SurfsUp/Shutterstock.com;s. 267 (dzieci) Sergey Novikov/Shutterstock.com; s. 268 (psi zaprzęg) CherylRamalho/Shutterstock.com; (dziewczynka) sindlera/Shutterstock.com; s. 269 (z książką) Maya Afzaal/Shutterstock.com; (z aparatem) ads861/Shutterstock.com; (w kinie) LightField Studios/Shutterstock.com; (urodziny) fotosparrow/Shutterstock.com; (gotowanie) Standret/Shutterstock.com; (gra w piłkę) Juice Flair/Shutterstock.com; s. 270 (chłopak) Tatiana Gavrish/Shutterstock.com; s. 271 (karty) Michael D Brown/Shutterstock.com; (chłopak z sercem) Tatiana Gavrish/Shutterstock.com; s. 273 (telefon z ludzikami) Mykyta Dolmatov/iStockphoto/Getty Images; (dziewczynka z plecakiem) Veronica Louro/Shutterstock.com; (chłopiec w kurtce) Eugene Partyzan/Shutterstock.com; (dziewczynka w bluzce w kropki) Sergei Kolesnikov/Shutterstock.com; (chłopiec z kołem) Pixel-Shot/Shutterstock.com; s. 274 (motolotnia) Mariusz Szczygiel/Shutterstock.com; (balon) Ramabhadran Thirupattur/iStockphoto/Getty Images; (paralotnia) adempercem/iStockphoto/Getty Images; (Rafał Witek) Iwona Montel; s. 275 (dzieci) HaiiroShadow/Shutterstock.com; s. 276 (balon) pkproject/Shutterstock.com; s. 277 (kobiety) DenisProduction.com/Shutterstock.com; (chłopak i dziewczyna) BearFotos/Shutterstock.com; (walizka) Thitirat J13/Shutterstock.com; (kosz) nidwlw/iStockphoto/Getty Images; (pralka) Zovteva/Shutterstock.com s. 278 (smartfon) Vitya_M/Shutterstock.com; s. 279 (bieg) Halfpoint/Shutterstock.com; (gotowanie) Ruslan Huzau/Shutterstock.com; (ramki) Zmiter/Shutterstock.com; (kartka z piórem) Rvector/Shutterstock.com;s. 280 (Magdalena Zarębska) Agnieszka Zastawna/ZASTI FOTO; (samochód) HelenField/Shutterstock.com; s. 281 (kartka) Evan Lorne/Shutterstock.com; (rysunek dziecka x 2) HelenField/Shutterstock.com; (kredki) Yellow Cat/Shutterstock.com; (rysunek dziecka – słońce) wsparkcom/Shutterstock.com; s. 282 (rysunek dziecka) Joanna Dorota/Shutterstock.com; s. 283 (góry) Mike Pellinni/Shutte/Shutterstock.com; (morze) Serenity-H/Shutterstock.com; (łąka) 7ynp100/Shutterstock.com; (kwiaty na łące) Lois GoBe/Shutterstock.com; (pierogi) Arina P Habich/Shutterstock.com; (rolnik) f.t.Photographer/Shutterstock.com; (podlewanie) Ground Picture/Shutterstock.com; s. 284 (dzieci) Dibustock/Shutterstock.com; (kontynenty) Barks/Shutterstock.com; s. 285 (Ziemia) Pyty/Shutterstock.com; (Słońce) Miguel Regalado/Shutterstock.com; (księżyc) Voraorn Ratanakorn/Shutterstock.com; (ziemia) funnyangel/Shutterstock.com; (roślina) lovelyday12/Shutterstock.com; (dziecko) Crepesoles/Shutterstock.com; (przeciąganie liny) Ilike/Shutterstock.com; s. 286 (Nowy Targ) Agnes Kantaruk/Shutterstock.com; (Jelenia Góra) photomaster/Shutterstock.com; (Nowa Gwinea) Ron van der Stappen/Shutterstock.com; (Stary Sącz) Photelling Images/Shutterstock.com; (Zielona Góra) Avillfoto/Shutterstock.com; (Złoty Stok) Wirestock Creators/Shutterstock.com; (Dolny Śląsk) Sergey Dzyuba/Shutterstock.com; (Kamienna Góra) mauritius images GmbH/Alamy Stock Photo/BE&W; s. 287 (Frankfurt n. Menem) Rudy Balasko/Shutterstock.com; (Nakło nad Notecią) PAP/Maciej Rozwadowski; s. 288 (jeż) Nynke van Holten/Shutterstock.com; (język) VaLiza/Shutterstock.com; (leżak) mario bonanno/Shutterstock.com; (lasso) SvetaZi/Shutterstock.com; (Konstanty Ildefons Gałczyński) Laski Diffusion/EastNews; s. 289 (Leśniczówka Pranie) piotrbb/Shutterstock.com; s. 290 (dzięcioł) Vic Thornley/Shutterstock.com; (dzieci) PanyaStudio/Shutterstock.com; (dzwonki) Birute Vijeikiene/Shutterstock.com; (bocian) Grisha Bruev/Shutterstock.com; s. 291 (walizka) Alex Kalmbach/Shutterstock.com; (talerz) Kumer Oksana/Shutterstock.com; (galeria) MaksEvs/Shutterstock.com; (rozmowa; szukanie; oglądanie) keenani/Shutterstock.com; (zakaz skoków) Toxa2x2/Shutterstock.com; (zakaz pływania) Jovanovic Dejan/Shutterstock.com; (smartfon) Aleksandra Gigowska/Shutterstock.com; s. 293 (chłopak z deską) Sergey Novikov/Shutterstock.com; (dziewczynki) Alex Bard/Shutterstock.com; s. 296 (chłopiec) Master1305/Shutterstock.com; (deski) rootstock/Shutterstock.com; (chłopcy – szare postacie) antart/Shutterstock.com; (flaga) RNko7/Shutterstock.com; (okładka *Chłopcy z Placu Broni*) Wydawnictwo Nasza Księgarnia; s. 297 (kałamarz) Nayeemislam25/Shutterstock.com; (tramwaj konny) KGPA Ltd/Alamy Stock Photo/BE&W; (kataryniarz) Muzeum Narodowe w Warszawie; (Ferenc Molnár) Granger Collection/BE&W; s. 298 (pieczątka) Pueppi-Pictures/Shutterstock.com; (flaga Węgier) esfera/Shutterstock.com; (mapa) Agrus/Shutterstock.com; (ogród botaniczny) hurricanehank/Shutterstock.com; (chłopiec na drzewie) Ground Picture/Shutterstock.com; (lekarz) ArtMari/Shutterstock.com; (piasek) Rosa Frei/Shutterstock.com; (chłopiec) Here/Shutterstock.com; (gra w kulki) LMBrauer/Shutterstock.com; s. 300 (flagi); s. 303 (informacja turystyczna) PaulSat/Shutterstock.com; (al. Solidarności) Gold Picture/Shutterstock.com; (Al. Racławickie) Piotr Pizior; (Mały Rynek) Longfin Media/Shutterstock.com; (ul. Grodzka) aquatarkus/Shutterstock.com; (al. Powstania Warszawskiego) jremes84/Shutterstock.com; (ul. św. Marka) Dmytro Furman/Shutterstock.com; (al. 29 Listopada) Longfin Media/Shutterstock.com; (Szeroki Dunaj) Andriy Blokhin/Shutterstock.com; s. 304 (okładka) repro; s. 305 (+/-) Alexander Limbach/Shutterstock.com; s. 306 (Aleksander Fleming) Photo12/BE&W; (zastrzyk) Numstocker/Shutterstock.com; 308 (dom) G Weir/Shutterstock.com; (szafa) uiliaaa/Shutterstock.com; (Mikołaj) Ohn Mar/Shutterstock.com; (bobry) GooseFrol/Shutterstock.com; (jeleń) Shchasny/Shutterstock.com; (korona) LHF Graphics/Shutterstock.com; (*Opowieści z Narnii* – okładka) © Wydawnictwo Media Rodzina; s. 309 (Clive Staples Lewis) DGB Images/Alamy Stock Photo/BE&W; s. 310 (kadr z filmu *Lew, Czarownica i stara szafa*) Entertainment Pictures / Alamy Stock Photo/BE&W; s. 311 (lustro) Mathee saengkaew/Shutterstock.com; s. 312 (but) Stoker-13/Shutterstock.com; (kożuch) Rvector/Shutterstock.com; (kapelusz) Stoker-13/Shutterstock.com; (ryba) Sveta Savinova/Shutterstock.com; (frytki) Sketch Master/Shutterstock.com; (ciastko) ArtMari/Shutterstock.com; (lalka) Ksenya Savva/Shutterstock.com; (łuk) Anatolir/Shutterstock.com; (samochód) SoleilC/Shutterstock.com; (chmura) Set Line Vector Icon/Shutterstock.com; (tornado) Nadiinko/Shutterstock.com; (śnieg) Nadiinko/

Shutterstock.com; (kadr z filmu *Lew, Czarownica i stara szafa*) PictureLux / The Hollywood Archive / Alamy Stock Photo/BE&W; s. 313 (magiczne lustro) Petr Born/Shutterstock.com; s. 314 (zegarek) Smirnof/Shutterstock.com; (futro) STILLFX/Shutterstock.com; (aparat) Alexphot/Shutterstock.com; (kalendarz) Brian A Jackson/Shutterstock.com; (sanki) Dmitry Melnikov/Shutterstock.com; s. 315 (kamienny blat) artstore/Shutterstock.com; (zamek) Babin/Shutterstock.com; (pieczara) PegasuStudio/Shutterstock.com; (zamek lodowy)koya979/Shutterstock.com; (bóbr) BlueRingMedia/Shutterstock.com; (las) Svetlana Kostetski/Shutterstock.com; (latarnia) Sergiy1975/Shutterstock.com; s. 316 (anioł i diabeł) snygggpix/Shutterstock.com; s. 317 (kadr z filmu *Lew, Czarownica i stara szafa*) PictureLux / The Hollywood Archive / Alamy Stock Photo/BE&W; s. 318 (faun, wiewiórka, centaur) Kozyreva Elena/Shutterstock.com; (rycerz) TRONIN ANDREI/Shutterstock.com; s. 319 (kadr z filmu *Lew, Czarownica i stara szafa*) Everett Collection/East News; (kadr z filmu *Lew, Czarownica i stara szafa*) Entertainment Pictures / Alamy Stock Photo/BE&W; (kadr z filmu *Lew, Czarownica i stara szafa*) PictureLux / The Hollywood Archive / Alamy Stock Photo/BE&W; (kadr z filmu *Lew, Czarownica i stara szafa*)United Archives GmbH / Alamy Stock Photo/BE&W; s. 320 (kadr z filmu *Lew, Czarownica i stara szafa*) Album Online/WALT DISNEY PICTURES/Album/East News; s. 321 (śnieżynka) Kichigin/Shutterstock.com; s. 322 (kadr z filmu *Lew, Czarownica i stara szafa*) Album Online/WALT DISNEY PICTURES/Album/East News; (kadr z filmu *Lew, Czarownica i stara szafa*) PictureLux / The Hollywood Archive / Alamy Stock Photo/BE&W; (kadr z filmu *Lew, Czarownica i stara szafa*) Archives du 7e Art/Walt Disney Pictures/BE&W; (lew) Eric Isselee/Shutterstock.com; s. 324 (ogród) croquette/Shutterstock.com; (róża) Gizele/Shutterstock.com; (serce) Rebellion Works/Shutterstock.com; (klucz) Elena Design Studio/Shutterstock.com; (skakanka) Fox Design/Shutterstock.com; (sarna) Lili Kudrili/Shutterstock.com; (mapa Anglii) Tupungato/Shutterstock.com; (okładka książki *Tajemniczy ogród*) Grupa Wydawnicza FOKSAL; s. 325 (Frances Hodgson Burnett) Hilary Morgan/Alamy Stock Photo/BE&W; (Anglia) Kame Rhienmora/Shutterstock.com; (Indie) Nook Hok/Shutterstock.com; s. 326 (posiadłość) Rory Bowcott/Shutterstock.com; (ogród) Dirk M. de Boer/Shutterstock.com; (wrzosy) Dave Head/Shutterstock.com; s. 327 (dom) Inna Kharlamova/Shutterstock.com; (talerz) davooda/Shutterstock.com; (koszula) Pixel Pine/Shutterstock.com; (ręka) davooda/Shutterstock.com; (nogi) The Studio/Shutterstock.com; (park) matsabe/Shutterstock.com; (kadr z filmu *Tajemniczy ogród*) Ronald Grant Archive/Mary Evans Picture Galery/BE&W; s. 328 (warzywa) udra11/Shutterstock.com; (ogród) symbiot/Shutterstock.com; (palmiarnia) Balasioiu Sorin Ionut/Shutterstock.com; (labirynt) Shawn Hamilton/Shutterstock.com; s. 329 (krzak bez liści) nikiteev_konstantin/Shutterstock.com; (krzak z liśćmi) Phap Nguyen/Shutterstock.com; (dziewczynka) tetiana_u/Shutterstock.com; (człowiek na wózku) Simple Line/Shutterstock.com; (zmartwiony człowiek) GekaDe/Shutterstock.com; (brama) Server Muzhdabaiev/Shutterstock.com; s. 330 (praca w ogrodzie) Akira Kaelyn/Shutterstock.com; (skakanka) Larus M/Shutterstock.com; (brama) Server Muzhdabaiev/Shutterstock.com; (klucz) spirkaart/Shutterstock.com; (ptak) Skamai/Shutterstock.com; (ogród francuski) Kiev.Victor/Shutterstock.com; (ogród francuski) Galchenkova Ludmila/Shutterstock.com; (ogród angielski) Magdanatka/Shutterstock.com; (ogród angielski) Konmac/Shutterstock.com; s. 331 (cebulka tulipana) Vector street/Shutterstock.com; (chłopiec z fletem) bins/Shutterstock.com; (narzędzia ogrodnicze) GraphicsRF.com/Shutterstock.com; (gniazdo) Jemastock/Shutterstock.com; (list) AlyonaZhitnaya/Shutterstock.com; (ptak) ZOVICOTA/Shutterstock.com; (lis) Muhammad Desta Laksana/Shutterstock.com; (drabina) Aleksangel/Shutterstock.com; (ściana) Best_Vector_Icon/Shutterstock.com; (chmury) MicroOne/Shutterstock.com; (niepełnosprawne dziecko) Prihanto Edi/Shutterstock.com; (krzaki) Oleksandra Klestova/Shutterstock.com; (chłopiec) Colorfuel Studio/Shutterstock.com; (chłopiec z ojcem) Colorfuel Studio/Shutterstock.com; s. 332 (róża) Alfmaler/Shutterstock.com; s. 333 (brama) Aliya Salsabila/Shutterstock.com; (konewka) jekitut/Shutterstock.com; (ogrodnik) Miceking/Shutterstock.com; (dzieci z piłką) Mr. Rashad/Shutterstock.com; (niepełnosprawny) Nsit/Shutterstock.com; (niepełnosprawny) Event Horizon/Shutterstock.com; (dziewczynka w ogrodzie) Fona/Shutterstock.com; (głowa chłopca) Maman Suryaman/Shutterstock.com; (pokojówka) HN Works/Shutterstock.com; (ptak) Mechanic Design/Shutterstock.com; (świeczka) Martial Red/Shutterstock.com; (klucz) KASUE/Shutterstock.com; s. 334 (tulipany) Martin Bergsma/Shutterstock.com; s. 335 (kadr z filmu *Tajemniczy ogród*) Pictorial Press Ltd/Alamy Stock Photo/BE&W; (płacz) Dubs Studio/Shutterstock.com; s. 336 (Superman) Alex_Po/Shutterstock.com; s. 339 (dziewczyna) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; (chłopak) Inside Creative House/Shutterstock.com; (Ewa Nowak) Marta Uczciwek; s. 340 (Mazury) Pawel Kazmierczak/Shutterstock.com; (Gdańsk) Patryk Kosmider/Shutterstock.com; (Warszawa) PHOTOCREO Michal Bednarek/Shutterstock.com; (bulwary nad Wisłą) Fotokon/Shutterstock.com; s. 342 (rower) stockphoto-graf/Shutterstock.com; (serce) tatevrika/Shutterstock.com; (koło) Gyvafoto/Shutterstock.com; (flagi) brichuas/Shutterstock.com; s. 343 (sernik) noonday/Shutterstock.com; (klapki) Serhii Tsyhanok/Shutterstock.com; (sklep internetowy) Rsplaneta/Shutterstock.com; (@) littleredshark/Shutterstock.com; (ubrania) Tiviland/Shutterstock.com; (zwierzęta) akf ffm/Shutterstock.com; (rzutki) witstudio/Shutterstock.com; (kurczak) Tsekhmister/Shutterstock.com; s. 345 (rodzina) krissikunterbunt/Shutterstock.com; (patchwork) Stanislav Samoylik/Shutterstock.com; (zabawki) Olga Kuevda/Shutterstock.com; s. 347 (Ola) Just dance/Shutterstock.com; (Łukasz) Jihan Nafiaa Zahri/Shutterstock.com; (babcia Oli) Roman Samborskyi/Shutterstock.com; s. 348 (garnek) kazoka/Shutterstock.com; (okno) Li White/Shutterstock.com; (folia) Coprid/Shutterstock.com; s. 351 (ręce) Cat Act Art/Shutterstock.com; (serca) Elina Li/Shutterstock.com; s. 352 (okno maila) WSiP

Mapy: Adrian Bergiel s. 284 (mapa Polski)

Aktualność linków, które występują w tym podręczniku i odsyłają do zewnętrznych stron internetowych, została sprawdzona przed ich opublikowaniem (dostęp z dnia 10.01.2024 r.). Wydawnictwo nie ponosi odpowiedzialności za aktualność i zawartość tych stron lub stron, do których linki tam zamieszczono.

Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne oświadczają, że podjęły starania mające na celu dotarcie do właścicieli i dysponentów wszystkich zamieszczonych utworów. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, przytaczając w celach dydaktycznych utwory lub fragmenty, postępują zgodnie z art. 27^1 ustawy o prawie autorskim. Jednocześnie Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne oświadczają, że są jedynym podmiotem właściwym do kontaktu autorów tych utworów lub innych podmiotów uprawnionych w wypadkach, w których twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia.